

dlét. Dr. Magyary Zoltán úrnak, a magyar köri-
gazgatásról és közigazgatásról, a magyar
közigazgatási jog igazi tanárának halás tisztelettel
MAGYAR KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNYI INTÉZET
INSTITUT HONGROIS DES SCIENCES ADMINISTRATIVES

No. 28. SZ.

DIRECTEUR: MAGYARY ZOLTÁN EGYETEMI TANÁR, IGAZGATÓ

A TESTÜLETI ÖNKORMÁNYZAT FRANCIAORSZÁGBAN

ÍRTA

DR. DRÁGFFY MIKLÓS

BUDAPEST, 1939

DUNÁNTÚL PÉCSI EGYETEMI KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDA R.-T. PÉCSETT

TARTALOM.

	Oldal
Előszó. Irta Magyary Zoltán.	1

ELSŐ FEJEZET.

A testületi önkormányzat elméleti kérdései.

1. §. Az érdekképviselési önkormányzat története.	3
2. §. Liberálizmus, kollektivizmus, szindikálizmus.	10
3. §. Testületi önkormányzat. Szakszervezet. Korporáció.	15
4. §. A korporációk feladatai.	25
5. §. A korporációs átalakulás előnyei.	28

MÁSODIK FEJEZET.

A modern érdekképviselések.

6. §. A francia érdekképviselések közjogi szerepének általános fejlődése a szervezkedési szabadság visszaállítása óta.	32
--	----

HARMADIK FEJEZET.

Érdekképviselési alapon szervezett, közjogi, véleményező, törvényelőkészítő, tanácsadó szervek.

7. §. Nemzeti Gazdasági Tanács.	60
8. §. Felső Munkatanács.	67
9. §. Mezőgazdasági kamarák.	71
10. §. Mezőgazdasági Kamarák Elnökeinek Állandó Gyűlése.	73

NEGYEDIK FEJEZET.

A szakmai közigazgatás egyes feladatainak ellátásával megbízott érdekképviselési alakulatok.

11. §. Kereskedelmi kamarák.	77
12. §. Iparkamarák.	84
13. §. A cukortermelés érdekképviselési megszervezése.	88
14. §. A cikóriatermelés érdekképviselési megszervezése.	91
15. §. A bérgepkocsi ipar érdekképviselési megszervezése.	94
16. §. A selyemipar — tervezett — érdekképviselési megszervezése	96
17. §. A halászat érdekképviselések által közigazgatási feladatok ellátására alkotott bizottságok.	99
18. §. A hajósok szakszervezetei.	103

ÖTÖDIK FEJEZET.

A francia alkotmány korporációi.

19. §. Ugyvédi kamarák.	107
20. §. Közjegyzői kamarák.	116
21. §. Tőzsdeügynökök szakszervezeti kamarái.	122
22. §. Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal.	
A) A történeti előzmények.	126
B) A Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal szervezete.	135
C) A Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal jogosítványai.	140
23. §. A Földközi-tengerparti halászbírák.	146

HATODIK FEJEZET.

Testületi önkormányzat Franciaországot környékező államokban.

24. §. Portugália.	150
25. §. Belgium.	156
26. §. Luxemburg Nagyhercegség.	166
27. §. Németalföld.	167
28. §. Svájc.	173

HETEDIK FEJEZET.

Az érdekképviseletekre alapozott alkotmányos berendezkedés
Délamerikában.

29. §. Bolivia.	179
30. §. Brazília.	185
Irodalom.	188

ELOSZÓ.

A szerző a francia közigazgatási jog beható tanulmányozásával évek óta, részben a helyszínén, foglalkozik. „Az önkormányzat multja és jelene Franciaországban” című becses tanulmánya e sorozat 24. számú köteteként már megjelent. Annak előszavában jeleztem, hogy a testületi önkormányzatnak kevésbé feldolgozott és aktuálisabb problémájáról külön tanulmány készül. Ezt tartalmazza a jelen kötet. A témaválasztást az indokolja, hogy a testületi önkormányzat alakulatainak nagy szaporodása feltűnő lévén az autoritár rendszerű államokban, felvetődik a kérdés, hogy azok mennyire a rendszer követelményei, vagy mennyire valamely új közszükséglet sajátos szervezeti megoldásai. A kérdésnek Franciaországban, mint ú. n. demokratikus államban, való vizsgálata azt mutatja, hogy a testületi önkormányzat megoldásai ott is növekvő szerepet játszanak, ami arra vall, hogy az alkalmas szervezeti megoldása a XX. századi közigazgatás különböző feladatainak, amelyet az autoritár államok csak nagyobb mértékben használnak fel, mint a többiek. Úgy látszik, hogy a testületi önkormányzatok megnövekedő szerepe egyik jelensége, kritériuma a XX. századi állam kialakulásának, az erős exekutiva államának.

Budapest, 1939. június 15.

MAGYARY ZOLTÁN.

Felelős kiadó: Dr. Magyar Zoltán.

A nyomdáért felelős: Wessely Károly igazgató.

ELSŐ FEJEZET.

A testületi önkormányzat elméleti kérdései.

1. §. Az érdekképviselői önkormányzat története.

A testületi önkormányzat első történelmi megjelenését Kínában találjuk fel. A területileg, valamint a lakosság számára nézve is igen hatalmas birodalomban korán megmutatkoznak a távollól történő igazgatás gondjai. A császárság finom politikai érzékkel már a Krisztus előtti évezredekben meglátta annak jelentőségét, hogy az állami igazgatás egyik részét az embereknek oly csoportosulásai veszik magukra, amely csoportosulásokat a vonatkozó adminisztrációs tevékenység elsősorban érint. Amikor a területi önkormányzatnak még a nyomát sem észleljük, Kínában már fellelhetők a testületi autonómiák primär alakjai. A testületi szervek kialakulásának kezdete jelentékenyebb mesterek körül csoportosuló személyek azonos életformájára vezethető vissza. Egy-egy híres mester körül eleinte segédei, majd később más mesterek segédei és a kisegítő munkások gyülekeznek. Végül azonban a hasonló foglalkozási ágat űző más mesterek is a híres mester vonzóerejének hatókörébe kerülnek. Közös istentisztelet, közös célkitűzés, közös munkafeltételek megállapítása volt ezeknek a kezdetleges szakmai szervezeteknek a tevékenységi köre.

Adataink vannak arról, hogy 2600 évvel Krisztus előtt *Houang Ti* császár felesége körül — a császárnő a történelmi emlékek szerint korának igen jelentős szövőmestere volt — kialakul egy kis csoport, amely egységesen végezte az istentiszteleteket és amely csoport tagjait a közös munka szeretete szinte rokoni kapcsolatokkal fonta össze. *Houang Ti* császár feleségének vezetése alatt kialakult hímzőmunkásnő egyesülés volt — tudtunkkal — az érdekképviselői gondolat legelső történelmi megjelenése. A közös isten-

tisztelet az alapja a közösség életének; a közösség célkitűzései innen indulnak ki és ide térnek vissza. A tagok résztvesznek egymás ünnepein, az egyes gyászában osztozik a közösség minden tagja. Szabályok keletkeznek, amelyek előírják a tagok kötelezettségeit, jogait, a munka általános feltételeit. Az első szervezet megalkulását több hasonló egyesülés megszületése követte. Ezeknek az — egyforma munka összefogó hatása következtében megalakult — szervezeteknek legtöbbször a kormány adott határozott tartalmú, írásba foglalt jogosítványokat, amely jogosítványok meghatározták azt is, hogyan vesz részt az egyesülés az állami igazgatás feladatainak ellátásában. Más esetben pedig az egyesülések megalkulása, tevékenysége a kormányzat hallgatólagos jóváhagyásán alapult. Mindkét esetben az egyesülések részt kérnek és részt kapnak az állam igazgatási feladataiból akkor, amidőn az illető szakma igazgatási gondjait magukra veszik.¹

Krisztus előtt 2600 évvel látjuk az első szakegyesület megjelenését, Krisztus előtt 1122-ben pedig a szakegyesületek ösztönzése következtében *Théon-li* császár megalkotja az első munkatörvényt.

Az első egyesülés megalkotását követő rohamos fejlődés egész Kínát betelepítette szakegyesületekkel. Ezek a szervezetek az évezredek lefolyása alatt kisebb-nagyobb változásokkal, átalakulásokkal fennmaradtak. Kínai szerzők véleménye szerint Kína egységét ezek az érdekképviselői alakulások biztosították, illetve ezek kötötték össze a távoli tartományok lakosságát, amely a központi kormányról kevés, vagy semmi hírt sem kapott, a hatalmas birodalom másik pólusán lakó állampolgárokkal.

Görögországban a nagy törvényhozó Solon alkotmánya ad először közjogi természetű jogosítványokat a szakmai szervezeteknek.² Solon törvénye feljogosítja az érdekképviselőket és a szakmai egyesületeket arra, hogy a testületi életet érintő, az illető foglalkozási ág összes tagjaira kiterjedően érvényes szabályokat hozzanak és a tagok felett fegyelmi felügyeletet gyakoroljanak. Mind a szabályhozatalnak, mind pedig a diszciplináris jogosultságoknak azt a korlátot állítja, hogy a vonatkozó rendelkezésnek nem szabad ütköznie országos törvénnyel, illetőleg az ország érde-

¹ M. Wou: *L'évolution des corporations ouvrières et commerciales dans la Chine contemporaine*. Paris. 1930. 33. l.

² Gaius a *Digesta*kban római hasonló szervezetekkel összehasonlítva kommentálja Solon törvényét (XLVII. könyv 22. cím).

kével. Solon idejében a szakmai egyesülések (*ἐταιρείας*) között vezető szerepet játszanak a kereskedők társaságai (*ἐμπορικῆ*).

Míg az első tényleges korporáció megjelenése Kínában történik, addig maga a korporáció szó római eredetű és jogi személyt jelent.¹

Rómában az érdekképviseltek első öntudatos megjelenése *Numa* uralkodásának elejére esik. Numa ugyanis a kézműveseket és a mesterembereket sajátos szervezetekbe egyesítette. Plutarchos szerint ez volt uralkodásának egyik legjelentősebb és történelmi távlatból nézve legmaradandóbb tette. A Numa által elültetett kis mag *Servius Tullius* alatt serdült hatalmas fává.² Ebben az időben a kollégiumok száma megsokszorozódik. A korporációk között megkülönböztetnek olyanokat, amelyeknek tevékenysége közvetlenül hasznothajtó az államra nézve és olyanokat, amelyek csupán tagjaik érdekeit szolgálják. Míg az első csoportosulások megalakulása csak a törvényes jóváhagyással fejeződött be, addig a másodsorban említettek jogi-személyiséget nyertek a tényleges megalakulással. A közhasznú korporációk (ilyenek a hajósok, tengerészek, mészárosok, vas- és fémdolgozók korporációi) bizonyos közjogi természetű jogosítványokban részesülnek,³ politikai befolyásra tesznek szert, tagjaiknak közjogi helyzete sokban különbözik a többi korporáció tagjainak jogállapotától.⁴ Ezzel szemben a borkereskedők, orvosok, márvány- és kőfaragók egyesülései megmaradnak a szokásos magánjogi keretben.

A korporáció élén az első hivatalnok állott, akinek vezetése alatt intézte a korporáció többi választott tisztviselője a testület ügyigazgatását. Minden korporációnak külön háza van és minden korporáció jogosított tagdíjszedésre.

A szakmai egyesülések az általuk képviselt tagok számára tekintettel hamarosan igen nagy befolyásra tesznek szert. A korporációk résztvesznek a közéletben. A közhivatalokra pályázók

¹ L. e tárgyban Waltzing híres munkáját: *Etude historique sur les corporations professionnelles chez les romains*. Louvain. 1895. 3. kötet. 2010., 2014., 2031. számok.

² Florus (*Epitomae Rerum romanorum*. I. könyv. VI. fejezet) — lásd Waltzing idézett munkájának I. köt. 65. és köv. oldalát — és Heineccius (*De collegiis et Corporibus officium* 375. lap) szerint a mesteremberek kollégiumainak alapítása *Servius Tullius* idejére esik.

³ Ezek a „közjogi korporációk“ Barassi professzor terminológiája szerint. *Diritto sindacale e corporativo*. Milano. 1954. 3. lap.

⁴ L. Cod. Theod. XIV. könyv 2. cím — *privilegiis corporatorum* — és XVII. könyv 5. cím — *de naviculariis* —.

keresik ezeknek az egyesületeknek a kegyét, mert tudják, hogy a testületek támogatása igen sokszor a Forum meghódítását jelenti. Az idők során különösen a pékek és mészárosok egyesülései jutnak jelentős jogosultságokhoz. Ők azok, amelyek a városi élet hierarchikus beosztottságában először nyernek hivatalos osztályozást, ahol is közvetlenül a centurio-k után következnek.

A római császárok eleinte rossz szemmel nézték a korporációk egyre gyarapodó hatalmát,¹ mert népszerűségüket, hatalmukat féltették tőlük. Másrészt azonban a korporációk — különösen pedig a *sodalitia*-nak nevezett egyesülések² — igen sokszor veszélyeztették a közrendet. Ezért Caesar beszüntette a korporációk működését. Augustus hasonló állásponton volt. Később azonban megváltozott a helyzet. Diocletianus uralma alatt már majdnem minden mesterségnek megvolt a maga korporációja, amely jelentős szerepet kapott az állami közigazgatásban is. A korporációhoz tartozás ebben az időben már kényszertagság volt. Sem a mesterember, sem pedig ennek családja nem vonhatta ki magát e tagság alól. Az ipar gyakorlása nem volt megengedve azoknak, akiket az érdekelt korporáció tagul fel nem vett. A felvétel tárgyában a testületi vezetőség autonóm módon határozott. A mesteremberek a korporációk révén vettek részt Róma közéletében. A korporáció lett az a kapocs, amely az egyént a közösséghez fűzte.

Gallia meghódítása után az új tartomány területén egymást követően jelennek meg a római intézmények, köztük a mesteremberek kollégiumai, a korporációk is. Nizzában *centenarii* és *lapidarii*, Narbonneban *propolae* és *clavarii materiarum*, valamint *lardarii*, Nimesben *unctores* és *medici*, Párisban *nautae*, Lyonban *negotiatores vinarii*, *negotiatores artes macellariae*... által alkotott korporációk emlékeit találták. Hasonló egyesülések nyomaira bukkantak egész Franciaországban, különösen pedig délen.³ Aix, Arles, Marseille, Vienne, Valence városainak történelme sok-sok korporációról tesz említést.⁴ Ezek a korporációk az anyabirodalom egyesüléseihez hasonló működést fejtettek ki.

¹ Alexander Severus alatt 32 korporációról tesznek említést az egykori szerzők.

² A *lex Julia* megszünteti ezeket a folyton zavargó szervezeteket.

³ L. bővebben: *Revue épigr. du Midi de la France*. 1885. évf. 124. és köv. lapokat.

⁴ L. bővebben: Waltzing idézett művének II. kötetét, valamint E. Martin Saint-Leon: *Histoire des corporations de Métiers* III. kiadás. Paris, 1922. — 31. és köv. lap.

A római világbirodalom pusztulása a gall korporációkat is magával rántotta. Bizonytalanság lépett a jogrend helyére, szervezetlenség váltotta fel az egyesüléseket és a nyers erő lett úrrá a jogintézmények felett. Hogy a mesteremberek korporációi a nagy világégésben tényleg eltűntek-e, vagy pedig elálcazva tovább folytatták működésüket — erre a kérdésre a történelem ma még nem tud határozott feleletet adni. De nem kapunk megnyugtató választ arra a kérdésre sem, hogy a XI. és XII. században már teljes szervezettségében előttünk álló új francia korporációk, a római intézmények túlélői, vagy a germán ghildek hatása alatt születtek, vagy pedig a frank szellem különleges alkotásai-e? A párisi gyertyaöntők egyesülésének alapszabályai 1061-ből származnak. A vízárusok szervezete 1121-ben már létezik. 1135-ben I. Henrik megengedi a párisi vargáknak egyesület alkotását, majd később azt privilégiumokkal ruházza fel. II. Fülöp¹ 1182-ből eredő kiváltság-szabályokból kitűnik, hogy a párisi mészárosok egyesületének oly tartalmú kiváltságokat kíván biztosítani, aminőket atyja,² nagyatyja³ és az összes előző frank király adományozott néki.⁴ 1260-ban alkotja meg Boileau a mesterségek könyvét. VI. Fülöp 1330-ban kelt két rendeletében intézkedik a korporációk életében felmerülő vitás kérdések elintézésének módjáról. 1350-ben Jó János megállapítja a mesteremberek fizetését, megszünteti a tanoncok számának korlátozására vonatkozó intézkedéseket, a Prévôt de Paris hatalmát kitágítja. VI. Károly 1415. évből kelt rendeletével megerősíti a Nautae parisiaci privilégiumait. XI. Lajos a párisi korporációkat 61 „compagnies“-ba osztotta. 1581-ben III. Henrik megalkotta a mesterek intézetét, IV. Henrik az intézet rendészeti jogait szabályozza 1597-ben. A XVI. századtól kezdődően királyi jóváhagyás kell új korporációk alkotásához.

A francia középkorban jelentős szerepet játszanak a mesteremberek szervezetei. Sok helyütt ők viszik a polgárság felszabadulásának zászlaját és ők vívják ki a városok számára a szabadságjogokat. Találunk olyan korporációt, amelynek tagsága már korán

¹ Megkoronázva 1181-ben.

² VII. Lajos 1137—1180-ig.

³ VI. Lajos 1100—1137-ig.

⁴ „Noverint universi praesentes... quoniam carnifices nostri Parisienses nostram adierunt presentiam requirentes *ut antiquas eorum consuetudines sicut pater et avus noster Ludovicus bonae memoriae et alii predecessores nostri reges Francorum eis concesserunt* et in pace tenere permiserunt, ita et nos eis concederemus.“

kötelező volt. Az *Etats Généraux* választásain a korporációkban egyesült mesterek testületileg vettek részt. Egy 1581-ből kelt *ordonnance*, majd pedig Colbert egyik rendelete igen sok szakmát arra kötelez, hogy korporációt alkosson.

A korporációk jelentős közjogi hatalmasságokhoz jutnak. Különösen az aranyművesek, fűszeresek, gyógyszerészek, posztókésztők, rövidárakereskedők, szövőmesterek és szücsök korporációi részesülnek számottevő jogosultságokban.¹

„A középkori korporáció, amennyiben tagjainak kezdeményezéséből született meg, kétségtelenül magánjogi társaság volt, hiszen magánjogi célt — a tagtársak érdekét — tűzött maga elé. Azonban figyelemmel arra, hogy a király a korporációkra bízta a népesség élelmezését, a korporáció valaminő hivatalos közjogi jelleget öltött magára. Ebből a szempontból tekintve a korporáció célja a közönség egészségének jóléte volt.”²

A XVI. század végén Franciaországban minden mesterség korporációba van szervezve. Ezek az egyesülések hosszú időn keresztül hasznos szolgálatokat tettek a közönségnek. Célkitűzéseikben, működésükben szemmel tartották az állampolgárok összességének érdekeit. Az árakat szabályozták, az üzleti tisztességet biztosították. Védték a vevőt, amidőn a testületi tagokat betartására kötelezték. Másrészt azonban megóvták az iparosságot a kontárok tisztességtelen versenyétől.³ Szabályozták a termelést, az értékesítést és a javak forgalmát. Gondoskodtak a szakmai utánpótlásról a tanonc-, a segéd- és a mestervizsgák szervezése útján. A korporáció a mestert, segédet és tanoncot egy keretbe állította és meggyőzte őket arról, hogy a szakma jóléte mindegyiküknek elsőrangú érdeke. A mestert igazságos bér fizetésére kötelezte, a segédet, tanoncot pontos munkára és a munkaadó megbecsülésére szorította.

A XVI. századbéli korporációk működése azonban árnyoldalkat is mutat. A hibák az idők során mindjobban kihangsúlyozódtak és sok korporációt a közjóra ártalmas gyülekezetté formáltak át.

¹ Marseille város ügyeit — például — a korporációk fejei intézték. Ezek hetenkint változó hatos csoportokban végezték a városi közigazgatást.

² Villey: *L'organisation professionnelle des employeurs dans l'Industrie française*. Paris. 1923. 6. lap.

³ „Libération de l'individu, réglementation nécessaire en présence du marché fermé, intérêt d'éviter la surproduction et la sous-consommation — voilà quels étaient les buts poursuivis par cette institution. Ajoutons la lutte contre la puissance féodale lutte à laquelle la royauté apportait un encouragement particulier.” S. Adam: *Corporations et Constitutions*. Paris. 1933. 3. oldal.

Ez időben akadtak olyan korporációk, amelyek arra használták hatalmukat, hogy tagjaik gyors, jogtalan meggazdagodását elősegítsék. Ebből a célból a számbajöhető versenytársak előtt lezárták a sorompókat, a mesterség gyakorlásából kizárták azokat, akik nem voltak a tag-mester hozzátartozói. A mesterség gyakorlásának joga ilyen egyesüléseknél örökletes volt. A segédnek nem igen akadt módja arra, hogy saját ura legyen.¹ Ezek a testületek a szervezettséget az árak emelésére, a fogyasztók kiuzsorázására használták. Másutt a korporációk gyűlései féktelen tivornyákká lettek. A középkori botránykrónikák sokszor írnak a korporációs összejövetelekről erkölcsstelen történeteiről.

A korporációk kilengéseit használta fel ürügyül *Turgot* arra, hogy beszüntesse működésüket. A szabadkereskedelem apostola a korporációk tevékenységében elvei megvalósulásának igen jelentős kerékkötőjét látta és örömmel ragadta meg 1776-ban az első kínálkozó alkalmat arra, hogy ellenségének a kegyelemdöfést megadja.

Turgot intézkedése nem bizonyult hosszúéletűnek. A korporációk eltörlését követő termelési és értékesítési anarchia, a fogyasztók korlátlan kiuzsorázása, a becsstelen mesterek és segédek erkölcsstelen gyors meggazdagodása a törvényhozást arra indította, hogy visszaállítsa a korporációkat.

Az alkotmányozó nemzetgyűlés a szabadság korlátozását látta a szakmai egyesülések működésében. Ezért 1791. évi június hó 14-én kelt, *Chapellier* név alatt hirhedtté vált törvényével² eltörli a korporációkat, újak alkotását, szakmai egyesülések szervezését tiltja. A tilalom áthágását bűncselekménnyé nyilvánítja.

¹ Kivéve a mester leányával kötött házasság lehetőségét.

² 14—17 juin 1791. Décret relatif aux assemblées d'ouvriers et artisans, de même état et profession,

1. *L'anéantissement de toutes les espèces de corporation des citoyens du même état et profession, étant une des bases fondamentales de la constitution française, il est défendu de les rétablir de fait, sous quelque prétexte et quelque forme que ce soit.*

2. Les citoyens d'un même état ou profession, les entrepreneurs, ceux qui ont boutique ouverte, les ouvriers et compagnons d'un art quelconque, ne pourront, lorsqu'ils se trouveront ensemble se nommer ni présidents, ni secrétaires, ni syndics, tenir des registres, prendre de arrêtés ou délibérations, former des réglemens par leurs prétendus intérêts communs.

3. Il est interdit à tous corps administratifs ou municipaux de recevoir aucune adresse ou pétition sous la dénomination d'un état ou profession, d'y faire aucune réponse...

1848 február 25-én az ideiglenes kormány visszaállította a gyülekezési szabadságot, sőt a munkásokat szervezetek alakítására és e célból kiküldötték választására fel is hívta, de a kormány bukását követően 1852-ben a tiltó törvények újból hatályba lépnek. Ez időtől kezdve azonban különböző szakmai egyesülések — engedély nélkül bár, de — tényleges működést fejtenek ki. Az 1884. évi március 21-én kelt törvény (kiegészítve 1920. március 12-én kelt törvénnyel) a tényleges helyzetet szentesítette, amidőn véglegesen hatályon kívül helyezte a forradalmi törvényhozás tiltó rendelkezéseit és a jövőre vonatkozóan lehetővé tette szakmai egyesületek alapítását.¹

2. §. Liberálizmus, kollektivizmus, szindikálizmus.

Nyolevanmillió fiatal munkanélküli nevében fordult a munkanélküliek küldöttségének szónokája a Nemzetközi Munkaügyi Értekezlet XVI. ülészakán egybegyültekhez. „Az egész világ fiatal munkanélkülieinek nevében könyörgöm Önökhöz, egyesítsék erőiket abból a célból, hogy kiszabadítsanak a meg nem érdemelt nyomorúságból, amelynek járma alatt nyögünk... Várjuk, hogy az

¹ Érdekes megfigyelésekre ad lehetőséget az európai korporációk történetének a *japán* korporációk történetével való összehasonlítása. A kereskedők és iparosok „za“ majd pedig „kumi“-nak nevezett szakmai szervezeteinek első nyomait Krisztus után 800 körül találjuk. (V. ö. Fukunda: Die gesellschaftliche und wirtschaftliche Entwicklung in Japan. Stuttgart. 1900. — Nakayama: Les origines du „Za“. Histoire et Géographie 29. évf. 3. és 4. számában.) Az első időben önvédelem, szakmai érdekvédelem az egyesülések célja, működésük hasznos a szakmára és a közületre egyaránt, bár tevékenységük a magánjog birodalmában folyt le. Később közjogi jogosítványok birtokába kerülnek és a szakmai közigazgatásra monopóliumot kapnak. „A l'époque de Kamakura (1186—1332). les commerçants et les artisans se groupent en za pour s'attacher à un temple puissant qui, en échange de certains services, accorda une protection efficace contre l'insécurité provenant du désordre politique. A l'époque de Muromachi (1332—1603), ils formèrent un za et obtinrent des temples prépondérants, aussi bien que des autres potentats non seulement une protection, mais aussi le monopole d'une profession déterminée, moyennant une contribution pécuniaire. A l'époque des Tokugawa (1603—1868), ils ont formé un kumi pour défendre leurs intérêts communs et ils ont obtenu du gouvernement shogunal le droit de monopole de leur Profession. On comprend ainsi que la transformation que subit la corporation depuis le XIIe siècle fut motivée en principe par le changement des conditions du monde extérieur.“ M. Yoshitomi. Les corporations dans l'ancien Japon. A Revue d'Histoire Economique et Sociale. 1927. évi (XV. évf.) 4. számának 509. oldalán.

emberek minél előbb visszaadják nekünk annak a jognak a gyakorlását, amely jog oly szent mindannyiunk előtt: a munka jogát.”¹ Nem lehet megilletődés nélkül olvasni ezeket a szavakat, amelyek oly szenvedésekről, szomorúságokról tesznek említést, amelyek a legmegalázóbbak egy férfi számára. Nem szabad azonban megállani az elérzékenyedésnél, az együttérzésnél, hanem elmélkedni kell a segítség módozatairól és olyan megoldási lehetőségekről, amelyek a jövőre kizárják a hasonló esetek előfordulását. A nyolcvanmillió munkanélküli az egész termelési rend, a javak értékesítésének és az egész társadalmi berendezkedésnek válságára mutat. Ez a jelenség azonban nem újdonság az emberi társadalom életében. A termelés és értékesítés korporációs berendezésének szétbontása után, a munkaadóknak és a munkavállalóknak egymással szembe állítása óta 1815-ben, 1825-ben, 1836-ban, 1847-ben, 1857-ben, 1866-ban, 1873-ban, 1882-ben, 1890-ben, 1900-ban, 1907-ben, 1920-ban, 1929-ben, majd 1935-ben fordultak elő hasonló válságok, amelyeknek súlyossága, az emberi társadalomra veszélyessége egyre növekedik. Minden válság abban különbözik az összes megelőzőtől, hogy nehezebben orvosolható és az erőszakos gyógyító beavatkozás rövidebb ideig tartó, átmeneti javulást hoz. Az utolsó időben előforduló „erkölcsi, társadalmi, gazdasági rendellenességek, amelyek ellen a világ már évek óta küzd, sokkal mélyebbek és tartósabbak annál, hogy az ember „válság“ kifejezéssel jellemezhesse azokat, mert ez a szó átmeneti állapotot idéz elénk és határozottan magában foglal egy nagy adag mosolygó optimizmust. Sokkal inkább mondhatjuk azt, hogy egy új korszak küszöbén állunk, olyan időszakban, ahol akarva, nem akarva reá kell irányítani szemünket azokra az eredményekre, amelyeket a modern világ tévedései hoztak létre, oly időszakban, ahol az összes érték, amelyből a világ mostanáig élt, kérdéssé vált és ahol nem elég meszet csapdosni az épület ingatag falára, hanem igenis újból kell lerakni az alapokat.”²

Az ókorból a középkorba átplántált szervezet, a korporációs termelési rend pusztulását egyrészt a liberálisizmus, szabadkereskedelem, másrészt pedig a kollektív gondolat, a szocializmus megszületése követte. Mindkettő a letűnt korporációs rend pótlására lett volna hivatva. A liberális gazdasági szisztéma eleinte látszólag jól működött. A munkavállalók százmillióinak kiuzsorázása, a gyermekek, a nők, a színes és fehér rabszolgák éhbéren megvett

¹ 1935. év június hó 5-én tartott ülészak jegyzőkönyvéből.

² J. Piller: Corporation et Fédéralisme. Paris. 1936. 7. lap.

munkájának árán hatalmas vállalkozások, mesés vagyonok keletkeztek. Remek gyárak, pompás paloták épültek, amelyeknek birtokosai nem sajnálták a kisebb-nagyobb kiadást azért, hogy himnuszokat, dícsérő dalokat írassanak az őket minden jóval ellátó gazdasági rendszerről. A szabadkereskedelem és a szabadverseny eredőjeként a múlt század derekán megjelenik a kapitalizmus. Ez utóbbi azonban hamarosan felfalta szülőanyját, a kereskedelem és a verseny szabadságát.

A kapitalizmus útján megszületnek a személytelen tőkéek, amelyeknek megsokasodása még jobban eltávolítja a munkavállalókat a munkaadótól, aki mint természetes személy eltűnik az előbbieket szembe elöl. Másrészt azonban a részvénytársaságok, korlátozott felelősségű társaságok megalakulása könnyelmű, szükségletet szemmel nem tartó termeléshez vezetett. Az igazgató, aki más pénzén hajtja végre terveit, sokkal többet kockáztat és sokkal kevesebb ügyet vet a termelendő javak elhelyezésének lehetőségére, mintha a pénz sajátja lenne.

A liberálizmus megszületésekor az ipar még gyermekcipőben járt. A kisszámú munkavállalókat foglalkoztató vállalkozások idejében, amely vállalkozásoknak szelleme még sokban a korporációs eszmékre emlékeztetett, ha nem is tökéletesen, de kielégítően működött a liberális rend. A szabadversenyt megölő, a piacot uraló mammutvállalkozások megjelenésével azonban a liberális rend felmondta a szolgálatot és így elvesztette létjogosultságát.

Egy másik ok, „amely arra készlet minket, hogy a gazdasági és a társadalmi kérdések megoldásánál ne gondoljunk a liberálizmusra, az, hogy a liberálizmus igen leértékelt az emberi munkát, mint a termelés eredőjét.”¹ A munkával szemben abszolút értéket juttatott a pénznek, a vagyonnak és így a tőke és a munka közül az elsőnek juttatott döntő jelentőséget. A liberális gazdasági világfelfogás középpontját, célját a haszonban látta, amelynek megszerzése, biztosítása végett minden eszközt célszerűnek és jogosultnak hirdetett. Elvitathatatlan az, hogy a haszon hatalmas ösztönző erő, azonban oltárra emelése bűnökhoz, megbomláshoz vezetett. „A haszonnak nem kell a gazdasági élet középpontjának és céljának lenni, hanem oly összehasonlíthatatlan értékű motorként kell szerepelnie, amelynek működését egy magasabb rendű cél szabályozza: ez a cél a közjó.”²

¹ H. Velge: L'organisation professionnelle II. kiadás. Bruxelles. 1937. 11. lap.

² Villain cikkéből a Semaines sociales de France 1935. évi ülészakáról kiadott beszámoló 100. oldalán.

A háború, a világnak győztesekre és legyőzöttekre osztása, a legyőzött államoknak gazdasági elnyomása olyan rendszabályokhoz vezetett, amelyeknek életbehívása megadta a kegyelemdőfést a liberális rendszernek. Helyesen állapítja meg Chomé: „Abból a célból, hogy visszaállíthassuk a liberális rendszert, elsősorban arra volna szükség, hogy újra visszatérjenek azok az előfeltételek, amelyek annak kielégítő működését biztosíthatják. Tehát vissza kellene állítani a szabadkereskedelmet, a nemzetközi pénzforgalom szabadságát, meg kellene szüntetni a monopóliumokat, feloszlítani a túlságosan koncentrált vállalkozásokat és visszatérni a kisebb kiterjedésű vállalkozások sokaságához, továbbá érvényesíteni kellene a kínálat és kereslet törvényét ott, ahol ma egy-két nagyvállalkozó kénye-kedvének van kiszolgáltatva a piac.“¹

A liberálizmus kitermelte magából a pénz hatalmasságokat és kialakította a semmihez sem értő, de mindent elintéző, befolyásos, befolyásukat megfizettető politikusok rendjét. A politikus az alkotmányba beágyazott előjogokkal, előnyökkel látta el a pénz urait, akik azután hálából vagyont, munkanélküli jövedelmet juttattak ezeknek a törvényhozóknak. Így született törvényekhez a munkavállalóknak, a népnek legtöbbször igen kevés köze volt.²

A liberálizmus szemében nem sok értéke van a munkavállalóknak. Pénzüik nincs a munkájukból élőknek, tehát az aranyborjúisten csak másodrangú embereket lát bennük. A munkáért megfelelő ellenértékhez nem jutó, meg nem becsült munkavállalók együttesen kerestek orvoslást azokra a bajokra, amelyeket a korporációs szervezet által felépített termelési és értékesítési rendszérbomlása hozott magával. A szocializmus és az etatizmus az eredője ezeknek a törekvéseknek. Megalakulnak a munkaadókat a munkavállalókkal szembeállító *szakszervezetek*, amelyek a korporációk összefogó hatású tevékenységével ellentétben háborút hirdetnek a termelés tényezői között. Gyűléletre, osztályharcra épülnek ezek a tanítások.³ A liberálizmus a termelés tényezői közül

¹ Albert Chomé: Structures. Le nouvel ordre, principes et institutions. Bruxelles. 1936. 75. lap.

² Liberalisme et démocratisme ont relevé dans la nation deux oligarchies: la politicienne et la financière, tour à tour unies ou opposées, ou composant l'une avec l'autre. Ce n'était pas l'affaire du peuple, c'était même l'organisation de son exploitation et de sa misère.“ Viange: Restauration corporative de la nation française. Paris. 1936. 50. lap.

³ Hogy a gyűléletből sokan hasznot kovácsolnak és vagyonszerzésre használják fel az általuk szított gyűléletet a vezetők, az nem újdonság a történelemben. Találón mondja de la Forterelle: „Il y a des hommes qui exploitent

a tőkét tekinti értékesebbnek, jelentősebbnek, a szocializmus ezzel szemben a tőkének erről a szerepéről tudni sem akar. A liberálizmus az egyén legteljesebb szabadságát — ideértve a versenytárs elpusztításának szabadságát is — tűzte ki céljául, a szocializmus előtt az egyén felolvad és eltűnik a szervezett tömegben. A liberálizmus szerint az állam feladata megáll az állampolgárok peres ügyeinek elbírálásánál, a gazdasági, a társadalmi élet szabályozása nem tartozik az állami feladatok közé; ezzel szemben a szocializmus az egész termelési rend államosítását kívánja.

A liberálizmus és a szocializmus ellentétes, egymással élesen szemben álló fogalmak. Azonban a kiindulásban együtt vannak és két egymástól folyton távolodó út végén az eredménynél ismét találkoznak. Mind a két rendszer a letűnt korporációs rend elárvult helyéről indul útnak. Mind a kettő arra törekszik, hogy a termelés és az értékesítés kérdéseinek megoldásánál helyettesítse a munkaadót és a munkavállalót egyformán magában ölelő, ezeket egyenlő jogú feleknek tekintő korporációkat. A kitűzött célhoz egyik sem jutott el. Az egymást követő válságok, amelyek éppen úgy megrázkódtatták a szociális alkotmánnyal bíró államok alapjait, mint a liberális, demokrata berendezkedésű országok létét, megmutatták, hogy egyik rendszer sem képes megoldani a termelés és az értékesítés rendszetének problémáit. A történelem megerősítette azt az évezredek megállapítást, hogy a termelés szabályozását és irányítását azok tudják legjobban intézni, akik az illető szakmában élnek és akiknek bőrre történik ez a szabályozás, tehát a szakmabeliek érdekképviseletei. Egyik rendszer sem érte el célját, de mind a kettő olyan eredményhez vezetett, amelyet nem látott előre senkisé: az emberi szabadság korlátozásához, illetve teljes megszüntetéséhez.¹ A kollektívizmus a különböző iparágakat, termelési csoportokat, vállalkozásokat államosítani kívánja, a polgárokat megfosztja javaiktól és az elvesztett értékek tulajdonosaivá a közösséget, mint eszmei személyt teszi. A liberálizmus, a kapitalizmuson keresztül a mammutvállalkozásokhoz, a monopóliumokhoz, a piac egyeduralmához vezetett. Úgy ott, mint itt elfelejtkez-

la haine. En dressant les „classes“ l'une contre l'autre ils espèrent bien décrocher des mandats législatifs... et puis des mandats poste, et puis des chèques, et puis des places...“ La matière et les corporation, Paris. 1955. 13. lap.

¹ E tekintetben értékes gondolatokat vet fel és meglepő megállapításokat tesz I. Cayeux: La place normale de la profession. Les entreprises et l'État című tanulmányában. (Anticipation corporative. Paris. 1957. — 121. l.)

tek az emberről, akinek érdekét kellene szolgálni.¹ Az ember el-tűnik mint cél; a kollektív államoknál valami immaginarius jó, a liberális államokban pedig a haszon helyettesíti őt. Az első rendszer-nél az egyént a közösség, illetve a közösség főnökeinek oltá-rán, a liberális államban pedig az ipari fejedelmek, pénz hatalmas-ságok szentsége előtt áldozzák fel. Az egyik az ököl, a másik pedig a pénz uralmát állandósítja, amely uralom árnyékában elhervad az emberi boldogság.

3. §. Testületi önkormányzat. Szakszervezet. Korporáció.

„Sohasem esett annyi szó a korporációkról, mint napjaink-ban.“² Az emberek, akik kifáradtak a liberális és a szocialista ter-melési renddel együtt járó folytonos válságok elleni harcban, a multból kérnek tanácsot nyugodt életet biztosító megoldási módok tekintetében. A történelemből azt látják, hogy a középkor terme-lése szilárdabb alapon nyugodott és tökéletesebben működött, mint a modern idő gazdasága és ezt az állandóságot, a hibátlan műkö-dést a termelési ágaknak a korporációk által történt megszervezése és igazgatása biztosította. A középkor állama édes-keveset törődött a javak termelésének és elosztásának kérdésével, mert az állami közizgazgatást egyéb feladatok foglalták le. A korporációk, ame-lyek sokszor közszervet megillető előjogokkal és hatalmasságok-kal rendelkeztek, önállóan intézték a termelési ágak és a szakmák igazgatását. A modern ember figyelmét felkeltette a középkori kor-porációk működése. Lehet-e csodálkozni azon, hogy a gazdasági élet bajaira írt, az ütemesen megismétlődő válságok megszünteté-sét a régi minták után megszervezett termelési rend bevezetésé-től várják?

A nyugati államokban éppenúgy, mint Észak-Amerikában könyvtárak keletkeztek az utóbbi években a korporációs irodalom-ból, amely könyveken keresztül egyre hangosabban hallatszik az a követelés, amely a liberális, szociális termelési rend átszervezé-sét és a korporációs szisztéma újjáteremtését kívánja. A jelszóban

¹ Már 1891-ben tisztán látja a kérdés lényegét A. de Mun, aki szerint szük-ség van a korporációs rendszerre „afin d'échapper à la fois aux maux de l'indi-vidualisme et à l'omnipotence de l'Etat.“ (Quelques mots d'explications című cikkéből. Association catholique. 1891. január 15. számában.)

² G. Viange: *Restauration corporative de la nation française*, Paris. 1936.
— 145. lap.

és a célkitűzésben megegyeznek a korporáció apostolai, azonban azon a téren, hogy mit értenek a korporáció alatt, hogy minő jogosítványokkal, feladatokkal kívánják megbízni a modern korporációkat, hogy a technikai és szociális fejlődések következményeként a XX. század korporációja miben fog eltérni a középkor hasonló szervezeteitől, már igen nagy az eltérés.

Domat szerint a korporáció „több természetes személynek — az államfő beleegyezésével — jogi személy alkotó oly egyesülése, amely a tagok közös érdekében alakult s amely egyesülés a közérdeket is szemmel tartja.”¹

Viange meghatározása lényegében nem különbözik a most ismertetettől. A korporáció a szakmához tartozók által létesített jogi személy, amelyet az állam önkormányzati jogosultságokkal lát el és amelyre bízva a szakmai közösség kormányzását.²

Leener szintén nem jut sokkal messzebbre. A korporáció lényege az egyének felett álló, különleges jogokkal ellátott, a törvény által privilégiumokban részesített szervezet.³

Bodin meghatározásában döntő fontosságot juttat annak, hogy a korporációk tagsága kötelező legyen a képviselt szakmához tartozók összességére.⁴

Defourny szerint a korporáció nem más, mint a „foglalkozások kormányzása irányítása, a foglalkozásokhoz tartozók által.”⁵

Devrient meghatározásában a korporáció munkaadót és munkavállalót egybefoglaló, a vonatkozó termelési ág összességének képviselőjére jogosított szerv, amely az állam és az egyes közötti kapcsolat biztosítására szolgál.⁶

Duthoit szintén közvetítő szervet lát a korporációkban, amelyek a vállalkozásokat fűzik az államhoz. Szerinte a korporáció hivatalos közjogi orgánus, amelyet az állam valamely meghatározott foglalkozás vagy szakma ügyeinek intézésével megbíz.⁷

¹ *Domat*: Les lois civiles dans leur ordre naturel, le droit public et legum delectus II. kiadás. Paris. 1756. — 2. kötet. 102. lap.

² *Viange*: La France veut un chef. Paris. 1934. 142. lap.

³ *Leenernek* a Revue d'Economie Politique 1936. évi első számában közölt jelentéséből. „La conception corporative implique une notion d'organisation et la constitution de collectivités qu'elle superpose aux individus, ainsi que la jouissance de prérogatives particulières, sinon de privilèges consacrés par la loi.”

⁴ *Bodin*: Le problème du corporatisme en France. Rennes. 1935. 31. lap.

⁵ *Defourny*: La conception organique de la vie sociale. 1935. — 33. lap.

⁶ *Devrient*: La corporation en Suisse. Neuchâtel—Paris. 61. oldal.

⁷ *E. Duthoit*: Par une Autorité corporative vers une Économie ordonnée. Lyon. 1935. — 5. lap.

Girard szerint¹ a korporáció közjogi feladatok megoldására alakított közjogi intézet.²

Viange egyik újabb művében szintén elengedhetetlen feltételnek tartja azt, hogy a korporáció közjogi törvények uralma alatt álljon, közjogi szervként szereplő intézmény legyen.³

Bourgin is a most ismertetett nézeten van. Azzal egészíti ki ezt a tanítást, hogy a korporációk bizonyos esetekben a szakmai törvényhozás szerveiként szerepelnek.⁴

Valdour élesen szembefordul azzal a felfogással, mely szerint a korporáció közjogi személy, lényegében az állam közigazgatásához tartozó szerv. Tanításából kitűnően a korporáció célja a kar-kollektív érdekeinek védelme, valamint a szakma, illetve korporációs feladat a közjólét előmozdítása, az általános állami közigazgatás tevékenységi körébe eső munkák végzése.⁵

A svájce Korporációs Unió definíciója szerint a modern korporáció olyan szervezet, mely valamely szakma, vagy foglalkozási ág keretében a vállalkozók, munkások, tisztviselők közötti együttműködést és ezzel kapcsolatban a munkaadók és munkavállalók közös munkája révén a szakmához tartozók erkölcsi és szociális érdekeinek előmozdítását, megvédését biztosítja.⁶

Hasonló nyomokon halad *Bacconnier* is. A korporáció a munkaadóknak, a munkavállaló szakembereknek és a munkásoknak együttműködése.⁷

Jolly meghatározásában a korporáció a szakmának, illetve foglalkozási ágnek kollektív és hierarchikus megszervezése. A szervezetet az állam területileg és szakmailag meghatározott jogosultságokban részesíti és felhatalmazza arra, hogy azokat a szakmához

¹ L'histoire lointaine, comme l'histoire contemporaine, nous paraît affirmer que la corporation de l'avenir doit être une véritable institution publique dotée de compétences et d'une mission de l'ordre public."

² *Girard*: Principes de droit public. II. kiadás. 736. lap. Hasonlólag a Revue d'Économie Politique 1899. évf. 217. lapján.

³ *Viange*: Restauration corporative de la nation française. Paris. 1936. — 143. lap.

⁴ *Bourgin*: L'Etat corporatif en Italie. Paris. 1935. — 94. lap.

⁵ *Valdour*: L'organisation corporative de la Société et de la Profession. Paris. 1935. — 74. lap.

⁶ Érdekes jelenség, hogy a most ismertetett meghatározásban a korporációknak a gazdasági érdekek védelmére nincs jogosultságuk, hanem csak az erkölcsi és társadalmi érdekek védelmére és előmozdítására. „sauvegarder les intérêts moraux et sociaux."

⁷ *Bacconnier*: Le salut par la corporation. Paris. 1935. — 106. lap.

tartozókat, akik a területileg körülírt helyen laknak, teljhatalommal, külön megbízás nélkül képviselhesse. Az így megalakult szervekre hárul a szakma közigazgatása.¹

A korporáció fogalmi elemeinek megállapításánál az egyes embernek a külvilághoz való viszonyából kell kiindulnunk. Az individuumnak a közönséghez való helyzete különösen két ponton van lerögzítve. Az első megrögzítő köteleket szolgáltatja a terület, ahol az egyén lakik, ahol otthona van. A második társadalomhoz fűző kapocs az a tevékenység, amellyel az egyén az emberiség munkájában résztvesz, amellyel az örök-emberi célok előbbrevitelén fáradozik. Mind a lakóhely, mind pedig a foglalkozás sok emberrel közös körülmények, sokszor pedig azonos viszonyok közé helyezi az egyént. Egyformák az érdekeik az egy helyen lakóknak. Ugyancsak egyformák az érdekeik azoknak is, akik hasonló foglalkozást űznek. Bizonyos veszélyek egyaránt fenyegetik azokat, akik egy területen telepedtek le, valamint bizonyos előnyök is egyaránt kedveznek nekik. Ugyanígy áll a helyzet azoknál is, akik egy gyárban, egy műhelyben, a gazdasági élet ugyanazon szakában, vagy foglalkozási ágában dolgoznak. A jelentéktelen egyéni érdekek felett rendszeresen megtalálhatók a nagy, egyetemes érdekek, amelyek sok esetben előfeltételek az önző részérdekek előtt. Szoros sorsközösség vonja egybe a hasonló foglalkozást űzőket, az ugyanazon szakmához tartozókat; hiszen ezek egyformán érzik a gazdasági élet minden megmozdulását. Ez a közös sors előbb-utóbb megérleli az együvértartozás gondolatát. A közös sors, a közös baj, a közös gond ugyanolyan érdekközösséget teremt a termelés bizonyos ágában résztvevők között, mint aminő érdekközösség fűzi össze az egy területen lakó embereket.

Minő természetesnek találjuk azt, hogy bizonyos meghatározott területen lakók sajátos ügyeiket maguk intézzék és ne terheljék azzal az általános állami igazgatást. A helyi közigazgatás önálló végzése végett jogi személyiséggel bíró községek, városok, megyék, tartományok alakulnak, amelyek révén megvalósul a *területi önkormányzat*. De nemcsak az együttlakás teremt bizonyos sajátos ügyeket, amelyek az együttlakók által intézhetők a legelőnyösebben, hanem a termelés vagy értékesítés bizonyos ágában is feltalálhatók olyan különleges feladatok, amelyeknek megfelelő megoldását, elintézését nem lehet az általános kérdésekkel elfoglalt, szakismeretekkel nem bíró kormánytól várni. A termelés, vagy

¹ *Jolly*: La mystique du Corporatisme. Paris. 1935. — 22. és 240. lap.

értékesítés bizonyos ágát, illetve valamely szakmát érintő különleges feladatoknak a termelési ághoz, vagy a szakmához tartozók által történő elintézésére csak abban az esetben van mód, ha azok megfelelő szervezetet alkotnak. Szükséges tehát, hogy a szakmát, illetve a termelési ágat alkotó egyének kilépjenek individuális elzártságukból és szociális érzésük szavát követve olyan szervezeteket alkossanak, amelyeknek hatalmuk és joguk van a tagok szakmai tevékenységére kiható szabályokat hozni. Ily egyesületek működése rendszeresen a tagok szabadságának korlátozásával jár.

A szakmai kérdések elintézésére, a szakmát, illetve a foglalkozási ágat érintő kérdések megoldására és így a szakmai közigazgatás megvalósítására alakult egyesülés kétfajta lehet. Az első csoportba tartoznak a szakszervezetek. Ezek kizárólag csak a munkaadókat, vagy pedig kizárólag csak a munkavállalókat tömörítik egybe és főfeladatuk nem a szakma általános érdekeinek védelme, hanem az általános szakmai érdek előtt a munkavállalói, illetve munkaadói részérdekek előbbrejuttatásán fáradoznak és kizárólag csak munkaadói, vagy csak munkavállalói érdeket érintő ügyeket intéznek. A szocializmus szembeállítja egymással a két termelési tényező szakmai egyesületeit és a munkavállalók számbeli túlsúlyában bízva a munkavállalói szakszervezetek politikai győzelmében bízik. A válságok azonban megmutatták azt, hogy a munkavállalói érdekeket nem lehet elhatárolni a munkaadói érdekektől és azt is bebizonyították, hogy az a balsors, amely a vállalkozókat éri, előbb-utóbb a munkásokra is kihat. A gazdasági válságok az összetartás érzésének kifejlesztésére szolgáltak s közelebb hozták a szocialista tanítások nyomán egymástól elidegenedett munkaadókat és munkavállalókat. A szakmai közösség újraéledő gondolata vezet el olyan szervezetek alkotásához — és ez a második csoport —, amelynek megteremtésében a szakmához tartozó munkaadók és munkavállalók közösen vesznek részt s amely szervezet a felmerülő összes kérdéseket az általános szakmai érdekek szemmeltartásával igyekezik megoldani.

A szakmai közigazgatás megvalósítására alakult egyesületeknek másodsorban említett fajtája útján jutunk el a korporációkhoz. Ahhoz azonban, hogy a szakmai ügyek elintézésére alakított, a munkaadókat és a munkavállalókat magába záró szervezetből korporáció legyen, szükség van arra, hogy:

1. a szakmai közigazgatás intézését az állam erre az egyesülésre bízza,

2. az egyesülésnek hatalma legyen akaratát megvalósíttatni, határozatainak végrehajtását biztosítani,

3. az egyesülést fegyelmi jog illesse meg a tagok felett,

4. az egyesülés ügyintéző szerveinek megalakítása, a vezetőknek választása a szakmabeliek által szabadon történjék és az egyesülés szervei, vezetői a szervezet ügyeinek intézésénél, a fegyelmi eljárásnál, a bevételek és kiadások meghatározásánál önállóan, a kormánytól függetlenül járhassanak el.

Amíg nem bízza meg az állam a vegyes érdekképviselőt az állami általános érdekű feladatok intézésével, az érdekképviselő magánegyesülés marad. Az állami közigazgatási feladatok elintézésére adott megbízás útján pedig a magánjogi egyesülésből közjogi szervezet lesz, amelynek hivatalból tagja a szakmához tartozó minden munkaadó és munkavállaló. Az egyes ember szabadon választhatja meg hivatását, foglalkozását, ha azonban a termelés, illetve az értékesítés bizonyos ágában részt vesz, nem vonhatja ki magát az itt működő közhatóság tekintélye alól. A korporáció ebben is hasonlít a községre. Hiszen mindenkinek szabadságában van ott letelepedni, ahol kíván, azonban senkisémet állíthatja, hogy reája a szabadon választott község hatóságainak jogköre nem terjed ki.

A korporációnak feltétlen szüksége van arra, hogy olyan jogosultságok birtokába jusson, amelyek révén foganatosíttatni tudja azokat az intézkedéseket, amelyeket szükségeseknek és hasznosaknak tart a reája bízott érdekek védelme, a szakmai közigazgatás megfelelő intézése végett. Módjának kell lenni a korporációnak arra, hogy a szakmához tartozókat a korporáció határozataihoz alkalmazkodásra kényszeríthesse. Szakmai fegyelem, a szakmai fegyelem kényszer útján történő megvalósításának lehetősége nélkül a korporáció lényegében — elnevezése ellenére — nem sokban különbözik a magánjogi egyesülésektől, mert a korporáció fogalma a közjogi eredetű és közjogi tartalmú hatalmasságokra épül.

Szükség van arra is, hogy a korporáció törvényi felhatalmazással birjon a szakma érdekeinek képviselőtére, hogy „törvényes gyámja“ legyen a szakmához tartozóknak és ilyen minőségében a szakmát az állammal, magánszemélyekkel, más korporációkkal szemben minden egyéb felhatalmazás nélkül képviselhesse és ennek következtében a korporáció által kötött szerződések, megállapodások teljes hatállyal kötelezzék az illető szakma minden munkaadóját és munkavállalóját.

A korporációra tartozik a tagok szakmai működésének ellen-

őrzése. E célból a korporációnak szüksége van fegyelmi hatalomra.

A korporáció fogalmi eleméhez tartozik a központi hatalomtól függetlenség. Ha a kormány nevezi ki a korporáció intézkedő szerveinek tagjait, ha a korporáció gyámság alatt áll és így határozatai jogerejéhez, intézkedéseinek fogamatbaviteléhez, bevételei és kiadásai meghatározásához a kormány jóváhagyására van szükség, ha a miniszter rendelete a korporáció határozatát megváltoztathatja, illetve annak helyébe léphet, ha az illetékes miniszter a korporáció felettes hatósága, akkor valóságos korporációról nem beszélhetünk. Az ilyen hatóságilag gyámolt, felügyelt korporáció nem más, mint a központi hatalomnak ábruhába öltöztetett szerve. Ez a korporáció szervesen beletartozik az általános állami közigazgatás szervezetébe, annak egyik organuma. Ily esetben hiányzik a korporáció eszméjének lényege, amely nem más, mint a szakmai közigazgatás kormánytól független intézése a szakmához tartozók által. Ebben az esetben meghíusul a korporáció kitűzött célja is, t. i. az, hogy a központi kormány közigazgatási feladatai közül a különleges szakfeladatok elvonassanak és azoknak intézése olyan emberek összességére bizassék, akiket az a közös tevékenység fűz össze, amelyek keretében ez a sajátos feladat felmerült. „A korporációs állam a jövőben megvalósuló megoldási mód, azonban csak azon feltétel alatt, hogy a politikai hatalom és a korporációs szervezet egymástól független marad. A liberális anarchiát és az etatikus elnyomást csak ezen az áron lehet elkerülni.”¹

A korporáció azonban nem alkothat államot az államban, „hanem természeténél, célkitűzéseinél fogva alá van vetve ez utóbbinak.”² A korporáció az állami akarat határain belül független, de ha átlépi ezeket a mesgyéket, éppenúgy felelősséggel tartozik, mint bármelyik jogi személy. „A szakmai egyesülés autonómiája éppen olyan kevésbé abszolút az állammal szemben, mint az egyes ember függetlensége sem abszolút a társadalom irányában.”³ Az állam feladata,⁴ hogy a törvények végrehajtása felett őrkdjék, e

¹ M. Oliviernek — a Fémipari Munkaadói Szakszervezet elnökének — az 1934. évi április hó 18-án tartott egyesületi közgyűlésen elmondott beszédéből. Idézza Baconier: Le salut par la corporation. Paris, 1935. — 94. lapján.

² Duthoit: La corporation de demaine. Revue des Mondes. 1935. évi október hó 15. napján megjelent számában, 866. lapon.

³ Lorin: Organisation professionnelle et Code du travail. III. kötet. Paris. 1909. — 29. lap.

⁴ Costa Leite portugál korporációs miniszter elgondolása szerint az ál-

tevékenységében felügyelete alatt tartja a korporációkat¹ is. Nem szabad azonban megengedni, hogy az állam országos érdekek ürügye alatt beleavatkozzék a korporációk életébe. Szükséges az, hogy a korporációk lényeges tulajdonságai — a szabadelhatározás, a szabad ügyintézés és az önkormányzat — tiszteletben tartassanak. A korporáció autonómia nélkül elálcázott állami szerv. Ezzel szemben elkülönített munkaadói, vagy munkavállalói egyesülés, mégha korporációnak nevezik is, lényegében nem egyéb, mint szakszervezet.

Összefoglalva az elmondottakat:

Korporáció alatt értjük valamely szakma, vagy foglalkozási ág érdekeinek képviselőjére és védelmére alakult, a szakmai munkaadókat és munkavállalókat egyforma jogú tagként magában foglaló, a szakmát érintő általános és különleges — eddig az állami közigazgatás által intézett — feladatok ellátásával megbízott, a szakma, illetve a szakmához tartozók képviselőjére felhatalmazott, megfelelő jogosultságokkal és hatalommal felruházott oly jogi személyt, amelynek működése — ideértve pénzügyeinek szabad intézését is — a törvény határain belül önálló és a politikai hatalomtól független.

A korporáció lehet helyi, kerületi, illetve országos, aszerint, hogy működése egy bizonyos helysége, vagy kerületre, illetve az egész országra terjed-e ki.

A korporáció útján valósul meg a *testületi decentralizáció*. A korporációk ugyanis tehermentesítik a központi kormányt, amelynek működési köréből elvonják a gazdasági, a termelési és az értékesítési, valamint az egyes szakmák rendszetére vonatkozó tevékenységeket. *Testületi önkormányzatnak* nevezzük a decentralizációnak ezt a fajtáját, míg a bizonyos területen lakóknak a helyi feladatok ellátására engedélyezett szabadságjogokat *terü-*

lam, illetve a központi hatalom feladata, hogy a korporációk alakulását elősegítse, az állampolgároknak a korporációs szellem kifejlesztését meggyorsítsa. Az állam a korporáció keretében felmerült vitás ügyeknek egyedül illetékes legfelsőbb döntőbírája. L. bővebben: L. de *Poncins*: *Le Portugal renaît*. Paris. 1936. — 116. lap.

¹ „L'observation impartiale du temps présent nous montre que nous assistons à une évolution visible en tous pays, qui se traduit par le dégagement de deux tendances fondamentales: 1. tendance à l'affirmation de règles économiques que dégagent par profession et par région les intéressés eux-mêmes, et auxquelles la minorité doit, bon gré mal gré, se soumettre; 2. tendance à l'établissement d'un droit de regard de l'Etat, gardien de l'intérêt général, sur l'action des groupes économiques, professionnels.“

G. *Pirou*: *Nouveaux aspects du Corporatisme*. Paris. 1935. — 50. lap.

leti decentralizációnak hívjuk. A megkülönböztetésnek az az alapja, hogy míg az első esetben az önkormányzat valamely testületbe tömörült állampolgárokat ruház fel jogokkal, addig a területi decentralizációnál a sajátos ügyek intézésének jogosultsága lakhely szerint csoportosított állampolgárokat illet meg. A területi önkormányzat különösen nemzetiségi vidékeken fedéralista, szeparatista törekvésekhez vezethet és így állambomlasztó hatást válthat ki. Ezzel szemben a testületi önkormányzat a közös munka révén egységbe foglalja az állampolgárokat és jelentős bástya a nemzetiségi törekvésekkel szemben. A területi decentralizáció az államot darabokra szabdalja és lehetővé teszi, hogy egyes területrészeken helyi szokásjog, partikuláris szabályok fejlődjenek ki, míg a testületi decentralizáció a gazdasági életet parcellázza fel.

Korporációs alkotmányoknak nevezzük azokat az állami be rendezkedéseket, amelyeknek alapja a korporációkra felépített testületi decentralizáció. A korporációs államokban tehát a termelésre és az értékesítésre vonatkozó, valamint a szakmai fegyelmet, tisztességet célzó intézkedéseket nem a központi kormány, hanem az illető szakma vagy foglalkozási ág érdekképviselője fogatosítja.

4. §. A korporációk feladatai.

A korporációk gazdasági, szoros értelemben vett közigazgatási és társadalmi természetű tevékenységet végeznek. A gazdasági feladatok élén a termelés és a javak elosztásának szabályozása, a kínálat és kereslet egyensúlyának biztosítása áll. Az egymást követő válságok eredendő oka ugyanis a termelés rendszertelensége, a fogyasztástól független fejlődése volt. A modern vállalkozó nem azért vesz részt a termelésben, mert nézete szerint szükség van az általa előállított árura, hanem azért, mert bízik abban, hogy a javak előállítása számára hasznothajtó lesz. A szükséglet csak a haszon szemszögéből és csupán másodsorban érdekli őt. A javak elosztásánál szintén a haszoncél az alap gondolat. Ezzel szemben a középkor korporációkba egyesített mesterei, kereskedői bizonyos fajta közszolgálatot láttak a javak előállításában, fogyasztókhoz juttatásában és a polgártársak szükségleteinek kielégítése elsőrangú fontosságú célkitűzés volt számukra. A liberális gyáros és kereskedő nem gondolkodik ilyen nemesen, szemrebbenés nélkül semmisít meg javakat, ha ily módon jövedelem-többletet biztosíthat a maga számára. Kanadában tízezerrel pusztították a birkákat, az U. S. A. államaiban búzával fűtötték a vas-

utakat, Braziliában sokszázezer mázsa kávé dobáltak a tengerbe, a francia halászok műtrágyagyártás céljából értékesítették a kifogott halakat akkor, amikor Kanadában, Amerikában, Braziliában, Franciaországban igen sok éhező lakott, nem is beszélve oly más világrészekről, ahol ugyanezen időben milliókat pusztított el az éhínség. „A termelés és a fogyasztás egyensúlyának előfeltétele a termelés megszervezése, amely pedig szakmai szervezeteket feltételez.”¹ A termelés helyes szabályozása csakis a korporációk útján történhetik. A termelendő javak mennyiségének, minőségének meghatározása a vonatkozó rendelkezések betartásának ellenőrzése a korporációkra tartozik. A szabályozott termelés mellett elkerülhető lesz a túltermelés. Piacok szerzése, a piacok gazdaságos kihasználása szervezett termelés mellett előnyösebben történik. A termelendő javak felosztása, a piacok kijelölése, új piacok keresése a korporációk feladata. „Ma az egész világ érzi a szabályozott termelés szükségességét . . . , amelynek révén a termelő eléri a megfelelő árat, a fogyasztó pedig az őt megillető kiszolgálásban részesül.”²

Az árkérdés szabályozása a korporáció elsőrangú fontosságú feladatai közé tartozik. A liberális tanítás szerint a kínálat és kereslet szabad játékának érvényesülni kell.³ E két eredőből tevődik össze ugyanis — a liberális elgondolás szerint — az ár. Hogy ez igazságos lesz-e, hogy az előállítás költségeinek megfelel-e, azzal nem törődnek. Túl kínálat esetén az ár leszáll a termelő önköltségei alá és ahelyett, hogy ennek megélhetését biztosítaná, pusztítja tőkét, fogyasztja tartalékjait. Munkanélküliség, nyomor, fizetési kötelezettségek megtagadása lesz a következmény. A gyár, illetve a termelői üzem leállítása, a munkáselbocsátások útján a fogyasztóknak új rétege veszt el vásárlóképességét, amelynek hatását azután a többi szakmák is megérik. Ezzel szemben, ha a kereslet van többségben, az ár a beszerzési, vagy az előállítási költsége-

¹ *Valdour: Organisation corporative de la société et de la profession.* Paris. 1935. 2. lap.

² „Et c'est parceque de tels bienfaits ne peuvent être obtenus que par la collaboration des hommes dans le métier et des métiers dans la nation, que le monde réclame le régime corporatif”. *F. Baconier: Le salut par la corporation.* Paris. 1935. 38. lap.

³ „Az t rójjuk fel a liberális gazdaságtan klasszikus tanításának, hogy mint természetes, elkerülhetetlen szükségszerűséget tekintik, hogy az árak a kínálat és kereslet útján legyenek megállapítva . . . anélkül, hogy valamely hatalom közbeléphetne a termelés és a fogyasztás aránytalanságából eredő zürzavar megelőzése végett”. *L. Brèthe de la Gressaye: Les modes d'exercice de l'autorité.* Paris. 1935. 2. lap.

ket sokszorososan meghaladja és így a termelők és méginkább a közvetítők aránytalan nagy keresethez jutnak. A fogyasztó közönség nagyrésze nem tudja megfizetni a magasba szökött árakat, csak a módosak lesznek képesek arra, hogy szükségleteiket kielégítsék. Láttuk ezt a helyzetet a háború alatt és a béke első éveiben. Egyrészt feneketlen nyomor a munkás és tisztviselők között, másrészt gyepült nem ismerő pénzsórás és pompa a közvetítők és a nagytermelők oldalán. Az állami közigazgatás lassú, szakértelmet nélkülöző és a gazdasági élet finom változatai iránt érzéketlen volta miatt alkalmatlan az árszabályozó szerepére. A mindenkori közigazgatás legkisebb vételárral harcol a javak túlkínálata, maximális árral pedig a túlkeresletből eredő hátrányok ellen. Arra, hogy ezek az eszközök elégtelenek a gazdasági élet egyensúlyának biztosítására, tanúbizonyság a legújabb kor gazdasági története. A korporációknak lesz a feladata a helyes és igazságos árak kialakításánál közreműködni. A korporáció ennél a működésénél éppen úgy figyelemmel van a termelés költségeire, a termelő életszükségleteire, mint a fogyasztó érdekeire. Az ily módon megállapított árak nem pusztítják a termelő tőkéit, de nem haladják meg a fogyasztók vásárlóképességét sem.¹ A korporáció az igazságos ár megállapítására a talajt előkészíti már a szükséglettel arányban álló termelés megszervezésével.

A termelés és az ár szabályozása útján a korporáció elejét veszi a spekulációnak, annak, hogy egyesek a javak összegyűjtése útján önkényesen diktálják az árakat és így a beszerzési költségekkel arányban nem álló nyereségekre tegyenek szert. A korporáció tevékenysége útján lehetetlenné válik az árnak spekulációs célzattal történő leszorítása is. Hányszor láttuk azt, hogy a búzakereskedők, a terménykereskedők és a borkereskedők a gazdasági év elején visszahúzódtak a vásárlásoktól. Ugyanekkor a kereskedők pénzén alapított, a kereskedők pénzét továbbkölcsonzó bankok váltóóvatolásokkal, végrehajtásokkal, foglalásokkal, árveréskitűzésekkel kényszerítették a szerencsétlen termelőket arra, hogy sietve értékesítsék terményeiket, amelyeknek ára egyrészt a túlságos kínálat, másrészt pedig a közvetítő kereskedelem időleges visszavonulása miatt igen alacsonyra esett. Amidőn azonban a búza és egyéb termény, valamint a bor is igen olcsó áron átkerült már a közvetítő kereskedelem mar-

¹ V. ö. Ch. Bodin: *Economie dirigée, scientifique*. Paris. 1935. (II. kiadás.) című, klasszikus értékű könyvében elmondottakkal.

kába, rögtön megindult az áraknak emelkedése, amely drágulás most már nem a termelőknek hozott hasznot, hanem a közvetítőknek. Ezt a rendszert a szabadkereskedelem helyett inkább intézményesített szabadrablásnak nevezhetnők.

Az árak ellenőrzése terén szintén igen jelentős fontosságú a korporációk működése. Az árak az árú értékével arányban kell lennie. A drága áron silány árut értékesítő kereskedő éppen úgy árt versenytársainak, akiknek tisztességtelen versenyt támaszt, mint a vevőknek, akik pedig nem jutnak pénzük ellenértékéhez. A Turgot-féle, korporációkat megszüntető törvény életbeléptetése előtt a király jogtanácsosa igen helyesen foglalta össze a korporációk eltörlésének várható következményeit. „A korporációk megszüntetése után nem lesz többé sem hiteles súly, sem pedig pontos mérték és a nyereség utáni szomjúság lesz úrrá mind a termelőkön, mind a kereskedőkön. Tekintettel arra, hogy a becsületesség nem mindig a legbiztosabb út, amely a vagyonhoz vezet, az egész közösség, a nemzet fiai éppenúgy, mint az idegenek, áldozataivá lesznek az elvakításukra és elszédítésükre kiagyalt eszközöknek.”¹

A korporáció öröklik az üzleti verseny tisztessége felett. Lehetetlenné teszi, hogy a tőkeerős, gazdag vállalkozás verseny ürügye alatt elpusztítsa a kisebb tőkés versenyársát.

A korporációk kigyomlálják a termelő és a fogyasztó közé beékelődött sok felesleges közvetítőt, akiknek kezén megdrágul az áru, anélkül azonban, hogy a termelő hasznot húzna a fogyasztót terhelő magasabb árból. A sok improduktív közvetítő kizárása mind a fogyasztók, mind a termelők, mind pedig a továbbműködő közvetítő kereskedelem célját egyaránt szolgálja.

„A korporációs tanítás elsőrangú célkitűzése az, hogy a termelés közös érdekének védőpajzsa alatt a munkaadókat és munkásokat kibékítse egymással.”² A korporáció a munkáskérdést közös megállapodással, a munkaadók és a munkavállalók érdekeit egyaránt szemmel tartva rendezi. A munkás megfelelő munkabérhez jut, amely munkabér nem lesz többé függvénye a munkapiac ingadozásának. A munkaadó pedig megszabadul a szakszervezetek zsarolásától. A munkaadó megmenekült az éhbért fizető és így olcsóbban termelő versenytársa elviselhetetlen versenytől. A munkaszerződések általános feltételeinek megállapítása,

¹ Oeuvres de Turgot: Éditions par Daire 2. kötet, 334. lap.

² Salazare egyik beszédéből. Idézve Poncins: Le Portugal renaît (Paris, 1936) című munkájában.

a kollektív munkaszerződések kötése, a munkaszerződés alapján keletkező viták és nézeteltérések elbírálása a testületi érdekképviselések intézkedési körébe tartozik. Az ipari, a mezőgazdasági és a kereskedelmi szakoktatás kérdését is a testületi érdekképviselések tudják a legjobban megoldani.

Szociális tevékenységet végeznek a korporációk segélyező egyesületek, betegségi-, baleset-, rokkantsági biztosító intézetek, özvegyi, öregségi nyugdíjintézetek felállításával, igazgatásával, illetve a most mondott célokra szolgáló alapok létesítésével és kezelésével.

„A közös oltalom iránti érzék volt az alapja a legrégebb szakmai egyesüléseknek.”¹ A korporáció képviseli és védi a szakma, valamint a szakmában működő munkaadók és munkavállalók érdekeit.² A korporációk képviselik a szakmát az állammal, a köztestületekkel, más korporációkkal és a magánszemélyekkel szemben. A szakmát érintő törvények előkészítése, illetve a vonatkozó javaslatok véleményezése a korporációk feladata. A kormány pedig a korporációkat a szakmájukat érintő általános rendelet elkészítése előtt meghallgatni és a szakma jogos kívánságait figyelembe venni tartozik.

A korporáció jogosítványainak jelentős része a fegyelmi jogkör. A szakmai becsület és tisztesség írott és íratlan szabályai ellen vétők természetes fegyelmi hatósága az érdekképviselőjük. A fegyelmi bírászkodás útján — megfelelő megtorlások alkalmazási lehetőségétől feltételezetten — jut el a korporáció abba a helyzetbe, hogy rendelkezéseinek, intézkedéseinek végrehajtását, a szakmai becsület és tisztesség megvalósulását biztosítsa.

A termelés és az értékesítés megszervezése, a munka rendszerte, a jóléti és segítő intézmények megszervezése, a szakmai utánpótlás képzése közigazgatási természetű, a szakmai szabályok megállapítása törvényhozói, a szakmai bírászkodás és a fegyelmi jogkör pedig a bírói hatalom körébe vágó jogosultság.

¹ Chéron: Rapport sur le projet de loi comportant extension de la capacité civile des Syndicats professionnels. Journal Officiel. Doc. parl. 1907, márc. 15.

² Helyesen mondja *La Tour Du Pin*: „Bizonyos az, hogy minden foglalkozási ág keretében egymástól különböző érdekek is vannak, amelyek néha egymással szemben állanak, azonban mindig létezik egy közös érdek — ez a szakma jóléte —, amelynek vissza kell tükröződnie az illető szakma összes elemeire.” Vers un ordre social chrétien. Paris, 1907. 390. lap.

5. §. A korporációs átalakulás előnyei.

A munkaadót és a munkást egybefoglaló érdekképviselőkre bízott testületi önkormányzat gondolata, amely eszme a területi autonómiák megszületésének idejében már évezredes *multa* tekinthetett vissza, szorosán összeforrott a különböző emberi társadalmak közigazgatási történelmével.¹ Nem modern, elméleti emberek által légüres térben kiagyalt tanítás ez, hanem a természet sugallta, a szükség követelte közigazgatási mód.²

A korporációk az államot megszabadítják minden felesleges terhétől, olyan ügyek intézésétől, amelyek csak az embereknek szakma szerint összefoglalt kisebb-nagyobb csoportjait érdeklik. Az állami közigazgatásnak e különleges feladatok ellátására sem elegendő gyakorlata, sem pedig megfelelő szakismerete sincsen. A szakmai részletkérdések rendészetének gondjaitól megszabadított központi kormány nagyobb erővel, több figyelemmel fordulhat az általános állami feladatok megoldása felé. Több ideje, több ereje lesz erre, mert a szakmabeliek által választott, decentralizált ügyintéző szervekkel szemben a központi kormány jogosultsága „csak ellenőrzésre és felügyeletre szorítkozik.”³

Az érdekképviselőtek által alkotott igazgató szerv közelebb van a felmerült kérdésekhez, jobban ismeri a szakma és a szakmabeliek helyzetét, mint a problémákon kívül álló állami igazgatási orgánus és ezért az elsőnek említett szerv könnyebben és gyorsabban jut el a megfelelő megoldáshoz, amely megoldás egyúttal célszerűbb, olcsóbb és hatékonyabb is lesz. A testületi szervek által választott szakmai közigazgatás állandó és közvetlen érintkezésben van a hatásköre és illetékessége alá tartozó személyekkel, ismeri azoknak szükségleteit, problémáit és közvetlen közelről észleli a törvényhozási rendelkezések végrehajtásának következményeit, a rendelkezések hiányait, valamint azok esetleges káros hatásait.

¹ „La diversité de temps, de lieu, de race, de religion et de civilisation, dont s'accommode l'idée de corporation, prouve que l'organisation corporative de la profession, quelle qu'en soit la modalité a son fondement dans les exigences mêmes de la vie sociale.“ J. Valdour: *La doctrine corporative*. Paris. 1929. — 25. lap.

² La corporazione-intesa come forma organica delle forze produttive-è un fatto che noi troviamo sempre nella storia in ogni tempo ed in ogni luogo. Essa non risponde dunque a nessuna teoria, ma è un fatto necessario, spontanea, perenne e universale.“ A. de Ambris: *Dopo un ventennio di rivoluzione. Il Corporativismo*. Bordeaux. 1935. 57. lap.

³ *Duguít*-nek a *Revue politique et parl.* 1908. évf. (56. kötet.) 472. oldalán megjelent cikkéből.

Igy érthető az, hogy az eredmény maximumát a munka minimumával¹ a legrövidebb időn belül csak az érdekképviselői szervekre bízott közigazgatás érheti el.²

A legrövidebb történelmi visszapillantás már megmutatja, hogy csak a korporációk képesek a termelés és fogyasztás közötti disszonanciát megszüntetni, a termelést az emberi szükségletekhez igazodó módon rendezni, a javak elosztását oly módon végezni, hogy azok a legkisebb és a legszegényebb fogyasztókhoz is eljussanak. A termelési anarchia megszüntetésére, valamint a rend és a szakmai fegyelem visszaállítására csak a korporációk működése útján kerülhet sor. Pedig rendre, nyugalomra, fegyelemre van szüksége a sok izgalmat átélő, a sok szabadosságtól beteg, modern ember idegeinek.³

A korporációk útján lehet megvalósítani az egyéni érdek és az általános közérdek igazságos kiegyeztetését. A korporációk ezt a két különböző érdeket egyensúlyba állítják. „Csak a korporációs eszme társíthatja az egyéni tulajdont a közösség tulajdonához, mindkettőt tiszteletben tartva és az egyiket a másik segítségével erősítve. A termelés, a forgalomba hozatal, a szétosztás, a fogyasztás fegyelme és szabadsága, az egyéni és a közületi érdek, a magánérdek és közérdek, az állam igényei és az egyén, család, valamint egyéb társadalmi egyesülés kívánságai közötti egyensúlyt egyedül a korporáció biztosíthatja. Csak a korporációs eszme képes összeegyeztetni a rendet és a szabadságot.”⁴

A korporáció a munkaadókat és a munkavállalókat egyenlő jogú tagokként kezeli és így valóra váltja e két termelési tényező egyenlőségének sokat vitatott alap gondolatát. A munkaadók és a munkások közösen határozzák meg a munka feltételeit, közösen keresik azokat a megoldási módokat, amelyek legalkalmasabbak

¹ „La forme corporative de la société est dans l'état actuel des connaissances et de l'évolution technique, la seule capable de réaliser et de garantir le maximum de coordination économique et sociale. *G. de Michalis*. La corporation dans le monde. Paris. 1955. 20. lap.

² L. bővebben: *Maspétiol-Laroque* alapvető könyvét, különösen pedig ennek 8. és köv. lapját. (La tutelle administrative. Paris. 1950.)

³ „Quels que soient ses défauts, ses lacunes, ses dangers, le corporatisme a la chance, à l'heure présente de s'offrir à nous à une époque où le souci d'ordre est plus fort que le désir de liberté et où les masses des individus touchés par la crise, déçus par le libéralisme, aspirent avant tout à une discipline, de laquelle ils attendent tranquillité et sécurité.” Paris. *Pirou*: Nouveaux aspects du corporatisme. 1955. — 51.

⁴ *J. Valdour*: Organisation corporative de la société et de la profession. Paris. 1935. — 110. lap.

a szakma érdekeit előmozdítani. A közös célkitűzés, a közös gond, a közös tevékenység következményeként a munkás nem érzi többé a munkaadó fölényét, esetleges gőgjét és őt oly természetszerűen egymás mellé rendelt és egymásra utalt társának tekinti, akivel közösek az érdekei. A vállalkozóknak pedig nem kell félni a szakszervezetek terrorjától, zsarolásaitól, mert a felmerült kérdéseket és az esetleges nézeteltéréseket a munkások közvetlen közreműködésével a barátság és megértés szellemében oldják meg. A korporációk működése — az osztályok lappangó, vagy céltudatos, nyílt harcának megszüntetésével — a társadalmi béke megteremtésének egyedüli eszköze.

A korporációk tevékenysége különösen hasznos azokban az országokban, ahol az államalkotó néptől különböző kisebbségek élnek. A közös szakmának — az ország területére kiterjedő — együttes igazgatása testvériséget teremt az ott élő különböző népek között. A korporációk az egyes szakmákból alkotott szellemi abróncsok révén összefogják az országot és egységbe hangolják a különböző irányba elszakadni vágyó nemzetiségeket, az egykori területi önkormányzat emlékeiből élő néptörzseket. Az ilyen államban a területi centralizációra életbevágó szükség van az ország egysége érdekében, azonban a területileg központosított igazgatás révén a központi végrehajtó hatalomra hárult munkatöbbletet mérsékelni kell az érdekképviselőknek, a korporációknak juttatott autonóm jogosítványok révén.

A korporációk eszméje távolról sincsen összeforrva a diktatúrákkal. Az alkotmánynak korporációs átalakítása a parlamentáris államokban éppen úgy megvalósítható, mint a tekintélyi uralomra épített rendszer mellett. Ez utóbbi azonban könnyebben, gyorsabban keresztül tudja vinni a korporációs átalakulást, mint a szigorú értelemben vett parlamentáris állam. Ez azonban nem jelentheti azt, hogy az érdekképviselői önkormányzat léte a tekintélyuralom államformájához van kötve. Hiszen könnyű megérteni, hogy a diktatúrák a maguk dinamikus cselekvőmódjukban, ellenvéleményt nem ismerve, még kevésbé méltányolva, a különböző magánszemélyek vagy csoportosulások önző, kicsinyes akadékoskodásától szabadon, könnyebben, gyorsabban jutnak el a kitűzött célhoz, mint az általános szavazati jogon alapuló, népképviselői parlamentek akadálypályáján mozgó alkotmányok. A történelem éppen azt mutatta, hogy a korporációk voltak a jogtalan elnyomások, az önkényeskedő diktatúrák legveszélyesebb ellenfelei. A középkori korporációk története sok oly esetről tesz említést,

amikor a korporációk fegyverrel védték meg tagjaik életét, szabadságát az önkényeskedő hatalommal szemben.

A korporációk lényegéből, célkitűzéseiből ered, hogy azok határozott ellenségei a gazdasági liberálisizmusnak, az osztályharcot hirdető szocializmusnak, az osztályokat egymással szembefordító szakszervezeteknek, emberi szabadságot kiírtó kommunista világrendnek. Itt olyan áthidalhatatlan ellentétekre bukkanunk, amelyek megakadályoznak minden megalkuvást, minden kiegyezést.

MÁSODIK FEJEZET.

A modern érdekképviseltek.

6. §. A francia érdekképviseltek közjogi szerepének általános fejlődése a szervezkedési szabadság visszaállítása óta.

A szakszervezeti szabadság törvénybe iktatását követően a szakszervezetek hamarosan részt kapnak az állami közigazgatás munkájában. A szakszervezetek közigazgatási közreműködése egyre nagyobb, a fejlődés üteme folyton gyorsul.¹ A történelmi ismertetés minden magyarázat nélkül rámutat majd arra, hogy a szakszervezetek átalakulása a közjogi korporációk irányában történik.

Már az 1892. évi vámtarifa megállapítása alkalmával igénybe vette a kormány a szakszervezetek közreműködését. A kormány a vámtarifa tételeire vonatkozóan az érdekelt szakszervezeteket külön-külön meghallgatta és a törvény kidolgozásánál a szakszervezetek előterjesztéseit, véleményeit figyelembe vette. „Ezen az értekezleten nyilvánultak meg először a kereskedelmi kamarák, valamint a tanácsadó kamarák véleménye mellett a munkaadói és munkavállalói szakszervezetek kívánságai.”²

A különböző szakszervezetekhez intézett kérdőpontok közül felemlíthetjük a következő általános kérdéseket, amelyek világosságot vetnek arra a szerepre, amelyet a törvényhozás ez alkalomból a szakszervezeteknek szánt:

„Azon a véleményen vannak-e Önök, hogy a meglevő vámszerződéseket fel kell mondani?

¹ „Deux forces gouvernantes apparaissent actuellement en France: la majorité numérique des individus et les syndicats professionnels” — állapítja meg *Duguil* (Droit constitutionnel. Paris. 1925. II. kötet, 9. lap.

² Enquête sur le Régime douanier. 1889—1895. lap.

„Ha a szerződéseket felmondjuk, miként kell azokat helyettesíteni?“

„Kérik-e Önök azt, hogy a vámtételek általános tarifáját módosítsák akár a vám összegére, akár pedig a tarifabeosztásra vonatkozóan?“

„Milyen módosításokat kérnek Önök és minő indokok támogatják a kivánságokat?“

Hasonlóképen járt el a kormány az 1910. évi vámtétel módosítások alkalmával is. Az egykori előadó a következőkben méltatta a szakszervezetek munkásságát.

„Teljes felsorolása azoknak az ipari szakszervezeteknek, amelyek hozzánk emlékiratot nyújtottak be — igen gyakran alaposan kidolgozott alakban — azért, hogy a vámtarifában kívánatos változásokat megjelöljék, sokkal nagyobb kiterjedésű keretet követelne, mint amely rendelkezésemre áll. A szakszervezetek észrevételezései százával futottak be hozzánk, különösen sok hozzászólás érkezett a párisi kerület szakszervezeteitől. Komoly figyelemmel átvizsgáltunk minden egyes indítványt. Ha nem is teljesítettünk minden kérelmet, amelyeket azok tartalmaznak, megvalósítottuk azonban mindazt, amely igazságosnak, lelkiismeretesnek és jól megalapozottnak látszott és csak olyan javaslatot vetettünk el, amely nem volt következetes s amelyet haszontalannak, követelőzőnek találtunk s amelynek alkalmazása, anélkül, hogy az iparnak azt az ágát, amelynek nevében ezt a javaslatot előterjesztették, eredményesen szolgálta volna, végzetes lehetett volna az ország egyetemes érdekére.“¹

Az 1899. évi augusztus hó 10. napján kelt törvény elrendeli, hogy közmunkát elnyert vállalkozó munkásainak legalábbis az elvégzendő munka helyén érvényben levő átlagos munkabért tartozik fizetni. A közmunkára felügyelő hatóság ellenőrzi ennek a legkisebb munkabérnek betartását. A munkapiac ingadozása miatt nehézségek merültek fel az átlagos munkabér megállapításánál. Másként vélekedtek a fennálló helyzetről a munkaadók és másként a munkavállalók. A rendelet az ellentétek kiküszöbölése végett az átlagos munkabér megállapításának jogát a munkaadói és munkavállalói szakszervezetek kollektív szerződésére bízta. Ha kollektív szerződés nem jött létre, az illetékes hatóság a munkaadói és

¹ Képviselőházi napló 1908. évfolyam 1498. oldal.

munkavállalói szakszervezetek kiküldötteiből álló bizottság véleményéhez képest állapítja meg az átlagos munkabéreket.¹⁻²

Az 1900. évi január hó 19-én kelt körrendeletével *Millerand* akkori kereskedelmi miniszter felhívta a prefektusok figyelmét arra, hogy a szakszervezeteket is be kell vonni a munkára vonatkozó törvények végrehajtásának ellenőrzésébe. Egy másik ugyanekkor kelt körrendelet pedig megbízza a szakszervezeteket a munkatörvények alkalmazásának megfigyelésével.

Az 1901. évi február hó 13. napján kelt rendelet az államasútak vonalain munkabizottságokat létesített, amely bizottságokban a munkavállalói szakszervezetek kiküldöttei is helyet kaptak. A bizottságnak feladata volt a vasúti alkalmazottak munkaidejét és pihenőóráit ellenőrizni.

A szakszervezeteknek az a joga, hogy a képviselt szakmát ért károkért eszmei kártérítés címén magánjogi igényt érvényesítsenek, hosszú időn keresztül vita tárgya volt. Különböző bíróságok különbözőképpen döntöttek ebben a kérdésben egészen addig, amíg a Semmitőszék összes tanácsainak együttes ülése 1913. évi április hó 5. napján kelt, ünnepélyesen kihirdetett határozatával el nem ismerte a szakszervezeteknek ezt a jogát. A jogeset, amely alkalmat adott a határozat meghozatalára, a következő volt. Egy borkereskedő, akiről bizonyítást nyert, hogy a termelőkötől vásárolt bort vízzel keverten adta tovább, élelmiszerhamisítás kihágásával vádoltan állott a bíróság előtt. A Francia Szőlőtermelés Nemzeti Szakszervezete a vádlott által elkövetett borhamisításból származó kár címén magánjogi igényt kívánt érvényesíteni a büntetőperben. Az elsőfokú bíróság elutasította a szakszervezet magánjogi félként történő beavatkozását, azzal indokolva határozatát, hogy a szakszervezet kárt nem szenvedett és így nincs joga a büntetőperben magánfélként fellépni. A párisi, majd pedig a roueni fellebbezési bíróságok megállapították, hogy a vádlott cselekménye a szőlőtermelőknek kárt okozott. Hiszen egyrészt anyagi kár áll elő azáltal, hogy az értékesítendő bor helyett, borral keverten víz kerül a piacra, mert a fogyasztóközönség felvevő képességének egy részét leköti a víz hozzáadása által megsaporított bor. Másrészt pedig eszmei kár is érte a szőlőtermelőket, mert a borhamisítás alkalmas volt arra, hogy a

¹ Az 1915. évi május hó 27. napján kelt rendelet a mezőgazdasági munkabérek megállapításánál hasonló eljárást ír elő.

² Az 1937. évi április hó 10. napján kelt törvény nagyjában érintetlenül hagyja ezt a szabályozást, azonban az átlagos bér megállapításának jogát a prefektusra bízta.

fogyasztók előtt a francia bor jóhírnevét lerontsa. Azonban sem az anyagi, sem pedig az eszmei kár nem érinti a büntetőperbe beavatkozni kívánó szakszervezetet, ennél fogva az elsőfokú bíróság határozata helytelen indokai ellenére nem törvénysértő — mondja a fellebbviteli bíróság. A Semmitőszék az előbb említett határozatában helyet adott a magánjogi igény érvényesítésének. „Figyelemmel arra, hogy a Francia Szőlőtermelés Védelmének Nemzeti Szakszervezete, amidőn magánjogi igényt kívánt érvényesíteni, nem az egyes, illetve több szakszervezeti tag részére akart elégtételt szolgáltatni, hanem *biztosítani kívánta a szakszervezet által képviselt szakma közös érdekének védelmét...*“¹

A Semmitőszék említett határozata után a francia joggyakorlatban nem találunk olyan esetet, ahol visszautasították volna a szakszervezeteknek a szakmát ért károk miatt történő perbelépését. A Semmitőszéknek határozatára alapozott szokásjogot szentesítette az 1920. évi március hó 12. napján kelt törvény, amelynek szövege a munkakódex III. könyvének 11. szakaszában kapott helyet. A törvény szerint a szakszervezetek „a jogszolgáltatás minden fokán gyakorolhatják a magánfelet megillető jogokat, ha olyan cselekményről van szó, amely a szakszervezet által képviselt szakma érdekére nézve közvetlenül, vagy közvetve kihatással van.“²

A vázolt rendelkezéseknek elméleti alapja az a megállapítás, hogy minden szakmában fellelhető olyan érdek, amely közvetlenül, vagy közvetve a szakma összes tagját érinti. Ennek az egyéni érdekektől független közös érdeknek a képviselője a szakszervezet. A közös érdeket a tagok egyenkint nem lennének jogosítva képviselni, hiszen a közös érdek fel nem osztható és nem is egyezik a szakszervezetbe tömörült tagok egyéni érdekeinek eredőjével. Ezt az egyéni érdekek felett álló s egyben az egyéni érdeket is képező szakmai érdeket védi a szakszervezet akkor, amidőn a közösség képviselőjében fellép.

A fegyverkezési miniszternek 1917. évi február hó 5-én kelt rendelete megengedi, hogy a hadianyag gyárakban a munkavállalók műhelyi megbízottat válasszanak. Ezeknek a bizalmi embereknek munkakörébe tartozott a munkavállalók szociális helyze-

¹ Recueil Sirey: 1915. évf. I. rész.

² A törvény ezzel kifejezetten elismerte, hogy a szakszervezet minden egyéb megbízás vagy meghatalmazás nélkül jogosult a szakszervezetbe tömörültek érdekeinek védelmére.

tének, munkabeosztásának, valamint a munkásokkal való bánásmódnak ellenőrzése. A műhelymegbízottak az állami üzemekben mindenütt megjelentek. A magánvállalkozásokban azonban a megbízottak tevékenységet csak a munkaadó hozzájárulásával fejthettek ki. A megbízottakat a szakszervezetek választották lehetőleg azon üzem alkalmazottain kívül állók közül, amely a megbízott felügyeleti hatásköre alá tartozott.

Az 1917. évi június hó 11-én kelt törvény, amely a ruházati iparhoz tartozó munkások részére a pihenőt biztosított szombat délutánra, elrendelte, hogy a végrehajtási utasításnak az érdekelt szakma munkaadói és munkavállalói szakszervezeteinek esetleges kollektív szerződését kell tartalmaznia. A szakszervezetközi szerződés a végrehajtási utasításban történt kihirdetés előtt csak a szerződésben résztvevő szakmai képviselőket, illetve ezeknek tagjait kötelezi, a kihirdetés után azonban, törvény erejével bír a kollektív szerződésben körülírt területen a ruházati ipar összes munkaadójára és összes munkavállalójára.

A munkásságnak már évtizedek óta folyton ismétlődő követelése volt a munkaidő kérdésének szabályozása. A szakszervezetek nyomása alatt a kormány 1919. évi január hó 18. napján törvényjavaslatot terjesztett a képviselőház elé, amely törvénytervezetnek célja az volt, hogy az ipari és kereskedelmi üzemek terén rendszeresítse a napi 8 órás, illetve heti 48 órás munkaidőt. A törvénytervezet tanulmányozására bizottságot alakítottak, amelyben 10—10 helyet kaptak a legjelentősebb munkaadói és munkavállalói szakszervezetek megbízottjai is. Érdekes és változatos eszmecsere után létrejött a törvényjavaslat, amely a munkaadói és munkavállalói szakszervezeteket épűgy kielégítette, mint a képviselőház többségét. Az 1919. évi április hó 23-án kelt törvény nem tartalmaz egyebet, mint azt, hogy a kereskedelmi és ipari üzemekben a leghosszabb heti munkaidő 48 óra, a napi munkaidő pedig 8 óránál hosszabb nem lehet. Sem a végrehajtás módozatairól, sem pedig a hatálybalépés időpontjáról nem tartalmaz intézkedést a törvény. Kötelezően megszabja a napi és a heti leghosszabb munkaidőt és ugyanakkor a kormányra, illetve az esetek nagy többségében az érdekképviselőkre bízva a törvény végrehajtási módjainak és a hatálybalépés időpontjának meghatározását.

Annak szabályozása, hogy a törvény az ország különböző vidékein és különböző szakmák szerint hogyan, mikor és mily feltételek mellett nyer végrehajtást — a törvény szavai szerint —

a kormányt illeti meg. A kormány kezét megköti azonban az érdekelt szakszervezetek esetleges megállapodása. Ugyanis abban az esetben, ha a törvény végrehajtása tekintetében valamely szakmában egy kerület, vagy város munkaadói és munkavállalói szakszervezetei megállapodást kötnek, a munkaidő kérdését ebben a városban, vagy kerületben rendező, a megállapodást kötő érdekképviseltek szakmájára vonatkozó végrehajtási utasításnak a megállapodásban foglaltakat kell tartalmaznia. Ily módon a szakszervezetközi szerződés törvénnyel egyenlő hatályú formában lép a nyilvánosság elé.

A törvényi felhatalmazás alapján rendszerint maguk a szakszervezetek alkották meg azt a végrehajtási utasítást, amely szakmájukra vonatkozóan a 48-órás munkahét bevezetését, ennek módjait, időpontját, az időpont tekintetében engedélyezett esetleges haladékot, a kivételes esetek különleges szabályozását tartalmazta. A szakszervezetközi megállapodást a munkaügyi miniszter foglalta rendeletbe. A rendelkező miniszter a megállapodásban foglalt szabályozástól el nem térhet, amennyiben a megállapodás a 48-órás munkahétről szóló törvény végrehajtására vonatkozik. Az 1919. évi április hó 23-án kelt törvény szavaiból kivehetően, valamint az indokolás hangsúlyozott kijelentései szerint is, a törvényhozás a szakszervezetek által — kollektív szerződés alakjában — történő szabályozást kívánta előmozdítani és a végrehajtási utasítások tekintetében a szakszervezetközi megállapodást tartalmazó rendeleteket a kormány által kidolgozott rendeletek elébe helyezte. A kollektív szerződésből természetesen csak azok az intézkedések kerülnek a munkaügyi miniszter által kiadott végrehajtási utasításba, amelyek a 48-órás munkahétre vonatkoznak, az egyéb esetleges megállapodások itt helyet nem kaphatnak.

A törvény a munkaidő szabályozását illetően a végrehajtási utasítások független kiadásának jogát, a rendeletek alkotásának szabad lehetőségét kivette a kormány kezéből és az érdekképviseltekre ruházta a végrehajtó hatalomtól elvont jogosultságokat. A törvény valójában csak az alaptételt határozza meg, megállapítván a napi 8-órás, illetve heti 48-órás munkaidőt. Abból, hogy a parlament nem találta szükségesnek a kérdést részleteiben is rendezni és a tényleges rendelkezések megtételének jogát a szakszervezetekre, illetve ezek megállapodásának hiányában másodlagosan a kormányra ruházta, egyes szervezők a tör-

vényhozó hatalom átruházására következtettek. „Az 1919. évi törvényhozás létének utolsó hónapjaiban kifejezetten lemondott arról a jogról, amelyet kizárólagosan birtokolt és amely szerint a képviselőház és a szenátus állapítja meg a törvényi, általános és mindenkire kötelező érvényű szabályt... A képviselőház anélkül, hogy túlságosan törődött volna az alkotmány betűivel, amely kizárólagosan a törvényhozás házáinak tartja fenn a törvényalkotás jogát, a valóságban jogosítványainak egy részétől megfosztotta önmagát; egyidejűleg megszabta a törvényhozás a jogátengedés határait és rendszerbe foglalta a jogátengedés feltételeit“ — írja az 1919. évi április hó 23. napján kelt törvényről írt monográfiájában *Grunebaum-Ballin*.¹ Hasonlóan nyilatkozik *G. Seelle* professzor is: „A törvényhozás intézkedése szembeszökő már csak az alkalmazott eljárás merészsége miatt is... Az eljárás egyúttal liberális is, mert magukra az érdekeltekre bízva kívánságaik kielégítésének gondját... A törvény végül haladást is jelent, mert — messze attól, hogy megváltozhatatlan alakiságokhoz kötné, előre feltételez — helyesebben megkönnyít — megkövetel minden szükséges változtatást... Állítom, hogy az idevágó (az iparra vonatkozó) törvényhozásnak be kell végződnie annál a pontnál, hogy a teljesen általános hatályú szabályokat megalkotja, a „szabályoknak“, az „irányelveknek“, a „kereteknek“ a belsejébe kerül a munka valódi törvényhozása, a kollektív szerződés.“²

Kétségtelen, hogy a törvényhozás jelentősen elfordult a múlttól akkor, amidőn a törvénynek csak keretét alkotta meg, a tényleges rendelkezések megtételét és a gyakorlati kivitelezés módjának meghatározását a kormányra, illetve az érdekképviseltekre bízta. Amíg a kormány részére adott általános felhatalmazásra — bár nem ilyen nagy és általános keretben — elég gyakran találunk példát, addig a másodlagos törvényhozói jogosultságok szakszervezetekre ruházása eddig egyetlen esetben fordul elő. A ruhaipar szombat délutáni munkaszünetének kérdésénél láttuk erre vonatkozólag az első kísérletet, amely azonban sem a fontosságban, sem kihatásában, sem pedig alkalmazhatóságának kiterjedésében nem mérhető az 1919. évi április hó 23-án kelt törvény intézkedéseire. Nem kétséges, hogy a kormány oly szakszervezeti megállapodásokra fogja a rendelet ruházatát ráaggatni,

¹ Revue Politique et Parlementaire. 1920. évf. 42. l.

² Une évolution remarquable de la technique législative. Paris. 1920.

amely megállapodások a legjelentősebb szakszervezetek között jöttek létre. Sok helyen azonban több hasonló tekintélyű szakszervezet létezik, amely szakszervezetek világnézet szempontjából egymással ellentétes eszméket hirdethetnek és amelyek az általános törvénnyé lett megállapodást esetleg egészen más tartalommal szövegeznék meg. A szakszervezetközi megállapodást kötő szakszervezeteken kívül állók jogaikban esetleg sértve érzik magukat, mert nem az ő szakszervezetük végezte a szakmatörvénnyé lett megállapodás kidolgozását. Ezek alkotmányjogi szempontból jogosan kérdezhetik, hogy az illető vidék érdekelt szakmájának összes munkaadóira és munkavállalóira érvényes általános szabály, munkatörvény kidolgozását miért bizta a törvényhozás magánszemélyre, miért nem csinálta azt önmaga. Hiszen a törvényhozás tárgyilagosságában jobban bíznak, mint a versenytárs-szakszervezet elfogulatlanságában.

Lehet vitatkozni a törvény rendelkezésének alkotmányosságáról. Vannak, akik az alkotmánnyal ellentétben állónak tartják a törvény intézkedését. „Az írott jog szerint nem kétséges, hogy ez a törvény sérti az alkotmány szövegét. Az alkotmány szavai a meghatározásukban tökéletes tisztasággal körülírják a jogosultságokat s azt, hogy a törvényhozó hatalmat a két ház, a képviselőház és a szenátus gyakorolja . . .”¹ Nem kívánunk a vitáknak mélyére menni. Kétségtelen, hogy a törvény intézkedése megfelelőnek és igen alkalmazkodónak bizonyult. Az érdekképviselők — megállapodás útján — alkották meg legtöbbször a szakmai törvényt. A megállapodáson a gyakorlatban észlelt hibák kivizsgálása után könnyű volt változtatni egy újabb kollektív szerződés révén. A módosításhoz nem kellett igénybe venni a törvényhozásnak lassú és nehézkes elintézési módját. Egyszerűbb, az életet jobban szemeltartó, a valóság adottságaihoz jobban símuló végrehajtási utasítások születtek, mint aminőket alkothatott volna a törvényhozás, vagy a kormány.

Az 1921. évi október hó 29-én kelt törvény 125. §-a különböző vasutak és személyzetük között felmerült kollektív perlekedések elbírálására minden vasútnál 5—5 tagból álló döntőbírószágot létesít. A bíróság tagjai közül kettőt-kettőt az érdekelt tisztviselői és munkásszakszervezetekhez tartozók választanak.

A német jóvátételi szállításokra vonatkozó megállapodások és szerződések megkötésénél a kormány a szakszervezeteknek

¹ E. Villey: L'organisation professionnelle des Employeurs dans l'industrie française. P. 1925—5114. I.

hatékony közreműködési lehetőséget biztosított. A Német Birodalom ugyanis — amint emlékezetes — nem tudta pénzben leróni a békeszerződések által megállapított jóvátételi összegeket, ezért tárgyalásokat kezdett a győztes hatalmakkal, elsősorban Franciaországgal, a pénzszolgáltatásnak áruszolgáltatásra történő átváltoztatása végett. A tárgyalások előkészítésére a kormány a gazdasági szakszervezetek bevonásával tanácsot létesített, amely tanács közreműködésével jöttek létre 1922-ben a wiesbadeni megállapodások. E megállapodások szerint Németország a hadikárpótlás helyett — igen jelentős mértékben — szén és a háború által elpusztított francia vidékek újjáépítéséhez szükséges anyagokat szállított.

Az 1922. évi december 29-én kelt törvény a „Tudományos és Ipari Kutatások, Valamint Találmányok Nemzeti Hivatala” címmel központi szervet létesített. Ennek az intézetnek célja az, hogy a tudományos kutató munkát elősegítse, a különböző törekvéseket rendszerbe foglalja és az eredmények felhasználását meggyorsítsa. A hivatalt igazgató tanácsban az ipari és a mezőgazdasági szakszervezetek is helyet kaptak. Az 1923. évi január hó 16-án kelt rendelet¹ szerint a tanácsba 18 tagot választanak az ipari munkaadói szakszervezetek, 12 tagot az ipari munkavállalók szakszervezetei, 5 tagot a mezőgazdasági szakszervezetek és 1 tagot a kereskedelmi kamarák.

Az 1923. évi december hó 29-én kelt törvény, amely a munkakódexben II. könyv 43/a. szakasz alatt kapott helyet, a kiskereskedelemben a heti munkaszünet kérdésének szabályozását az érdekelt szakmai egyesülések közül a legjelentősebbek által kötött szerződésekre bízta azzal, hogy a vonatkozó kollektív szerződés tartalmának „szabályrendeletbe foglalását” az illetékes prefektus végzi. A törvényi felhatalmazás alapján maga a szakma nyer jogot arra, hogy a megfelelő szabályokat megalkossa. A törvény szövegrinti magyarázatával az Államtanács állandó gyakorlata csak a szakszervezeteknek adta meg a jogot, hogy az általuk kötött kollektív szerződésnek szabályrendeletként történő kihirdetését kérik. Hogy a prefektusnak a joga itt nem több, mint kihirdetni és törvényes formába öltöztetni a szakmai egyesülések megállapodását, amely szakmai szerződések most már a tagokon kívül a szakmában résztvevők összességére alkalmazást nyernek, arra tanúbizonyság a bírói gyakorlat. Az államtanács több ízben leszögezte,

¹ Journal Officiel 1923. évi január 20. száma.

² Conseil d'Etat 1926. január 15., 1926. dec. 29.

hogy a prefektus a kihirdetett szabályrendeletet, amely a kollektív szerződés határozmányait tartalmazza, a szerződésben részes szakmai egyesülések hozzájárulása nélkül nem helyezheti hatályon kívül.¹ Még a módosítás jogát sem adja meg a bírói gyakorlat a végrehajtóhatalom képviselőjének, hanem őt arra kötelezi, hogy esetleges módosítási indítványával a szerződésben részes szakszervezetekhez forduljon, amely szakszervezeteknek újabb szerződése ad majd alapot a rendelet módosítására.² A prefektus nem léphet a szakszervezetek helyére, ezeknek intézkedését nem pótolhatja. Az államtanácsi határozatok szóhasználata is mutatja, hogy a prefektus e joga alig több, mint egy nyilvános szócső szerepe. „A prefektus közbelép azért..., hogy egy meglevő szerződést szentesítsen..., illetve, hogy egy szakszervezetközi megállapodás végrehajtását biztosítsa“. Nem szükséges az, hogy az illető szakmában létező valamennyi szakszervezet részt vegyen a szakszervezetközi megállapodásban, elégséges, ha a kollektív szerződésnek szabályrendeletbe foglalása iránt a legjelentősebb szakszervezetek tesznek előterjesztést.³ A prefektus feladata az, hogy megállapítsa a kérelmet előterjesztő szakszervezetek jelentőségét és a szakmában elfoglalt szerepét.⁴

A prefektusi rendelet, amely valamely kollektív szerződést szabályrendelet ruhájába öltöztet, csak egy szakmára nézve tartalmazhat intézkedést.⁵ A kollektív szerződésnek szintén előfeltétele, hogy csak egy szakmabeli szakszervezetek által kötöttek legyenek.

A prefektus által kihirdetett kollektív szerződések törvényerejű rendeletként kötelezik a szakma minden munkaadóját és munkavállalóját. A munkaadók a munkaszünet betartása alól nem bújhatnak ki azzal, hogy maguk, vagy pedig családtagjaik dolgoznak a pihenésre előírt időben.⁶ Ha ez lehetséges volna, akkor ezek az egyéb vállalkozásokkal szemben jogosulatlan előnyre tennének szert, ami előbb-utóbb a törvény kijátszására vezetne.⁷

¹ Conseil d'Etat 1925. június 12.

² Conseil d'Etat 1934. február 9.

³ Conseil d'Etat 1926. január 15., 1926. december 29.

⁴ Conseil d'Etat 1926. március 5. és 20.

⁵ Conseil d'Etat 1926. november 5.

⁶ Conseil d'Etat 1925. július 14.

⁷ Lásd bővebben: *J. M. Janvier: L'organisation professionnelle et repos hebdomadaire* Paris. 1928. — *E. H. Perreau: De la fixation du repos hebdomadaire par l'entente syndicale.* (Revue Critique de Législation et de Jurisprudence. 1930. évf. 232. lap).

A szakszervezeteket megillető fegyelmi jog magyarázata, közjogi kiterjesztése tekintetében érdekes megállapításokat tesz egy 1925. évben kelt ítélet, amely megállapítja, hogy — bizonyos esetekben — a fegyelmi jog még a szakszervezeteken kívül állók irányában is gyakorolható.

1923. évi január havában a német zeneműkiadók elhatározták, hogy a Ruhr vidék megszállása alatt francia kiadású zeneművet nem árusítanak. A Francia Zenekiadók Szakszervezeti Kamarája 1923. évi január hó 15. napján kelt határozatával válaszolt a német intézkedésre, amennyiben megtiltotta a Németországban kiadott zeneművek árusítását. A kamara tanácsa egyben elhatározta, hogy a határozatban foglaltakat be nem tartó kereskedőktől megvonják a kereskedőket megillető árengedményt és így ezek a kiskereskedelemben megállapított áron juthattak csak zenedarabokhoz, ami a valóságban üzletük továbbvitelét lehetetlenné tette, mert vagy a szokásos áron árusítanak, ekkor nyereség nélkül kell dolgozniuk, vagy a rendes rányomtatott áraknál lényegesen drágábban, akkor pedig elvesztik vevőiket. Egy kereskedő szembe helyezkedett a kiadók szakszervezetének határozatával és a német kiadású zenedarabok árusítását tovább folytatta. Ez nem is kapott többé kereskedői áron zeneművet a francia zenekiadóktól. A kereskedő jogsérelemet látott a kiadók eljárásában és ezért kártérítési perrel fordult a kiadói szakszervezet ellen. A bíróság elutasította a keresetet azzal az indokolással, hogy a zenekiadók szakszervezete a francia zeneszerzők és a francia kiadók közös érdekének megóvása végett jogosan helyezett kilátásba megtorlásokat azokkal a kereskedőkkel szemben, akik német zeneművet árulnak. A francia zenekiadók egységes fellépése és a német művek értékesítésének megnehezítése azt ígérte, hogy a németek beszüntetik a francia kiadások bojkottját. Általános nemzeti érdekű tevékenységet végzett a kamara, amikor megtorlással felelt a német eljárásra. Amint a következmények mutatták, a kamara eljárása célravezető volt, mert 1923. július hó 10-én megszűnt a francia kiadású zenedarabok eladási tilalma Németországban. A felperes tehát nem panaszkodhatik arról, hogy őt jogsérelem érte s hogy a kiadók szakszervezetének eljárása jogsértő volt,¹ mert a felperes a szakmára vonatkozóan őt megillető fegyelmi jogot jogosan gyakorolta vele szemben.

¹ Tribunal civil de la Seine. 1925. január 6.

Később is gyakran találkozunk hasonló ítéletekkel, amelyek a szakmai érdekek védelme céljából a szakszervezeteknek tagjainkon kívül terjedő fegyelmi jogot juttatnak.

Az 1925. évi július hó 13-án kelt törvény 25—26. §-a az ipari munkaadókat tanoncadó fizetésére kötelezi. Ennek az adónak a jövedelme az ipari szakoktatás költségeinek fedezésére szolgál. Akadtak azonban egyes munkaadók, akik már maguk állítottak fel, illetve tartottak üzemben ipari szakiskolát s így ezeknek tanoncai nem látogatták az állami ipariskolákat, tehát ezeknek kiképzése nem az állami ipari szakoktatás terhére történt. Méltányosnak látszik, hogy az ily munkaadókat a tanoncadó viselése alól felmentsék, hiszen ők többet áldoztak az ipari szakoktatás céljára, mint amennyi a reájuk eső tanoncadó volna. A munkaadó a tanoncadó fizetése alóli felmentés iránti kérelmét az illetékes prefektushoz intézi, aki határozatának meghozatala előtt meghallgatja az érdekelt munkaadói és munkavállalói szakszervezetek — egyenlő számban maga elé hívott — kiküldötteit. Az eljárás módozatait az 1931. évi április hó 8. napján kelt rendelet szabályozza.

Az 1932. évi február hó 5. napján kelt törvény a munkaadókat kifejezetten eltiltotta attól, hogy a belső munkarend ellen vétő munkásokat pénzbüntetéssel sújtsák. Amennyiben a törvény meghozatalának idején valamely üzemben ily rendelkezés hatályban volt és a munkaadó e rendszert továbbra is fenntartani kívánta, ily irányú kérelmével a megyei munkafelügyelőhöz kellett fordulnia. Ez utóbbi határozatának meghozatala előtt a területileg illetékes munkaadói és munkavállalói szakszervezeteket tartozott meghallgatni.

Az 1932. évi március hó 11. napján kelt törvény előírja, hogy a munkaadók a nő, családos munkavállalók számára családi pótlékot fizessenek. Hogy azokat az üzemeket, amelyek családos munkásokat foglalkoztatnak, a nőtlen munkásokkal dolgozó üzemekkel szemben hátrány ne érje, a törvényhozás elrendelte a kifizetett családi pótlékot megtérítő pénztárak létesítését. A pénztárak a kerületben lakó munkaadók között a családi pótlék fizetésének terhét aránylagosan osztják fel. A pénztárak létesítésénél, felügyeleténél, a hozzájárulás mértékének megállapításánál a munkaadói szakszervezeteknek jelentős szerep jutott.¹

¹ Lásd Yves Hellen: Les Caisses de Compensations d'allocations familiales. Paris. 1937.

Az 1932. évi augusztus hó 10. napján kelt törvény felhatalmazást ad a kormánynak arra, hogy amennyiben szükségesnek látja, minden szakmában elkülönítve megállapíthassa az alkalmazható külföldi munkások arányszámát. Az 1932. évi október hó 19. napján kelt rendelet intézkedései szerint az arányszám megállapítása előtt meghallgatandók az érdekelt munkaadói és munkavállalói szakszervezetek.

Az 1933. évi július hó 19. napján kelt törvény szerint az éttermekben és szórakozóhelyeken a borralalót eltörlik és helyette a fizetendő összeg bizonyos százalékát kell a számlához adni. A borralalómegváltás címén befolyt pénzt teljes egészében kell szétosztani a személyzet között. Annak meghatározása, hogy a borralalóból az alkalmazottak közül melyek és minő arányban részesülnek, rendszeren kollektív szerződés útján történik. Kollektív szerződés hiányában az érdekelt munkaadói és munkavállalói szakszervezetek meghallgatása után hozott államfői dekretum szabályozza ezt a kérdést.

Az 1934. évi április hó 19. napján kelt rendelet életre hívja a *Comité de coordination*-okat, amelyek a fuvarozási vállalatok, vasutak összhangban álló munkáját vannak hivatva biztosítani. A bizottság a fuvarozási üzemekben felmerülő kollektív természetű munkavitákban a döntőbíró szerepét tölti be. A bizottságokban a szakszervezetek kiküldöttei jelentős számmal kaptak helyet.

Az 1935. évi július hó 2-án kelt törvény 26. §-a a tej előállítására, forgalombahozatalára, valamint a tejtermékek gyártására és értékesítésére vonatkozó jogszabályok végrehajtása végett „Központi Tejbizottság“-ot szervez. A bizottság tagjai: egy szenátor, két képviselő, a földművelésügyi, a kereskedelmi, a pénzügy- és a közegészségügyi minisztérium egy-egy kiküldötte, a tejtermelők érdekképviselőinek öt, a tej ipari felhasználásával foglalkozó ipar érdekképviselőinek három, a tejkereskedelem és vajkereskedelem érdekképviselőinek két-két, végül a csarnoki bizománosok érdekképviselőének egy megbízottja.

A törvény a bizottságnak általános felhatalmazáson kívül a következő — nagyjában tanácsadási — jogokat juttatja:

1. a tej kötelező zsírtartalmának megállapítása előtt a földművelésügyi miniszter a Központi Tejbizottságot meghallgatni tartozik;

2. a tejtermékek árusításának szabályozására, a tejtermékek ellenőrzésének mikéntjére, a tejtermékek előállítására, valamint

a tejipari vállalatok és az egyes tejtermelők egészségügyi berendezéseire vonatkozó szabályok csak a Központi Tejbizottság meghallgatása után bocsáthatók ki;

3. a tej, vaj, sajt márkázásának ellenőrzése a bizottság által történik;

4. a tej és tejtermékek forgalombahozatalára vonatkozó jogszabályok betartását a Központi Tejbizottság ellenőrzi.

Az 1935. évi július hó 2. napján kelt törvény (28. § 4. bek.) a tejtermelési szakszervezeteket feljogosítja arra, hogy a tejtermelésre vonatkozó rendelkezések megszegése miatt — anélkül, hogy érdekeltségiüket bizonyítsanak, vagy azt igazolják, hogy az érdekképviselőnek magának is kára volt a jogsértő cselekményből — önállóan jogon kártérítést követeljenek.

Az 1935. évi július 2. napján kelt törvény 39. §-a a földművelésügyi miniszter mellé „Gyantatermékek Központi Bizottsága” elnevezésű tanácsadói szervet létesít. Az érdekelt munkaadói és munkavállalói érdekképviselőeknek 3—3 bizottsági hely jut. Két-két kiküldött képviseli a gyantafeldolgozó és gyantaértékesítő érdekképviselőket. A Központi Bizottság megyénként, illetve esetleg több megyére kiterjedő hatáskörű megyeközi albizottságokat létesít. Az albizottságok összeállításánál a szakszervezetek szintén jelentős számú képviselőhöz jutottak.

Az 1935. évi november hó 8. napján kelt rendelet (2. § 4—5. pont) az orvosi diplomák felülvizsgálására létesített megyei bizottságokban a megyei orvosi és fogorvosi szakszervezeteknek egy-egy tagsági helyet biztosít.

Az 1936. év január hó 20. napján kelt¹ rendelet szerint az általi erdőekben foglalkoztatott napszámosok fizetésének megállapításánál az átlagos napszámot egy helyi bizottság állapítja meg, amely bizottságnak egyik tagja a munkavállalói szakszervezetek kiküldötte.

Az 1936. évi április hó 7. napján kelt törvény 2. §-a megtiltja, hogy a törvény hatálybalépését követő 5 éven belül újabb cipész, csizmadia vagy cipőfoltozó² üzem létesüljön Franciaország területén; ily iparüzem csak úgy állítható fel, ha a munkaügyi mi-

¹ Journal Officiel 1936. január 20.

² A bőr és cipőipar válságos helyzetére reávilágítanak az alábbi számok: Franciaország 1913-ban 154.000 métermázsa, 1933-ban 88.000 métermázsa feldolgozott bőrt, 1913-ban 14.000 métermázsa, 1933-ban pedig 1200 métermázsa cipőt exportált. 1927—1933 években 3.615 bőr és cipőgyár ment csődbe. (P. Lucius: Une grande industrie en tourmente. Paris 1935. 92. és köv. lap.)

niszter erre külön felhatalmazást adott. A felhatalmazást a miniszter csak az illetékes iparkamara kedvező véleményezése esetén adhatja meg. A miniszternek az engedély kiadása előtt a cipőkészítő munkaadók és munkások szakszervezetét is meg kell hallgatnia. Az iparkamaráknak, illetve szakszervezeteknek új iparüzem engedélyezését pártoló kérelme a minisztert nem köti. Ezzel szemben, ha ezek elutasító véleményt terjesztenek elő, új üzem felállítására engedély nem adható.

Az 1936. évi június hó 20. napján kelt törvény a munkavállalók fizetéses szabadságának kérdését rendezi. A törvény szavai szerint olyan magánhivatalnok, iparossegéd, munkás vagy tanonc, aki legalább egy évig megszakítás nélkül ugyanabban az üzemben teljesített szolgálatot, évente legalább 12 munkanapot magában foglaló — 15 nap legkisebb időtartamú, — fizetéses szabadságot kap munkaadójától. Abban az esetben, ha a szabadság általános időpontja a munkavállaló munkábaléptét követő 6. hónapban kerül sorra, a munkavállalónak egy hetes fizetéses szabadság jár.

Vannak azonban olyan foglalkozási ágak, amelyekben a munka csak időszakos (a természettől, illetve az időjárás változásától függő), akadnak szakmák, amelyeknek keretében a munkalehetőség rendszertelen (hajókirakodás, építkezés stb.). Abból a célból, hogy az ily munkánál foglalkoztatottak is fizetéses szabadsághoz jussanak, a törvény úgy rendelkezik, hogy olyan foglalkozási ágakban, ahol a munkavállalók nincsenek egész éven át foglalkoztatva, miniszteri rendelet állapítja meg a munkavállalókat megillető fizetéses szabadság feltételeit, a szabadság tartama alatt járó fizetés nagyságát, valamint a szabadság alatt folyósított fizetés fedezésére szükséges összegek felosztási módját az érdekelt munkaadók között. Az ilyen szakmában ugyanis kizárt annak lehetősége, hogy a munkavállaló egy éven keresztül ugyanazon vállalkozónál találjon munkát, hiszen az üzem sem működik az egész esztendő alatt, hanem az évnek egyik részében áll. Méltánytalanság volna elütni az itt foglalkoztatott munkavállalókat a fizetéses szabadsághoz való jogtól.

A miniszteri rendeletek¹ az ily fizetéses szabadság költségeinek fedezésére pénztárat állítanak fel, amely pénztárat a kerületben lakó munkaadók hozzájárulásából a munkavállalóknak fizetést nyújtanak a szabadság ideje alatt. A pénztár-

¹ 1936. október 14. (Journal officiel 1937. október 15.) 1937. január 18. (Journal officiel 1937. január 21.), 1937. április 30. (Journal officiel 1937. május 6.)

nak tevékenységi kerületét a miniszter az érdekelt munkaadók meghallgatása után állapítja meg. Minden pénztár mellett létesül egy vegyes tanács, amelynek tagjait egyenlő arányban a képviselőkre legjogosultabb munkaadói és munkavállalói szakszervezetek választják. Ez a bizottság állapítja meg a szabadság ideje alatti fizetés nagyságát és a fizetés folyósításának feltételeit.

Az állandóan foglalkoztatott munkavállalók szabadságára vonatkozóan szintén jelentős befolyáshoz jutottak a szakszervezetek. A szabadság idejének meghatározása, a természetben élvezett járandóságok értékének kiszámítása az 1936. évi augusztus hó 1. napján kelt végrehajtási utasítás¹ szerint a legjelentősebb szakszervezetek kollektív szerződéseire tartozik.²

Az 1936. évi június hó 21. napján kelt törvény a 40 órás munkahetet általános szabállyá teszi. A törvény szerint oly szakmákra vonatkozó végrehajtási utasításoknak, ahol a munkaidő beosztása tekintetében a munkaadók és a munkavállalók szakszervezetei között megállapodás jött létre, a szakszervezetközi megállapodásban foglaltakat kell tartalmazniok. A szakszervezetközi megállapodást kihirdető kormányrendeletet véleményezés végett a Nemzeti Gazdasági Tanács illetékes osztálya elé kell bocsátani. A Nemzeti Gazdasági Tanács véleményezése nem köti meg a kormány kezét. Ezzel szemben a szakszervezetközi megállapodástól a kormány nem térhet el.³ A törvény révén a szakszervezetek nagy horderejű jogosultsághoz jutottak. A végrehajtó hatalom gyakorlására nemcsak a kormány kapott megbízást, hanem a szakszervezetek is nyertek — bár közvetve — ily felhatalmazást. „Mi megállapítjuk a törvény alaprendelkezéseit. A tényleges végrehajtás módjainak megállapítási gondját kormányrendelet által jóváhagyott kollektív munkaszerződéseknek engedjük át“ — mondta a javaslat előadója.⁴ A végrehajtási utasítások kerületek és foglalkozási ágak szerint határozzák meg a törvény foganatba vételének módját. A végrehajtási utasítások alapja a szakszervezetek megállapodása. „Önök is jól tudják, hogy ez az alap a legtartósabb, amelyet ily törvény működése számára adhatunk“⁵ fordult a miniszterelnök a képviselőházhoz a javaslat tárgyalása alatt.

¹ Journal Officiel 1936. aug. 4.

² Lásd: L. Maleville: La loi sur les congés annuels. Toulouse 1937. *Bachelier*: Les congés payés... Aix. 1937.

³ 7. §. 2. bek.

⁴ Débats Parlementaires. 1936. jún. 12.

⁵ Blum miniszterelnök beszédéből. Débats parlementaires. 1936. június 18.

A kormány elsőnek a vas- és fémipar, a textilipar, az építőipar és a bányaipar szakszervezeteit hívta fel arra, hogy — az előkészületben lévő végrehajtási utasítások kidolgozásánál figyelembevétel végett — terjesszék javaslatukat, észrevételeiket és a már létező kollektív szerződéseket a munkaügyi miniszter elé.

A miniszter abból a célból, hogy a különböző javaslatok között összhangot teremtsen és az ellentétes kívánságokat lehetőleg békés úton egybehangolhassa, minden szakmában létesített oly vegyes törvényelőkészítő bizottságot, amelynek tagjait a munkaadói és a munkavállalói szakszervezetek fele-fele részben választották. A munkaügyi minisztérium törvényelőkészítő osztályának ügyköréből kikerült a 40-órás munkahétre vonatkozó végrehajtási utasítások elkészítése, mert ezek a bizottságok végezték a végrehajtási utasítások kidolgozását. A szakszervezetek nemcsak a végrehajtási utasítások magvát szolgáltatták kollektív szerződések révén, hanem így szerepet kaptak a végrehajtási utasítások formábaöntésénél is. Rendszerint a szakszervezetek kiküldötteiből álló bizottságok szövegezték meg a rendeleteket. 1936. évi szeptember hó 25. napján kelt az első végrehajtási utasítás, amely a 40 órás munkahét kérdését a szénbányák tekintetében rendezi. Ma már száz felett van a szóbanforgó törvény tárgyában kibocsátott végrehajtási utasítások száma.

„Mindezeknek a rendeleteknek lényeges intézkedései általánosságban a következők:

A rendelet először meghatározza azokat az üzemeket, amelyekre nézve alkalmazandó lesz. Azután felsorolja a törvényes munkaidő felosztásának különböző módozatait, amelyek között a munkaadók szabadon választhatnak; a tényleges munka felosztható napi 8 óránként 5 munkanapra, szombat, vagy hétfő pihenő nappal, vagy pedig egyenlő, illetve egyenlőtlen módon kell elosztani a heti 40 órás tényleges munkaidőt azzal a megszorítással, hogy a napi munka ideje 8 órát meg nem haladhat.

Egyes rendeletek előre látják annak lehetőségét, hogy miniszteri intézkedés útján egy bizonyos foglalkozási ágra nézve, vagy pedig egy bizonyos kerületre nézve a munkaidő felosztása tekintetében egységes rendszer legyen életbeléptethető. Ennek oly esetben van helye, ha ezt a rendszert a szakma és a kerület munkaadói és munkavállalói szakszervezetei kollektív szerződés formájában magukévá tették. Más rendeletek akként intézkednek, hogy a rendelettől eltérő felosztási módot csak a miniszter engedélyével lehet alkalmazni, feltéve azonban, hogy ily értelemben megállapo-

dás létesül az érdekelt szakszervezetek között. Végül a rendeletek a munkaügyi miniszter számára annak lehetőségét biztosítják, hogy az érdekelt szakmai egyesülések kérelmére és azok meghallgatása után engedélyezhesse az egymást leváltó csoportonként végzett munkát, a munka egységes beszüntetéséből támadt munkaóra-veszteségek kipótlását (balesetek, ellenállhatatlan erő, holtszezon, ünnepnapok révén elvesztett munkaórák) ... a rendeletben foglalt intézkedések hatálybalépésére próbaidőt, vagy pedig az engedélyezett határidő megrövidítését".¹

Az 1936. évi június hó 21. t.-c. (9. §) a bányamunkások munkaidejének kiszámítási módjának meghatározását (mennyi időt kell számítani a le- és felváltásra, előkészületekre stb.) a munkaügyi minisztériumra bízva azzal, hogy a rendelet meghozatala előtt a bányász szakszervezetek és bányamunkások szakszervezetei meghallgatandók.²

Nagyfontosságú intézkedést tartalmaz az 1936. évi június hó 24-én kelt törvény, amely lehetővé teszi, hogy az ipari és kereskedelmi szakmákban kötött szakszervezetközi megállapodás hatálya a szerződő felek tevékenységi területén az egész szakmára kiterjesszék és így a magánjogi szerződés az egész szakmát kötelező általános törvénnyé alakuljon át. A törvény — indokolása szerint — azt célozza, hogy a munkás és a munkaadó közötti viszonyt ne törvényhozási, tehát a felektől távol álló intézkedés szabályozza, hanem maguk az érdekelték alkossák meg a vonatkozó rendelkezéseket. Ily módon a szabályozás közelebb lesz az érdekeltékhez, egyúttal olyan személyek által történik, akik jobban ismerik a szakma életét és megbízhatóbb adatokkal rendelkeznek a szükségessé vált intézkedésekre vonatkozóan, mint a kormány, vagy a törvényhozás házának tagjai. Másrészt azonban az érdekelték között létrejött megállapodás útján történt szabályozásnak az is előnye, hogy közelebb hozza egymáshoz a munkaadókat és munkavállalókat, akik közösen dolgoznak a szakma érdekeinek előmozdításán.

A törvény alkalmazásának előfeltétele, hogy a szakmai törvénnyé nyilvánítani szándékolt kollektív szerződés a szakma képviselőit legjogosultabb szakszervezetek között jött legyen létre. További feltétel az, hogy a megállapodás a kereskedelem, vagy az ipar keretében a munkaadók és a munkavállalók viszo-

¹ A. Kopp: Le rôle des groupements professionnels dans l'organisation de la profession. Paris. 1938. 142—145. lap.

² A törvényi felhatalmazás alapján az 1936. évi szeptember 25-én kelt rendelet intézkedik.

nyát szabályozza. A kollektív szerződés vonatkozhatik a szakma egészére, vagy pedig valamely meghatározott területén működő üzemekre s az itt alkalmazottakra. Ily előfeltételek meglétében a kollektív szerződés határményai az egész szakmára, vagy pedig valamely körülhatárolt területen a szakmában működő munkaadókra és az általuk foglalkoztatott munkavállalókra vonatkozóan törvényi felhatalmazáson alapuló rendelet hatályával szakmai törvényekké lesznek.

A szóbanforgó törvény a munkaügyi miniszternek felhatalmazást ad arra, hogy a munkaviszony szabályozása végett a kereskedelmi és az ipari szakmában a munkaadók és munkavállalók kollektív szerződéseit előmozdítsa és ebből a célból minden hasznosnak látszó intézkedést megtegyen. Amennyiben a miniszter célszerűnek találja, a képviselőre legjogosultabb munkaadói és munkavállalói szakszervezeteket felhívja arra, hogy kollektív szerződés kidolgozása végett nevezzenek meg kiküldötteket, akik vegyes gyűlésen határoznak majd a szakmai törvény céljából kötetendő kollektív szerződés tartalma felett. Magánszemély is kérheti a vegyes bizottságok kiküldését a munkaügyi minisztertől, aki azonban a kérelemnek rendszerint csak akkor ad helyt, ha a megkötendő kollektív szerződés több megyére szólna, vagy ha a vegyes bizottság tárgyalásain igen fontos kérdések kerülnének szónyegre. Az egy megyére szóló kollektív szerződés kidolgozását célzó vegyes bizottságokat a prefektusok hívják össze.¹ Ha a gyűlés nem képes megállapodásra jutni, a munkaügyi miniszter a Nemzeti Gazdasági Tanács támogatása mellett megkísérli a felmerült ellentéteket eloszlatni.²

A kollektív szerződésnek intézkednie kell a szerződés hatálya tekintetében. Az általános szabály hatályával felruházandó szerződés lényeges tartalma: a szakszervezeti szabadság és véleménynyilvánítás szabadságának biztosítása,³ 10 alkalmazottnál többet foglalkoztató üzemekben a munkavállalókat képviselő és az

¹ V. ö. 1936. augusztus 17-én kelt miniszteri körrendelettel (Journal Officiel 1936. szept. 3.)

² Erre az eljárásra eddig nem igen került sor, mert ott, ahol konok nézeteltérések jelentkeztek, a tárgyalások rendszerint megszakadtak, anélkül, hogy beavatkozásra sor került volna.

³ Nem pártfogolhatja pl. a szervezett munkásokat a szakszervezeteken kívül állókkal szemben. Nem kötelezheti a munkaadókat, hogy csak egy bizonyos szakszervezet tagjait, vagy csak szakszervezett munkásokat alkalmazzanak.

egyes munkavállalók kívánságait, valamint észrevételeit tolmácsoló üzemi megbízottak kijelölése,¹ a legkisebb munkabér megállapítása, a tanonkképzés, a munkaadók és munkavállalók között felmerülő kollektív peres ügy eldöntésének módja és végül annak meghatározása, hogy a kollektív szerződés mily alakban és minő feltételek mellett lesz módosítható, illetve felmondható. Az előbbieknél megfelelő tartalmú kollektív szerződést a munkaügyi miniszter ruházza fel rendelet hatályával. Mielőtt a miniszter rendeletét meghozza, a hivatalos lapban értesítést tesz közzé a kollektív szerződés kiterjesztését célzó kérelem benyújtásáról. Az értesítés megjelöli azt a helyet, ahol a kollektív szerződés megtekinthető és felhívja az összes szakmai érdekképviselőket, valamint érdekelt magánszemélyeket arra, hogy véleményüket és esetleges kifogásaikat a miniszterhez juttassák el a felhívásban meghatározott, de 15 napnál nem rövidebb határidőn belül. Ez a felhívás a miniszter számára lehetővé teszi, hogy a szándékolt hatálykiterjesztésre vonatkozóan a szakma véleményét megismerje.² A miniszter egyúttal a kérelem tekintetében kikéri a Nemzeti Gazdasági Tanács észrevételeit is.

A miniszteri rendelet meghatározza a rendelet hatályának időtartamát, amelyet azonban a kollektív szerződésben részes felek újabb megállapodással megrövidíthetnek vagy meghosszabbíthatnak. A kihirdetett szerződésben foglaltakon a miniszter csak abban

¹ Az üzemi megbízottak feladata, hogy a munkaadó és alkalmazottai közötti jóviszonyt állandósítsák és megszüntessenek minden okot, mely összeütközésekhez vezethetne. Az üzemi megbízottak a háború alatt az állami üzemekben mutatták meg használhatóságukat.

² Példaként lásd a Journal Officiel 1936. évi szept. 12. számában megjelent alábbi hirdetményt:

„En application de l'article 51 du livre 1-er du Code du Travail, le ministre du travail envisage de prendre un arrêté tendant à rendre obligatoire, pour tous les employeurs et employés de la profession et de la région comprises dans le champ d'application, une convention collective de travail intervenue le 3 juillet 1936 entre la fédération nationale des syndicats d'employés (C. G. T.) et la fédération française des syndicats chrétiens d'employés (C. G. T. C.) d'une part, et l'Union Syndicale des Banquiers de Paris et de province, d'autre part.

L'objet de la convention est de régler les rapports entre les banquiers et leurs employés.

Le champ d'application de cette convention s'étend à la France métropolitaine; l'extension est envisagée pour la France métropolitaine.

Dans le délai d'un mois, les organisations professionnelles et toutes personnes intéressées sont invitées à faire connaître leurs observations et avis au sujet de la généralisation envisagée.“

nyát szabályozza. A kollektív szerződés vonatkozhatik a szakma egészére, vagy pedig valamely meghatározott területén működő üzemekre s az itt alkalmazottakra. Ily előfeltételek meglétében a kollektív szerződés hatázmányai az egész szakmára, vagy pedig valamely körülhatárolt területen a szakmában működő munkaadókra és az általuk foglalkoztatott munkavállalókra vonatkozóan törvényi felhatalmazáson alapuló rendelet hatályával szakmai törvényekké lesznek.

A szóbanforgó törvény a munkaügyi miniszternek felhatalmazást ad arra, hogy a munkaviszony szabályozása végett a kereskedelmi és az ipari szakmában a munkaadók és munkavállalók kollektív szerződéseit előmozdítsa és ebből a célból minden hasznosnak látszó intézkedést megtegyen. Amennyiben a miniszter célszerűnek találja, a képviselőre legjogosultabb munkaadói és munkavállalói szakszervezeteket felhívja arra, hogy kollektív szerződés kidolgozása végett nevezzenek meg kiküldötteket, akik vegyes gyűlésen határoznak majd a szakmai törvény céljából köntendő kollektív szerződés tartalma felett. Magánszemély is kérheti a vegyes bizottságok kiküldését a munkaügyi minisztertől, aki azonban a kérelemnek rendszerint csak akkor ad helyt, ha a megköntendő kollektív szerződés több megyére szólna, vagy ha a vegyes bizottság tárgyalásain igen fontos kérdések kerülnének szőnyegre. Az egy megyére szóló kollektív szerződés kidolgozását célzó vegyes bizottságokat a prefektusok hívják össze.¹ Ha a gyűlés nem képes megállapodásra jutni, a munkaügyi miniszter a Nemzeti Gazdasági Tanács támogatása mellett megkísérli a felmerült ellentéteket eloszlatni.²

A kollektív szerződésnek intézkednie kell a szerződés hatálya tekintetében. Az általános szabály hatályával felruházandó szerződés lényeges tartalma: a szakszervezeti szabadság és véleménynyilvánítás szabadságának biztosítása,³ 10 alkalmazottnál többet foglalkoztató üzemekben a munkavállalókat képviselő és az

¹ V. ö. 1956. augusztus 17-én kelt miniszteri körrendelettel (Journal Officiel 1956. szept. 3.)

² Erre az eljárásra eddig nem igen került sor, mert ott, ahol konok nézeteltérések jelentkeztek, a tárgyalások rendszerint megszakadtak, anélkül, hogy beavatkozásra sor került volna.

³ Nem pártfogolhatja pl. a szervezett munkásokat a szakszervezeteken kívül állókkal szemben. Nem kötelezheti a munkaadókat, hogy csak egy bizonyos szakszervezet tagjait, vagy csak szakszervezett munkásokat alkalmazzanak.

egyres munkavállalók kívánságait, valamint észrevételeit tolmácsoló üzemi megbízottak kijelölése,¹ a legkisebb munkabér megállapítása, a tanonciképzés, a munkaadók és munkavállalók között felmerülő kollektív peres ügy eldöntésének módja és végül annak meghatározása, hogy a kollektív szerződés mily alakban és minő feltételek mellett lesz módosítható, illetve felmondható. Az előbbieknél megfelelő tartalmú kollektív szerződést a munkaügyi miniszter ruházza fel rendelet hatályával. Mielőtt a miniszter rendeletét meghozza, a hivatalos lapban értesítést tesz közzé a kollektív szerződés kiterjesztését célzó kérelem benyújtásáról. Az értesítés megjelöli azt a helyet, ahol a kollektív szerződés megtekinthető és felhívja az összes szakmai érdekképviselőket, valamint érdekelt magánszemélyeket arra, hogy véleményüket és esetleges kifogásaikat a miniszterhez juttassák el a felhívásban meghatározott, de 15 napnál nem rövidebb határidőn belül. Ez a felhívás a miniszter számára lehetővé teszi, hogy a szándékolt hatálykiterjesztésre vonatkozóan a szakma véleményét megismerje.² A miniszter egyúttal a kérelem tekintetében kikéri a Nemzeti Gazdasági Tanács észrevételeit is.

A miniszteri rendelet meghatározza a rendelet hatályának időtartamát, amelyet azonban a kollektív szerződésben részes felek újabb megállapodással megrövidíthetnek vagy meghosszabbíthatnak. A kihirdetett szerződésben foglaltakon a miniszter csak abban

¹ Az üzemi megbízottak feladata, hogy a munkaadó és alkalmazottai közötti jóviszonyt állandósítsák és megszüntessenek minden okot, mely összeütközésekhez vezethetne. Az üzemi megbízottak a háború alatt az állami üzemekben mutatták meg használhatóságukat.

² Példaként lásd a Journal Officiel 1936. évi szept. 12. számában megjelent alábbi hirdetőment:

„En application de l'article 31 du livre 1-er du Code du Travail, le ministre du travail envisage de prendre un arrêté tendant à rendre obligatoire, pour tous les employeurs et employés de la profession et de la région comprises dans le champ d'application, une convention collective de travail intervenue le 3 juillet 1936 entre la fédération nationale des syndicats d'employés (C. G. T.) et la fédération française des syndicats chrétiens d'employés (C. G. T. C.) d'une part, et l'Union Syndicale des Banquiers de Paris et de province, d'autre part.

L'objet de la convention est de régler les rapports entre les banquiers et leurs employés.

Le champ d'application de cette convention s'étend à la France métropolitaine; l'extension est envisagée pour la France métropolitaine.

Dans le délai d'un mois, les organisations professionnelles et toutes personnes intéressées sont invitées à faire connaître leurs observations et avis au sujet de la généralisation envisagée.“

az esetben változtathat, ha a szerződő felek újabb megállapodásukban módosítják a kollektív szerződést.

„A miniszter elállhat a kollektív szerződés némely határozmányának hatálykiterjesztésétől. Nincsen kötelezve arra, hogy az elébe terjesztett kollektív szerződés hatályának kiterjesztése, illetve a kérelem visszautasítása között válasszon... Ha el is ismerjük a miniszternek ezt a jogát, nem szabad állítanunk, hogy az határtalan. A 31. cikk, amely meghatározza a kollektív szerződésekbe foglalandó rendelkezéseket, nem ad módot arra, hogy a miniszter mellőzzön olyan intézkedést, amely az itteni törvényes előírások módozataira vonatkozik. Másrészről azonban nem volna emberileg érthető elismerni a miniszternek azt a jogát, hogy figyelmen kívül hagyhasson olyan intézkedést, amely a felek egyike előtt elhatározó befolyással bírt a szerződés aláírására...“¹ A miniszter hatalma nem terjed addig, hogy a kollektív szerződés pontjain változtasson. A miniszter, ha egyes kikötéseket nem is lát alkalmasaknak arra, hogy általánosan kötelező hatályúvá kihirdetessenek, nem tehet egyebet, mint mellőzi ezeket a határozatokat, vagy pedig azt kívánja a szerződő felektől, hogy a kifogásolt pontokat közös elhatározással megváltoztassák. Természetes, hogy a kollektív szerződésnek olyan kikötései, amelyek nem a munkás és munkaadó közötti viszonyra vonatkozóan tartalmaznak rendelkezéseket, a hatálykiterjesztés alkalmából figyelembe nem jönnek. Így a Moroan hotelek munkaadói és személyzete között létrejött kollektív szerződésnek az a kikötése, hogy a jövőben 15 %-os borralóvmegváltást számítanak fel a szokásos 10 % helyett, nem nyert kihirdetést, mert ez az intézkedés nem a munkaadó és munkavállaló közötti viszonyt szabályozta, hanem a hotel vendégeit érintette.

A kihirdetett kollektív szerződés az abban meghatározott időponttól kezdődően a kihirdető rendelet hatályosságának területén törvényi erővel kötelezi a szakma munkaadóit és munkavállalóit. A kihirdetett kollektív szerződés megszegése nem bűncselekmény. Gyengíti a törvény hatását, hogy büntetőjogi következmények előírásával nem mozdítja elő az általános törvénné lett kollektív szerződések végrehajtását s így rendes szabályrendeletek egyik lényeges kellékétől megfosztja azokat. Így a szerződés határozmányai ellen vétők csak magánjogi kártérítés címén vonhatók felelősségre.

¹ Kopp idézett könyve, 298. és 299. lap.

Az 1936. évi július hó 24-én kelt törvény (9. §) elrendeli, hogy a Banque de France 20 személyes, ügyintéző bizottságában részt vesz a Nemzeti Gazdasági Tanács egyik alelnöke, továbbá hat különböző érdekképviselőnek kiküldötte. Ezt a rendelkezést a Francia Bankról szóló intézkedéseket kodifikáló 1936. évi december hó 31-én kelt rendelet (46. §.) hatályában fenntartja.¹

Az 1936. évi augusztus hó 1. napján kelt rendelet² szabályozza az algiri mezőgazdasági átlagos munkabérek megállapítási módját. E szerint minden mezőgazdasági kerületben létesül egy vegyes bizottság, amelynek tagjai: a prefektus, a mezőgazdasági igazgatás főnöke, az illetékes mezőgazdasági kamarának egy francia és egy bennszülött tagja, a mezőgazdasági munkások szakszervezetének két francia és két bennszülött kiküldötte. A bizottság kimutatást készít a kerületben fizetett átlagos munkabérekről, amely kimutatás szabatosan feltünteteti különböző munkakategóriáknak járó munkabéreket. Abban az esetben, ha a kerületben székelő munkaadói és munkavállalói szakszervezetek között a munkabér tekintetében kollektív szerződés intézkedik, az átlagos munkabért megállapító határozatnak a vonatkozó kollektív szerződés adatait kell tartalmaznia.

A népfront hatalomra jutását a sztrájkoknak, üzemmegszálásoknak, véres erőszakoskodásoknak hatalmas hulláma követte. A szakszervezetek, amelyek a megelőző kormányok erőskezű politikája miatt kisebb-nagyobb mértékben tétlenségre voltak kényszerítve, folyton újabb és újabb követelésekkel fordultak a munkaadókhoz, akik a sokszor gazdasági erejüket meghaladó követeléseket nem tudták, de nem is akarták teljesíteni. A sztrájkok és munkabeszüntetések már szinte forradalmi arányokat öltöttek, mert a hatalmon levő szocialista párt nem mert a választóit képező munkássággal szembeszállni. Megkísérelték azonban a zavargásoknak elejét venni a munkaadói és munkavállalói szakszervezetek közvetlen tárgyalásai útján. Blum miniszterelnök 1936. júliusában a Hotel Matignon-ba együttes megbeszélésre összehívta a Francia Munkaadók Általános Szövetségének³ és a Munka Általános Szövetségének kiküldötteinél abból a célból, hogy a felmerült ellentétek elintézésére vonatkozóan valamely megoldási módot dolgozzanak ki. Június 7. napján a Matignon-megállapodás néven

¹ Journal Officiel 1936. május 22.

² Journal Officiel 1936. augusztus 2.

³ Ebben az időben még a szervezet „Francia Termelés Általános Szövetsége” nevet viselt.

ismert szerződés jött létre a kiküldöttek között, amely alapformát kívánt mutatni a jövőben megkötendő kollektív szerződésekre vonatkozóan. A megállapodás megkötésénél a munkaadók nagy engedményeket tettek. Elfogadták a mozgóbér-rendszert, megengedték az üzemi megbízottak választását, ezeknek a megbízottaknak ellenőrzési jogot biztosítottak, a sztrájkolóknak, rombolóknak amnesztiát ígértek. A munkavállalók ezzel szemben kötelezték magukat az elfoglalt üzemek kiürítésére, a rendszeres munka megkezdésére.

A megállapodások ellenére a sztrájkok és üzemmegszállások tovább tartottak. A munkaügyi miniszter a folyton növekedő számú összetűzések csillapítására 1936. évi július 3-án kelt rendeletében utasítást ad arra, hogy minden megyében létesítsenek paritásos békéltető bizottságot. A bizottságoknak két, vagy négy tagja van, akiket 1—1 vagy 2—2 arányban a prefektus nevez ki a képviselőre leghivatottabb munkaadói és munkavállalói szakszervezetek által kijelöltek közül. A prefektus hivatalból elnöke a békéltető bizottságnak.

A békéltető bizottságok működése nem elégítette ki a kormányt. 1936. szeptember 14-én Blum újból egybehívta a Hotel Matignon termeiben a két szakszervezeti szövetség megbízottait. A kiküldöttek a kötelező békéltető eljárásról szóló törvénytervezet előkészítésére bizottságot alakítottak. A bizottság kidolgozott egy tervezetet, amelynek általános tárgyalására nem került sor. A munkaadók ugyanis már a tárgyalások előtt felhívták a miniszterelnök figyelmét arra, hogy minden megállapodásnak előfeltétele az elfoglalt üzemek kiürítése. A későbbiek során a Francia Munkaadók Általános Szövetségének elnöke ismételten hiába kérte a miniszterelnököt az üzemmegszállások megszüntetésére. Ily körülmények között a munkaadói kiküldöttek értesítették Blumot arról, hogy a további megbeszélések feleslegesek, ezektől — az adott helyzetben — eredmény nem várható. Ezek után a második Matignoni összejövetel, célját el nem érve, szétoszlott.

A kormány azonban nem ejtette el a kötelező békítőbírói eljárást. A miniszterelnök 1936. évi november hó 27. napján a törvényhozás elé terjesztett egy, miniszteri szakemberek által kidolgozott törvényjavaslatot a kollektív munkaperekben kötelező békítőbírói eljárásról. Hosszas és szenvedélyes vita után a képviselőház a törvényjavaslatot elfogadta, a szenátus azonban több ízben is leszavazta a tervezetet, amelyet közvetítő javaslat elkészítése végett visszaküldött a képviselőházba. A törvényhozás

két háza között ide-oda utazgatott a javaslat, amíg végül lekerült a napirendről. A visszavont javaslat helyébe Blum 1936. évi december hó 22-én új tervezetet nyújtott be. Ebből a tervezetből 1936. évi december hó 31-én törvény lett. A vonatkozó végrehajtási utasítást az 1937. évi január hó 16-án kelt rendelet tartalmazza.¹

A törvény szerint a kereskedelem és az ipar keretében felmerülő minden kollektív természetű munkavitát a sztrájk megkezdése, illetve a munkások kizárása előtt békéltető bizottság, a békéltetés megghiúsulása esetén pedig döntőbíróóság elé kell vinni abban az esetben, ha a perlekedő felek között a kollektív munkavíták elintézési módzataira vonatkozóan nincsen érvényben más megállapodás. A törvény nem is tartalmaz egyéb intézkedést. A békéltető bíróságok rendszerének megszervezését, hatásköri beosztását a törvény a kormányra bízva azzal, hogy az a vonatkozó rendelet kiadása előtt a Nemzeti Gazdasági Tanácsot meghallgatni tartozik.

A törvény alkalmazandó, ha 1. az ipari vagy kereskedelmi üzemek keretében, 2. a munkaviszonyra vonatkozóan, a munkaszerződés alapján keletkező, 3. a kollektív természetű, — azaz nem két egyén között — oly vita merül fel, 4. amelynek elintézési módzatai tekintetében a szembenálló felek között megállapodás nem létezik.

Az 1937. évi január hó 16. napján kelt rendelet szervezi meg a békéltető és a döntőbírói eljárást. A békéltetés három fokán a megyei békéltető bizottságokat, a paritásos vegyes békéltető bizottságokat és a Nemzeti Szakmaközi Békéltető Bizottságot találjuk. A bizottságok tagjainak kijelölésénél a szakszervezeteknek jelentős szerepük van. A megyei békéltető bizottságok tagjainak felét ugyanis a prefektus a szakszervezetek jelöltjei közül nevezi ki. A munkaadókat képviselő fele számú tag kinevezése a kereskedelmi kamarák jelöltjei közül történik. Amennyiben a megyei békéltető bizottságnak nem sikerül négy nap alatt kibékíteni a szembenálló feleket, a békéltetés a paritásos, vegyes békéltető bizottság által történik. Ezt a bizottságot ama szakszervezeti szövetségek kiküldöttjei alkotják, amelyekhez a perlekedő felek szakmájának a képviselőre legjogosultabb szakszervezetei tartoznak. A bizottság élén az illetékes miniszter által kinevezett elnök áll. A vegyes békéltető bizottság meghallgatja a felek képviselőit és a felek szakszerveze-

¹ 1937. évi július hó 16-án kelt törvény módosította.

teinek meghatalmazottait, majd a maga elé idézett, személyesen megjelenő feleket igyekezik kibékíteni. Abban az esetben, ha a nézeteltérést a vegyes békéltető bizottságnak sem sikerül négy napon belül elsimítani, a Nemzeti Szakmaközi Békéltető Bizottság kísérel meg az ellentétnek békés úton történő elintézését. A szakmaközi békéltető bizottság elnöke rendszerint az illetékes miniszter, illetve ennek megbízottja. A bizottság tagjait felerészben a Francia Munkaadók Általános Szövetségének és felerészben az Általános Munkaszövetségnek¹ megbízottjai alkotják. Ha a felsőfokú békéltetési bizottság közbelépése is csütörtököt mondott és békéltetése négy munkanapon sem járt eredménnyel, a felmerült ellentétekről jegyzőkönyvet készítenek, amelyben megjelölik azokat a pontokat, amelyekre vonatkozóan a felek nem tudtak megegyezni s amelyeknek elbírálása döntőbíró határozatára vár.

A törvény arra kötelezi a feleket, hogy a békéltetési eljárás eredménytelensége után egy, vagy két döntőbíró elé vigyék vitájukat. A felek akár közösen választanak egy döntőbíró, akár pedig külön egyet-egyét. Ha akár a munkaadók, akár a munkavállalók megtagadják a döntőbíró megnevezését, illetve ebben a kérdésben nem tesznek indítványt, a mulasztó fél helyett az illetékes miniszter a Francia Munkaadók Általános Szövetsége és az Általános Munkaszövetség által összeállított névsorból nevez ki döntőbíró. Ebből a célból az 1937. évi január hó 16. napján kelt rendelet a munkaadói és a munkavállalói szervezetek szakszervezeti szövetségét felhívta arra, hogy jelöljenek ki tizenöt-tizenöt döntőbíró. Ha két döntőbíró szerepel, az egyik döntőbíró a munkaadó felet, a másik pedig a munkavállaló felet képviseli.

Abban az esetben, amidőn a döntőbíráknak nem sikerül egyéges határozatot hozni, ezek egy felső döntőbíróat választanak a Semmitőszék, az Államtanács, a Számvevőszék, az Akadémia tagjai, vagy valamelyik egyetem tanárai közül.² A döntőbírói ítélet, akár a döntőbírák hozták azt, akár pedig a felsődöntőbírótól eredt, jogerős és jogorvoslattal meg nem támadható. Minden ítéletet írásba foglalni és indokolással ellátni kell. A döntőbírói ítélet újságokban történő hirdetés útján nyilvánosság elé kerül. A döntőbírói eljárásnak eredendő hibája az, hogy a döntőbírói ítélet nem részesül jogvédelemben; az ítéletben foglaltakat be nem tartó felet

¹ 1937. évi január hó 31-én kelt rendelet (Journal Officiel. 1937. február 1.)

² Francia Munkaadók Általános Szövetsége és az Általános Munkaszövetség 1937. évi január hó 27-én közösen állított össze egy 30 felsőbíró felsoroló névsort.

sem magánjogilag, sem büntetőjogilag nem lehet felelősségre vonni.¹ Ipari vagy kereskedelmi üzemekben keletkezett kollektív természetű munkaviszonyból eredő vitás ügyet a felek kötelesek a különböző fokú békéltető bizottságok, illetve a békéltetés eredménytelensége esetén döntőbíróóság elé vinni. Ezzel szemben a bírói határozatok kényszerítő erővel nincsenek felruházva s így azok a valóságban jogerős és végrehajtható bírói ítélet hatályával nem kötelezik a feleket, mert nincsen mód az ítéletek teljesítésének kikényszerítésére. A törvény indokolása szerint a képviselőház szándékosan mulasztotta el megtorlások kilátásba helyezését a bírói határozatokat nem teljesítőkkal szemben abban bízva, hogy a békéltető bizottsági és a döntőbíróisági eljárások bevezetésének s állandó gyakorlatának olyan erkölcsi hatása lesz, hogy a felek minden külső, kényszerítő eszköz nélkül alkalmazkodnak majd a döntőbírói határozatokban foglaltakhoz. Az indokolás szerint a döntőbírói ítélethez nem alkalmazkodó fél érezni fogja a közmegevetést, mert a közvélemény elítéli majd a törvénytértését. A békéltető s döntőbírói eljárás erkölcsnemesítő hatása mellett a közvélemény megnyilvánulásában található a hajtóerő, amely a döntőbírói ítéletek végrehajtását előmozdítani alkalmas.

A békéltető bizottságok és döntőbíróóságok a folytonosan kiújuló sztrájkok és zavargások közepette igen jelentős szolgálatot tettek a francia nemzetgazdaságnak. A statisztikák szerint a nézeteltérések legnagyobb százaléka már az elsőfokú békéltetőbizottságok előtt elsímul és csak jelentéktelen számú peres ügy kerül a felső döntőbíró elé. Az eredményben oroszlánrészt érdemelnek a szakszervezetek, amelyek legtöbbször nem a pártpolitika és marxista osztályharc tanításának szellemében járnak el, hanem a békéltetési eljárások sikerességén és a döntőbírói ítéletek megvalósulásán fáradoznak. A törvényhozó, bár egy kissé túllőtt a célon, amidőn a jogvédelmet teljesen megtagadta a döntőbírói ítéletektől, nem sokat tévedett, amidőn bízva a szakmai érdekképviseltek tárgyilagosságában, valamint a munkaadók és munkavállalók felelősségérzésében és hazafiasságában, a döntőbírói ítéletek teljesítésére kényszerítő erő nélkül is számított. Az ítéletekben foglaltakat kevés kivétellel — megvalósítják. Ha akad is egy-egy munkaadó, vagy munkavállaló oly csoportosulása, amely szembe helyezkedik a döntőbírói határozattal, a szakszervezetek a legelső, amelyek elítélik az eljárást és a makacskodó felet az ítélet-

¹ Lásd bővebben: *J. Colomb*: La sanction de la convention collective et de l'arbitrage obligatoire. Lyon. 1937.

hez alkalmazkodásra rábírní igyekeznek. Ez a rendszer valójában közelebb hozta egymáshoz a munkást és főnökét, így egyengeti az utat a korporációk kialakulása felé.

A közszállításoknál fontos szerepet játszó, általános, vagy közepes munkabér megállapításnál az 1937. évi április hó 10. napján kelt törvény a kerületi munkaadók és munkavállalók által kötött kollektív szerződéseknek ad döntő befolyást. Ily szerződés hiányában az érdekelt munkaadói és munkavállalói szakmai képviseltek egyenlő számú kiküldötteiből alakított bizottság határoz. Az átlagos munkabér megállapításának fontossága abban található, hogy a közszállítást elnyert vállalkozó az átlagos munkabérnél kisebb bért nem fizethet.

Az 1937. évi augusztus hó 25. napján kelt törvény a termelés fellendítésére 13 — szakmák szerint megosztott — bizottságot szervez abból a célból, hogy ezek az érdekelt szakma fejlődésére, termelésének eredményességére, terményeinek a külállamokban való értékesítésére vonatkozóan tervezetet, javaslatot készítsenek. Minden egyes bizottságba két-két tagot választanak a munkaadói és a munkavállalói szervezetek.

Az 1937. évi augusztus hó 25. napján kelt rendelet a termelés fellendítésére szervezett központi bizottságba tagként nevezi ki a Francia Munkaadók Szövetségének, az Általános Munkaszövetségnek, valamint a Mezőgazdasági Kamarák Elnökeinek Állandó Gyűlésének elnökét.

A vázlatos történeti ismertetés is megmutatta, hogy a francia törvényhozás óriás-léptekkel vágott annak az útnak, amely az érdekképviseltekre épített decentralizációhoz vezet. Amilyen erős az ellenállás, a területi önkormányzatok követeléseivel szemben, éppen olyan megértés tapasztalható a testületi decentralizáció irányában. A szakmai szervezetek kiküldöttei helyet kapnak a különleges állami társaszatok tagjai között. Az érdekképviseltek kiküldöttek tevékenysége révén új szellem szivárog a régi, bürokratikus intézményekbe. A szakmai szervezetek továbbá szakmájuk keretében jelentős szabályalkotó, végrehajtó hatalmi jogosultságokhoz jutnak, egyben általános, állami érdekű feladatok megoldására is megbízást nyernek. A munkaidő, a fizetéses szabadság, a családi pótlék, a munkaszünet kérdésének szabályozása az érdekelt szakmai egyesülések közbenjöttével — sokszor pedig azok által kizárólagosan — történt. A törvényhozás sajátos munkáját sem kímélte meg a fejlődés. Az érdekképviseltek nemcsak oly módon jutottak közel a különleges törvényhozási jogosultságokhoz, hogy az általános kerettörvényeken belül maguk

alkotják meg a részletes szakmai szabályokat, hanem a törvény-előkészítő munkát is igen sokszor az érdekképviselők végzik. A szakmai egyesülések megbízottai a képviselőház bizottságai előtt megjelennek, véleményüket előadják, észrevételt tesznek a tervezett törvényhozási intézkedés felől, vagy előterjesztik az általuk készített törvényjavaslatot.

A francia törvényhozás azonban a bírói működésnél sem állott meg. Az érdekképviselők a szabályalkotó, a közigazgatási jogszabályokon kívül a bírói hatalomban is részt kapnak. A munkaviszonyokból származó kollektív természetű jogviták elbírálására alapított békéltető bizottságok és döntőbíróóságok tagjait ugyanis az érdekelt szakmai szervezetek jelölik ki.

A történelem nemcsak a fejlődés iránya tekintetében nyújt felvilágosításokat, hanem azt is megmutatja, hogy ennek a fejlődésnek üteme folyton gyorsul. Az érdekképviselők arculata mindig inkább hasonlít a korporációkra, amelyeknek elpusztítása a gazdasági válságok szakadatlan sorozatát zúdította a világra.

HARMADIK FEJEZET.

Érdekképviselői alapon szervezett, közjogi, véleményező, törvényelkészítő, tanácsadó szervek.

7. §. Nemzeti Gazdasági Tanács.

(*Conseil National Économique.*)

Az 1925. évi január hó 16. napján¹ kelt rendelet, amelynek intézkedéseit az 1926. évi április hó 29-én kelt törvény² szentesítette, új szervezet állít a francia gazdasági életbe.³ A rendelet útján megalkotott⁴ Nemzeti Gazdasági Tanács feladata, hogy az ország gazdasági életét érintő kérdéseket tanulmányozza, keresse a megfelelő megoldásokat és a gazdasági élet fellendítésére, megszervezésére alkalmas javaslatokat terjesszen a kormány elé. A tanács tevékenységi körét az 1936. évi március hó 19-iki törvény kitágítja. E törvény a gazdasági tanácsot teljesen átszervezi és ennek kapcsán újabb jogosítványokkal látja el. Ezután a gazdasági tanács elé kerül minden nemzetgazdasági vonatkozású törvényjavaslat.⁵ A tanácsnak figyelemmel kell kísérnie az ilyen törvények

¹ Journal Off. 1925. évf. január 17. száma.

² 134. §-a.

³ A gazdasági tanács megalkotása elsősorban Herriot akkori miniszterelnök érdeme.

⁴ A rendelet kidolgozását az 1924. évi július hó 19-én megalkotott bizottság végezte. „En vue de la constitution du Conseil National Economique, il est créé une Commission d'Etudes chargée de rechercher comment le travail des organisations, ses initiatives, ses aspirations, comment aussi les intérêts de la santé publique conservatrice et créatrice de la richesse essentielle du pays, la population, devront être représentés audit Conseil Economique“. (A rendelet 1. §-a).

⁵ A Nemzeti Gazdasági Tanács eszméje — a gazdasági érdekeltségek közreműködése a gazdasági törvényhozás terén — Saint Simontól származik. V. ö. Léroy: Henri de Saint Simon. Paris. 1924. — 67. és köv. l.

végrehajtását. A későbbi törvény jelentős jogosultságokat juttat a tanácsnak a termelés, valamint a javak forgalmának megszervezésére, felügyeletére vonatkozó szabályok megállapításánál. A tanács a gazdasági viták eldöntésénél mint döntőbíró járhat el.

A tanács eredeti összetételében 47 tagból állott. Az érdekképviseleti gondolat fejlődésére mutat az a körülmény, hogy a rendes tagok mind érdekképviseleti egyesületek kiküldöttei. A tagokat ugyanis az érdekképviseletek választják. Miniszteri határozat jelöli ki azokat a szakmai egyesületeket, amelyek jogot nyernek arra, hogy a gazdasági tanácsba tagot küldjenek ki. A rendelet szavai szerint a kormány a szakmai érdekképviseletre legjogosultabb egyesületeket (les organisations les plus représentatives) bízza meg a tagválasztással.¹

A tanács eredeti összetételének tagjai három csoportra oszlottak. Az elsőbe tartoztak a fogyasztók és a nép, a másodikba a munkavállalók, a harmadikba pedig a tőke érdekképviseleteinek kiküldöttei. Az egyes csoportok összeállítása a következő volt:

I.

a) Fogyasztási szövetkezetek és vásárlók ligái 3. tag; b) Polgármesterek és községi gyűlések szövetsége 2. tag; c) Közszolgálatokat igénybevevők egyesülései 2. tag; d) Családapák és családanyák szövetségei 2 tag.

II.

A) Szellemi munka és oktatás: 3 tag. B) Szervező és vezető munka: a) Ipar 3 tag; b) Mezőgazdaság 3 tag; c) Kereskedelem 2 tag; d) Közlekedés és szállítás 1 tag; e) Szövetkezetek 1 tag; f) Közintézetek 1 tag; C) Fizetett munka: a) Tisztviselők 2 tag; b) Műszaki alkalmazottak 2 tag; c) Munkások: 1. Ipar 5 tag; 2. Kereskedelem 2 tag; 3. Mezőgazdaság 1 tag; 4. Közlekedés és szállítás 2 tag; D) Városi és falusi kézművesek 2 tag.

III.

A) Ipari és Kereskedelmi tőke 3 tag; B) Ingatlan tőke (falusi, városi) 2 tag; C) Bankok, tőzsdék, biztosító intézetek és takarékpénztárak 3 tag.

¹ 1925. évi április hó 9-én (Journal Off. ápr. 11.), majd 1926. évi augusztus hó 24-én (Journal Off. aug. 24.) és 1931. évi december hó 16-án kelt (Journal Off. dec. 22.) rendeletek jelölik ki a tagválasztásra jogosult egyesületeket.

A tagsági megbízás időtartama 2 év. A gazdasági tanács tagja lehet mindkét nembeli, francia állampolgár, amennyiben 25. életévét már betöltötte és politikai jogaitól nincsen megfosztva.

A gazdasági tanács évente négy rendes gyűlést tartott.¹ Rendkívüli gyűlésre az elnök hívhatta össze a tanácsot. A tanács tagjai közül 10 tagból álló állandó bizottságot választott a folyó ügyek elintézése végett. Ez a bizottság gondoskodott a tanács határozatainak végrehajtásáról.²

Az 1925. évi január 16-iki rendelet intézkedéseit későbbi rendeletek módosítják és kiegészítik. Az eredetileg tisztán érdekképviseleti kiküldöttekből álló tanácsban később szerepet kapnak az illetékes minisztériumok főtisztviselői, anélkül azonban, hogy a közigazgatási szakférfiak száma a tanács határozatainak meghozatalánál befolyást gyakorolna.³

A tanács működése teljes mértékben kielégítette a törvényhozót. Ezért a már említett 1936. évi március hó 19-én kelt törvény⁴ a tanács jogosítványait új tevékenységi terekre kiterjeszti és egyben a tanácsot a változott munkafeladatoknak megfelelően, valamint a tizenegy év történetéből kiviláglott tanulságok figyelembe vételével átalakította.

„A jelen törvény tárgya olyan tanácsadó szerv létezését szentesíteni, amely szerv rendelet útján a miniszterelnök mellett már megalakult s amelynek a célja az, hogy a kormányt és a képviselőházat a gazdasági kérdésekben felvilágosítsa. A tanács vizsgálatainak tárgyát szabadon választja meg. Ezenkívül azok a törvényjavaslatok és törvénytervezetek is ide kerülnek véleményezés végett, amelyeknek gazdasági jellegük van. A tanács véleményét a kormány, a képviselőháznak mindkét háza, a képviselőházi bizottságok egyéb esetben is kikérhetik. A tanács a munkaadói és munkavállalói érdekképviseleti egyesülések kiküldötteiből áll, amelyek „szakmai osztályokra“ tagozódnak. Rendeletek állapítják majd meg ezeket az osztályokat. Ugyancsak rendeletek jelö-

¹ 1926. február 4-iki rendelet.

² A bizottság munkabeosztásáról l. 1925. évi június 19-én kelt rendeletet.

³ 1930. évi március hó 23., 1930. évi július hó 30. és 1933. évi december hó 21. rendeletek szólnak a miniszteri megbízottakról.

⁴ Az első tervezetet R. Poincaré kormánya még 1927. évi november hó 17-én terjesztette a képviselőház elé. A törvény készítésénél ebből, valamint Paul Boncourttól 1933. évi január hó 24-én benyújtott törvényjavaslatából indultak ki.

lik ki azokat az egyesüléseket is, amelyek a tagok kiküldésére jogosítva lesznek.”¹

A Nemzeti Gazdasági Tanács feladatait a törvény első szakasza az alábbi öt csoportba osztja: 1. A nemzetgazdaságot érintő kérdéseket tanulmányozza. 2. Oly törvénytervezetekről és javaslatokról véleményt mond, amelyeket a végrehajtó hatalom a tanács elé terjesztett. A 8. §. ezt a jogosultságot annyiban kiterjeszti, hogy a tanács gazdasági vonatkozású törvényjavaslatokról felhívás nélkül is készíthet — a törvényhozás elé terjesztendő — bírálatot. Másrészt az említett szakasz a kormány számára kötelezően előírja, hogy a gazdasági természetű törvényjavaslatokat és tervezeteket benyújtásukkal egyidejűleg terjessze a tanács elé. Hasonló az eljárás a gazdasági tárgyú rendeletek kibocsátása terén is. 3. A tanács a gazdasági tárgyú törvények végrehajtását ellenőrzi. A végrehajtó községek munkája felügyelete alá kerül. Az érdekképviselői egyesülések kiküldötteiből álló tanács ellenőrzési joga biztos záloga annak, hogy a törvények ne csak a törvénytár lapjait töltsék meg, hanem végre is hajtassanak. 4. A tanács a termelés és értékesítés ellenőrzésére és megszervezésére vonatkozó javaslatokat terjeszthet a törvényhozás elé. 5. Az érdekeltek kérelme esetén a gazdasági természetű viták eldöntésénél a tanács döntőbíróként járhat el.

A Nemzeti Gazdasági Tanács tanácskozó és határozó szerve a közgyűlés. Ennek 173 tagja van,² akik közül 147 tagot a különböző érdekképviselések választanak. Csak 26 tag kerül a tanácsba az érdekképviselteken kívül állók közül. Húsz tagot választanak a különböző mezőgazdasági szakszervezetek kiküldöttei. A mezőgazdasági szakszervezetek legnagyobb része korporációs természetű, azaz a munkaadók és a munkavállalók közösen alkotnak osztályharcot nem ismerő szakszervezeteket. Ezért nem választanak külön munkaadói és külön munkavállalói tanácstagokat. Húsz tagot választanak az egyéb termelői, értékesítői, valamint a szállítási munkaadók érdekképviselőiteinek kiküldöttei. Ugyannyi tagot választanak — közvetve — a most említett szakmák munkás szakszervezetei³ is. Tizenkét tagot jelölnek ki a különböző

¹ *Sirey*: Lois annotées 1936. évf. 194. oldal. I. lábjegyzet.

² A tagság általános feltételeit, a választások módozatait az 1936. évi július hó 23-án kelt rendelet (*Journal Officiel*. 1936. július 24.) szabályozza.

³ Si l'on va, au fond des choses, le Conseil est, par sa composition, une sorte d'assemblée de la France syndicale“, mondja az előadói jelentés. *Rapport Ramadier*. Déb. parlement. Chambre 1932. június 7. — 5537. lap melléklete.

gazdasági egyesülések oly módon, hogy ezek közül négy-négy az ipari és kereskedelmi munkaadókat, illetve munkavállalókat, négy pedig a mezőgazdasági egyesüléseket képviselje.¹ A fentiekén kívül hús-hús tagot választanak a mezőgazdasági kamarák, továbbá a munkások egyesülései, valamint a kereskedelmi kamarák. A most említett csoportba tartozó tagok választása a szakmai megoszlás mellett a területi tagoltságnak is ad képviselőt. A törvény szerint a most említett tagoknak a választása ugyanis oly módon történik, hogy az ország hús gazdasági kerületre oszlik, amely kerületeken belül székelő mezőgazdasági kamarák, munkásegysülések és kereskedelmi kamarák egy-egy tagot választanak. Így ez a képviselő nem csupán a szakma megbízottja lesz, hanem ugyanakkor annak az országrésznek az érdekét is képviselni fogja, amely országrész érdekképviselői őt megválasztották. A törvény megszületésének idején már valójában létezett hús gazdasági kerület Franciaországban. A gazdasági kerületekre osztást még az 1919. évi április hó 5. napján kelt rendelet² létesítette. Az 1924. évi január hó 3. napján kelt törvény a mezőgazdasági kamarákat felhatalmazta arra, hogy vidékenkint megyeközi egyesüléseket létesítsenek. A mezőgazdasági kamarák a törvényi felhatalmazás alapján 20 megyeközi egyesülést létesítettek, amely megyeközi egyesülések által egybevont kamarák területi illetékességének határai nem egyeztek a gazdasági kerületek határaival. Az 1936. évi március hó 19-én kelt törvény a gazdasági kerületi beosztás megszervezését a kormányra bízta. Az 1936. évi július hó 23-án³ kelt rendelet a tényleg létező gazdasági kerületeket ideiglenesen fenntartotta azzal, hogy a kérdés végleges szabályozása később fog megtörténni.⁴ A mezőgazdasági kerületek határait a rendelet a megyeközi egyesülések kerületével egyezően állapította meg.

Négy közgyűlési tagot választ a szellemi munkások szövetsége. Négy tagot választanak az iparkamarák⁵ is. Tizenkét kiküldött képviseli a tengerentúli Franciaországot. Ezek közül négyet a külügyminisztérium felügyelete alá tartozó egyesülések, nyolcat pedig a gyarmatügyi minisztérium által kijelölt érdekképviselők választanak. Tizenkét tagot választanak a következő egyesülések:

¹ Journal Off. 1936. július 25.

² Journal Off. 1919. április hó 7.

³ Journal Off. 1936. július hó 24.

⁴ A Journal Officiel 1938. évi szeptember 29-iki száma tartalmazza a gazdasági kerületek újabb, végleges beosztását.

⁵ Az iparkamarák száma 15.

á népes családok egyesülései (1 tag), a francia polgármesterek egyesülete (2 tag), az idegenforgalmi egyesületek (2 tag), a kölcsönös segélyező egyesületek¹, a fogyasztási szövetkezetek (2 tag) a takarékpénztárak általános szövetsége (1 tag), a Közcéli villanyáramot termelő közösségek Nemzeti Szövetsége (1 tag), a Fogyasztók Nemzeti Ligája (1 tag). Egy-egy tagot választanak a városi ingatlan tulajdonosok egyesülete, az értékpapír tulajdonosok egyesülete, a termelés munkásegysége és a mezőgazdasági szövetkezetek. A törvény módot ad arra, hogy a gazdasági kérdésekben jártas egyének akkor is tagjai lehessenek a közgyűlésnek, ha az előbbieken leírt szakmai egyesülések egyikéhez sem tartoznak. A közgyűlés ugyanis öt tagot választ oly egyének közül, akiknek gazdasági szakismerete közismert.²

A nemzetgazdasági tanács közgyűlése évente legalább egyszer ül össze.³ A rendes gyűlésen kívül rendkívüli gyűlésnek van helye mindannyiszor, amidőn a törvényhozás valamelyik háza, vagy pedig az alábbiakban ismertetendő állandó bizottság kívánja. A közgyűlés az általános gazdasági érdekeket képviseli. Határozatai meghozatalánál a francia nemzetgazdaság és termelés általános nagy érdekeit tartja szem előtt. A közgyűlés mellett a különböző termelési ágak különleges érdekeinek képviseletére, illetve a különböző termelési ágakat érdeklő sajátos kérdések tárgyában hozandó határozat végett a törvény a Nemzeti Gazdasági Tanácson belül szakmák szerint 20 bizottságot alakít. A bizottságok tagjainak választásánál csak az érintett szakma érdekképviseleteinek jut szerep. A bizottságok a Nemzeti Gazdasági Tanács különböző osztályait képviselik. Számuk húsz. A húsz bizottság tagjainak együttes száma kétszáznál több nem lehet. Minden bizottság felerészben munkaadói, felerészben pedig munkavállalói érdekképviseletek kiküldötteiből áll.⁴ Kivételt csak a mezőgazdasági szakszervezetek osztályai alkotnak figyelemmel a mezőgazdasági szakszervezetek vegyes természetére.

A törvényi felhatalmazás alapján az 1936. évi július hó 23-án

¹ A választásra jogosult egyesüléseket, illetve az egyesülések tagok számát az 1936. évi július hó 24-én kelt rendelet határozza meg. (Journal Off. július 25.)

² A közgyűlési tagok névsora a Journal Officiel 1936. évi október hó 30. számában jelent meg.

³ Alaptörvény 7. §. 2. bekezdése.

⁴ Az 1936. évi augusztus hó 15-én és szeptember 5-án kelt hivatalos lapok tartalmazzák az osztálybizottságok tagjainak névsorát.

kelt rendelet¹ 4. §-a az alábbiak szerint szabályozta az osztályok beosztását és a bizottságok tagjainak számát:

1. Szemestermelés és ipari növénytermelés osztálya, 14 tag. 2. Szőlőtermelési osztály, 8 tag. 3. Állattenyésztési osztály, 8 tag. 4. Gyümölcs, virág és főzelék termesztési osztály, 6 tag. 5. Erdőgazdasági és haltenyésztési osztály, 4 tag. 6. Az élelmezési-ipar és a tengeri halászat osztálya, 10 tag. 7. Bányászati osztály, 4 tag. 8. Elektromosság, gáz- és vízszolgáltatási osztály, 8 tag. 9. Építkezési, vállalkozói, építési anyag és faipari osztály, 14 tag. 10. Bőripari és szőrmeipari osztály, 6 tag. 11. Ruházati, textil, szövet és divatosztály, 14 tag. 12. Vasbányászati, vasipari és mechanikai osztály, 14 tag. 13. Kémiai osztály, 12 tag. 14. Könyvipari, papíripari, nyomdaipari és ábrázolóipari osztály, 10 tag. 15. Szállítási osztály, 10 tag. 16. Élelmiszer kereskedői osztály, 14 tag. 17. Az élelmiszeren kívül egyéb kereskedői, kiviteli és behozatali osztály, 14 tag. 18. Hitel, bank, tőzsde, biztosítás, takarékpénztári osztály, 18 tag. 19. Művészeti, műipari, látványossági, szabadfoglalkozási osztály, 8 tag. 20. Közüzemi osztály, 4 tag.

Az osztályok feladata az osztály által képviselt szakma körébe tartozó kérdések tanulmányozása, megoldási módok tekintetében indítványok előterjesztése, javaslatok kidolgozása. Az osztálybizottságok tevékenységi köre különösen a tanonckiképzést, a szakma termelésének megszervezését, az értékesítés kérdését, az üzleti verseny tisztességét és erkölcsösségét, a munka megszervezését és jutalmazását s végül a szakma keretében felmerült ellentétek kiegyenlítését szabályozó javaslatok, észrevételek kidolgozására tartalmaz jogosultságokat. Az osztályok indítványait az állandó bizottság felülvizsgálja és amennyiben ezeket megfelelőknek, célravezetőknak találja, a közgyűlés elé terjeszti.

A közgyűlési, valamint az osztálybizottsági tagság előfeltételei:

1. francia állampolgárság;
2. nagykorúság,
3. a politikai és hivatalviselési jog birtoklása.

Úgy a közgyűlési, mint az osztálybizottsági tagság három évre szól. Minden három év után az érdekképviselők megszámláltatnak és tagjaik összeiratnak abból a célból, hogy a kormány a különböző érdekképviselőkre jutó tagsági helyeket, illetve a tagsági helyek kijelölésére feljogosítandó érdekképviselőket megál-

¹ Journal Off. 1936. július 24.

lapíthassa. Azok az érdekképviselők, amelyek a kormány által végzett felosztással, illetve kijelöléssel nincsenek megelégedve, a vonatkozó rendeletet az Államtanács peres osztályához intézett jogorvoslattal megtámadhatják, kérve akár saját felvételüket a tagválasztásra jogosult érdekképviselők közé, akár a már kijelölt érdekképviselőt törlését, akár pedig a tagsági helyeknek új felosztását. Az Államtanács a kérelmet érdemben bírálja el s a jogorvoslat alaposága esetén a kormány vonatkozó határozatát a felülvizsgálati kérelemnek megfelelően megváltoztatja.

A Nemzeti Gazdasági Tanács a napi feladatok elvégzésére állandó bizottságot¹ szervez, amely összegyűjti, felülvizsgálja és megfelelő esetben a közgyűlés elé terjeszti a különböző osztályok véleményeit, javaslatait, felosztja a munkát az osztályok között, a közhatóságokkal fenntartja az érintkezést, előkészíti a közgyűlés munkaprogramját, elintézi a sürgős ügyeket és határoz mindazokban a kérdésekben, amelyeknek elintézésére az állandó bizottság a közgyűléstől felhatalmazást kapott. Az állandó bizottság tagjait, akiknek száma negyvennél több nem lehet, a közgyűlés választja.

Az újabb keletű törvények közül az 1936. évi június hó 21-én kelt törvény 7. §-ának 1. bekezdése a Nemzeti Gazdasági Tanács illetékes osztályának kötelező meghallgatását írja elő a 40 órás munkahét végrehajtási utasításainak kiadása előtt.

Az 1936. évi augusztus hó 19. napján kelt törvény a közmunkák finanszírozására (nemzeti pénztárt) létesít, amely pénztár élén tizenkét tagból álló tanács áll. E nagy jelentőségű intézet tanácsstagjai közé hármat a Nemzeti Gazdasági Tanács kilenc jelöltje közül a pénzügy-, illetve a nemzetgazdasági miniszter nevez ki.

8. §. Felső Munkatanács.

(Conseil Supérieur du Travail.)

A Felső Munkatanács megszületése a 19. század végét jellemző sztrájkokra, munkáskizárásokra, a munkaadók és munkavállalók egyre élesebbé váló viszonyára vezethető vissza. A munkakonfliktusok kiegyenlítése volt a tanács eredeti célja. Egy 1891. évi január hó 22-én kelt rendelet alkotja meg a munkatanácsot.

¹ A gazdasági tanács titkárságáról, tisztviselői karáról az 1936. évi augusztus hó 14-én kelt rendelet (Journal Officiel 1936. augusztus 15) tartalmaz intézkedéseket.

Eredeti formájában a munkatanácsnak nem volt érdekképviselői jellege, mert a tagok legnagyobb részét a kereskedelmi miniszter nevezte ki. Ősi formájában a tanácsnak 60 tagja volt, akik közül tizet hivatalból illetett meg a tagság, míg 50 tag kinevezés útján jutott a megbízáshoz. A tanács ebben az időben a kereskedelmi miniszter felügyelete alatt állott. Ez a megoldás nem bizonyult célravezetőnek. Sem a munkaadók, sem pedig a munkavállalók nem bíztak a hivatalosnak látszó szerv működésében. A tanács összetételének nagy hibája volt az, hogy tagjai, rendszerint a gyakorlati élettől távolálló hivatalnokok lévén, a gazdasági élet viszályainak elsimítására elegendő gyakorlattal nem rendelkeztek, de munkájukkal nem is voltak képesek követni a gazdasági élet gyors ütemét. Így a munkásösszeütközések megoldására irányuló intézkedés rendszerint későn jött és igen sokszor csak olajat öntött a felkorbácsolt szenvedélyek tüzéire. A rendeletet egyaránt támadták a munkaadói és a munkavállalói szakszervezetek. A sok támadás következtében a tanács szervezete több változáson ment át.

Az 1906. évi október hó 25-én megalakult Clemenceau kormányban első ízben találunk munkaügyi minisztert. Ennek a változásnak természetes hatása az volt, hogy a Felső Munkatanács felügyeleti joga átszállott a munkaügyi miniszterre.¹ A Felső Munkatanácsnak ma 78 tagja van, akik három csoportba oszthatók. Az első csoportba tartoznak az alábbi tagok, akiknek jellemzője az, hogy nem érdekképviselői megbízás útján jutottak² tagsági helyükhöz: 3 szenátor, 5 képviselő, a párisi kereskedelmi kamarának, a Munkatőzsdék Szövetségi Bizottságának, a Termelés Munkaszövetségei Tanácsadó Kamarájának egy-egy kiküldötte és a munkaügyi miniszter által az akadémia tagjai, valamint a párisi egyetem professzorai közül választott 3 személy. A második csoportot alkotják a munkaadói érdekképviselők által választott tagok. Ezek, arra figyelemmel, hogy melyik érdekképviselői szerv révén jutottak a megbízásukhoz, három alcsoportra oszthatók. Az első alcsoportba tartozó 22 tagot titkos választáson a kereskedelmi kamarák és a műszaki és gyáripari tanácsadó kamarák választják oly módon, hogy minden egyes megválasztott tag egy bizonyos szakmának, illetve szakcsoportnak legyen a képviselője. A munkaadói érdekképviselők kiküldötteinek második fajtáját a Mező-

¹ 1907. április és június 24. rendelet.

² A többi 64 közvetlenül vagy közvetve tartott választás útján érdekképviselőektől nyeri megbízását.

gazdasági Felsőtanács által választott két tag alkotja. A harmadik alcsoportba tartozik a munkaadói békéltető bírák által választott 8 tag.

A munkavállalókra jutó 32 tagsági hely betöltésénél két alcsoportot látunk. Az első alcsoportba tartozik a munkásszervezetek, illetve a tisztviselői szakszervezetek által választott 24 tag. Amint a munkaadói kiküldöttek választásainál történik, a munkavállalói szakszervezetek sem egységesen szavaznak a 24 tagsági helyre, hanem 24 osztályban¹ külön-külön. A választás az osztályokon belül történik az illető szakmában vagy pedig rokonszakmában működő szakszervezetek által. Abból a célból, hogy a szakszervezeteket megillető szavazati jog megállapítható legyen, a prefektus minden választási évet megelőzően a megye szakszervezeteiről és ezek tagjairól összeállít oly kimutatást, amely csak a tagdíjjal hátralékban nem levő tagokat tartalmazza. A munkavállalókat illető tagsági helyek második alcsoportjába a munkavállalói békéltető bírák által választott 8 tag tartozik.

A Felső Munkatanács minden év novemberében tart 15 napos rendes ülészakot. A tanács az ügyek vitelére, az ülések előkészítésére 7 munkaadói, 7 munkavállalói kiküldöttekből és 5 egyéb tanácstagból álló állandó bizottságot szervez.

A munkaügyi tanács feladata a munkaügyi törvényhozás előkészítése, javaslatok, törvénytervezetek kidolgozása, valamint a kormány által a tanács elé terjesztett törvényjavaslatok véleményezése. A tanács állandó vizsgálata tárgyává teszi a munkások helyzetét, valamint a munkások és a munkavállalók közötti viszonyt.

A tanács elé kerülő minden ügy előkészítése, tanulmányozása, megfelelő adatok gyűjtése az állandó bizottság által történik. Az állandó bizottság véleményét a kormány ténylegesen felmerült ügyben is kikérni tartozik, ha annak elbírálása a munkás és a munkaadó viszonyára általános jelentőséggel bír. Rendkívüli közgyűlés összehívása esetén a kormány a gyűlés elé terjesztendő kérdéseket az állandó bizottsággal közli. A bizottság a gyűlésen szereplő kérdések előadójául egy munkaadói és egy munkavállaló

¹ 1 bányászati, 2—3 élelmezési, 4 kamarai, 5 bőripari, 6—7 szövetgyártási, 9—10 szövetfeldolgozó, ruházati, 11 faipari, 12—15 fémipari, erőművi, 14 építőipari, 15 vasúti, 16 szárazföldi szállítmányozási, 17 hajózási, 18 nyomdaipari, 19 műszaki, 20—21 kereskedelmi és magántisztviselői, 22 kereskedelmi utazói, 23—24 földművelési, erdészeti, borászati osztály.

lói tagot választ azért, hogy a határozathozatalnál mindkét fél szempontjai figyelembe jöhessenek.

A tanács a gazdasági és munkás-kérdésekben hozott törvények tekintetében azt a hivatást tölti be a törvényhozói munka területén, amelyet rendes körülmények között az Államtanács törvény-előkészítő osztálya lát el.¹

Az utóbbi három évben megalkotott szociális törvények előkészítését majdnem kivétel nélkül a Felső Munkatanács végezte.² A tanács tevékenysége jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a társadalmi osztályok közötti ellentétek a folytonos izgatás ellenére sem vezettek komoly összeütközésekhez. Másoldalról pedig a tanács jelentősen mérsékelő hatást gyakorolt a népi front programjára, amely célkitűzések maradék nélküli megvalósítása a francia nemzetgazdaságot alapjaiban megingatta volna. A tanács készítette elő a 40 órás munkahétről, az alkalmazottak fizetéses szabadságáról, a legkisebb munkabékekről, a kötelező döntőbíráóságokról, a kollektív szerződések kötelező hatályáról, a munkásbiztosításról stb. szóló törvényjavaslatokat, amely javaslatok teljesen átformálták a francia munkaügyi törvényhozást.

Általánosan ismert megállapítás az, hogy a francia polgárnak baloldalon van a szíve és jobboldalon a pénztárcája. Ez a szabály nemcsak a választókra állott, akik évtizedeken át igazi lelkesedéssel szavaztak a demokratikus és liberális programmal fellelő jelöltek mellett, hanem érvényes volt a megválasztott képviselőkre nézve is. Szinte azt mondhatnók, hogy hallgatólagos megállapodás létezett a választók és a jelöltek között abban a tekintetben, hogy a programbeszédekben agyonhalmozott szociális jelszavakból semmit sem fognak megvalósítani. Így magyarázható az, hogy a liberális és demokrata Franciaország, amelynek évtizedeken át a szociálisták és radikálisok voltak a vezetői, a szociális törvényhozás terén a modern államok között az egyik legelmaradottabb volt. A fizetéses szabadság intézményét, a kötelező munkásbiztosítást, a balesetbiztosítást, az öregségi, rokkantsági biztosításokat, az alkalmazottak jogait egységesen szabályozó törvényeket csak a legutolsó években találunk a francia törvényhozásban. A törvények előkészítése, szabatos és mélyreható kidolgozása, a gazdasági élet változataihoz simulékonysága a Felső Munkatanács ér-

¹ Lásd bővebben: Villey: L'organisation professionnelle des Employeurs dans l'industrie française c. munkájában közölt idézetet (268. old.)

² A tanács működéséről a munkaügyi miniszter évenkénti beszámoló jelentést ad ki. E jelentések rámutatnak a tanácsnak a munkaügyi törvényhozásban elfoglalt jelentőségére.

deme, ahol is a munkaadók és munkavállalók közös erővel dolgoztak az említett tervezetek elkészítésén.

9. §. Mezőgazdasági kamarák.

(*Les Chambres d'Agriculture.*)

Az 1919. évi október hó 25-én kelt törvény az első hivatalos próbálkozás a mezőgazdasági termelőket és munkavállalókat egybetömörítő érdekképviselőt megalkotására. A kezdetleges kísérletet követően az 1924. évi január hó 3-án kelt törvény megvalósítja a francia mezőgazdák régi követelését, életre hívja a mezőgazdasági kamarákat. A francia mezőgazdasági kamarák jogi személyiséggel bíró közintézetek, amelyek így javakat szerezhetnek, birtokolhatnak, kölcsönszerződéseket köthetnek, javakat elidegeníthetnek, perben al- és felperesként szerepelhetnek.¹ Minden megye területén működik egy megyei mezőgazdasági kamara, amelynek székhelye a megye székvárosában van. A mezőgazdasági kamarák² „a közhatóságok irányában a kerületük mezőgazdasági érdekeinek tanácsadó és képviselői szervei.”³

A mezőgazdasági kamara tagjainak választása egyrészt közvetlenül a mezőgazdák, illetve a mezőgazdasági alkalmazottak, másrészt azonban a megyében működő mezőgazdasági érdekképviselők útján történik.

Járásonkint, illetve — az államfőnek a mezőgazdasági miniszter előterjesztésére hozott rendelete esetén⁴ — választókerületenkint négy tagot választanak a mezőgazdasági kamarai választáson választójoggal bíró mezőgazdasági munkaadók és munkavállalók. A mezőgazdasági érdekképviselők pedig járásonkint, illetve választókerületenkint egy-egy tagot választanak anélkül azonban, hogy ennek az egy-egy tagnak a választása járásonkint elkülönítve történék.

A mezőgazdasági kamarai választás hat évre szóló megbízást ad. Három évenként azonban a kamarai tagok felét kisorsolják és a távozók helyébe új tagokat választanak.

¹ 1924. évi január hó 3-án kelt törvény 33. §-a.

² 1924. évi január hó 3-án kelt törvény 2. §-ának 2. bekezdése.

³ Az algiri mezőgazdasági kamarákat az 1929. évi február hó 17-én kelt décrent teremti meg a mai formájukban (1902. évi március hó 31-én kelt décrent, kiegészítve 1904. évi november hó 18-án kelt décrent intézkedéseivel — már felállít bizonyos mezőgazdasági kamarákat).

⁴ 1929. évi március hó 30-án kelt rendelet (Journal Officiel 1929. évi április 10. számában) 1. §-ának 2. bekezdése.

A mezőgazdasági kamarai választáson szavazati joguk van azoknak a) a politikai választói névjegyzékbe felvett, b) 25. évet betöltött, c) francia, illetve legalább 10 év óta naturalizált francia állampolgároknak, akik 1. mezőgazdasági vagy erdőgazdasági ingatlan tulajdonosai, haszonélvezői, feltéve, hogy tulajdonjoguk, illetve haszonélvezeti joguk 5 évnél régebbi keletkezésű, vagy 2. akik bérlők, felesbérlők, haszonbérlők olyan ingatlanon, amelynek a jövedelmi főforrása a mezőgazdasági vagy erdőgazdasági termelés, avagy 3. mezőgazdasági állandó munkások, napszámosok, mezőgazdasági cselédek, valamint a mezőgazdasági üzem fejének hozzátartozói, amennyiben legalább öt éve vesznek részt a mezőgazdasági munkálatokban annak a községnek a területén, ahol a mezőgazdasági kamarai választók névjegyzékébe felvételüket kérik. Választójoggal bírnak továbbá azok a legalább 50. életévet betöltött francia állampolgárok, akik bár nem vesznek többé részt a mezőgazdasági termelésben, azonban életük folyama alatt legalább 10 évig az előbb felsorolt kategóriák egyikének megfelelő tevékenységet folytattak feltéve, hogy felvételük iránt előterjesztett kérelem benyújtásakor egyéb foglalkozást nem űznek.

Polgári jogaik birtokában a 25. évet betöltött francia születésű, illetve 10 éve naturalizált francia állampolgárnőknek is van aktív és passív szavazati joguk, ha mezőgazdasági üzem vezetői szerepét töltik be, ideértve azokat a nőket, akik a háború alatt férjük, atyjuk vagy fivérük távollétében mezőgazdasági üzemet maguk vezettek.

A mezőgazdasági kamarai választáson szavazati joggal rendelkező egyesületek névsorát a prefektusi hivatalban letétbe helyezik és a prefektus a letételről az egyesületek elnökeit értesíti, egyben közli a címzett egyesülés szavazati jogára vonatkozó határozatát.

A kamarai ülések nem nyilvánosak, azonban a kamara elrendelheti az ülések jegyzőkönyvének nyilvánosságra hozatalát.

A kamarai ülés évente kétszer — májusban és novemberben — ül össze rendes ülészakra. Az ülészak nyolc napnál hosszabb időre nem terjedhet.¹ Rendkívüli kamarai ülésnek van helye a kamarai tagok egyharmadának kérelmére, vagy a mezőgazdasági miniszter kívánságára.

A mezőgazdasági kamara tanácsadó, véleményező szerv. A kamara a prefektus, valamint a kormány részére javaslatokat, előterjesztéseket, véleményezéseket készít.

¹ 1934. évi március hó 4-én kelt törvény.

A kamara véleménye a kereskedelmi kamarákról szóló 1898. évi április 9-én kelt törvényben felsorolt esetekben semmiség terhe mellett kikérendő. Ezenkívül is a mezőgazdasági érdeket érintő minden kérdésben ki kell kérni a mezőgazdasági kamarák véleményét.

A véleményezési jogosultságok mellett a kamarák mezőgazdasági iskolákat, mezőgazdasági, közcélú intézeteket, vállalkozásokat alapíthatnak, ilyeneket fenntarthatnak, segíyezhetnek. Amennyiben ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági közös érdekről van szó, a kamarák az illetékes iparkamarával karöltve járnak el.¹

Az 1929. évi január hó 18-án kelt törvény minden megyében létesít mezőgazdasági tanoneképző bizottságot, amely bizottságnak hat tagját az illetékes mezőgazdasági kamara választja. A bizottság feladata a mezőgazdasági tanoneképzést ellenőrizni és amennyiben az eddigi kiképzési rend elégtelennek bizonyulna, azt újból megszervezni.

Az 1935. évi szeptember hó 29-én kelt rendelet a marhatuberkulózis megelőzésére szolgáló oltások kiszolgáltatására alakított bizottságokban a mezőgazdasági kamarák számára egy-egy helyet juttat.

Tekintettel arra, hogy a mezőgazdaságban vannak olyan munkaidőszakok, amikor lehetetlen az évi rendes szabadságot engedélyezni — aratás, cséplés, szüret —, a fizetéses szabadságról szóló törvény végrehajtási utasításának² kidolgozásánál a mezőgazdaság különleges helyzetét figyelembe kellett venni. Ezért az 1936. évi június hó 20-án kelt törvény szerint a mezőgazdasági munkavállalók évi szabadságára vonatkozó miniszteri rendelkezés csak az illetékes mezőgazdasági kamara véleményének figyelembevételével alkotható meg. A vonatkozó miniszteri rendelet nem tartalmazhat az egész országra szóló általános utasítást, hanem egyes vidékek helyzetének megfelelő különleges intézkedéseket kell magában foglalnia.

Az 1936. évi augusztus hó 5-én kelt rendelet³ mezőgazdasági családi segélypénztárak felállítását rendeli el. A rendelet a mezőgazdasági kamarák kötelező meghallgatását több esetben előírja.

Egyes vidékek mezőgazdasági kamarái az őket közösen érdeklő tervek és célkitűzések tanulmányozása és megvalósítása

¹ 1924. évi január hó 3-án kelt törvény 25. §-a.

² Lásd Donon szenátor beszédét a szenátus 1936. évi július 17-én tartott gyűlésén. Journal Officiel. Déb. Parl. 5125. lap.

³ Journal Officiel, 1936. augusztus 7.

végett együttesen járhatnak el. Ebből a célból szövetségre léphetnek és a földművelésügyi miniszter értesítése mellett „Kerületi Kamarákat“ alkothatnak. A kerületi kamarába minden érdekelt mezőgazdasági kamara négy tagot választ. A kerületi kamara vezetősége egy elnökből és a szövetségben résztvevő mezőgazdasági kamarák számának megfelelő számú alelnökből, egy titkárból és egy helyettes titkárból áll. Ezeknek megbízása egy évre szól.

10. §. Mezőgazdasági Kamarák Elnökeinek Állandó Gyűlése.

(L'assemblée des Présidents des Chambres d'Agriculture.)

A mezőgazdasági kamarák megalakulásuktól kezdve elnökeik útján tartották fenn egymás között érintkezésüket. A kamarai elnökök rendszerint Párisban találkoztak. A szórványos, rendszeretlen összejövetelekből lassan kialakult egy olyan szervezet, amely a mezőgazdasági kamarák általános irányítására döntő befolyáshoz jutott. Később a kamarai elnökök Párisban központi hivatalt létesítettek, amelyet a mezőgazdasági kamarák elnökeinek állandó gyűlésének neveztek el. Ez a gyülekezet igen hasznos szolgáltatokat tett a francia mezőgazdaságnak.

Az 1935. évi október hó 30-án kelt törvény a Mezőgazdasági Kamarák Elnökeinek Állandó Gyűlését jogi személyiséggel ruházza fel és helyet biztosít a testület számára a francia közjogi szervek között. A törvény szavai szerint a kamarai elnökök állandó gyűlése „a közhatóságok mellett az anyaország mezőgazdaságának általános és különleges érdekeit képviselő tanácsadó szerv“. Az új közjogi orgánumnak tagjai az egyes mezőgazdasági kamarák¹ elnökei, akik akadályozás esetén a kamara által kijelölendő kamarai taggal helyettesíthetők. A székhely — az államfőnek a minisztertanács meghallgatása után hozott határozatával — más városba áthelyezhető.

A rendes közgyűlés évente egyszer jön össze. Rendkívüli közgyűlésnek a tagok egyharmadrészének kérelmére, vagy pedig a földművelésügyi miniszternek kívánságára van helye. Mind a rendes, mind pedig a rendkívüli közgyűlésen a földművelésügyi és a pénzügyminiszter képviseltetheti magát.

A közgyűlés jogosítványait három csoportba sorolhatjuk: 1. a törvényhozás és a kormány részére véleményezéseket, javaslatot-

¹ Az 1936. évi szeptember 25-én kelt rendelet (Journal Officiel 1936. évi szeptember 30-iki száma, 10.507. lap) az algiri mezőgazdasági kamarák elnökeinek is helyt ad az Állandó Gyűlésen.

kat készít; 2. választja az egyesülés orgánumait; 3. jóváhagyja az egyesülés költségvetését.

Az 1933. évi november hó 14-én kelt rendelet-törvény¹ 8. §-a értelmében az Állandó Gyűlés véleményét ki kell kérni — azokon az eseteken kívül, amelyekre nézve a törvény a mezőgazdasági kamarák meghallgatását kötelezően előírja — mindazokban a kérdésekben is, amelyek az európai Franciaország mezőgazdaságát érintik. Az Állandó Gyűlés véleményezés alá bocsátandó a szociális törvények tervezeteinek az a része, amely a mezőgazdaságra vonatkozik, továbbá e törvények alkalmazására vonatkozó végrehajtási utasítások tervezete, azonkívül a vámtarifáknak a gazdákat érintő része, a kereskedelmi szerződések javaslata, amennyiben az a mezőgazdaságra vonatkozóan is tartalmaz intézkedést. Az Állandó Gyűlés a most felsorolt esetekben saját kezdeményezésére is eljárhat, javaslatokat, tervezeteket készíthet és kívánságokat juttathat a képviselőház, illetve a kormány elé. Az Állandó Gyűlés véleménye — kivéve a halaszthatatlan, sürgős ügyeket — mindenkor kikérendő azokban az esetekben, amelyekben a mezőgazdasági kamarákat meg kell hallgatni.

Az Állandó Gyűlés ügyeit három egyesületi orgánum intézi. Ezek: 1. elnök; 2. állandó bizottság; 3. szakosztályok.

Az állandó bizottság 18 tagból áll. A tagokat egy évi időtartamra választják, azonban a kilépő tag újból választható.

Az állandó bizottság határozatait a földművelésügyi miniszter elé kerülnek, aki megsemmisítheti azokat abban az esetben, ha a bizottság hatáskörét túllépte, vagy a határozat törvényellenes, végül, ha a határozat végrehajtása a közrendet veszélyezteti.

Az állandó bizottság előterjesztést tehet a földművelésügyi, valamint más miniszterek elé, amelyben kéri, hogy valamely társas közorgánum tagjai között a mezőgazdasági érdekképviseltek kiküldöttei részére is biztosítsanak helyet. Az Állandó Bizottság ily irányú kérelem esetén megbízhatja egyik tagját azzal, hogy szakértőként, szavazati joggal nem bíró tanácsadóként valamelyik parlamenti bizottság munkájában résztvegyen. A törvényhozás módot ad arra, hogy az állandó bizottság kiküldötte a parlament bármelyik bizottságának ülésére meghívható legyen.

Az Állandó Gyűlés jövedelmeinek legnagyobb részét a mezőgazdasági kamarák tagsági hozzájárulása adja. A hozzájárulás

¹ Journal Officiel 1933. évi november hó 15. száma (12.101. lap) helyesbítve Journal Officiel 1933. évi november hó 18. számában (12.223. lap).

mértékét a törvény által előírt keretekben a közgyűlés állapítja meg.

Az Állandó Gyűlés költségvetését az állandó bizottság állítja össze és a közgyűlés állapítja meg. A közgyűlés által jóváhagyott költségvetést a földművelésügyi és a pénzügy-miniszterhez kell felterjeszteni.

Az egyesülés számvevőjét az államfő nevezi ki.¹ Az egyesülés pénzkezelése az állami hatóságok felügyelete alatt áll. Az egyesülésnek kölcsönszerződések kötéséhez államfői jóváhagyásra van szüksége.²

¹ 1936. évi február hó 27-én kelt rendelet. Journal Officiel 1936. évi március 2. száma (2459. lap).

² 1936. évi április hó 26-án kelt rendelet (nem jelent meg a hivatalos lapban) és az 1936. évi június hó 18-án kelt rendelet. Journal Officiel 1936. június hó 19. (6430. lap).

NEGYEDIK FEJEZET.

A szakmai közigazgatás egyes feladatainak ellátásával megbízott, érdekképviselői alakulatok

11. §. Kereskedelmi kamarák.

A kereskedelmi kamarák intézménye francia eredetű. Már egy az 1600. évi április hó 15-én kelt kiváltságlevél biztosította a Marseillesi kereskedelmi kamara jogosítványait. Az 1700. évben több oly kereskedelmi kamarát látunk, amelynek jelentős szerep jut a helyi szokás megállapításánál, magyarázatánál s amely kamara a kereskedelmi bíraskodást intéző hatóságoknál képviselőt kap. A forradalom törvényhozása 1791. október 16-án eltörli a kereskedelmi kamarákat, de a XI. év Nivôse 3-ról (1802. dec. 24) kelt rendelet 22 városban új kereskedelmi kamarákat szervez. Az 1851. év szeptember hó 3-án kelt törvény újjáalkotja a kamarákat, közhasznú intézetek közé sorozza azokat.¹ Az 1898. évi április 9. napján kelt törvény teremti meg azután a mai alakjukban ezeket a kamarákat abból a célból, hogy a kamarák egyrészt a kormányt a kereskedelemre vonatkozó törvények, végrehajtási utasítások, rendeletek készítésénél tanácsaikkal, felvilágosításaikkal, adatszolgáltatásaikkal segítsék; másrészt azonban azért, hogy a kereskedelmet és a kereskedelmi egyesületeket közvetlenül érintő intézmények és vállalkozások igazgatását a kamarák vegyék magukra. A törvény szavai szerint „a kereskedelmi kamarák a közhatóságokkal szemben kerületük kereskedelmi és ipari érdekeit képviselő szervek“. A kamarák jogi minőségüket tekintve közintézetek. A kereskedelmi miniszter előterjesztésére az államfőnek a Conseil d'Etat ülésén hozott határozata szükséges új kamara megalkotásához; ugyanez a határozat állapítja meg

¹ „Établissements d'utilité publique“ (19. §.)

a kamara székhelyét, valamint illetékességi területét is. Minden megyében legalább egy kereskedelmi kamara van. Abban az esetben, ha a megyében csak egy kamara működik, ennek illetékességi határa a megye határával egybeesik. Kormányrendelet állapítja meg a kamara tagjainak számát. A kamara tagjainak száma legalább tizenkettő, legfeljebb huszonnégy.¹ A párisi kereskedelmi kamarának azonban negyven tagja is lehet. A rendes tagokon kívül a kamara szavazati joggal nem bíró, levelező tagokat is választhat, akiknek a száma a rendes tagok számát meg nem haladhatja. A kamarai tagsági helyek az ipar és kereskedelem szakmáiból alkotott csoportok között (esetleg az ipar és a kereskedelem hasonló ága közösen alkot egy csoportot) aránylagosan nyerne felosztást oly módon, hogy lehetőleg minden szakmának legyen képviselője. Az egyes szakmacsoportokra jutó tagsági helyek arányszámának megállapításánál a bejegyzett kereskedők száma, valamint az illető termelési ág nemzetgazdasági jelentősége jön elsősorban figyelembe.

Egy bizottság javaslata alapján államfői határozat állapítja meg az egyes csoportoknak jutó tagsági helyek számát. A választás csoportokon belül történik. Senki sem szavazhat, illetve senki sem jelölhető más kategóriában, mint amelyikbe — szakmájánál fogva — tartozik. A megállapított felosztási arány hat évig változatlan marad. A törvényhozás módot nyújt arra, hogy a kamarai tagok választása ne csoportonként, hanem egységesen történjék.²

A kereskedelmi kamarai választásokon szavazati joguk³ van azoknak a francia állampolgároknak,⁴ akik bejegyzett kereskedőként, illetve bejegyzett kereskedelmi üzlettársaként legalább öt éve kereskedelmi tevékenységet folytatnak, továbbá öt év óta szolgálatban lévő révkapitányoknak, hosszú járatú hajók kapitányainak, a partihajózás kapitányainak, valamint a kereskedelmi hajózás kapitányainak, akik legalább tíz év óta járják a tengert tisztí minőségükben, továbbá a francia pénzügyi, kereskedelmi és ipari részvénytársaságok igazgatóinak, ezenkívül a korlátolt felelős-

¹ Az alaptörvény szerint 9—20 között volt a kamarai tagok száma. A mai szabályozás az 1908. évi február 19-én kelt törvényen (3. §. utolsó bekezdés) alapul.

² 1908. évi augusztus hó 11-én kelt rendelet (Journal Officiel 1908. aug. 18.) szerint 87 csoportonként és 56 egységesen szavazó kamara volt.

³ A szavazásra vonatkozóan lásd az 1908. évi március hó 30-án kelt (Journal Officiel 1908. április 2.) rendeletet.

⁴ Az 1924. évi december hó 24-én kelt törvény hatálybalépésétől kezdve a nők is szavazati joggal bírnak a kereskedelmi kamara választásán.

ségű társaságok vezetőinek; (egy társaság legfeljebb három vezetővel vehet részt a választásokon), a tőzsdeügynököknek, a hajózási ügynököknek, kereskedelmi ügynököknek,¹ amennyiben ez utóbbiak öt év óta gyakorolják hivatásukat. A választói jogosultság a kamara illetékességi kerületében történt letelepedést követő ötödik esztendőben kezdődik. Az előbbi feltételeket betöltő nők is szavazati joggal bírnak.² Szavazati joggal nem rendelkeznek azok, akiket nyereségvágyból elkövetett bűncselekményért elítéltek, illetőleg hivataluktól megfosztottak, a csődben állók, stb. A szavazásra jogosítottak névjegyzékét, — csoportokra beosztva — a polgármester állítja össze. Passzív választási joguk van a 30. életévüket betöltött, szavazásra jogosítottaknak.²

A választás ellen benyújtott jogorvoslatok felett a prefektusi tanács, illetve felső fokon az Államtanács határoz.

A tagok megbízatása 6 évre szól, azonban minden második év decemberében a tagok egyharmad részét kisorsolják s e kisorsolt helyekre részleges választást tartanak. Azt a tagot, aki jogos indok nélkül hat hónapig távol marad a kamara üléseiről, hivatalból lemondottnak kell tekinteni.³

A kamara ügyeit a kamarai hivatal vezeti, amely egy elnökből, alelnökből, pénztárosból és titkárból áll. A párisi kamarának több alelnöke és két titkára van. A hivatal két évenként választás alá kerül.

A kamara jogosítványait az alaptörvény a következőkben foglalja össze:

A kamara 1. a kormány számára felvilágosítást és véleményt ad kereskedelmi és ipari kérdésben; 2. megjelöli azokat az eszközöket, amelyek véleménye szerint alkalmasak az ipar és a kereskedelem fejlődését előmozdítani; 3. feladatai elvégzéséhez szükséges, valamint felügyelete alá helyezett és gondjaira bízott intézmények, közintézetek igazgatásával járó összes tevékenységre jogosult.

¹ A választási jog legújabb szabályozását az 1953. évi január hó 14. napján kelt törvény tartalmazza.

² A választáson rendszerint a kereskedők munkaadói szakszervezeteinek jelöltjei viszik el a pálmát. Ezek a szakszervezetek csodálatos szervezettséggel dolgoznak, a tagok pedig fegyelmezetten követik a szakszervezeti vezetők szavát s így a szakszervezeti jelöltek mellett másoknak nem igen van reményük a megválasztásra.

³ A kamara előterjesztésére a kereskedelmi miniszter állapítja meg a tagság megszűnését. Az így megürült tagsági hely a legközelebbi részleges választáson kerül betöltésre.

A kormány az illetékes kamara vagy kamarák véleményét — különbeni érvénytelenség terhe mellett — kikérni tartozik az alábbi esetekben: 1. A kereskedelmi szokásokra vonatkozó rendeletek kiadásához. 2. Oly új, kereskedelmi kamarák, kereskedelmi törvényszékek, közraktárak, nyilvános árverési csarnokok, Francia Bank-fiókok, értéktőzsdék stb. felállításához, amelyek a kamara illetékességi kerületében székelnek majd. 3. A kamara illetékességi területén üzemben levő közszolgálatú járművek viteldíjának megállapításához. 4. Az illetékességi területen végzendő közmunka kiírásához és e közmunka költségeinek fedezésére szolgáló adók, rendkívüli közterhek kivetéséhez. 5. A szabadságvesztő intézetekben a letartóztatottak által végzett munka pénzbeli ellenértékének megállapításához.

A kereskedelmi kamarák a felsorolt eseteken kívül a törvényhozás elé kerülő kereskedelmi, vámjogi, gazdasági javaslatokra vonatkozóan saját kezdeményezésükből is terjeszthetnek véleményt a törvényhozás, illetve a kormány elé. Hasonlóképpen járhatnak el a kamarák a vámtételek megváltoztatására, a kamara illetékességi kerületében székelő kereskedelmi célt szolgáló intézetekre, valamint a kamara területén létező közhasznú szállítási üzemek magánvállalkozóira vonatkozó rendeletek, utasítások kiadása előtt.

A kereskedelmi kamarák jogosultak arra, hogy a kereskedelem használatára intézményeket alapítsanak és azokat igazgassák. Ilyenek: közraktárak, nyilvános árverési csarnokok, nyilvános lerakatok, lőfegyver kipróbálására szolgáló lőterek, szárítóházak, vegyelemző intézetek, állandó kiállítások, kereskedelmi múzeumok, kereskedelmi iskolák, ipari szakiskolák, kereskedelmi és ipari kiképzést feladatul kitűző tanfolyamok stb. A már meglévő ily intézetek igazgatása is reábizható az alakuló kereskedelmi kamarára. Az alaptörvény szerint a közpénzből felállított, közérdekű célt szolgáló intézeteknek igazgatását is át lehet engedni a kamaráknak. A kormány élt a törvényi felhatalmazással. Ennek folytán az előbbieken felsorolt közintézmények legnagyobb része kikerült a kormány igazgatási ügköréből és az illetékes kereskedelmi kamara fennhatósága alá jutott.

A kereskedelmi kamarák miniszteri hozzájárulással székházat építtethetnek, avagy kereskedelmi használatra szolgáló épületeket emeltethetnek.¹ A kereskedelmi kamarák a közmunkák el-

¹ Pl. az 1935. évi június hó 20. napján kelt törvény felhatalmazza a kereskedelmi kamarákat repülőterek létesítésére, illetve e célból épületek, föl-

végzését magukra vállalhatják,¹ illetve a közmunkáknál felügyeletet gyakorolhatnak.

A kereskedelmi kamaráknak igen jelentős szerep jut a külföldre szánt francia áruk ellenőrzésénél. A származási bizonyítványokat ugyanis a kamarák állítják ki.

A kereskedelmi kamarák állítják ki a kereskedelmi utazók számára szükséges nemzetközi igazolványokat is.

A kamara székhelyén levő tőzsdék igazgatása² a kamarák által történik.³

Az 1919. évi április hó 5. és 12. napján kelt rendelet felhatalmazza a kamarákat arra, hogy kerületi szövetségeket létesítsenek.

Fontos, kizárólagos állami feladatok ellátására kaptak felhatalmazást a kereskedelmi kamarák a háború alatt és a békekötést követő esztendőkbén. A mozgósítás hírére, az elkerülhetetlennek látszó háború fenyegetésére a váltópénz egyik napról a másikra eltűnt a forgalomból. Az iparosok, kereskedők, gyárosok nem tudták a munkavállalók fizetését folyósítani, a kereskedésekben megállott a munka, a közpénztárak előtt határtalan embersonor várt váltópénzre. A villamosok, metró állomásai előtt szintén sorban álltak az utasok s várták, hogy elegendő aprópénz jöjjön egybe, amely lehetővé tette számukra a jegy vásárlását. Mindenki menekülni akart a papírpénztől. A bizalmatlanság volt az egyik oka az érepénz teaurálásának. A másik ok pedig az volt, hogy a pénz vásárló erejének csökkenése és a nemes fémek árának emelkedése miatt a fémpénz fémértéke valamivel a névleges érték fölé került. Az állam fokozott ütemű pénzveretéssel igyekezett könnyíteni a bajokon, de törekvése nem járt sikerrel, mert az újonnan forgalomba hozott érepénz elődeinek sorsát követte, rögtön eltűnt. A kereskedők és az iparosok érezték legjobban a helyzet tarthatatlan voltát, mert üzleteikben, munkahelyeiken váltópénz hiányában egyszerűen megállott a munka. A tagok egyre szaporodó panaszát az iparkamarák tolmácsolták a kereskedelmi- és a pénzügyminiszternél. Nem látszott más megoldási mód, mint kiscímletű papírpénz kibocsátása. Az állam keze azonban a latin pénzszövetség

dek — esetleg kisajátítás útján — vásárlásra. A lyoni kereskedelmi kamara építette meg a lyoni, hatalmas repülőteret.

¹ A kamarák konzuli hivatalokat, távbeszélővonalakat, kikötőket építhetnek és e célból államfői engedéllyel kölcsönt vehetnek igénybe, illetve törlesztéses kölcsönkötvényeket bocsáthatnak ki.

² Természetesen a nyilvános helyek rendszete tekintetében a polgármestert és a városi tanácsot megillető jogosítványok sérelme nélkül.

³ Kivételt képeznek a párisi tőzsdék.

határozatával meg volt kötve. Másrészt pedig az állam újabb papírpénz forgalombahozatalával, amely burkolt infláció gyanúját keltette volna a közönségben, nem akarta hitelképességét veszélyeztetni. Célszerűnek látszott a kereskedelmi kamarák feljogosítása papír váltópénz kibocsátására. A párisi kereskedelmi kamara volt az első, amely ily tartalmú kérelemmel fordult a kormányhoz. A kamara tanácsa 1914. évi augusztus hó 6-án tartott rendkívüli ülésén elhatározta, hogy 10,000.000 frank értékben papírváltópénzt hoz forgalomba. A váltópénz ellenértékét képező bankjegyeket a Francia Banknál a visszaváltás fedezetéül letétbe helyezték. A kamara felterjesztésére a kereskedelmi miniszter azt válaszolta, hogy a kamarának a tervezett váltópénzkibocsátás lebonyolításához kormányfelhatalmazásra szüksége nincsen, de a kormány a maga részéről teljesen helyesli ezt az intézkedést. A végrehajtó hatalom válaszában a kamara minden intézkedést megtett a papírváltópénz kibocsátására, a bankjegyeket kinyomatták, azonban a német csapatok közeledtére 1914. augusztus hó 31-én a gépeket, valamint a kész bankjegyeket megsemmisítették.

A párisi kamara példáját más kamarák is követték és a papírváltópénz kibocsátására felhatalmazást kértek. A kereskedelmi miniszter a vonatkozó felterjesztésekre rendszeren azt a választ adta, hogy a pénzügyminiszterrel egyetértésben nincsen észrevétele a papírváltópénz kibocsátása ellen.¹ A kereskedelmi kamarák az általuk készített bankjegyeket a Francia Bank legközelebbi fiókjának adták át. Ez utóbbi hozta azokat forgalomba.

Majdnem az összes kamara részt vett a francia pénzválság leküzdése elleni munkában. Egy 1924. évben készült statisztika szerint 124 kereskedelmi kamara 668,000.000 frank értékű papírváltópénzt bocsátott ki.² A kibocsátott bankjegyek nagy részét maguk a kamarák váltották vissza. A forgalomban maradt utolsó darabokat 1926. évi január hó 12-én kelt törvényben meghatározott határidőn belül a Francia Bank váltotta magához.

A papír váltópénz hiánytpótló szerepe a békekötéssel nem szűnt meg. A papír váltópénzek nem bizonyultak azonban tökéletes megoldásnak, mert a papír a folytonos vándorlásban elronyolódott, piszkossá lett. Ezért az ellenségeskedések megszünte

¹ „Après entente avec le Ministre des Finances, il ne voyait pas d'objection à ce que la Chambre de Commerce donne suit à son projet.“

² G. Corvol: L'émission des Bons de Monnaie par les Chambres de Commerce. Paris. 1930. 259. l.

után, amikor a hadseregnek nem volt többé szüksége a fémekre, arra gondoltak, hogy a papír váltópénzek helyett olyan fém váltópénzeket hoznak forgalomba, amelyeknek belső fémértéke nincsen arányban a pénz értékével s így a teaurálásra alkalmatlannak. A kereskedelmi kamarák elnökeinek gyűlése 1920. évi november hó 8-án tartott ülésén hozzájárult ahhoz, hogy a kincstár a kamarák nevében, de a saját számlájára és felelőssége mellett réz váltópénzt hozzon forgalomba. A kibocsátott 50 centime-os, 1 és 2 frankos váltópénzek ülő Merkurt ábrázolnak, mely alak felett „Commerce Industrie“ szavak, az érme másik oldalán „Chambres de Commerce de France“ szavak találhatók.¹ A kereskedelmi kamara váltópénzei ma is forgalomban vannak s esengő szóval hirdetik, hogy a francia jog nehéz időkben minő jelentős állami feladatokat ellátását bízta a kereskedők érdekképviselőire.

Az újabb törvényhozás állandóan növeli a kereskedelmi kamarák jogosultságát. Így az 1935. évi november hó 16. napján kelt törvény 1. §-a a kereskedelmi kamarákat bízta meg azzal, hogy a megyei adóbizottságok tagjait — saját kebelükből — kijelöljék.

Az 1936. évi december hó 31. napján kelt törvény 21. §-a minden megyében létesít adófelszólamlási bizottságot, amelynek tagjai között szerepet kapnak az érdekképviselők kiküldöttei is. A kereskedő tagokat a bizottság székhelye szerint az illetékes kereskedelmi kamara választja, amely kamarának egyik tagja lesz a megyei adóbizottság elnöke.

Az 1937. évi július hó 1. napján kelt rendelet megtiltja az árak emelését. A jogosnak látszó áremelésekhez az illetékes árvizsgáló bizottság beleegyezése szükséges. A rendelet minden megyében szervez egy megyei árvizsgáló bizottságot, amelynek feladata egyrészt az árak ellenőrzése és megfelelő esetben a megtorló intézkedések kezdeményezése, másrészt azonban az indokolt áremelésnek engedélyezése. A bizottság tagjai közül kettőt — az egyik a megyei ipart, a másik a megyei kereskedelmet képviseli — az illetékes kereskedelmi kamara választja.

¹ A később kibocsátott tényleges váltópénztől az is megkülönbözteti a kereskedelmi kamara érc „bon“-jait, hogy ezek nem 50 centimes, 1 frank felírással verettek, hanem „Bon pour 50 centimes“, — „Bon pour 1 franc“ megjelöléssel.

12. §. Iparkamarák.

Az 1925. évi július hó 26. napján kelt törvény¹ alkotja meg az iparkamarákat.² A törvény szavai szerint a kamarák az illetékeségi területükön lakó mestereknek és segédeknek szakmai érdekeit képviselik.³ Az 1934. évi március hó 27. napján kelt törvény adja az iparos mester fogalmának meghatározását. Iparos mester alatt azokat a, mindkét nemhez tartozó, független munkavállalókat kell érteni, akik a munkát személyesen, saját számlájukra végzik anélkül azonban, hogy egy főnök irányítása alatt állanának, ha szakmai képességükről az elvégzett tanonci idő útján, illetve az ipar állandó gyakorlása révén tanuságot tettek és munkájukat egyedül vagy társuk, illetve a családtagok, vagy segédek, tanoncok segítségével végzik. Nem játszik szerepet az a körülmény, hogy a munkát otthon vagy helyiségükön kívül végzik, hogy alkalmaznak-e vagy nem motórikus erőt, hogy van-e üzlethelyiségük, illetve kitett cégtáblájuk. A segédeknek, illetve a tanoncoknak a száma nem haladhatja meg a munkaügyi miniszter által — az iparos szakszervezetek és az iparkamarák meghallgatása után — minden egyes mesterségre, illetve mesterségcsoportra elkülönítve megállapított számot, amely szám tíz egységnél többet nem tartalmazhat. A segédek, tanoncok közreműködése mellett az iparosmesternek egyedül kell végeznie a munka irányítását.

Az iparkamarák közzintézetek. Felállításukat államfői rendelet szabályozza. Az államfő a munkaügyi, a kereskedelmi és a közoktatásügyi miniszter meghallgatása után hozza meg az idevágó határozatát.

Minden megye területén⁴ legalább egy iparkamarának kell lenni.⁵ Az iparkamara a szükségletnek megfelelően különböző osz-

¹ A törvénytervezet kidolgozása Courtier Haut Marne-i képviselő érdeme, aki javaslatának alapjául az elzász-lotharingiai korporációk által készített emlékiratban foglaltakat tette.

² A vonatkozó végrehajtási utasítást az 1928. évi április hó 14-én kelt rendelet (Sirey: Lois annotées. 1928. 1582. l.) tartalmazza.

³ Céljuk „sauvegarder les intérêts professionnels et économiques des métiers“ (17. §).

⁴ Eddig azonban csak 65 iparkamara alakult meg.

⁵ Elzász-Lotharingiában különleges iparosszervezeteket találunk. Az iparosok itt 159 korporációt alkotnak (kb. 15.000 taggal), mely korporációk a közigazgatás felügyelete mellett, jelentős közjogok birtokában működnek. Ezekre a korporációkra van bízva, a szakmai utánpótlás kiképzése. (A tanonckiképzést szigorúan ellenőrzik a korporációk. Ez irányú tevékenységükre jellemzők az egyes mestereknél végzett vizsgálatok száma, amely 1932-ben

tályokra tagozódhatik azért, hogy csak egy szakmát vagy pedig több rokonszakmát érintő kérdések elkülönítve lehessenek tárgyalhatók.

Az iparkamara felállítását elrendelő államfői határozat¹ — az illetékes érdekképviselői szervek meghallgatása után — kijelöli az iparkamara tevékenységi területét és megállapítja, hogy minden egyes mesterség hány képviselőt küldhet választás útján a kamarába. A rendelet ugyanakkor megszabja a kamarai tanács tagjainak számát. E szám 18—36 között ingadozik, kivéve Páris városát, ahol is a kamarai tagok száma 72-ig emelkedhetik. A kamarai tagok közül kétharmad rész iparosmester, míg egyharmad rész iparossegéd. Mind a mestereknek, mind pedig a segédek számának párosnak kell lennie.

A kamarai tagválasztáson szavazati joggal bírnak azok az iparos mesterek és iparossegédek — akik: 1. Fel vannak véve a politikai választójoggal felruházottak jegyzékébe. 2. 25. életévüket már betöltötték. 3. a tanoncidőt beszámítva három esztendeje gyakorolják a kamara alapítólevelében felsorolt valamelyik szakmát, 4. és legalább egy évig a kamara illetékességi területén gyakorolták mesterségüket. A képviselői választójog szabályozásával ellentétben a kamarai választásoknál a nőknek is van szavazati joguk, amennyiben az említett 4 feltétel fennforog és a francia állampolgárság bizonyítást nyert.²

Megválaszthatók azok az iparosok és segédek, akik aktív választói joggal bírnak, ha: 1. 30 évesek már elmúltak, 2. legalább három éve az iparkamara tevékenységi területén laknak, 3. írni és olvasni tudnak és 4. a tanoncéveket is ideértve már 5 éve ténylegesen űzik iparukat.

Passzív választói joguk van azoknak is, akik bár a tényleges iparúzők sorából kikerültek, de legalább 15 éven át vettek részt az iparban, amely 15 évből 5 esztendő munkaidő az iparkamara területére esett, ha francia állampolgárok és bizonyos köztörvényű bűncselekményekért büntetve nem voltak.

8005, 1934-ben 5050, 19936-ban 6065 volt.) A korporációban rendszeren csak egy szakma vagy rokon iparszakmák mesterei vehetnek részt. Az iparossegédeknek közvetlen befolyásuk nincs a társulat életére. Minden kerületben csak egy korporáció létezik, amely korporáció tagsága néha kötelező a kerületben működő, szakmához tartozó összes iparosra nézve. A korporációk választják Elzász-Lotharingiában az iparkamarákat. (V. ö. *Daty*: *Artisanat en Alsace* című munkájában elmondottakkal; továbbá A. *Ley*: *l'artisanat, entité corporative*. Paris. 1938. — 81—118. oldalát.)

¹ Az első ilyen rendelet csak 1929. évi dec. 31-én jelent meg.

² Feltéve, hogy bizonyos megszegénytű büntetéssel büntetve nem voltak.

A kamarai tagság 6 évig tart. Három évenként azonban a kamarai tagok fele sorshúzás útján kicserélődik, de a kilépő tag újból választható.

Az iparosmester kamarai tagokat a mesterek, az iparossegéd kamarai tagokat pedig a segédek titkos választáson lajstromos szavazás útján és egyszerű többséggel választják. Szavazategyenlőség esetén az idősebb jelöltet tekintik megválasztottnak.

A kamarai választások hatályosságát megtámadó jogorvoslatokat a prefektusi tanács, illetve végső fokon az Államtanács bírálja el.

A kamarai üléseken szavazati jog nélkül részt vesz a megyei műszaki tanfelügyelő, a munkaügyi miniszter által kijelölt megyei munkafelügyelő, továbbá a megyei tanács műszaki oktatást ellenőrző bizottságának egy képviselője.

Az iparkamaráknak vannak levelező tagjai, akiket a kamara jelöl ki a választói joggal bíró iparosok, iparossegédek közül. A levelező tagok a kamarai üléseken részt vehetnek, de itt szavazati joguk nincsen.

A kamarai tagok kebelükből „hivatal“-nak nevezett, intézkedő, állandó szervet választanak, amely elnökből, alelnökből, könyvtárosból, egy vagy több titkárból áll. A kamara esetenként gyűlésező tanácskozó szerv, ezzel szemben a hivatal oly állandó szerv, amely a tényleges igazgatást és a napi életben felmerülő ügyeket intézi, továbbá foganatosítja a kamarai határozatok végrehajtását.

Az iparoskamarák gyűlése csak akkor határozatképes, ha ezen a tényleges tagoknak több mint fele résztvesz.

A kamarai tagság nobile officium. Sem a tagok, sem pedig a hivatalban tisztséget betöltők nem kapnak ellenértéket munkájukért. Utazási megtérítés és jelenléti díj azonban megállapítható a kamarai ülésen megjelenő tagok számára.

Az iparkamarák egymás között és a hatóságokkal éppen úgy érintkeznek, mint a kereskedelmi kamarák. Azokhoz hasonlóan kell beszámolókat készíteni működésükről.

A kamarák elnökeik útján a többi kamarákkal állandó érintkezésben állanak. Ebből a célból az összes kamara elnöke évente egyszer gyűlésre összejön Párisban, amely gyűlésen megválasztják az iparkamarai elnökök gyűlésének állandó hivatalát. A hivatal elnökének feladata az évi gyűlést előkészíteni és megfelelő időben összehívni az elnököket.

A kamarai bevételek legnagyobb részét a kamarai illetékek teszik. A kamara tevékenységi területén lakó minden iparosmes-

ter kötelezve van kamarai illeték fizetésére. A kamarai illeték mértéke az illető mesterember által fizetett iparadótól függ.¹ A kamara csak a kulcsot állapítja meg, amelynek segítségével az iparadóból kiszámítható a kamarai illeték. Ez a kulcs 1 frank iparadó után 10 centimesnél több nem lehet. A kamarai illeték fizetésére kötelezett iparosok névjegyzékét a kamara állítja össze. A kamarai illeték beszedése a névjegyzék alapján közadók módjára történik.²

A kamarák bevételei közé tartoznak továbbá az államtól, a megyétől, a községektől, a kereskedelmi kamaráktól, valamint egyéb közintézetektől vagy érdekképviselőktől származó szubvenciók.

A kamarák a munkaügyi, valamint a közoktatásügyi miniszter előterjesztésére hozott államfői határozat útján felhatalmazást nyerhetnek hitelműveletekre abból a célból, hogy a kölcsönvett pénzből kamarai székházat, illetve különböző rendeltetésű kamarai épületeket, vagy ipariskolák céljára szolgáló épületeket építhessenek.

Az iparkamara összeállítja az elmúlt esztendő költségvetését és bemutatja az illetékes prefektusnak. Ez utóbbi a munkaügyi minisztériumba továbbítja a költségvetést és az idetartozó számvevőségi jelentéseket. A költségvetésen kívül a kamarák a munkaügyi miniszter részére évente kimutatást készítenek a felvett kölcsönök törlesztéséről is.

A kamarai gyűlést az államfőnek — a munkaügyi miniszternek, továbbá a közoktatásügyi miniszternek, valamint a kereskedelem- és ipariügyi miniszternek meghallgatása után hozott — határozata oszlathatja fel. A határozat meghozatala előtt meg kell hallgatni a szövetkezeti alapon nyújtott, altruisztikus bankok által juttatott kölcsönök ellenőrző bizottságot.³ A felosztást követő két hónapon belül ki kell írni az új kamarai választásokat.

Az alaptörvény — két eset kivételével — csak nagy általánosságban szabja meg az iparkamarák jogosítványait. A törvény 17. §-a szerint a kamarák jogaihoz tartozik:

1. Az iparosok szakmai és gazdasági érdekeit megvédelmezni.

¹ Azok a mesterek, akik az iparadó fizetése alól fel vannak mentve, évente 150 frank kamarai illetéket fizetnek.

² 1935. évi augusztus hó 8. napján kelt rendelet-törvény óta a munkanélküli iparosok segélypénztárának javára a kamarák kamarai pótilleték szedésére is jogosítottak.

³ 1925. évi december hó 27-én kelt törvény 6. §-a hívja életre ezt a bizottságot.

Ebből a célból az iparkamarák véleménye kikérendő minden olyan esetben, amely az ipar fejlődését, jövedelmezőségét és tökéletesbítését érinti; általánosságban tehát minden olyan kérdésben meghallgatandó a kamara, amely az iparosságot érdekli. A kamarák ilyen esetben felhívás nélkül is készíthetnek javaslatokat és tervezeteket.

2. Az iparkamarák a törvény által meghatározott módon résztvesznek az iparostanoncok képzésében.

Az alaptörvény 18. §-a szerint felállított műszaki oktatás megyei bizottságában négy iparos vesz részt, akiket az érdekelt iparkamara választ. Az ipari oktatás felügyeletére irányuló bizottságokban pedig az illetékes iparkamarák két-két tagot választanak.

Az 1937. évi március hó 10-én kelt törvény az iparostanoncok kiképzését teljesen az iparkamarákra bízta.

A kamara a tanoncidót belátása szerint állapíthatja meg és korlátozhatja a felvehető tanoncok számát.

A kamara szakiskolákat hívhat életbe, valamint szaktanfolyamokat szervezhet és elrendelheti, hogy a tanoncok, illetve a segédvizsgára készülők ezeket az iskolákat, tanfolyamokat látogassák.

Az 1935. évi augusztus hó 8. napján kelt rendelet-törvény¹ a munkanélküli iparosok segélyezését az iparkamarák feladatává teszi. Ebből a célból a kamarák segélypénztárakat létesítenek. A pénztárak jövedelmét államsegély és a kamarai pótilletékek alkotják. A pénzbeli segélyezés feltételeit, a támogatás mérvét a kamarák függetlenül állapítják meg.

13. §. A cukortermelés érdekképviselői megszervezése.

Egyrészt a cukorfogyasztás csökkenése, másrészt a cukortermelés állandóan felfelé irányuló mutatója, mint az egész vilá-

¹ E napon rengeteg décret-loi látott napvilágot. A szóbanforgó rendelet a Journal Officiel 1935. évi augusztus hó 9. napján kelt számában a 8700. oldalon (hibakiigazítása 1934. augusztus 10. szám 8746. oldalon) található.

² Irodalom, *J. Michel*: L'entente intersyndicale des producteurs de sucre. Paris. 1936. — *A. Piettre*: L'évolution des ententes industrielles en France depuis la crise. Paris. 1936. 94. és köv. lap. *Puiffe de Magondeaux*: Les ententes industrielles obligatoires et le corporatisme en France. Paris. 1937. 109—111., 142. és köv. lap. *M. Reynier*: Contribution à l'étude de la question de sucre. Paris. 1936. — *J. Tchernoff*: Supplément aux ententes économiques et financières. Paris, 1937. 76. és köv. l.

gon, úgy Franciaországban is azt eredményezte, hogy a cukorgyárok igen sokszor nem a fogyasztás, hanem a raktárak számára dolgoztak. 1937-ben a felhalmozott cukortermelés közel járt az egy évi szükséglethez. Ez a körülmény indította a cukorrépa termelők, és a cukorgyárosok érdekképviselőit oly megállapodás létesítésére, amelyben egyrészt a cukorrépa termelés korlátozását, másrészt a cukorárak bizonyos megrögzítését határozták el. A cukorrépa termelési és cukorgyártási érdekképviselők elhatározták három közös szerv létesítését:

1. Az évente legalább egyszer összeülő közgyűlés legfontosabb feladata a termelendő cukorrépa mennyiségének, az egyes termelőkre jutó hányad megállapítási módjának, valamint a cukorrépa és a cukor árának meghatározása. A közgyűlésnek 15 tagja van, akik közül kilencet a Cukorrépatermelők Általános Szövetsége, hármat a Cukorgyárosok Szövetsége, kettőt a Cukorfinomítók, végül egy tagot a cukorkereskedők érdekképviselői választanak.

2. A közös, állandó döntőbíróság a termelők és a gyárosok között keletkező, valamint a termelendő cukorrépa felosztási módja tekintetében felmerülő vitákat, továbbá a tisztességtelen verseny miatti panaszokat bírálja el.

3. A cukorfogyasztás emelése céljából létesített propaganda-bizottságnak jelentős propaganda alap áll rendelkezésre.

Az érdekképviselők megállapodásai, bár a cukor árának bizonyos átmeneti megszilárdulását eredményezték, nem vezettek teljes sikerre. A részleges eredménytelenség oka az volt, hogy az érdekképviselők nem tömörítették magukba az összes cukorrépa termelőt és cukorgyárost.¹ Ennélfogva nem volt módjuk arra, hogy a nem tagokat is kényszerítsék a megállapodásokban foglaltak betartására, illetve a szerződésnek megfelelő csökkentett termelésre.² Ily módon az érdekképviselők szerződésai csakis az érdekképviselők tagjait terhelték és a megkisebbedett konkur-

¹ 1934-ben a cukorrépa termelőknek 84 %-a, a cukorgyárosoknak pedig 97 %-a tartozott a megállapodást kötő szakmai egyesülések tagjai közé. (L. hővebben E. Lazard: Les ententes économiques imposées au contrôle par l'Etat. Paris. 1937. 198. lap.)

² Például az 1935. gazdasági évre a termelendő cukorrépa mennyiségét a megelőző gazdasági év terméseredményénél 4,5 %-kal kisebb mértékben 848.000 tonnában határozták meg az 1935. évi január hó 15-én összeült közgyűlésen.

rencia révén a szerződésekből elsősorban az érdekképviselteken kívül állók huztak hasznot. A végrehajtó hatalom nem nézte ölbe tett kezekkel a szakmaegyesülések sziszifuszi munkáját, hanem a törvényhozást felhívta közbelépésre. 1935. évi augusztus hó 8. napján kelt törvény a cukorrépa termelők és cukorgyárosok közös szerveit közjogi szervek köré sorolja és közvetlen állami felügyelet alá helyezi. Majd pedig 1935. évi október hó 30. napján kelt *rendelet-törvény*¹ a közös közgyűlés határozatait — miniszteri jóváhagyástól feltételezetten² — a cukorrépa termelők és cukorgyárosok összességére kötelező hatályúnak mondja ki és a határozatban foglaltakat be nem tartó termelőket és gyárosokat köz-törvényi büntetésekkel sújtani rendeli. Ily módon a cukortermelés testületi megszervezése közjogi alapot öltött. Az érdekképviseltek közös szervei általános közigazgatási feladatok ellátását intézik, mert megbízást nyertek a cukorrépa és cukor-termelés rendszetének ellátására. A cukortermelési érdekképviseltek közjogi szerepére jelentős súllyal mutat rá az, hogy az érdekképviseltek közötti megállapodások a valóságban szakmai törvény hatályával bírnak.³

Az új, jogi helyzetbe került érdekképviseltek közötti szervek működése megfelelt a várakozásoknak. A túltermelést megakadályozták, a tisztességtelen versenynek elejét vették, a cukor árát meg rögzítették, a cukorgyártásból származó állami jövedelmek behajtását biztosították. Méltán mondhatta az 1937. évben Londonban tartott nemzetközi cukorkongresszuson a francia nemzetgazdasági miniszter: „A hazai piacunkon a termelés és fogyasztás közötti egyensúly a gyakorlatban teljesen megvalósult. Ez az eredmény a szakmaközi egyességekben foglaltak alkalmazásának és annak a fegyelemnek köszönhető, amelynek alá vannak vetve a termelők.“

¹ A rendelet-törvény a vonatkozó rendelkezések hatályosságát a gyarmatokra is kiterjesztette.

² Kétszeresen minősített többség a jóváhagyás előfeltétele. „Les accords par le fait même qu'ils deviennent obligatoires pour l'ensemble d'une profession faute de quoi ils seraient totalement dépourvus d'efficace, ne sauraient être imposées par une minorité. Il est donc nécessaire de fixer cette majorité aux quatre cinquièmes au moins des industries intéressées représentant le même pourcentage de produits fabriqués. (Indokolásból.)

³ L. bővebben: J. Michel: L'entente intersyndicale des producteurs de sucre. Paris. 1936.

14. §. A cikóriatermelés érdekképviseleti megszervezése.

A kávé céljaira szolgáló cikória¹ árának rohamos süllyedése, a termelés és fogyasztás arányainak hatalmas eltolódása annak következtében, hogy az ország termelése a szükségletet sokszorosán meghaladta, arra indította a francia kormányt, hogy határok közé szorítsa a cikória termelését. Az 1936. évi március hó 24. napján kelt törvény célja az, hogy a kávé céljaira felhasználandó cikória termelését az ország felvevő képességéhez arányosítsa. A cél elérése végett a törvény felhatalmazza a végrehajtó hatalmat arra, hogy a cikóriával bevethető terület nagyságát, illetve a termelendő cikória mennyiségét minden évben rendelet útján meghatározza. A törvény végrehajtási utasításából² kitűnik, hogy a kormány a termelendő cikória mennyiségének meghatározására vonatkozóan a törvényhozástól reáruházott hatalmát és ezzel kapcsolatban a cikóriatermelés és értékesítés igazgatását a cikória-termelő és cikóriaszárító szakmák érdekképviseleteire kívánja bízni. A rendelet szerint ugyanis az érdekelt szakszervezetek megállapodása szabja majd meg a termelhető cikória mennyiségét és ugyancsak az érdekelt szakszervezetek osztják majd fel a termelőket, illetve a cikóriaszárítók között a termelendő, illetve szárítandó cikóriából az egyesekre jutó részt. Csak szakszervezeti tagok kapnak majd részt a cikória termelésében és szárításában. Azok, akik nem tagjai a cikóriatermelés igazgatásával megbízott termelő, illetve szárító szakszervezetnek, cikória termelési, illetve cikória szárítási jogosultságban nem részesülhetnek.

A most említett miniszteri rendelet jelentőségére és a jogalkotásban elfoglalt szerepére vonatkozóan érdekes adatokat tartalmaznak a rendelet tanulmányozása során eszközölt alábbi megállapítások, amelyek egyúttal ékes bizonyítékai annak, hogy a francia jogalkotás is az érdekképviseletekre alapozott decentralizáció felé irányul:

1. *Az 1936. évi május hó 8. napján kelt rendelet a törvénytárba iktatja a kötelező érdekképviseleti tagság intézményét. A cikóriatermelők, valamint a cikória szárításával foglalkozó vállalkozók a termelésben, illetve a szárítási munkálatokban csak abban az esetben vehetnek részt, ha a cikória termelésének, illetve szárításának rendészetével megbízott szakszervezetnek tagjai.*

¹ Cikória termelésre a Calais-tól a belga határig húzódó 70 km hosszú és 20 km. széles földdarab alkalmas.

² 1936. évi május hó 8-án kelt rendelet (Journal Officiel 1936. május 12.)

Nem tagok ugyanis nem jutnak termelési, illetve szárítási kontingenshez¹ s így a termelési, illetve szárítási munkálatokból természetsszerűleg kikapcsolódnak. A cikóriatermelés és szárítás előfeltétele a megfelelő szakszervezet tagsága.

2. A rendelet — bár erről kifejezetten nem tesz említést — megszünteti a cikória termelők és cikóriaszárítók szakszervezeti szabadságát és megalkotja az előjogokkal felruházott egyetlen szakszervezet rendszerét.² A kormánynak ez a rendelkezése azonban ellentétben áll az állampolgároknak az alkotmányban biztosított azzal a jogával, amely szerint az állampolgároknak szabadságukban áll szakszervezetbe lépni vagy a szakszervezeti élettől távolmaradni s megfelelő esetben szabadon választják ki azt a szakszervezetet, amelynek tagjai kívánnak lenni.

3. *Végül a rendelet az ily monopolikus jellegű szakszervezeteket megbízza a cikóriatermelés és értékesítés kérdésének vizsgálatával, továbbá a cikóriatermelés és értékesítés igazgatásával, valamint ezekhez a tevékenységekhez szükséges szabályok megalkotásának jogával.*

Az 1936. évi július 16-iki rendelet³ jelöli ki a monopolizált termelői és szárítói szakszervezetet. Ezek: a Lilleben székelő „Cikória Termelők Nemzeti Szövetsége“ és a Bourbourban székelő „Kávé céljaira szolgáló Cikóriát Szárítók Általános Szövetsége.“

Az 1936. évi május hó 8-án kelt rendelet intézkedése szerint a termelendő, illetve szárítandó cikória felosztási módját a monopolizált termelői és szárítói érdekképviselő megállapodása határozza meg. A vonatkozó megállapodás csak abban az esetben nyer miniszteri jóváhagyást — amely miniszteri jóváhagyás meg nem tagadható az előírt feltételek fennforgása esetén —, ha a megállapodást kötő szervezetek a cikória termelőknek, illetve a cikória feldolgozóknak legalább négyötöd részét foglalják magukban és a tagok által termelt, illetve feldolgozott cikória mennyisége az 1935. évi termésnek legalább négyötöd részét képezi. Ha ilyen nagyszámú cikóriatermelő, illetve cikóriafeldolgozó nem lép be tagul a monopolizált szakszervezetbe, akkor a termelési, illetve szárítási kontingens felosztásának joga visszaszáll a kormánynak.

A rendelet a továbbiak során példaképen felemlít néhány

¹ A rendelet életbelépését követően létesített termelői és szárító üzemek csak korlátozott mértékben és csak külön miniszteri engedély alapján részesülhetnek a kontingensben. (3. §.)

² L'approbation du Ministre de l'Agriculture n'est conférée qu'à un seul groupement pour chacune des catégories professionnelles intéressées“ (4. §.).

³ Journal Officiel 1936. évi július hó 17.

életviszonyt, amelynek szabályozása az érdekképviseltek intézkedéseire vár. Hogy betekintést nyerjünk arról a szellemről, amely a legifjabb francia jogalkotást áthatja, hogy fogalmat nyerjünk az érdekképviselati szerveknek jelentőségéről, lássuk egyenként ezeket az érdekképviselati igazgatásnak átengedett tevékenységi területeket.

1. A termelendő, illetve a szárítandó cikóriából az egyes termelőre, illetve szárítóra jutó mennyiség arányszámanak meghatározása, vagy esetleges egyéb felosztási módnak megállapítása. 2. A felosztás pontos végrehajtását és a végrehajtás hatékony ellenőrzését biztosító szabályok alkotása. 3. A cikóriával bevethető terület nagyságának megállapítása. 4. Minden oly intézkedés megtétele, amely alkalmas a túltermelés megszüntetésére. 5. A termelésnél gépi szerszámok felhasználásának korlátozása. 6. A munkaidőnek az általános leghosszabb munkaidőtől eltérően rövidebb tartamban megállapítása. 7. Hitelműveletek végzése, amelyeknek révén az egyesülés egyes termelői, illetve szárítói üzem megváltására módot nyer abból a célból, hogy ezeket az üzemeket leállítsa. 8. A piacok szerzésére, illetve a régi piacok megtartására szükséges intézkedések megtétele. 9. Oly intézet felállítása, amelynek célja az, hogy a termékek minőségét ellenőrizze és a külföldi értékesítés céljára szolgáló cikóriát márkázza.

A felsorolásból látható, hogy a törvényhozó a cikóriatermelők és a cikóriaszárítók érdekképviselati szerveiből alakuló egyesülést — már megalakulása előtt — az állami közigazgatás gépezetébe beállítani kívánta.

A rendelet felhatalmazza a privilégizált érdekképviselati egyesületeket arra, hogy az előbbieken jelzett megállapodással kapcsolatban közös szervet állítsanak fel a reájuk háruló igazgatási feladatok elvégzése végett. A szakmaközi intézmény fenntartási költségeit mindkét fél közösen viseli. A hozzájárulási összeg fedezésére mindkét szakszervezet tagsági járulékot vehet ki tagjaira. A tagjárulék nemfizetés esetén közadók módjára nyer behajtást.

A cikória termelésével, szárításával és értékesítésével kapcsolatban felmerülő minden vitás kérdés — ily irányú kötelező megállapodás esetén — a szakmaközi orgánium, illetve bizonyos esetekben a miniszter elé tartozik.

A Cikóriatermelők Nemzeti Szövetsége és a Kávé céljára szolgáló Cikóriát Szárítók Általános Szövetsége a megkívánt, kétszeresen minősített szavazattöbbséggel hamarosan meghozta a megfelelő megállapodást és felállította a két érdekképviselati ki-

küldötteiből alkotott „Igazgatóságot”.¹ A fölmívelésügyi miniszter jóváhagyta a megállapodást² és így ennek összes pontja minden termelőre és minden szárítóra kötelező hatályúvá lett. A miniszteri rendelet köpenyébe burkolt megállapodás a termelendő cikória felosztását a cikóriaszárítókra bízta. Ezek olyan arányban részesednek a cikóriaszárításban, amilyen arányban részt vettek abban az utolsó három évben. A szárítók a szárítandó cikóriából reájuk eső rész termelésének jogát felosztják azon termelők között, akikkel a megelőző években üzleti összeköttetésben állottak. A szétosztás alapja az 1933—1934—1935. években átvett cikória mennyiségének középarányosa.

A megállapodás által létesített igazgatóságba három tagot a termelői érdekképviselő, három tagot pedig a szárítói érdekképviselő választ. Az igazgatóság intézi a cikóriatermelés és szárítás tényleges igazgatását, ellátja a szükséges rendészeti feladatokat és gondoskodik arról, hogy a megállapodásokban foglaltak gondosan végrehajtassanak.

15. §. A bérgepkocsi ipar érdekképviselői megszervezése.

Az 1935/1936. években a francia bérgepkocsi ipar súlyos viszonyok közé került. Egyrészt hihetetlen módon megesökkent az utasok száma, másrészt azonban a vállalkozók közötti irgalmatlan verseny a fuvarozási díjakat leszállította oly mélyre, amely a nyereséget majdnem kizárta és amely a kisebb vállalkozások létét közvetlenül fenyegette. Az elsőnek említett körülmény oka az idegenforgalom váratlan összezsugorodása volt. Hivatalos statisztikák szerint az 1936. évben Párisba érkezett külföldiek száma negyedét sem teszi ki az utolsó évek átlagának. Az idegenek alkották az autófuvarozó vállalkozók utasainak legnagyobb részét, mert a francia kispolgár inkább autóbuzson — ennek másod osztályán — jár, mint gépkocsin, mert az utóbbi jelentékenyen drágább az autóbuzsnál. A tehetősebbek saját gépkocsival rendelkeznek, így nem szorulnak a taxivállalatokra. A megfogyott számú utasokért igen erős harc indult meg a vállalatok között. Szinte hetenkint jelentek meg Páris utcáin új típusú, csábító színekre festett gépkocsik, melyeknek ártáblája rikítóan hirdette a minden eddiginél olcsóbb díjszabást. A helyzet napról-napra rosszabb lett. A bér-

¹ 1936. évi augusztus hó 8-án.

² 1936. évi szeptember hó 8-án kelt rendelet (Journal Officiel 1936. évi szeptember hó 9.).

kocsidíjak már messze az önköltségi árak alatt voltak, amidőn 1936 év tavaszán a munkaügyi miniszter együttes ülésre hívta össze a bérgekocsivállalkozók, a bérgekocsivezetők szakszervezeteinek kiküldötteit, valamint az érdekelt közigazgatási szakembereket. A gyűlés egy állandó bizottságot alakított,¹ amely bizottság az összes vállalkozásokra nézve kötelező hatályú tarifát léptetett életbe azzal, hogy a szabályozás érvénye a meghozandó törvényi rendelkezés hatályba lépésével megszűnik.

A most említett bizottság készítette el az 1937. évi március hó 10. napján kelt törvény tervezetét, amely törvénynek kifejezett célja az, hogy a bérgekocsiipar kérdéseinek megoldását magukra az érdekeltekre bízva azzal, hogy ezek közös akarattal, a legmegfelelőbbnek látszó módon szabályozzák a tarifát, a szállítási feltételeket, a munkaidőt, egyszóval a bérgekocsiipar kérdéseit. A szakmai megállapodások azért nem vezettek eredményre, mert mindig akadtak oly vállalkozók, akik — az érdekképviselteken kívül állván — a megállapodásokat nem tartották be s így módon elviselhetetlen versenyt támasztottak a szakmai megállapodásokhoz hű vállalkozóknak. A törvény abból a célból, hogy megakadályozza a kisebbséget a szakmai megállapodásban foglaltak szabotálásában, a megfelelő módon létrejött szakszervezetközi megállapodásokat általános szabály erejével ható szabályrendelet köpenyébe öltöztetni rendelte. Abban az esetben ugyanis, ha egy városban, vagy egy vidéken a nyilvános, közhatalóság által jóváhagyott díjszabású bérgekocsivállalkozók és gépkocsivezetők szakszervezetei között a fuvarozási feltételek bizonyos pontjaira nézve szerződés jön létre, a megállapodásban foglaltakat az illetékes prefektus szabályrendelet formájában az illető város vagy vidék összes nyilvános bérgekocsi üzemekre nézve kötelező hatályúnak hirdeti ki. A prefektusi szabályrendelet nem tartalmazhat mást, mint a szakszervezetközi megállapodásban foglaltakat, azoktól el nem térhet, rajtuk semmit sem változtathat.

A törvény felsorolja azokat a pontokat, amelyekre nézve a megfelelő formában hozott szakszervezetközi megállapodást szabályrendeletként kell kihirdetni. Ezek a következők: a) a munkaidő szabályozása; b) a gépkocsik bérleti díja; c) a díjszabásmérőn feltüntetett összeg felosztási aránya a munkaadó és a gépkocsivezető között; d) a községben, illetve a vidéken üzembehelyezhető bérautók száma; e) a bérgekocsivállalkozásokhoz fel-

¹ A bizottság tagjai között helyet kaptak az alkalmazottat nem tartó taxivállalkozók szakszervezeteinek megbízottai is.

vehető soffőrök száma; f) oly autóvezetők hajtási engedélyének felülvizsgálata, akik hosszabb idő óta nem gyakorolták mesterségüket.

A prefektus szabályrendeletének megalkotása előtt az érdekelt községi, vagy megyei közgyűléseket meghallgatni tartozik. Ha szakszervezetközi megállapodás nem jön létre, a munkaügyi miniszter az érdekelt szakszervezetek meghallgatása után rendelet útján szabályozza ezeket a kérdéseket.

A rendelet a szakszervezeteket felruházza még egy jelentős jogosultsággal. Amennyiben ugyanis egy vidék bérgépkocsivállalkozóinak és bérkocsivezetőinek szakszervezetei együttesen ily irányú kérelmet terjesztenek elő, a prefektus ennek a vidéknek összes községében az autók parkolási díját egységesen állapítja meg. A prefektusnak ennél az intézkedésénél is meg kell hallgatni az érintett községek képviselőtestületeinek véleményét.

Három nappal a törvény kihirdetését követően a párisi szakszervezetek már meghozzák a törvénynek megfelelő megállapodásukat, amelyet az 1937. évi december hó 25-én kelt prefektusi rendelet kötelező hatályúvá tesz Páris területén üzemben levő összes bérgépkocsi vállalatra nézve. A rendelet a szakszervezetközi megállapodásban foglaltak végrehajtásának ellenőrzésére a munkaadók és a munkavállalók egyenlő számú kiküldötteiből bizottságot állít fel, amely bizottság végzi a párisi taxiipar igazgatását.

16. §. A selyemipar — tervezett — érdekképviselési megszervezése.¹

A két utolsó évtizedben a francia selyemipar új, hatalmas versenytársakat kapott. A japán selyem, amelynek előállításí ára a munkabérek alacsony volta miatt csak egy töredéke a francia selyem önköltségi árának, egymásután hódította el a tengerentúli, francia selyempiacokat. Először Ázsia piacai zárultak el a francia selyem előtt, majd az amerikai import zsugorodik össze jelentéktelenné, legvégén a japán selyem már Európában is meg-

¹ Irodalom; *Auscher*: Les accords professionnels. Páris. 1936. 78. és köv. lap. — *Lazard*: Les Ententes économiques imposées ou contrôlées par l'État. Paris, 1937. 190. lap. — *H. Peyret*: L'industrie française de la soie et la crise. Paris. 1935. — *A. Piettre*: L'évolution des ententes industrielles en France depuis la crise. Paris. 1936. 102. és köv. lap. — *Puiffe de Magondeaux*: Les ententes industrielles obligatoires et le corporatisme en France. Paris. 1937. — 104. és köv. l. — *Tschernoff*: Supplément aux Ententes Économiques et financières. Paris. 1937. — 73. és köv. l.

veti lábát és elhódítja a Lyon környéki selyemgyárosok évszázados vásárlóit. Az olasz selyemtermelés és a műselyemgyártás az utóbbi tíz évben megsokszorozódott. Az az Olaszország, amely pár évvel ezelőtt még selyembehozatalra szorult, maga is selyemkivívó állammá lett. Németország és Oroszország, a francia selyem két régi vevője, egyrészt szegénysége miatt, másrészt politikai, gazdasági és eszmei okok miatt nem tud és nem akar francia selymet vásárolni. Ezek az előzmények magyarázzák sok lyoni selyemgyár leállítását, amelynek következtében sok tizezer francia munkás munkanélkülivé lett.

Általános érvényű megállapítás az, hogy a gazdasági egyesüléseket a szükség teremtette meg. Amidőn a szemben álló versenytársak belátják egyéni gyengeségüket, az egyesülés gondolatának útja jelentős akadálytól szabadul meg. Az a francia selyemgyáros, aki a jólét és a gazdasági biztonság napjaiban hallani sem akart arról, hogy magát valamely egyesület szabályainak alávesse, hogy gyára tevékenységét, a bevásárlási forrásokat, a selyem értékesítésének módját valamely egyesület felügyelete alá helyezze, hogy ily egyesület intézkedéseit magára nézve kötelező hatályúnak tekintse, a szükség parancsoló szava alatt önkénytelenül fordult ahhoz a megoldási módhoz, amely egyedül lett volna képes a további munkalehetőséget biztosítani számára. Az érdekképviselői szervezkedésnek első előfeltétele az, hogy a tagok alávegyék magukat a szervezet intézkedéseinek. Ez pedig a függetlenség korlátozásával jár. Itt kereshető annak magyarázata, hogy a francia selyemipar oly hosszú idő után jut el az érdekképviselői szervezkedés gondolatához s bár a további halogatás igen nagy veszélyekkel fenyeget, máig sem volt képes egy átfogó erejű korporációs szövet alkotni.

De nem csupán a selyemgyárosok érezték az idők változását, hanem a rokonszakmák is. Így nehéz viszonyok közé kerültek a selyemgombolyító vállalkozások és a selyemszövő gyárak is. Ez a három, nagy, selyemtermelési ág, amelyek közül egy sem boldogulhat anélkül, hogy a másiknak jól ne menjen a sora, a termésméret rendjével ellentétben örökös harcban állott s a törvényhozás közbelépése ellenére harcban áll ma is. A selyemtermeléssel előálló haszonból a legnagyobb részt mindhárom termelői ág magának akarta biztosítani. Eljött azonban az az idő, amidőn egyikük sem dolgozott többé nyereséggel. Ekkor a három fél kereste az utakat, amelyek valaminő fajta egyesüléshez vezethetnek. Így született meg a szakmaközi selyemegyesülés, amelynek

igazgatásában a selyemgyárosok, a selyemszövők és a selyemgombolyító ipar legjelentősebb érdekképviselői vesznek részt.

Az 1935. évi október 30-án kelt rendelet-törvény¹ az érdekelt felek akaratától függően² a szakmaközi egyesülés határozatait az egész ipar összes vállalkozóira kötelező hatályúnak mondja ki. Ez a törvény a szakmaközi selyemhivatalt rendeletehöz, igazgatási, bírászkodási jogosultságokkal ruházta fel s így a pusztán magánjogi egyesületsből az állami igazgatás egyik fontos orgánumát óhajtott kiképezni. A törvény indokolása kifejti, hogy a törvényhozó nem tesz egyebet, mint szentesíteni kívánja az érdekelt felek akaratát, amely az egyesülés létrehozásában megnyilatkozott. Ez a kijelentés nem pusztán elméleti megállapítás, hiszen a törvényhozás a törvény hatálybalépését és ennek időpontját az érdekelt selyemtermelő vállalkozások minősített többséghez kötött elhatározástól tette függővé. A törvény ugyanis csak abban az esetben lépne hatályba, ha a selyemgombolyító iparosok, valamint a selyemszövő gyárosok és a selyemgyárosok külön-külön oly határozatot hoznak, amelynek során az illető selyemgyártási ágakban működő vállalkozók kétharmad része — a kétharmad résznek legalább a termelés háromnegyedét kell képviselnie — a törvény életbeléptetése mellett foglal állást. Az 1935. évi november 7. napján megjelent hivatalos lap tartalmazza a megtartott szavazás eredményét, amely szerint a kétszeresen minősített többség a selyemgombolyító és selyemszövő³ iparban létrejött, azonban a selyemgyárosoknál nem, bár a túlnyomó többség itt is a törvény életbeléptetése mellett foglalt állást. Kisebbség akadályozta meg a törvény intézkedéseinek hatálybalépését. Az életbeléptetés mellett szavazott ugyan 71 gyáros, (66 %) akik együttesen 15.811 azaz 75.5 % selyemgyártógép felett rendelkeztek, míg ellene szavazott 3 gyáros, akik 5.152 selyemtermelő egység birtokában voltak.

A törvény intézkedései nem léptek életbe.⁴ A szakmaközi selyemipari egyesülés, amelyre oly nagy feladat hárult volna, elvesztette a talajt lába alól. A selyemgyárosok harca tovább folyik, a selyemfonódák továbbra is veszteséggel dolgoznak addig, amíg

¹ Journal Officiel. 1935. okt. 31.

² A törvényt kísérletnek szánta a kormány, amely „n'entend pas régler par une voie indirecte le problème général des ententes. Mais il souhaite que le projet qui va être mis en application, serve d'expérience.“ (Indokolásból.)

³ 186 gyáros (15.002 szövőgép) szavazott igennel, míg 3 gyáros (151 gép) szavazott nemmel.

⁴ L. 1935. évi dec. 6-án kelt rendelet-törvényt (Journal Officiel 1935. dec. 7.).

tőke fogytán a tulajdonos be nem szünteti őseitől reáahagyott üzemet. A törvény intézkedéseinek ismertetése mégsem látszott teljesen céltalannak, mert állandóan folynak tárgyalások, amelynek célja a törvény hatálybalépését valamilyen módon biztosítani.

A rendelet-törvény értelmében, a szakmaközi selyemegyesülés igazgatóságának olyan határozatai, amelyeket legalább kétharmad többség hozott, kötelező hatályúak lesznek a selyemtermelő iparnak azokra a tagjaira, akik a határozat által érintett gazdasági téren fejtenek ki tevékenységet. Az igazgatóságnak ilyfajta rendelethozási jogát az egyesülés alapszabályai korlátozzák. Az alapszabályok jelölik meg azokat a területeket, amelyekre vonatkozóan az igazgatóság rendelkezéseket tehet. A rendelet-törvény értelmében az igazgatóság jogai kiterjednek a termelés korlátozására, felügyeletére, a legkisebb árak megállapítására, új piacok keresésére, a francia selyem jóhírnevének megőrzésére szükséges intézkedések megtételére, egyszóval a selyemtermelés teljes rendszertére.

17. §. A halászati érdekképviseltek által közigazgatási feladatok ellátására alkotott bizottságok.

(*Comité du hareng, Comité des grandes pêches, Comité du Thon, Comité des Crustacés, Comité du Maquereau.*)

A gazdasági válság, a gépek felhasználásának fokozása következtében beállott munkanélküliség, másrészt azonban a termelés és értékesítés soha nem gondolt rendszertelensége, a túltermelés közelről érintette a francia halászokat is. A francia tengerpart mentén évszázadokra visszamenő történetű halászcsaládok élnek. Az utódok ma is büszke, egyenes emberek, akik a tengertől megtanulták az önérzetet és a halál komolyságát. Ezek nehezen, vagy egyáltalán nem tudtak behelyezkedni az új élet adta lehetőségekbe. Pedig a halász mai problémája sokkal nehezebb, mint amivel az ősök birkóztak. Azok bizton számíthattak arra, hogy fáradságos munkájukkal, sokszor életük kockáztatásával megszerzett zsákmányt megfelelő áron értékesíthetik, amely ár önmaguknak és hozzátartozóiknak emberi életet és anyagi gondtalanságot biztosított. Míg ma az értékesítés talán nehezebb, mint maga a viharban, ködben történő halászat.

A hatalmas zsákhálókkal felszerelt modern halászhajók, amelyeknek vállalkozói sokszor csak egy-két szezonra szánták működésüket, olyan mértékben ontották a halat a piacokra, hogy ennek

ára annyira lecsökkent, hogy igen sokszor az illető gőzös hajtóerő-szükségletének fedezésére felhasznált összeget sem adta vissza. Tasso képviselő 1934-ben a francia képviselőház ülésén megdöb-bentő képet rajzolt a francia halászok életéről. Előadása szerint a makréta halászok 1934. évi átlagos keresete nem volt több 267 franknál. Ez az összeg magyar pénzben nem egészen 50 pengőt tesz ki.

A francia halászok nyomorúságos életéről fogalmat ad a hal nagybani árának alakulása. Vigóban 1936. év nyarán 100 kiló-gramm szardinia ára 15 frank, tehát nem egészen 3 pengő volt.¹ A tonhal ára a következőképen alakult:

1933-ban 100 kg. ára 212 frank,

1934-ben 100 kg. ára 515 frank

1935-ben 100 kg. ára 315 frank.

A makrétahal, amely a francia kispolgárnak kedvenc csemegéje és amelynek halászata régebben jövedelmező üzlet volt, a fenti években olyan olcsó lett, hogy a dieppi piacon 50 frankos mázsánkinti átlagáron kötöttek üzleteket. A hal árának természetellenes csökkenése magyarázza meg azokat a különös jeleneteket, amelyeket a francia tengerpartokon láthattunk az 1935—36. években. Dieppeben 1936. nyarán többször előfordult, hogy a zsákmánnyal tele haláshajó tulajdonosa nem találván vevőre, az egész hajórakomány makrétát szállítókoksikra rakatta azért, hogy ezek a halat szeméttelepekre vagy trágyagyárba vigyék. Az ősi halászvárosban Douarnenezben 1936. év folyamán közel százezer kifogott makrétát visszadobtak a tengerbe.

A halászok elképzelhetetlen nyomorúságba jutottak. A családfő napi élelmezése sokszor csak egy kávé, míg a család tagjai együtt egy tál parajt fogyasztanak. A halászbárkák felét feltűzelték. A tél hidege ellen sok hajós a kenyérkereseti eszközének feláldozásával védekezett. A halászati életpálya mind kevesebb embernek ad kenyeret. Illetékesnek látszó számítások szerint a háború utáni években közel százezer halász és hajós fordult el a tengerből és keresett másfelé életlehetőséget. 1920-ban tizenegyezer a matrózinások száma, míg 1937-ben alig ötezer. 1900-ban még tizenegyezernél több hosszútú halászt tüntetnek fel a francia statisztikák, míg ma csak kétezerhétsháza-ról szólnak.

A tenger munkalehetőségeiből kiszorultak és a városok felé veszik útjukat. Itt vagy gyárakban vagy pedig az állami igazgatás keretében kapnak munkát. A tengerparti halászvárosokból ed-

¹ La voix du Marin 1936. évfolyamában közölt adatokból.

dig nem látott mértékű kivándorlás indult meg. Sok község lakosságának felét is elveszti. Elnéptelenednek az utcák és az elhagyott házak szomorúan beszélnek a kultúra nyomán járó pusztulásról.

A feltüzelt bárkák, az elhagyott városok, a düledező házak és a tengerbe visszadobált halak nemcsak szomorú felkiáltójelei az új világ adottságaihoz hozzáidomulni nem tudó régi, liberális, termelő rendnek, hanem olyan figyelmeztetők is voltak, amelyek a halászok szemét ráirányították saját hibájukra. A halász szabad, független ember, aki a megkötéseket, a szervezett élet korlátozó szabályait nem szereti. A francia halásznak épenúgy, mint minden francia embernek az individualista életszemlélet érzékeny oldala. A francia halász mind a termelésben, mind pedig az értékesítésben a végsőkig ragaszkodott elgondolásaihoz. Ennek következtében a területi gondolat nehezen tudott utat törni. A nagy nyomorúságnak azonban meg volt az a jó hatása, hogy a halászokban felébresztette a közösség érzését és arra készítette őket, hogy egyesülést útján keressenek írt a mindegyiküket közösen kínzó sebekre.

Sok lelkes ember hatalmas munkája kellett ahhoz, hogy a halászokat beszeresse olyan szakegyesületekbe, amely egyesülések tagjaik életére, munkájára, az általuk fogott halak értékesítési módjára és árakra kiható szabályokat hoznak. A halászgazdák és a hajótulajdonosok szakszervezeteit magába ölelő Fédération de l'Océan és a Hajósszakszervezetek Szövetsége 1934. évi december hó 15. napján a korporációs elvek szerint megalakítja az Entente Interfédérale des Pêcheurs de France-t. A munkaadókat és a munkavállalókat magában foglaló egyesülés a halászat különböző ágainak problémáit vizsgáló albizottságokat alakított. A szövetség munkájának első látható eredménye a „Hering Bizottság” megalakítása volt. 1935. év nyarán 140—180 darabot számoló heringmennyiség ára 5 frankot tett ki, amely ár a halászat önköltségeit sem fedezte. Az érdekelte halászok a kereskedelmi miniszterhez fordultak, akitől azt kérték, hogy évente egy hónapra tiltsa meg a zsákhálóval történő heringhalászatot. A miniszter a küldöttséget felvilágosította arról, hogy a kívánt tartalmú rendelet kiadására az alkotmány neki nem ad jogot. A miniszter a válasza során felhívta a halászok figyelmét az 1852. évi január hó 9-én kelt törvényre, amely a kormányt feljogosítja a halászat módját szabályozó rendeletek kiadására. A kormány hajlandó a heringhalászat szabályozására vonatkozó felhatalmazását egy oly halász-érdekvépviseletnek átengedni, amely a halászok többségét képviselni jogosult. A miniszter szavainak hatása alatt a Francia Halászat Szakmaközi Egyesülésének ösztönzésére 1935 év végén megalakult

a *Hering-bizottság*. A bizottság tagjai a zsákhálóval halászó hajók-, a közönséges halászhajóval halászó hajók-, valamint az egyéb módon halászó hajók tulajdonosai által alkotott érdekképviseltek kiküldötteiből kerültek ki. A miniszter erre az érdekképviselati kiküldöttekből álló bizottságra ruházta a hering halászat szabályozására vonatkozóan őt megillető jogosultságokat. A bizottság így állami igazgatási feladatok ellátására nyert megbízatást.¹

A bizottság egyik jelentős feladata, hogy megakadályozza a túltermelést. Ebből a célból megtilthatja, hogy a heringhalászhajók bizonyos meghatározott időben elhagyják a kikötőket. Korlátozhatja a bizottság a zsákhálóval történő halászást stb.²

A bizottságra tartozik a heringárak megállapítása is. A termelést korlátozó és az árakat szabályozó tevékenység eredményeként azt látjuk, hogy 1936-ban a hering ára mértékenként (egy-egy mérték 140—180 dbr. halat tartalmaz) 100 %-kal — 10 frankra emelkedett.

A bizottság elnöki tisztét a boulognei kereskedelmi kamara elnöke tölti be. A heringbizottság határozatait — a miniszter jóváhagyása mellett — a havrei tengerészeti összeíró körzet igazgatója hozza nyilvánosságra. *A kihirdetett bizottsági határozatok a heringhalászattal foglalkozókat, valamint a heringkereskedőket törvényi felhatalmazásra hozott rendelet hatályával kötelezik.* A határozatok áthágása magánjogi (kártérítési) és büntetőjogi (kihágási büntetések) következményeket von maga után.

1936. évi január hó 14-én lép nyilvánosság elé a „Comité des grandes pêches“, amelyet a távoli halászat érdekképviselerei alakítottak. A bizottság 9 tagja³ közül hatot a géperező halászhajók tulajdonosainak érdekképviselerei, hármat pedig a vitorlás halászhajók tulajdonosainak érdekképviselerei választanak.⁴ A bizottság egyik feladata az, hogy a kiviteli jutalékot szétossza.⁵

¹ V. ö. *Colin et J. Lebret* cikkével (Anticipation corporatives. P. 1937. 271. l.).

² Megtilthatja a bizottság, hogy a hétnek bizonyos napjain — legfeljebb két napon — a halászhajók, vagy azok egyes fajtái kifussanak a tengerre. A bizottság minden egyéb rendelkezést megtehet, amelyet alkalmasnak talál a heringhalászat gazdaságosságának növelése céljából (1935. november 20-án kelt rendelet 3. §-a).

³ 1936. évi február hó 15-én kelt rendelet 2. §-a a közigazgatási szakembereket is — szavazati jog nélkül — delegál a bizottságba.

⁴ *E, Lamort*: La portée de notre expérience syndicaliste et corporative című cikke az Ecole Normale Sociale Maritime által 1937-ben kiadott előadásgyűjtemény 193. lapján.

⁵ 1936. április 24-iki rendelet.

Az 1936. évi július hó 19. napján a Hering-bizottsághoz hasonló szervezettel és jogkörrel megalakult a *Tonhal-bizottság*. A két bizottság összetételét illetően az a különbség, hogy ez utóbbiban részt vesznek a konzervgyártó iparosok érdekképviselőinek küldöttei is. A Tonhal-bizottság tevékenysége is a siker jegyében indult útnak. Az 1935. évben általánosan elterjedt — 100 kilógrammonként 130 frankos piaci árminimum helyett a bizottság 1936. évre 350 frankos, 1930. évre pedig 460 frankos legkisebb tonhal árat állapított meg. A bizottság tevékenysége a halászhajókon alkalmazottak egészségi állapotának felügyeletére, a hajók berendezésének egészségügyi szempontból történő vizsgálatára is kiterjed.

A *Rákfélék bizottsága* 1937. évi január hó 11. napján alakult meg. A bizottság magában foglalja a rákhalászoknak, a rákkereskedőknek, valamint a rák kiviteli és behozatali vállalkozóknak küldötteit. A bizottság végzi a rákászat körében felmerülő igazgatási feladatokat. A bizottság minden rákfajtára megállapít minimális árat, amely legkisebb vételár alatt adásvételi ügylet büntetés terhe mellett nem jöhet létre. A bizottság egyszersmind megszabja a rákfeldolgozók és rákkereskedők haszonkulcsát.

1937. évi január hó 18. napján a makréta halászok, konzervgyárosok és kereskedők szakszervezetei megalakították a *Makréta-bizottságot*.¹ A bizottság szervezete és tevékenységi köre azonos a már említett szervezetekével.²

18. §. A hajósok szakszervezetei.

A francia irodalomban sokat vitatkoztak a hajós szakszervezetek jogállásáról. Egyesek azon a véleményen voltak, hogy figyelemmel az összeírt hajósok különleges helyzetére, másrészt tekintettel arra, hogy a hajósok öregségükig a tengeri hadsereghez tartoznak¹ és igen szigorú fegyelem alatt állanak, szakszervezetet nem alkothatnak, ilyenbe tagul be nem léphetnek. A szakszervezeti élet a szolidaritáson épül fel és a szakszervezett egyén szer-

¹ 1937. február 12-én történt az új egyesülés közjogi elismerése és közgazatási feladatokkal megbízása.

² Lásd: L. E. Andouant: L'évolution des pêches depuis le congrès de Quinquer című értekezését. Páris. 1937.

³ A hajósok a tengeri hadseregben szolgálnak. 18—50 éves korukig tagjai a flottának, amely időből 5 esztendő esik a tényleges szolgálatra. (1908. évi július 17-én, 1911. évi július 15-én kelt rendeletek. 1923. évi április hó 5-én kelt törvény).

vezetének rendelkezéseit követni tartozik, ha nem a szakszervezeti fegyelem, akkor a szakszervezeti összetartás alapján. Ez a szakszervezeti fegyelem és bajtársi szolidaritás esetleg sztrájkmozgalomhoz vezet, amely pedig — hirdették a szakszervezeti szabadság ellenzői — ellentétben áll a hajós különleges jogállásával. Ha a hajós sztrájkmozgalomban részt vesz, akkor vétséget követ el, amelyért a büntető bíróság előtt kell felelnie. „Az ember nem használ pongyola kifejezést, ha azt állítja, hogy egy összeírt hajóst nem lehet úgy kezelni, mint más munkást: elvitathatatlan, hogy a hajósra különleges kötelezettségek hárulnak, minthogy ő különös előjogokat élvez. Azonban még sem lehet őt egy rendes katonához hasonlítani. Ez a hasonlat, mely a régi fogalomra emlékeztet, nem látszik összhangban lenni a mesterség fejlődésével. Ezzel szemben igazán távol vagyunk az igazságtól, ha tagadjuk a hajósok szakszervezeti- és a sztrájkjogának létezését és a másodsorban említettet úgy tekintjük, mint az elsőnek szükségszerű járulékát.”¹

Az 1884. évi március hó 21. napján kelt, szakszervezeti törvény nem tartalmaz külön intézkedéseket a hajósok szakszervezeteit illetően. A hallgatást a szakszervezeti szabadság elismerésének vette a közvélemény. Nagyobb feltűnést nem keltett tehát, hogy egymás után alakulnak hajós szakszervezetek, amelyek gazdagságuk és tagjaik fegyelmezettsége révén a szakszervezeti életben igen jelentős szerephez jutnak. A törvényhozás most már kifejezetten állást foglal a hajósok szakszervezeti szabadsága mellett, a kormány pedig a hajós szakszervezeteket megbízza szakmagazgatási feladatok ellátásával.

Az 1926. évi december hó 13-án kelt tengeri munkaügyi kódex 6. §-ának 3. pontja értelmében a hajósszakszervezetek az állami igazgatás által létesített állasközvetítő hivatalok mellett privilégiumot nyernek munkaközvetítő intézetek létesítésére. A törvény a nemzetközi szokásoknak megfelelően és a genfi munkaügyi megállapodásokkal egyezően a hajósok munkaközvetítését különleges állami feladatnak tekinti. A szakszervezetek, amidőn a munkaközvetítésben részt vesznek, állami közigazgatási szerv teendőit végzik.

Jelentős szerepük van a hajósszakszervezeteknek a hajózási üzem keretében felmerülő, kollektív, vitás ügyek elintézésére hivatott döntőbíróóságok összeállításánál. Már az 1909. évi július hó 22.

¹ G. Rippert: Droit Maritime. III. kiadás első kötet 565. lap. Ellenkezőleg Leroy Beaulieu: L'Economiste français 1902. december 6. számában (idézve Rippertnél).

napján kelt törvény létesít¹ állandó döntőbírótságot a hajósok és a hajózási vállalkozók között, a munkaszerződésből kerekedett viták elbírálására, amely döntőbírótságot egyrészt kinevezett, másrészt választott tagokból állott. Az utóbbiakat az érdekelt vállalkozók, illetve hajósok érdekképviselői választották. A kísérletet azonban a hajósok nem fogadták szívesen és egyáltalán nem siettek megbizottaik kinevezésével. A háború alatt a hajózás rendkívüli jelentőségére tekintettel a döntőbíráskodásra vonatkozó szabályok hatályosságát időszakosan felfüggesztették és helyükre új, eltérő rendelkezéseket tettek.² A háborút követő években megsokasodtak az ellentétek, amelyeknek elintézésére a háborús szükségintézmények nem voltak képesek. Ezért az 1925. évi szeptember hó 24. napján kelt rendelet az 1909. évi július hó 22-én kelt törvény alapján új, állandó döntőbírótságot szervez.³ A bíróságban résztvevő két hivatásos bírót az Államtanács, vagy a Semmisítőszék, vagy pedig a párisi felebbviteli bíróság tagjai közül — az érdekelt munkaadói és munkavállalói szakszervezetek jelölését követve — az államfő nevezi ki. A hivatásos bírák mellett a felmerült ügyben ítélkező tanácsban legalább négy ülnök vesz részt (mindig páros számban), akik közül 50—50% a munkaadói és munkavállalói szakszervezetek által kijelölt döntőbíró. A döntőbírótságot csak akkor hoz határozatot, ha a két hivatásos bíró véleménye egyezik az ülnökök többségének nézetével. Ellenkező esetben a döntőbírák egy felső döntőbíróvá választanak, akinek határozata jogerősen eldönti a vitát.⁴

A francia alkotmány szerint a kereskedelmi hajózási miniszter a hajósok legfelső fegyelmi hatósága. A fegyelmi eljárás lefolytatását és az ezt megelőző fegyelmi vizsgálat szabályait az 1927. évi április hó 12-én kelt rendelet tartalmazza. A rendelet értelmében a fegyelmi eljárás előfeltétele, hogy a vizsgáló tanács a fegyelmit megelőző eljárást lefolytassa és megfelelő határozatot hozzon. A tanács tagjait az illetékes hajóösszeírási kerület igazgatója nevezi ki. A szakszervezetek a fegyelmi eljárást és az ezt megelőző

¹ Végrehajtási utasítást az 1910. évi március 19-én, illetve 1911. február 3-án és augusztus 7-én kelt rendeletek tartalmazzák.

² 1917. évi december hó 22-én, 1918. április hó 17-én, június 11-én, november 2-án kelt rendeletek.

³ Az 1928. évi január hó 28-án kelt rendelet hasonlóképen intézkedik a tengeri halászat tekintetében.

⁴ A döntőbírótságot a hajózás keretében felmerülő munkák különbözőségét véve alapul, 10 alosztályra tagozódik; 3 munkaadói és 3 munkavállalói döntőbíró tagja van minden alosztálynak, akik az érdekelt szakszervezeti jelölések alapján egy évre nyernek megbízást.

felügyeleti vizsgálatot illetően jelentős jogosultságokhoz jutottak. Az összeírási kerület igazgatója ugyanis a vizsgáló tanács tagjait csakis a munkaadói és munkavállalói szakszervezetek által összeállított listáról nevezheti ki. A vizsgáló tanács jelentőségét s így közvetve a szakszervezetek kijelölési jogának horderejét eléggé jellemzi az, hogy a vizsgáló tanács határozata a miniszter kezét megköti. A tanácsi határozattól a miniszter csak a fegyelmi eljárás alatt álló javára térhet el.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A francia alkotmány korporációi.

19. §. Ügyvédi kamarák.¹

(*Les barreaux d'avocats.*)

A Lex Cincinia tiltja² azt, hogy az „orator“ védettjétől jutalmazást fogadjon el,³ Traianus 10.000 sestertiusban állapítja meg az orator díjazásának felső határát, Justinianus pedig már közjogi jellegű szervezetekbe egyesíti az oratorokat. Justinianus alatt alakult meg (Cod. Just. 5. §. 7.) ugyanis a világ első ügyvédi kamarája.⁴

Gallia területéről a római világbirodalom pusztulása után eltűnnek az oratorok egyesülései és csak szent Lajos kormányzása alatt találunk újból hasonló célkitűzésű szervezeteket.⁵ A forradalom eltörli az ügyvédi kamarákat,⁶ amelyeket azután Napoleon törvényhozása újra életrehív (12. év Ventôse 22.), mert a nagy császár az ügyvédi kamarák létezésében találta a jogvédelem biztosításának legmegfelelőbb eszközét. Az újjászületett kamarák szer-

¹ Irodalom. *Dupin*: Profession d'avocat. Paris. 1832. *Lionville*. De la profession d'avocat. Paris. 1868. — *Vasseur*: l'ordre et le tableau des avocats. Lille. 1900. — *Rondoux*: L'accès de la profession d'avocat et les pouvoirs du Conseil du discipline. Paris. 1912. *Dhellemes*: L'action corporative de l'ordre des avocats. Lille. 1927. *Brand*: Les pouvoirs du conseil de l'ordre des avocats. Bordeaux. 1935. — *Payen*: Le Barreau (l'art. et la fonction). Paris. 1934.

² Krisztus előtt 550.

³ Augustus törvénye szerint a jutalmat elfogadó orator a kapott érték négyszeresét kitevő pénzbüntetéssel lesz büntetendő.

⁴ L. bővebben: *Buteau*: De la profession des d'avocats à Rome. Paris. 1895. című alapvető munkáját.

⁵ *Dupin*: Profession d'avocat. Paris. 1832. I. kötet 49. és köv. lap.

⁶ 1790. szeptember 2—11-iki rendelet 20. §-a. „Les hommes de loi devant appelés avocats ne devant former ni ordre ni corporation n'auront aucune costume particulier dans leurs fonctions“.

vezetére vonatkozó rendelkezéseket az 1810. évi december hó 14-én, 1822. évi november hó 20-án, 1830. évi augusztus hó 27-én, 1852. évi március hó 22-én, 1870. évi március hó 10-én kelt rendelkezések tartalmazzák. Az ügyvédi kamarák mai berendezkedése, működése és joghatósága az 1930. évi június hó 20-án, valamint az 1930. évi november hó 15-én kelt rendeleteken alapszik.

A francia ügyvédi kamarák törvényhozói, közigazgatási, bírói hatalommal felruházott korpórációk. „Az ügyvédi kamara magánjogi személyiséggel rendelkező korpóráció, amelyet nem lehet olybá venni, mint egy szakmai, magánjogi alapokon nyugvó egyesülést, hanem a közszolgálathoz társított szervezetet kell a kamarában látnunk. Ha az ügyvédi kamara nem is közintézet,¹ akkor legalább is közjogi erkölcsi személy — „personne morale du droit public“ —, amely alá van vetve a bírói hatóságok felügyeletének.”²

Az ügyvédi hivatás gyakorlásának előfeltétele az, hogy az ügyvéd tagja legyen valamely ügyvédi kamarának.³ Az ügyvédi címet csak az használhatja,⁴ aki valamely ügyvédi kamara tagjai közé szabályszerűen felvételt nyert.⁵

Senki sem lehet egyidőben több kamara tagja.⁶ A kamarai

¹ Más szerzők közintézetnek minősítik az ügyvédi kamarákat. „Nous croyons qu'il faut voir dans les barreaux d'avocats des véritables établissements publics. Ils concourent d'une façon étroite à l'administration de l'un des services publics les plus importants, celui de la justice; ils le font non pas seulement par leur membres individuellement, mais collectivement au moyen de leur organisation. Leurs conseils sont chargés d'une surveillance sur leurs membres en vue de la bonne administration du service, ils rendent des jugements en matière disciplinaire... ils concourent par leurs chefs, et leurs délégués au service de l'assistance judiciaire; ils organisent des services de consultations gratuites... Les barreaux sont donc des établissements publics... Mais il ne faut pas oublier d'une part que ces établissements font partie, non de l'Administration proprement dite, mais, des services judiciaires; et d'autre part qu'au sein de ces services ils jouissent dans l'intérêt de la justice et du public de larges prérogatives de décentralisation et d'autonomie (Appleton: Traité de la profession d'avocat. 1928. 131. és 132. l.) Hasonlóan Ducroq: Cours de droit administratif 6. kötet No 2468.

² *Glasson et Tissier: Traité théorique et pratique d'organisation judiciaire, de compétence et de procédure civile.* I. kötet. 298. l.

³ 1920. évi június hó 20-án kelt törvény 1. §.

⁴ 1924. évi március hó 24-én kelt törvény 6. hótól 2 évig terjedhető börtönbüntetéssel sújtja az ügyvédi címet jogtalanul használókat.

⁵ Az ügyvédi cím védelme újabb szabály a francia jogban. 1920. előtt a jogi, vagy kereskedelmi tanácsadással foglalkozó jogvégzettek is jogosultak voltak az ügyvédi címet használni. (L. bővebben: *G. Duveau: Le titre d'avocat.* Paris. 1913.)

⁶ 5. §.

tagok rangsorát a kamarába felvétel időpontja adja meg.¹ A kamara rangsorba foglalt tagjairól minden bírósági esztendő elején nyomtatott névsort készített, amelyet többek között a bíróságokhoz is eljuttat.

A francia ügyvédi kamaráknál az alábbi négy intézkedő szervet találjuk: 1. közgyűlés; 2. elnök; 3. kamarai tanács;² 4. kamarai osztály.³

A kamara közgyűlésén szavazati joggal bír a kamara névjegyzékében felvett összes ügyvéd, amennyiben hivatalviselési jog felfüggesztésére nincsen elítélve. A kamarai közgyűlés az osztályokkal rendelkező kamaráknál évente legalább egyszer, a kisebb kamaráknál pedig legalább kétszer jön össze.⁴ A kamarai közgyűlés választja az elnököt, továbbá a tanács tagjait. A 20 tagnál kisebb létszámú kamarák közgyűlése elé tartozik az ügyvédséget érintő oly kérdések tekintetében való határozathozatal, amelyet a kamara valamelyik tagja a közgyűlés elé terjeszt, feltéve, hogy a kamarai tanács az indítványról legkésőbb a közgyűlést megelőző 15. napon értesítést nyert.

A kamarai elnök (batonnier)⁵ választása a kamarai közgyűlésen jelenlevő tagok szavazatainak abszolút többségével történik.⁶ A kamarai elnök megbízásának időtartamáról egyik törvény sem tesz említést s így ennek a kérdésnek a szabályozása a kamara belső ügyrendjére marad. A legtöbb kamara alapszabályai — egy

¹ XII. év Ventőse 22-én kelt törvény 29. §-a.

² Nincsen szervezve tanács a hatnál kisebb taglétszámú kamaráknál.

³ Kamarai osztályok csak a nagyobb (20-nál több tagot számláló) kamaráknál vannak.

⁴ Az 1920. évi törvény szavaiból határozottan kivethető, hogy a kisebb kamarák közgyűlése évente többször is tarthat ülést, ezzel szemben a húsznál több taggal bíró kamarák tekintetében a törvény nem tartalmaz intézkedést. Az irodalomban általánosan elfogadott nézet szerint — ellenkező rendelkezés híján — a nagyobb kamarák közgyűléseinek többszöri összehívásának sincsen akadálya. Természetes, hogy a közgyűlés nem gyakorolhatja sem az elnököt, sem a kamarai tanácsot, sem pedig az osztályokat megillető jogosultságokat. Így az évi rendes közgyűlésen kívül tartott egyéb közgyűlés tárgysorozata csak a hatóságokhoz intézendő kívánságokra, kérelmekre, előterjesztésekre terjedhet ki.

⁵ A Szent Miklósról elnevezett ügyvédi confraternitas tagjai elnökül rendszeren jámbor, istenfélő társukat választották, akinek gondjaira bízták az egyesület — különösen körmeneteken használt — zászlaját. (Bannière, vagy Baton.) Innen ered a Batonnier elnevezés.

⁶ A hat tagnál kisebb taglétszámú kamarák elnökét, ha a tagok nem tudnak hozni abszolút többségű határozatot, a kamarai székhely bírósága nevezi ki. (Semmitőszék. 1900. évi július hó 31-én kelt határozata.)

ízben történő újbóli megválasztás útján — két évben állapítják meg a kamarai elnök működési idejét. A kamarai elnök a kamara tanácsa mellett a végrehajtó hatalom szerepét tölti be és ebből a helyzetéből származnak a következő jogosultságai: 1. Képviseli a kamarát a bíróságok és polgári hatóságok előtt. 2. A kamara nevében keresetet indíthat, illetőleg büntető ügyben magánfélként felléphet. 3. A bíróságok és ügyvédek közötti összeütközés esetén képviseli a nézeteltérésben érdekelt ügyvéd kamaráját. 4. A kamara hivatalos iratainak a kamarai elnök aláírásával kell ellátva lenniük. 5. A szegényvédő ügyvédeket kijelöli. 6. Az ügyvédjelöltek felett — bizonyos esetekben a gyakorlati idő meghosszabbítását is elrendelheti — felügyeletet gyakorol. 7. A kamara területén székelő bíróságoknál fellépő, idegen kamarákhoz tartozó ügyvédek személyazonosságát igazolja. 8. A kamarai választások eredményét, valamint a fegyelmi tanács határozatait az illetékes főügyéssel közli. 9. A kamarai közgyűlést, valamint a kamarai tanács közgyűlését összehívja. 10. A kamarai közgyűlés határozatait végrehajtja.¹

Azokban az ügyvédi kamarákban, ahol a tagok száma hatnál több,² a tanácskozó, határozó szerv a kamarai tanács.³ A kamarai tanács tagjainak száma: 6—30 kamarai tag esetén 5, 31—50 kamarai tag esetén 7, 51—100 kamarai tag esetén 9, 100 feletti kamarai tag esetén 15, Párisban 24.

A kamarai tanács tagjait a kamarai közgyűlés választja. A választáson szavazati joga van minden⁴ kamarai tagnak.⁵ A választás a titkos szavazással történik. A megbízás joghatályosságához leadott szavazatok abszolút többsége szükséges.⁶ A párisi

¹ L. bővebben: *Garçonne et César-Bru: Traité de procédure civile et commerciale.* Paris. III. kiadás. I. kötet. (1912.) 284. lap.

² 1920. évi június 20-án kelt rendelet 12. §-a.

³ A hatnál kisebb taglétszámú kamaráknak nem lévén tanácsa, a kamarai tagok fegyelmi ügyeit az illetékes elsőfolyamodású bíróságok intézik. Hogy a bíróság közbelépését kikerüljék, sokszor előfordul, hogy több törpe kamara közösen létesít egy fegyelmi tanácsot. Ezt a gyakorlatot az 1929. évi augusztus hó 29-én kelt törvény 10. §-a azzal a korlátozással szentesítette, hogy csak egy megye területén székelő kamarák alkothatnak közös fegyelmi tanácsot.

⁴ Feltéve, hogy az ügyvédi jogok gyakorlásától nincsen felfüggesztve.

⁵ 1900. évi december hó 1. napján kelt törvény hatálybalépte óta nők is tagjai lehetnek az ügyvédi kamaráknak és így kamarai közgyűléseken nekik is van szavazati joguk.

⁶ Nincs akadálya annak, hogy a kamarai választásokon a távollevők is résztvegyenek, amennyiben a kamara szabályzata az írásban történő szavazásnak helyt ad.

ügyvédi kamara területén csak azok az ügyvédek választhatók a kamarai tanácsba, akik legalább 10 éve fel vannak véve a párisi kamara tagjai közé. A húsznál több tagot számláló kamarák, valamint a fellebbezési bíróságok székhelyén székelő kamarák tanácsába csakis az illető kamara névsorába legalább öt éve felvett ügyvédek lehet megválasztani.

Az általános tisztújítás időpontját a kamara belső szabályzata határozza meg, részleges tisztújításnak — valamelyik kamarai tanácstagság megürülése esetén — mindenkor helye van.¹ A törvény nem határozza meg a kamarai tanács megbízásának időtartamát, hanem ennek a kérdésnek a szabályozását is a kamarák alapszabályaira bízta.

A kamarai tanács egyrészt szabályalkotó, rendelkező, másrészt azonban fegyelmi, bírói organum. Az 1920. évi június hó 20-án kelt rendelet 31. §-a szerint a következő igazgatási jogosultságok illetik meg a kamarai tanácsot. 1. Határozathozatal oly vitás kérdésekben, amelyek, a) a kamarai névjegyzékbe felvétel; b) a jogvégzetteknek ügyvédi gyakorlatra bocsátása; c) a kamarai tagok közül kilépett ügyvédnek a kamarába történő újbóli felvétele esetén a kamarai rangsor megállapítása — tekintetében keletkeznek. 2. Az ügyvédi hivatás alapelveinek — a becsületességnek, az érdektelenségnek, a tisztességnek — érvényesítésére szükséges határozatok meghozatala és felügyelet az ügyvédi hivatásból származó kötelességek betartása felett.² 3. Minden olyan határozat és intézkedés, amely az ügyvédi hivatással összeköttetésben áll, különösen pedig az ügyvédi kar érdekeinek védelmére hasznosnak látszó lépések megtétele. 4. A kamarai javak kezelése, továbbá az ügyvédi, az

¹ A választások ellen használt jogorvoslatok (illetékes ügyész értesítését követő 15 nap alatt, az érdekelt ügyvédek pedig a választást követő öt napon belül támadhatják meg a választás jogszerűségét) felett az illetékes fellebbezési bíróság határoz. (1920. június 20-án kelt törvény 15. §-a.)

² „A kamarai tanács állandó felügyeletet gyakorol az ügyvédi kar működése felett. A kamara ezt a működését a jogkereső közönség érdekében fejt ki, mert feladatát képezi örködni a felett, hogy a jogkereső közönség részére az ügyvédi közreműködés — a megbízhatóság, a képzettség és az eredményesség tekintetében — a lehető legjobb körülmények között biztosíttassék. Így történik, hogy a kamara határozatokat hoz, amelyek alkalmasak arra, hogy az ügyvédjelölteket hivatásuk gyakorlására előkészítsék, továbbá, hogy a kamara örködik a felett, hogy az ügyvédek által kérhető munkadíj ne legyen túlmagas, hogy azt az ügyvédek hivatásukkal össze nem férő, erőszakos módon ne követeljék... A kamara felhatalmazza elnökét arra, hogy a kamarai tagokat a törvény és a kamarai szokások tiszteletbentartására figyelmeztesse.“ (*Appleton*: id. könyvének 171. oldala.)

özvegyi nyugdíj, valamint az elhunyt ügyvédek kiskorú gyermekeinek járó segély céljára szolgáló alapok megszervezése¹ és kezelése. Az özvegyi, valamint az öregségi nyugdíjak folyósítása, esetleg közvetve történik a kamarai tanács felügyelete alatt álló nyugdíjpénztárak útján. 5. Perindításra felhatalmazást ad a kamarai elnököknek, őt feljogosítja örökségek, adományok² elfogadására, és arra, hogy a kamara nevében szerződést kössön.

A kamarai tanács most vázolt működése nem áll közigazgatási felügyelet alatt. A vonatkozó határozatokat csakis „hatalmi túllépés“, illetve „törvényellenesség“ címen lehet bírói fórum előtt megtámadni. A jogorvoslati módról a vonatkozó törvényhozási intézkedések nem tesznek említést. A gyakorlat szerint az illetékes fellebbezési bíróság (1920. évi június hó 20-án kelt rendelet 46. §-ának 2. bekezdése) határoz a kamarai tanács valamely intézkedését megtámadó jogorvoslat tárgyában. A bíróság vagy érintetlenül hagyja a megtámadott határozatot, vagy pedig a „hatalmi túllépést“, illetve a „törvényteleniséget“ megállapítva, hatályon kívül helyezi azt. A fellebbezési bíróságnak módosító, reformatórikus joga nincsen. A jogorvoslatra jogosítottakat megillető megtámadási határidőről — kivéve az illetékes kir. ügyész megtámadási jogát — a törvények szintén nem intézkednek. Gyakorlat szerint a megtámadási határidő két hó,³ a megtámadásra jogosított pedig mindenki, akinek érdekében áll az, hogy a kamara határozata hatályon kívül helyezettessék.

A kamarai tanács bírói működést fejt ki, amidőn fegyelmi hatóságként jár el. Az ügyvédek nyilvános és magánélete éppen-

¹ A nyugdíjintézetek anyagi megalapozása végett a kamarák kérhetik, hogy minden bírói fórumnál külön fizetendő „képviselési illeték“ viselésére köteleztessék a pervesztes fél. Ezt az illetéket az illetékes kamara pénztárába kell befizetni. Az illeték mértékére vonatkozólag tájékoztatást nyújt a párisi kamara területén fizetendő képviselési illeték, amely mulasztási ítélet esetén 7 fr. 50 c., érdemi ítéletek esetén pedig 22 fr 50 c. (1922. évi június 13-án kelt rendelet 1. §-ának 3. és 4. bekezdése). A képviselési illeték révén a kamarák nyugdíjpénztárai jelentős összegekhez jutnak. (Közelebbi szabályozást tartalmaz az 1921. évi december 31-én kelt törvény 96. §-a.)

² A kormány felügyeleti joga majdnem semmi. A kamarák, pénzkezelése teljesen önálló; függetlenül határoznak bevételeik, kiadásaik felett. Ingó, illetve visszterhes ajándékot, hagyományt felsőbb jóváhagyást nem igénylően utasíthatnak vissza. Csakis visszterhes nélküli ingatlan ajándékot visszautasító kamarai határozatok szorulnak az államfőnek az Államtanács meghallgatása után adott jóváhagyására. (1901. évi február hó 4-én kelt törvény 4. és 7. §-a.)

³ L. bővebben: *Brand: Les pouvoirs du Conseil de l'ordre des avocats* Paris. 1933. 108. oldal.

ügy a kamarai tanács felügyelete alatt áll, mint a kamarai tagok ügyvédi működése. Ha az ügyvéd akár a közéletben, akár pedig magánszemélyként olyasmit cselekszik, amely az ügyvédi hivatással, a hivatás követelte magatartással összeférhetőnek nem látszik, illetve alkalmas arra, hogy az ügyvédi kar tekintélyét aláássa és az ügyvédi hivatásba vetett hitet csökkentse, a hibázó ügyvédet a kamarai tanács felelősségre vonja. Feljelentési joga nemcsak a jogaiban sértettnek, az ügyvéd ténykedése által esetleg megkárosított személynek van, hanem bárkinek.

A kamarai tanács által kiszabható fegyelmi büntetések a következők: 1. Figyelmeztetés; 2. Megrovás; 3. Egy évet meg nem haladóan az ügyvédi hivatás gyakorlásától eltiltás; 4. A kamarai névjegyzékből, illetve az ügyvédjelöltek névsorából törlés.

Az elsőnek említett három büntetés mellett mellékbüntetésként kimondható, hogy a vádlott tíz évet meg nem haladó ideig nem lehet tagja a kamarai tanácsnak.

A figyelmeztetés kisebb, rendszeren nem szándékos mulasztások esetén kerül kiszabásra. Maradandó nyomát csak a fegyelmi tárgyalás jegyzőkönyve örökíti meg, nyilvánosságra nem kerül és csakis a vádlottal közlik.

A megrovás módja tekintetében az egyes kamarák belső szabályzata különböző intézkedéseket tartalmaz. A bordeauxi kamara fegyelmi szabályzata szerint a kamarai tanács ülésén a megrovás büntetésének kiszabása után a kamarai elnök megállapítja a megrovás szövegét. A megrovás végett kijelölt határnapon a megrovásra ítélt kartárs talárban jelenik meg a kamarai tanács előtt. Az elnök felolvassa előtte az előre megállapított megrovási szöveget, ezután a megbüntetett távozik. Sem beléptekor, sem pedig távozásakor nem üdvözlik őt s nem emelkednek fel ültükből a tanács tagjai.¹

A hivatalfelfüggesztésre ítélt ügyvéd nem végezhet semmiféle ügyvédi tevékenységet. Bíróságok előtt ügyvédként nem jelentkezhetik, jogi véleményeket nem adhat, periratokat nem készíthet. A kamarai választásokon ilyen ügyvéd nem vehet részt. Természetes, hogy kamarai tisztségre sem választható. A kamara fegyelmi szabályzata, az ügyvédi hivatásból eredő kötelemlék azonban a felfüggesztés alatt is kötelezik az ügyvédet, aki hivatása által megkövetelt magaviselettel, életmóddal ellentétben álló

¹ *Brasier*: La tradition du Barreau de Bordeaux; délibération du Conseil de l'ordre. 1806—1910. Bordeaux. 1910. — No. 675. és köv.

életet, avagy az ügyvédi kar tekintélyét csökkenteni alkalmas tevékenységet a felfüggesztés időtartama alatt sem¹ végezhet.

A kamarai névsorból törölt ügyvéd jogi helyzete bizonytalan, zavaros volt az 1920. évi június hó 20-án kelt rendelet hatálybalépte előtt. A törvénytár nem tartalmazott olyan intézkedést, amely választ adott volna arra a kérdésre, hogy valamely kamara névsorából törölt ügyvéd másik kamara névsorába felvehető-e, hogy a törlés jogi hatását az elítélt egész életén át viseli-e, avagy bizonyos idő után újból kérheti felvételét a kamarai tagok közé, hogy a kamarai névsorba történt esetleges újrafelvétel esetén az ügyvéd gyakorolhatja-e az egész ország területén az ügyvédi funkciókat. A most említett rendelet sem ad választ a felmerülő összes kérdésekre, azonban a 32. §-ában a következő, kételyt eloszlató rendelkezéseket tartalmazza:

A kamarai tagságától megfosztott ügyvéd annak a fellebbezési bíróságnak illetékessége területén székelő kamarákhoz, amely bírósághoz tartozik a fegyelmi határozatot hozó kamara, fel nem vehető. Nincsen akadálya azonban annak, hogy a kamarai névsorból törölt ügyvéd a törlő kamara fellebbezési bíróságának illetékességi területén kívül székelő kamarába felvételt nyerjen. A kamarai névsorba beiktatásáról az illetékes ügyész a felvételt elrendelő határozat keltétől számított 3 napon belül értesítendő. Az ügyész ugyanis a határozat kézbesítését követő két hónapon belül megtámadhatja ezt a határozatot. A törölt ügyvéd újabb kamarai tagságából folyó jogai lényegesen csökkentett tartalmúak, mint az eredeti felvételtől származott jogosultságai voltak. Ügyvédi tevékenységet ugyanis nem folytathat Franciaország egész területén, hanem csupán kamarájának bíróságai mellett járhat el.

A kamara tanácsa, mint fegyelmi hatóság, a fegyelmi eljárást megindíthatja akár feljelentés alapján, akár pedig a kamarai igazgató indítványára. A fegyelmi tárgyaláson, amelyre a vádlottat rendszerint ajánlott levélben idézik meg, a tanácstagok talárban jelennek meg. A tárgyalás megtartásának nem akadálya a vádlott távolléte.²

A kamarai tanács minden határozata ellen jogorvoslattal élhet

¹ Bővebben: *Appleton*: id. könyvének 472. lapja, — *Brand*: id. könyvének 160. lapja, — *Gardenat*: *Traité de la profession d'avocat*. Paris. 1931. 289. lapja, — *Massonite*: *La Jurisdiction du Barreau*. Páris. 1912. 94. lap.

² Az *in contumaciam* hozott határozat ellen az elítélt a kézbesítést követő öt napon belül ellentmondással élhet.

az illetékes ügyész, akár a vádlott javára felmentés, illetve enyhítés, akár súlyosbítás céljából, illetve elítélés végett. A vádlott a csak megintést vagy megrovást tartalmazó ítélet ellen nem élhet jogorvoslattal. A jogorvoslat felett az illetékes fellebbezési bíróság teljes ülése határoz. A párisi ügyvédi kamara tanácsának fegyelmi határozatai ellen használt jogorvoslatok felett a párisi fellebbezési bíróság 1., 2. és 3. tanácsának bíróiból alakult bíróság határoz. Oly fellebbezési bíróságoknál pedig, amelyeknek keretében legalább három tanács van szervezve, a fegyelmi fellebbezési bíróság az első két tanács bíróiból áll.¹

Az ügyvédi kamara legkisebb jelentőséggel bíró és legkorlátozottabb jogokkal rendelkező szervei a kamarai osztályok, illetve kamarai csoportok. Már az 1822. évi november hó 20-án kelt rendelet csoportokba (colonnes) osztja a nagyobb taglétszámú ügyvédi kamarákat. Ezt az intézményt az újabb szabályozások is életben tartották. Az 1920. évi június hó 20-án kelt rendelet 20. §-a szerint ugyanis azokban a kamarákban, ahol a kamarai tagok száma 20—50 között van 2, 50—100 között 4, 100 felett 7 az osztályok száma. Az osztályokat a kamarák alapszabályzatokban megállapított elvek szerint szervezik meg. Az osztályok felállításánál egyes kamarák a névsorból indulnak ki, másutt sorshúzásra bízzák az osztályok tagjainak kijelölését.

Az osztályok működési körét a törvények nem írják körül. Általánosságban úgy rendelkeznek, hogy az osztályok tárgyalás alá vehetnek az ügyvédi hivatással összefüggő minden kérdést. Nagyjában az osztályok működési köréhez tartoznak mindazok a funkciók, amelyeket — természetesen a választások kivételével — a kamarai közgyűlés tárgyalása során a 20 tagnál kisebb létszámú ügyvédi kamarák közgyűlésénél soroltunk fel.

A francia ügyvédi kamarák közjogi feladatok ellátásával megbízott, kötelező tagsági viszonyon alapuló korporációk. Ügyvédi hivatást csak kamarai tag gyakorolhat s a kamarák — tagjaik felügyelete, az ügyvédeket érintő kérdések szabályozása, az ügyvédség anyagi jólétének és erkölcsi megbízhatóságának biztosítása mellett — arra is kötelezve vannak, hogy a jogkereső közönség részére pártatlan, független, tanult és megbízható jogvédelem lehetőségét biztosítsák. A kamarák mind a belső szervezési, mind pedig a külső, jogsegélyt biztosító munkásságuk révén részt vesznek állami feladatok megoldásában. Tevékenységükben a végre-

¹ 1924. évi június hó 22-én kelt rendelet.

hajtó hatalomtól függetlenek. Határozataik, intézkedéseik jogerejéhez a végrehajtó hatalomnak, a kormánynak beleegyezésére, illetve jóváhagyására szükségük nincsen. Működésükben a törvény és a törvényerejű rendeletek tiszteletbentartása mellett teljes önkormányzattal rendelkeznek s e határok betartása felett a független bíróság őrökdi.

20. §. Közjegyzői kamarák.¹

(*Les Chambres des Notaires.*)

A 11. év Ventôse 25-én (1803. március 16-án) kelt törvény 50. §-a közjegyzői fegyelmi kamarák felállítását rendeli el, azonban a vonatkozó szabályozás kidolgozását későbbi rendeletek számára tartotta fenn.² A 12. év Nivôse 2-án (1803. évi december hó 24-én) kelt³ rendelet, valamint az 1806. évi április hó 4-én⁴ kelt rendelet szervezi meg a közjegyzői kamarákat, amelyeknek mai szabályozása Lajos Fülöp 1843. évi január 4-én kelt⁵ rendeletén alapszik.⁶

Mind a császárság, mind pedig a királyság törvényhozása az összes elsőfokú bíróságok mellé szervezett közjegyzői kamarát. Ez az állapot a Poincaré-féle bírósági reform hatálybaléptéig változatlan maradt. Poincaré az 1926. évi takarékosági rendszabályok során átalakította a még Napoleontól származó bírósági organizációt, az elsőfokú bíróságok helyébe minden megyében egyetlen megyei bíróságot szervezett és sok — legtöbbször igen kevésbé foglalkoztatott — bíróságot megszüntetett. A közjegyzői kamarák beosztása az új bírósági szervezethez alkalmazkodott és ennek folytán megyénként egy közjegyzői kamara működött. Az

¹ Irodalom. *Bonnet*: La responsabilité collective des notaires et les garanties à accorder au public. Toulouse. 1921. — *Charrier*: Le notariat français, son organisation, son rôle, réforme proposée. Paris. 1906. — *Chassegras*: Du rôle de Conseil des notaires. Lyon. 1928. — *Dufour*: Des chambres des Notaires. Lille. 1908. *Lapeyre*: Le régime administratif du notariat. Office et Corporation. Paris. 1936. *Lefèvre*: Traité de la discipline notariale devant les tribunaux et les chambres de discipline. Paris. 1876. II. k.

² „Les chambres qui seront établies pour la discipline intérieure des notaires, seront organisées par des réglemens.“

³ Moniteur 12 év Nivôse 18-án kelt számában.

⁴ IV. Bulletin LXXXVI N° 1475.

⁵ IX. Bulletin DCCCCLXXII N° 10456.

⁶ 1890. január 3-án kelt rendelet, amelyet az 1902. augusztus 12-én kelt törvény módosított.

új bírósági beosztás eltávolította a jogkereső közönséget a jogszolgáltató hatóságtól, nem elégítette ki sem a peres feleket, sem az ügyvédi, sem a közjegyzői kart. A közönség hozzászókött ahhoz, hogy a bíróság közelében legyen. Méltányosnak is látszott követelése, hogy ne kelljen órákat utazni azért, hogy illetékes bírāja elé kerüljön. Poincaré visszavonulása után munkája is eltűnt a törvénytárból. A régi elsőfokú bírósági beosztást lassan-lassan visszaállítják. A visszafejlődés során az 1929. évi augusztus hó 22-én kelt törvény a közjegyzői kamarák szabad választására bízza azt, hogy a bírósági reform előtti állapotot visszaállítsák, vagy pedig megyei közjegyzői kamara alakjában működjenek tovább. A kamarák egyik része visszatért az eredeti beosztáshoz, a többség azonban — belátva a népesebb, nagyobb tekintélyű megyei kamarákban rejlő erőt, — nem kívánt változtatást. A legújabb fejlődés arra mutat, hogy az elsőfokú bíróságok mellett működő közjegyzői kamarák élve törvényadta jogukkal megyénként egy kamarába tömörülnek.¹

A kamarai tanács és a kamarai tisztviselők alkotják a közjegyzői kamara szervezetét. A párisi kamara tanácsa 19 tagból, ötvennél több tagot számláló kamara tanácsa 9 tagból, a többi kamara tanácsa pedig 7 tagból áll. A tanács választásában a hivatala gyakorlásától fel nem függesztett összes közjegyző részt vehet. Választható a kamara minden tagja az alábbi korlátozások mellett: 1. a kamara tanácstagjainak legalább fele részét a kamara rangban legidősebb tagjai közül kell választani;² 2. a fellebbezési bíróság székhelyén működő tanács tagjai közül legalább kettőnek, egyéb tanács tagjai közül legalább egynek, a fellebbezési, illetve az elsőfokú bíróság székhelyén kell laknia.

A kamarai tanács tagjainak megbízatása három évre szól, azonban évenként a tagok egyharmad része választás alá kerül.

A kamarai tanács jogosítványai:

1. Választja a kamara tisztviselőit. 2. A kamara tagjai felett fegyelmi felügyeletet gyakorol. 3. A közjegyzők között felmerülő, a közjegyzői tevékenységből származó vitás ügyekben döntőbíró.³

¹ A kormány is elősegíti a népesebb kamarákra történő átalakulási fejlődést. E szempontból lásd az igazságügyminiszternek 1934. évi április 24-én kelt körrendeletét. (Bulletin 1934, 244. I.)

² A rangsort a hivatali eskü letétele adja meg. (Recueil Officiel tom. II. 41. lap.)

³ A legtöbb kamara igen súlyos fegyelmi büntetés terhe mellett kötelezi tagjait arra, hogy a kartársakkal szemben felmerülő vitás ügyeket elsősorban a kamarai tanács elbírálása alá bocsássák

4. Döntőbíróként határoz, illetve szakértői véleményt nyilvánít közjegyzők és harmadik személy között közjegyzői munka alapján keletkezett perekben. 5. Véleményt nyilvánít a közjegyzői díjszabás megállapítása, a megüresedett közjegyzői állások betöltése kérdésében. 6. A közjegyzői állásra pályázók számára az alkalmasságot és a képzettséget igazoló bizonyítványt, valamint az erkölcsi bizonyítványt kiállítja. A bizonyítványok kiállítását a kamarai tanács elrendelheti, illetve szabad belátása szerint megtagadhatja. 7. A megszüntetett közjegyzői állások irattárát megőrzi. 8. A kamara tagjainak érdekét bármely hatóság előtt képviselni jogosult.¹ 9. A közjegyzők számadásait és pénzkezelését ellenőrzi.² 10. Kezeli a közösség pénzét, összeállítja a költségvetést, amelyet azután a közgyűlés hagy jóvá. 11. A kamara ingó és ingatlan vagyonát kezeli, a kamarai alkalmazottakat szerződheti. 12. A kamara belső szabályzatát kidolgozza, ezt a szabályzatot a közgyűlés megfelelő határozata után az igazságügy-miniszter hagyja jóvá. 13. A kamara tagjai ellen indított pereket tanulmányozza és amennyiben szükségesnek látja, a kamarai ügyészt perbe-avatkozásra felhatalmazza. 14. Örökdi a közjegyzőkre vonatkozó törvények és rendeletek betartása felett. 15. Véleményt nyilvánít a közjegyzői állások számának szaporítása és csökkentése kérdésében. 16. A fizetési kötelezettségeit nem teljesítő kamarai tag ügyeit átveszi és annak vagyonát kezeli. 17. A közjegyzői kar érdekében mindenfajta kérdéstről javaslatot, illetve hasonló tartalmú törvénytervezetekről véleményezést készít.³ 18. A közcélú kisajátítási bizottságba tagot küld.⁴

A közjegyzői kamarák tisztviselői karában öt fajta tisztséget találunk: a) elnök; b) igazgató (syndic), c) előadó, d) pénztáros és e) titkár.

A jelentősebb kamarákban az igazgatók száma kettő, Párisban pedig három.

¹ Az 1845. évi január hó 4-én kelt rendelet 2. §-a.

² Az 1890. évi január hó 30-án kelt rendelet 8. §-a. Ez a tevékenységi kör jelentősége növekedett az 1934. évi január hó 25-én kelt törvény folytán, amely törvény a közjegyzők által hivatásuk gyakorlása közben okozott károk kollektív megtérítése céljából kártérítési pénztárak felállítását rendeli el. (Az 1934. évi július hó 13-án, illetve október hó 11-én kelt rendeletek tartalmazzák a vonatkozó végrehajtási utasításokat.)

³ Az 1850. május hó 6–11-én kelt miniszteri rendelet szerint a kamara a közjegyzői kart érintő kérdésekben a vonatkozó határozat meghozatala előtt minden esetben meghallgatandó.

⁴ Az 1935. évi augusztus hó 8-án kelt rendelettörvény.

A tisztviselőket a kamarai tanács saját kebeléből abszolút szótöbbséggel titkos szavazással választja.

A kamarai elnök képviseli a kamarát a hatóságok, más kamarák, valamint a magánszemélyek irányában. Ő hívja egybe a kamara tanácsának gyűléseit és a közgyűlést.¹ A kamarai igazgató szerepe a kamarai ügyész működési köréhez hasonlítható. Peres ügyekben, bíróságok előtt ő képviseli a kamarát, a fegyelmi-biztosi tisztséget ő tölti be.²

A közjegyzői kamara fegyelmi tevékenységének területe nem olyan széleskörű, mint az ügyvédi kamarák fegyelmi jogosultsága. A közjegyzők ugyanis kettős, egymástól független fegyelmi bíróság hatósága alá tartoznak. Az egyik fegyelmi hatóságot alkotja a bíróságok tagjaiból összeállított fegyelmi tanács, a másikat pedig a kamara fegyelmi tanácsa. Míg a bíróság fegyelmi tanácsa elé súlyosabb fegyelmi vétségek, mulasztások tartoznak, addig a kamara fegyelmi tanácsa a kisebb, különösen a kamara rendelkezéseivel szembekerülő hibák esetén lép működésbe. A kétfajta fegyelmi hatóság között nincsen alá- és felérendeltségi viszony. Ezek egymástól függetlenül bírálják el az eléjük terjesztett ügyet. A hibázó közjegyző mind a két fegyelmi hatóság által megbüntethető.

A kamara fegyelmi tanácsa által kiszabható büntetések a következők: A) Rendreutasítás. B) Írásbeli intés. C) A kamara tagjai előtt, a kamara elnöke által eszközölt szóbeli megrovás. D) A közgyűlésen megillető szavazati jog megvonása. E) Három évig, illetve visszaesés esetén öt évig terjedhető időtartamra a kamarai tag választási jogának felfüggesztése.

Ha a kamarai tanács a feljelentés, vagy pedig az ügyész vádjának vizsgálata során azt a megállapítást tette, hogy a vádlott ellen az elmondotknál súlyosabb fegyelmi büntetés — hivataltól felfüggesztés, illetve a viselt hivatal elvesztése — lesz kiszabandó, akkor a fegyelmi tárgyalást felfüggesztik és az új határnapon — az 1843. évi január hó 4—12-én kelt rendelet 15. §-ának megfelelően a párisi kamara területén tíz taggal, a többi kamarák területén pedig hét, illetve öt közjegyzővel — kiegészült fe-

¹ A kamarai elnök az 1902. évi augstus 12-én kelt törvénnyel létesített közjegyzőjelölt vizsgáztató bizottságnak tagja, illetve az esetek legnagyobb részében hivatalból elnöke. Ugyiszintén tagja a közjegyzőjelöltek képzésére alakított iskolákat felülvizsgáló bizottságnak. (1905. évi május 1-én kelt rendelet 3. és 12. §-a).

² A kamarai tanács rendeleteinek végrehajtása a kamarai igazgató által történik.

gyelmi tanács jön össze a vonatkozó fegyelmi ügy tárgyalására. A fegyelmi tanács most említett póttagjainak kijelölése sorshúzás útján történik. A kiegészített fegyelmi tanács előtt újból lefolytatandó az egész fegyelmi eljárás. Ha a fegyelmi eljárás lefolytatása után a tanács jelenlevő tagjainak abszolút többsége — a kiegészített fegyelmi bizottság tagjainak legalább kétharmad részben jelen kell lenniök — igennel vagy nemmel történő titkos szavazással amellet foglal állást, hogy a fegyelmi eljárás alá vont közjegyző méltó büntetése a viselt hivatal felfüggesztése, illetve a hivatalvesztés lesz, akkor a kamarai fegyelmi eljárás befejezést nyert. A vonatkozó véleményt közlik az illetékes ügyésszel, aki a törvényszék fegyelmi bírósága előtt megfelelő indítványt tesz. Ezzel szemben, amidőn a kiegészített fegyelmi tanács többsége nem tartja szükségesnek a most említett legsúlyosabb büntetések kiszabását, a vonatkozó határozat meghozatalát követően a sorshúzás útján berendelt póttagok elhagyják a fegyelmi tanács ülését és a kamarai tanács eredeti összeállításában folytatja le a fegyelmi eljárást és hozza meg határozatát.¹

A kamarai tanács fegyelmi határozatai ellen a kézbesítéstől számított két hónapon belül semmiségi panasznak van helye a Semmítőszékhez. A panasz alapja lehet: a) illetékesség hiánya; b) hatásköri túllépés; c) a fegyelmi eljárás törvény által előírt lényeges alakiságainak be nem tartása.²

A kamarai tanács működése az igazságügyminiszter felügyelete alatt áll. A feladatait el nem látó közjegyzői kamara tevékenységét az igazságügyminiszter időlegesen felfüggesztheti, illetve a kamarai tanácsot feloszlathatja. Az 1890. évi január hó 30-án kelt rendelet 12. §-a szerint abban az esetben, amidőn a közjegyzői kamara súlyos mulasztást követ el kötelezettségeinek kárára különösen pedig, ha a kamara a kamarai tagok pénzkezelésének, számadásainak ellenőrzését elmulasztja, az igazságügyminiszter az illetékes fellebbezési bíróság javaslatára³ hat hónapot meg nem haladható időre felfüggesztheti a kamarai szervek működését, illetve feloszlathatja a kamarát. A felfüggesztés idejének lejártja után a kamarai szervek működése automatikusan újból megindul. Felosztatás esetén a vonatkozó határozatban pontosan

¹ L. bővebben: *Delacourtie et Robert: Traité pratique de la discipline des notaires...* Paris. 1892. I. kötet 147 és köv. l.

² *Dufour: Des chambres des notaires...* Paris. 1908. 123. l.

³ Az illetékes ügyész terjeszt elő megfelelő indítványt a fellebbezési bíróság előtt. Az indítvány tárgyalására kitűzött határnapra a kamarai elnök és a kamarai igazgató idézést nyer.

meg kell jelölni azt az időt, amikor az új kamarai szervek választására sor kerül. Ez az időtartam három évnél hosszabb nem lehet.¹ A felfüggesztés időtartama, illetve feloszlástól az új választásokig terjedő idő alatt a kamarát megillető összes jogosultságokat az illetékes törvényszék gyakorolja.

Az 1934. évi január hó 25-én kelt törvény új intézményt vezet be a francia jogrendszerbe. A törvény 1. §-a szerint a közjegyzők, helyesebben kamaráik pénztárakat tartoznak felállítani, amelyek feladata a közjegyzőknél letétbe helyezett értékeknek² a közjegyző által jogtalan eltulajdonítása révén okozott károk megtérítése. Minden fellebbezési bíróság mellé szerveznek — a bíróság illetékességi területén székelő közjegyzői kamarák — egy kerületi biztosítékpénztárt. A pénztárakat az érdekelt kamarák által választott — három tagból álló — tanács igazgatja. Ez a tanács intézkedik a felmerült kár megtérítése, illetve a kár-enyhítő intézkedések megtétele iránt. Párizsban székel a központi biztosíték-pénztár, amelynek igazgatását a kerületi pénztárak tanácsai által választott bizottság intézi. A központi pénztár kezeli a közös biztosítékalapot, amely a kerületi pénztárak irányában a viszontbiztosíték szerepét játssza. Abban az esetben ugyanis, ha a felmerült és megtérítendő kár meghaladja a kerületi pénztár vagyonát, a hiányzó összeg erejéig a központi pénztár kamatmentes kölcsönt bocsát az előbb említett rendelkezésére. Ha a központi pénztár vagyonállagánál 25 %-kal nagyobb előlegre van szükség, az összes kerületi pénztárak felszólítást nyernek arra, hogy vagyoni viszonyaihoz mérten járuljanak hozzá a szükségbe jutott kerületi pénztár kiegészítéséhez, azaz befizetéseikkel egészítsék ki a központi pénztár alapvagyonát. A biztosítékpénztárak vagyona a közjegyzők által fizetett összegekből eredt. Minden közjegyző köteles volt közjegyzői irodája évi bruttó jövedelmének 2,5 %-át egyszeri befizetésként a központi pénztárba befizetni, míg bruttó jövedelmének 1,25 %-át³ öt éven keresztül tartozott a kerületi pénztárhoz eljuttatni. Természetes, hogy a kerületi pénztárak szükség esetén újabb hozzájárulások fizetését követelhetik az illetékességi kerületükben lakó közjegyzőktől.⁴

¹ A választó közgyűlés összehívása a törvényszéki elnök által történik.

² Az 1930. évi híres párisi közjegyzői sikkasztás adott okot a törvény kidolgozására.

³ Az 1935. évi augusztus hó 8-án kelt rendelettörvény hatálybalépte óta, az irodák jövedelmét minden évben külön-külön állapítják meg.

⁴ L. bővebben. Lapeyre: Le régime administratif du notariat, Paris. 1936. 112. és köv. lapok.

A közjegyzői kamarák a pénztárak megszervezésébe és igazgatásába a kerületi pénztárak tanácsának választása útján közvetlen, a kerületi pénztárak tanácsa által választott központi pénztári tanács révén pedig közvetett beleszólást nyertek. A kamarának most már a közjegyzői kart közvetlenül érintő anyagi érdekeket is szemmel kell tartania akkor, amidőn a tagok vagyongazdálkodásának, számadásainak ellenőrzését végzi, mert a mulasztó kartárs hibájának anyagi következményeit hozzájárulás formájában elsősorban a bűnös közjegyző kamarájának és a szomszédos kamaráknak tagjai, majd pedig az ország összes kamaráinak tagjai együttesen fogják érezni. A közjegyzőkhöz forduló felek biztonságérzetét nagyon is alkalmas volt növelni ez a törvény, amely másoldalról igen jelentősen hozzájárult a közjegyzők közötti kartársi együttérzés kifejlesztéséhez.

21. §. Tőzsdeügynökök szakszervezeti kamarái.

(Chambres syndicales des agents de change.)

A kereskedelmi törvény 90. §-a a köztársasági elnököt felhatalmazza arra, hogy a tőzsdék ügymenetét, a tőzsdén működő kereskedők szerepét rendelet útján szabályozza. Az 1885. évi március hó 28. napján kelt törvény felhatalmazása alapján az 1890. évi október hó 7. napján kelt rendelet szervezi meg a tőzsdék igazgatását. A rendelet 17. §-a a tőzsdeügynökök számára szakszervezeti kamarákat szervez, amely szakszervezeti kamarákra bízta a tőzsde ügymenetének rendezését s a tőzsdére vonatkozó rendelkezések végrehajtását. Azokon a tőzsdéken, amelyeken tőzsdeügynöki tisztségek vannak szervezve, az ügynökök minden évben egy elnökből és több tagból álló szakszervezeti kamarát választanak. Ha az ügynökök száma a kilencet meg nem haladja, a kamara az elnökön kívül 2 tagból, 9 és 14 tag között 4 tagból, 14 és 60 tag között 6 tagból, 60 fölött pedig 8 tagból¹ áll. A választás titkosan, egyszerű szavazattöbbséggel történik. Külön szavaznak a kamarai elnökre és külön a tagokra. A választásról felvett jegyzőkönyvet meg kell küldeni az illetékes prefektusnak, a polgármesternek, a kereskedelmi törvényszék elnökének és a kereskedelmi kamara elnökének. A megválasztott tőzsdeügynöki kamara csak abban az esetben határozatképes, ha tagjainak több-

¹ 1893. évi június 29-én kelt rendelet.

sége jelen van. Hosszabb távollét, illetve akadályoztatás esetén a kamara a tőzsdeügynökök közül a rangban legidősebbet megbízhatja a távollevő vagy akadályozott helyettesítésével. A kamara tanácskozásain szavazategyenlőség esetén a kamarai elnök szavazata dönt. A tárgyalásokról felvett jegyzőkönyvet az összes jelenlévő aláírni tartozik. Az a tag, aki a kamara előtt folyamatban lévő ügyben érdekelve van, a kamara ülésén jelen nem lehet.

A kamarai elnök hajtja végre a kamara határozatait; ő képviseli a kamarát bíróságok előtt, valamint egyéb polgári ügyekben is. Pert azonban csak akkor indíthat, illetve a kamara ellen indított perben a kamara nevében csak akkor védekezhet, ha a kamara erre külön feljogosítja. Ezzel szemben az elnök törvény által fel van hatalmazva — minden külön feljogosítás nélkül — jogmegőrző és elévülést félbeszakító intézkedések megtételére. Továbbá külön felhatalmazás nélkül élhet fellebbezéssel, illetve jelenthet be semmiségi jogorvoslatot. Fellebbezése, illetve semmiségi jogorvoslata további képviseletére azonban ismét külön felhatalmazásra van szüksége.¹ Az elnök távollétében, avagy akadályoztatása esetén az a kamarai tag helyettesíti őt, aki a legutolsó választás szerint rangban (a leadott szavazatok szerint) az elnök után következik.

A törvényhozás igen széleskörű jogosultságokat juttatott a kamaráknak. Az államfő a tőzsdék ügymenetére, a tőzsdei élet szabályozására vonatkozóan a törvényhozástól reábizott jogosultságokat majdnem egészében a kamarákra ruházta át. A kamara tevékenységi területe hármasszerű. Egyrészt bírói tiszteletet tölt be, amidőn tagjainak fegyelmi ügyében eljár, avagy a tagok illetve egy tag és egy harmadik személy között felmerült vitás ügyben döntőbíró; másrészt a tőzsdékre vonatkozó rendelkezéseket végrehajtja, illetve azok megvalósulását biztosítja; végül pedig a tőzsdei ügyleteket, a vétel és eladás általános feltételeit, a tőzsde ügyvitelét — sokszor a tőzsdeügynökön kívül harmadik személyekre is kihatóan — szabályozza s így szabályt, törvényt alkot.

Az 1890. évi október hó 7-én kelt rendelet feljogosítja a kamarákat arra, hogy eljárjanak a hatáskörük alá tartozó tőzsdeügynökök fegyelmi ügyeiben. A kamara akár saját kezdeményezésére, akár az elnök intézkedésére, akár valamelyik tag javaslatára, akár pedig bárhonnán jövő panasz esetén a kamara hibás tagját

¹ 1890. évi október 7. napján kelt rendelet 27. §-a.

megfenyítheti. A kamarai ítélet egyszerűbb fegyelmi vétség esetén megrovásban részesíti a vétkes kamarai tagot; súlyosabb esetben pénzbüntetéssel sújtja azt, vagy pedig egy hónapot meg nem haladó időtartamra eltiltja a tőzsde látogatásától. Ha a kamara úgy találja, hogy az elkövetett cselekményre a felsoroltaknál súlyosabb büntetés lesz kiszabandó, a pénzügyminiszterhez fordul az illető társulati tag tőzsdei jogosítványának felfüggesztése, vagy a jogosítvány teljes visszavonásának kieszközlése végett. A pénzügyminiszter két hónapig terjedhető hatállyal függesztheti fel a vétkes tőzsdeügynök jogosultságát. Megfelelő esetben a tőzsdeügynöki jog teljes megvonása államfői határozattal történik. E két büntetés hivatalból megállapított szabálytalanság esetén — kamarai felterjesztés nélkül — is kiszabható. A büntetés megállapítása előtt azonban az illetékes kamara véleményét ki kell kérni.

A kamara a kamarához tartozó minden tőzsdeügynököt maga elé idézhet és arra kötelezhet, hogy üzleti könyveit, feljegyzéseit feltárja a kamara előtt. A kamara minden olyan intézkedést, amelyet az óvatosság és az ügyfelek biztonsága szempontjából célszerűnek talál, megtehet, illetve elrendelheti, hogy az előírt rendszabályokat a kamara elé idézett tőzsdeügynök végrehajtsa. Az elrendelhető biztonsági intézkedések közül a legjelentősebb az óvadék letételére kötelezés, amelynek a célja egyrészt az, hogy a tőzsdeügynököt veszélyes spekulációktól, esetleges károsító cselekményektől távoltartsa az óvadék elveszthetősége útján. Másrészt azonban az óvadék arra szolgál, hogy a vétkes tőzsdeügynök által okozott kárt fedezze. A kamara komoly következmények terhe mellett örködni tartozik a társulati tagok üzleti tisztessége és fizetőképessége felett. Az 1890. évi október hó 7. napján kelt rendelet előírja, hogy azoknál a tőzsdéknél, ahol negyvennél több tőzsdeügynöki állás van szervezve, a kamara a fizetésektelenné vált kamarai tag helyébe lép és ennek kötelezettségeit teljesíteni tartozik. A kamarai szavatosság határát a társulati tagok által letétbehelyezett óvadékoknak és a szervezett tőzsdeügynöki állások együttes értékének összege képezi. Ez a rendelkezés egyrészt a kamarai tagok szolidaritásának igen jellemző kifejezése, másrészt pedig alkalmas eszköz arra, hogy a kamarákat a tagok életének, üzleti tevékenységének, fizetőképességének komoly és szigorú ellenőrzésére ösztönözze.

A kamara bírói tevékenységének polgári részét a kamarai tagok közötti viszályoknak elbírálása, illetve egy kamarai tag és

a kamarán kívül állók között felmerült vitás kérdés eldöntése alkotja. Amennyiben a kamara ilyen polgári ügyekben nem nyer megbízást döntőbíráskodásra, az eljáró bíróság ítéletének meghozatala előtt a kamara véleményét kikérni tartozik. A szóbanforgó rendelet szerint a kamara jogosultságai közé tartozik „a társulatnak összes tagját együttesen képviselni a végett, hogy jogaikat, privilégiumaikat és a közös érdekeket érvényesíthessék“. A kamara ezzel a rendelkezéssel törvényi felhatalmazást kapott a társulati tagok kizárólagos képviselőjére. Kamarai határozat szabja meg egyes tőzsdeügynökök által alkalmazható, helyettesítési joggal megbízott tőzsdeügynöki hivatalnokok szánát. A tőzsdeügynökök alkalmazottjai is a kamara fegyelmi hatósága alatt állanak. Kamarai beleegyezés szükséges ahhoz, hogy a tőzsdeügynökök helyettesei a tőzsdén megjelenhessenek. Ez az engedély bármikor visszavonható. A kamara határozza meg a tőzsdei, üzleti órákat. Az üzleti órát megelőző időben kötött készpénzügyletek szabályozása szintén a kamara hatáskörébe tartozik. A kamara állapítja meg a nem bemutatóra szóló értékpapírok adás-vételére vonatkozó szabályokat. A kamara hatáskörébe tartozik annak megállapítása is, hogy a vásárolt értékpapír után a vevő mely időtől fogva húzza a jövedelmeket. A kamarai rendelet intézkedik az irányban, hogy oly értékpapírok, amelyeknek törlesztése sorshúzás útján történik, a sorshúzást megelőző bizonyos időn belül nem lehetnek — ellenkező határozott kikötés nélkül — tőzsdei adás-vétel tárgyai. Ugyanígy kamarai rendelkezés írja elő, hogy konverzió esetén mely időpontban kell szállítani még régi és mely időponttól kezdve konvertált értékpapírt. Az a határidő, amelyen belül a tőzsdeügynöknek a vásárolt értékpapírt a megbízójának, illetve a másik ügynöknek ki kell szolgáltatni, valamint a fizetési határidők, a kamara által nyernek szabályozást. A kamara felsorolt határozatai nemcsak a társulati tagokat kötelezik, hanem a tőzsdeügynökkel összeköttetésben álló harmadik személyeket is. A kényszereladásokat, ezek módját, feltételeit, idejét a kamara állapítja meg. A határidőt mulasztó kamarai tag ügyleteinek likvidálása a kamara által általánosságban előre megszabott módon történik. A határidős ügyletekre vonatkozó szabályok megalkotása szintén a kamara hatáskörébe tartozik.

Jelentős szerep jut a kamarának a fizetéseit beszüntető társulati tag ügyeinek rendezésénél. A már ismertetett, jelentős anyagi felelősséggel járó kamarai tevékenységet az 1898. évi

június 29-iki rendelet és a hatalmas bírósági gyakorlat szabályozza.

Az említett szabályok legnagyobb részét a társulati közgyűlés alkotja meg. A szabályoknak igen nagy fontossággal bíró természete — hiszen a kamarai törvények a tőzsdeiügynökök egész tevékenységét magába ölelik és azoknak jelentős kihatása van a tőzsdén kívül állókra is, — hozza magával, hogy a törvényhozás ezeknek a szabályoknak megalkotását nem a kamarára, hanem ennek közgyűlésére bízza.

22. §. Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal.

(Office Nationale Interprofessionnel du Blé.)

A) *A történeti előzmények.*

Az 1930—31-es években a háborút követő nagy, termelői konjunktúrának már az emléke sem él. A zajos, mértéktelen gazdasági farsang már 1929. végén kezdett csendesedni. A mezőgazdasági termékek talán még gyorsabb ütemben értéktelenedtek el, mint az ipar gyártmányai s az ipari nyersanyagok. A búza világpiacon árá körülbelül 48 Poincaré-frank alá esik.

Franciaországot sem kímélte meg a válsághullám. Az ország, amelynek többsége a mezőgazdasági termelésből él, különösen érezte a mezőgazdasági cikkek árzuhanását. A termelők ösztönyszerűleg ragaszkodtak a régi árakhoz, amelyeknek lesüllyedése a világpiacon árszintre, pusztulásukat jelentette volna. A molnárok és a búzakereskedők külföldről hozatnak búzát és így a belföldi árak a kereslet hiánya miatt állandóan esnek. A kormány belátja a parasztságnak pusztulásában rejlő veszedelmet és a behozatal korlátozásával, illetve ennek szigorú ellenőrzésével igyekszik segíteni a bajokon.

A kormány a búzabehozatal ellenőrzésénél az érdekelt foglalkozási ágakat is segítségül hívja. Az 1931. évi november hó 10-ik napján kelt rendelet engedélyhez köti a külföldi búza behozatalát. A behozatali engedélyek kérdésében a határozó fórum a *Behozatali Ellenőrző Szakmaközi Bizottság*. Ez a bizottság, amely az érdekelt foglalkozási ágak kiküldöttjeiből áll, 1931. évi november hó 9. napján alakult meg. A bizottság megalakításában részt vettek: a Búzatermelők Általános Szövetsége, a Francia Molnárok Nemzeti Szövetsége, a Szemesterménykereskedők Szakmaszerve-

zeteinek Nemzeti Szövetsége, illetve a Gabonabehozatali Vállalatok Szakszervezete és ezeken a csúcsszervezeteken keresztül a képviselt alapszervezetek. A bizottságnak célja az, hogy a termelés általános érdekeit megvédje. Ezen felül a bizottság feladata az is, hogy a francia búzatermelés, illetve a francia gabonatermelés, a francia molnáripar és a francia gabonakereskedelem különös problémáit figyelemmel kísérrje, ezeknek megoldására módot keressen. A bizottság elsőrendű közvetlen célja — amint ezt már elnevezése is mutatja — a francia gabonabehozatal ellenőrzése. A törvényhozás elrendeli, hogy a bizottsági határozatok bizonyos esetekben a francia búzatermelők, vagy a francia molnárok, vagy a francia búzakereskedők összeségére nézve kötelező hatályúak legyenek. Meg kell jegyeznünk, hogy ez az általánosítás a Búza-behozatal ellenőrző Bizottságnak csak azokra a szabályaira nyert érvényesítést, amelyek a búzabehozatalra vonatkoznak.

A bizottság öt éves időtartamra alakult meg. Valójában azonban a bizottság 1936. év második felében már nem fejt ki működést.

A bizottság végrehajtótanácsa kilenc tagból áll, akik közül hármat a búzatermelők, hármat a molnárok, hármat pedig a búzakereskedők egyesülései választanak. A három érdekképviselőt kiküldöttei három albizottságot alkotnak, amely albizottságok egy-egy elnököt választanak. Ez a három elnök végzi a tényleges igazgatást. Csak azok a bizottsági határozatok emelkednek jogerőre, amelyeket egyhangúlag hoznak.

A bizottság bevételeit egyrészt az évi 100 frankban meghatározott tagdíjak teszik, másrészt pedig a miniszteri rendelettel megszabott olyan hozzájárulások, amelyeket az érdekelteknek még abban az esetben is fizetniök kell, ha a bizottságnak nem tagjai. Ez a rendelkezés, amely a későbbi törvényhozási intézkedésekben törvényi szentesítést nyert, kapcsolatban azzal az intézkedéssel, amely szerint a bizottság még azoknak a termelőknek, molnároknak és búzakereskedőknek is képviselője, akik tagjai közé nem tartoznak, valamint azzal összefüggésben, hogy a bizottság a termelés, vagy értékesítés egészét kötelező hatályú szabályt hozhat, mutatja, hogy ennek a szervezetnek a megalkotásánál a kormány eltért az eddigi egyesülési formuláktól és a korporációs szervezeti alak felé indult.

A bizottság legfontosabb tevékenységi tere a búzabehozatal szabályozása, illetve a behozatali engedélyek szétosztása volt, jóllehet egy 1931. évi november 10-én kelt minisztertanácsi rendelet

külön hatóságot állít fel, — amelynek tagjai közigazgatási szakemberek és az érdekelt szakegyesület kiküldöttei, — a búzabehozatali engedélyekre vonatkozó igazgatási teendők ellátása végett. E hatóság a földművelésügyi miniszternek volt alávetve és e miniszter felügyelete mellett működött. A búzabehozatali engedélyeket névlegesen a földművelésügyi miniszter adta ki, a tényleges intézkedés, az engedélyek iránti kérelmek elbírálása azonban a tisztán érdekképviselletekből alakult Búzabehozatali Ellenőrző Szakmaközi Bizottság hatáskörébe került. Ez a tényleges helyzet magyarázza, hogy a búzabehozatali engedélyeket minden bürokratikus lassúságtól mentesen, az érdekképviselletek felügyelete mellett, az ország és a földművelés érdekeinek szemmeltartásával adták ki. Érdekes megfigyelni, hogy, bár a bizottság igen nagyszámú kérvényt bírált el, minden kérvényre, amelyben végleges határozatot hoztak, a kérvény benyújtásának napján válaszoltak. Ahol a beadvány kiegészítésre szorult, illetőleg ott, ahol más hatóság megkeresése vált szükségessé, a kérelmezők erről a körülményről szintén a kérelem iktatásának napján kaptak értesítést.

A Búzabehozatali Ellenőrző Bizottság aránylag rövid működése alatt megmutatta, hogy az érdekképviselletek a reájuk vonatkozó igazgatást gyorsabban, jobban, olcsóbban tudják ellátni, mint az állam közigazgatási szervei. Hogy a bizottság működését nem kísérte százszázalékos siker, hogy a bizottság később megszűnt, annak oka nem a szervezetben volt, hanem működési körének szűkreszabott korlátaiban, mert tevékenysége a beállott változások miatt majdnem semmivel lett egyenlővé.

Amíg ugyanis az 1930—1931-es években Franciaország búzabehozatalra szorult és ennek a behozatalnak szabályozása, megfelelő mederbe szorítása volt az állami igazgatás feladata, addig az 1932. évi termés következtében megváltozott helyzet folytán az állami igazgatás új feladatok elé került. Eddig a túlzott behozatal fenyegette a francia mezőgazdaságot, az 1932. évi termés másikkal új veszélyt hozott magával. Tudnunk kell, hogy Franciaország évi búzaszükséglete — ideértve a vetőmag céljaira szolgáló búzamennyiséget — körülbelül 83 millió métermázsa. Az 1930. évben a hivatalos becslés szerint a francia terméseredmény 62 millió métermázsa búzát tüntet fel, tehát 21 millió métermázsa búza behozatalára volt szükség. A következő évben 71 millió 800 ezer métermázsa a búzatermés s így 11 millió métermázsnál több búzát kellett behozni. Az előbbiekkal szemben az 1932. évi termés eredménye közel 91 millió métermázsa. Behozatalról így körülmények

között szó sem lehetett. Sőt igen nehezen megoldható probléma lett a közel 9 millió métermázsas termésfelesleg elhelyezése. A búzabehozatali bizottság a jó termés következtében talaját vesztette. Érdemi tevékenységet nem is fejtett ki a bizottság, amíg a kormány új tevékenységi teret nem nyitott meg számára.

A behozatal korlátozása, illetve majdnem teljes megszüntetése nem sokat segített a francia mezőgazdán akkor, amidőn a belső piacokon túlkínálat s ennek következtében árrombolás állott elő. A helyzet csak súlyosbodott 1933. év tavaszán, amidőn valószínűvé vált, hogy a következő termés emberi számítás szerint eléri, sőt túlszárnyalja az előző évi terméseredményt. A határidős búza nagy árveszteséget szenvedett és a mezőgazdasági termelők a nagyszerűnek ígérkező termés ellenére borús homlokkal néztek a holnap elé. A cséplések eredménye beváltotta a várakozásokat. A hivatalos terméseredmény 98 millió 600 ezer métermázsára becsüli az 1933. évi búzatermés hozamát. A hivatalos adatokkal szemben a magánbecslések körülbelül 105 millió métermázsában vélik megállapítani az 1933. évi francia búzatermést. Így Franciaország az 1930—31. évek hiányos termései után búzaexportáló állammá lett akkor, amidőn a világ többi búzatermelő államaiból is igen jó terméseredményekről hozott hírt a rádió.

A kormány már a cséplés idején látta a jó termés következtében előálló veszélyt. Javaslatot készített, amely Franciaországban első ízben rögzíti meg a búza árát és iktatja törvénytárba az árminimum intézményét. Az 1933. évi július hó 10. napján kelt törvény 115 frankban állapítja meg a 76 kilós búzának a legkisebb árát, amely minimális ár a búza minősége szerint valamivel kevesebb vagy több lesz. A minőségtől függő áringadozás mellett a legkisebb vételár minden hónappal egy frank ötven centimessel magasabbá válik. Ez az ár a maga teljességében volt kifizetendő a termelők kezéhez. A szállítás költsége, az ügynöki jutalék, a vevőt terhelte és a legkisebb árból levonható nem volt. A törvény szerint az eladónak tilos volt a legkisebb ár alatt búzát eladni, a vevő pedig el volt tiltva attól, hogy a minimális áron alul búzát vásároljon. Mind a vevő, mind pedig az eladó bűncselekményt követ el, ha a törvényben meghatározott legalacsonyabb búzaár alatt köt adásvételi szerződést.

A 115 frankos búzaár messze volt ugyan az 1931. évi átlagos 160 frankos búzaártól, amely árat a búzabehozatali bizottság működése biztosította a francia mezőgazdák számára, de a 115 frankos ár is magasan a világpiaci ár felett állott és a termelők számára a gazdaságos termelést biztosította. A kereskedelem, a malom-

ipar a legkisebb árnak törvénybeiktatása után elállott a vásárlástól a búza árának csökkenésére számítva. Számításuk részben helyesnek is bizonyult, mert már az 1933. évi december 28. napján kelt törvény hozott bizonyos könnyítéseket. A kereskedelem vásárló kedvét akarta ez a törvény fellendíteni azzal az intézkedéssel, amely szerint a szállítási költségeket és az ügynöki díjat a törvény hatályba lépésétől kezdve az eladónak kell viselnie. A termelők biztonságérzetét is igyekezett a törvény megerősíteni és őket megóvni kívánta búzájuknak elköttyavetyélésétől. E célból úgy rendelkezik, hogy az 1933. évi termés eladatlan maradt részére előre biztosította az 1934—35. gazdasági évre a 115 frankos legkisebb vételárat.

Az 1934. évi búzatermés ismét „katasztrófálisan“ jó volt. A 92 millió 100 ezer métermázsas terméshozam újból közel 10 millió métermázsával haladta meg a francia búzaszükségletet. Az új termésen kívül a raktárakban és a búzaértékesítő szövetkezetek tároló helyiségeiben az előző évek termésfeleslegéből sok millió métermázsas búzát tároltak még. Ezért az 1934. évi július hó 9. napján kelt törvény továbbra is hatályban tartja a legkisebb búzaár intézményét, azonban a legkisebb vételárat a törvény nem határozza meg, hanem a — búza mindenkori világpiaci árának, a behozatali vámoknak, a termelési költségeknek szemeltartásával történő — legkisebb vételár megállapítást a földművelésügyi miniszter hatáskörébe utasítja. A földművelésügyi miniszter 1934. évi július hó 13-án kelt rendelete a búza legkisebb vételárát métermázsánként 108 frankban szabta meg.

Az 1933. évi július hó 10. napján kelt törvény nem állott meg a búza legkisebb vételárának megalkotásánál. A törvényhozó jól tudta, hogy a legkisebb vételár megállapítása nem vezet célra, ha a piacokon sok felesleges búzamennyiség van. Hogy a piacokat a felesleges búzamennyiségektől megszabadítsák, a törvényhozás az alábbi rendelkezéseket tette:

1. A kivitel fejlesztése és támogatása. 2. A búza raktározása, majd fokozatosan piacra bocsátása. 3. A búza oly elraktározása, amelynek célja a felesleges mennyiségnek átvitele a következő gazdasági évre. 4. A búza denaturalizációja.

Míg az 1. pont alatt említett feladat elvégzését a törvényhozó a búzabehozatalra felügyelő bizottságra bízta — így e téren a területi decentralizációnak adott helyet — addig a többi probléma megoldását a földművelésügyi miniszter hatáskörébe utalta.

A búzabehozatal felügyelő bizottság éppen olyan gyorsan és hatásosan lát munkához a búza kivitele terén, mint amilyen gyors

ütemű és eredményes volt a búzabehozatali kérvények elbírálása egy-két évvel ezelőtt. A kiviteli kérvények csakhamar tömegesen érkeznek a hivatalba, minthogy métermázsánként 80 frank kiviteli jutalmat helyezett a törvényhozás kilátásba. Ez időben ugyanis körülbelül 80 frank volt a különbség a francia legkisebb vételár és a búzának világpiaci átlagára között. A Búzabehozatali Felügyelő Szakmaközi Bizottság a jó kereskedő gondosságával és a modern élet követelményeinek figyelembe vételével hihetetlen gyorsan,¹ ha kellett telefonon, sürgöny, rádió útján intézkedett. Ennek volt köszönhető, hogy a francia kivittelt még az akkori nehéz viszonyok között is sikerrel bonyolították le.

A búzának raktározása és fokozatos piacrabocsátása azt a célt szolgálta, hogy időlegesen vonjon el nagyobb búzamenyiséget a piacról és az elraktározott mennyiségeket tervszerűen, előre meghatározott időben, fokozatosan bocsássa eladásra. A feladat nem volt könnyű. A földművelési miniszter a földművelők helyi szakszervezeteit, illetve a földműves, értékesítő szövetkezeteket bízta meg a búza elraktározásával. Ezek a szövetkezetek bizonyos feltételek mellett kötelezve lettek az eladásra felkínált búza átvételére. Másrészt azonban a termelők keze is meg volt kötve, ők ugyanis így átvételi kötelezettség esetében másnak nem adhatták el búzatermésüket, mint a helyben működő szövetkezetnek. Az államnak sok pénzébe került ennek a hatalmas tranzakciónak lebonyolítása. Hogy fogalmat alkossunk magunknak a végzett munkáról, elég a földművelésügyi minisztérium idevonatkozó statisztikai adataira mutatnunk, amelyekből kitűnik, hogy — például — 1934. év elején 20 millió métermázsánál több volt a fokozatos árubabocsátás végett elraktározott búza. A földművelésügyi minisztérium az idők során, sok kellemetlen tapasztalata után belátta, hogy ennek a munkának elvégzése nem közigazgatási embereket, hanem szakférfiakat kíván. A közvélemény is változtatást követelt ezen az ügyintézési módon, mert a beraktározás és árubabocsátás rendszertelenül történt s így nem vezetett célhoz. Ily előzmények után 1934. évi júliusában a földművelésügyi minisztérium a Gabonabehozatalra Felügyelő Bizottságra bízta a beraktározás és fokozatos árubabocsátás további megszervezését és felügyeletét is. A búza olyan beraktározása, amelynek célja az volt, hogy a következő gazdasági évre vigye át a felesleges termésmennyiséget, továbbra is a földművelésügyi minisztérium hatáskörébe tartozott. A neve-

¹ Napok alatt exportáltak körülbelül egy millió métermázsa búzát.

zett minisztérium felügyelete alatt a mezőgazdasági értékesítő szövetkezetek végezték a tényleges beraktározást. A beraktározás pénzügyi fedezetéről szintén az állami költségvetés terhére gondoskodtak.

Jelentős mennyiségű búzafelesleg felhasználásával kecsgetett a búzának állati takarmányozásra fordítása. A búza takarmányozás céljából történő felhasználásának súlyos kerékkötője volt az a körülmény, hogy a búza ára és egyéb állati takarmány ára között jelentős különbség volt. Olyan megoldást kellett tehát keresni, amelynek segítségével a mezőgazdák megtalálták számításaikat akkor is, ha búzájukat nem értékesítik, hanem az állatok etetésére fordítják. A feladat megoldása csak az esetben látszott lehetségesnek, ha valaki magára vállalja a búzaár és a takarmányár közötti különbség megtérítését. Az 1933. évi július hó 10. napján kelt törvény értelmében az állam kötelezte magát a különbség megtérítésére.

A takarmányozás céljára felhasznált búza értékvesztésének állami megtérítése igen könnyű visszaélésnek nyitott kaput. Félni lehetett attól, hogy azt a búzát, amelyet állati takarmányozásra szántak és amely felhasználás által okozott veszteséget az állam az érdekelt mezőgazdának már megtérítette, nem az előre jelzett célra fogják fordítani, hanem majd emberi táplálkozás végett történő felhasználásra értékesítik. Ennek következtében az állati takarmányozásra fel nem használt búza a piacot továbbra is terhelni fogja, az állam pedig felesleges és eredménytelen kiadásokba veri magát. A kézenfekvő visszaélések elejét veendő, a törvényhozó elrendelte, hogy az állati takarmányozás célját szolgáló búzát ártalmatlan anyagokkal megfessék és így emberi táplálkozásra alkalmatlanná tegyék. A denaturálizáció a földművelésügyi miniszter kiküldöttének ellenőrzése alatt történt.¹ Az ilyen denaturált búzát árusító vállalkozások az általuk vásárolt és az eladott búzáról pontos jegyzéket² vezettek, amely jegyzék egyrészt igazolásukra szolgált, másrészt pedig a földművelésügyi tárca ellenőrének vizsgálatát megkönnyítette. A körütekintő rendszabályok ellenére igen sok visszaélés történt. A törvénymegszegéseknek primitív módja az volt, hogy a színes festéket mosás útján eltávolították a búzáról és az így „vegytisztított“ búzát emberi táplálkozás céljára értékesítették.

¹ 1933. évi július 10-iki törvény 18. §-a és az 1933. évi október 30-iki törvény 19. §-a.

² 1933. évi július 13-iki B rendelet-törvény 5. §. 2. bekezdése.

Az eddig ismertetett rendszabályok a meglevő búzamennyiség értékesítésének megkönnyítésére törekedtek. Ezzel szemben az 1934. évi december hó 24. napján kelt törvény „megelőző intézkedéseket” léptet életbe avégett, hogy felesleges búza termelésének már jóelőre elejét vegye. A jelzett törvény 1. §-a szerint tilos búzát oly területen termelni, amely terület a kérdéses időben a helyi szokás szerint és a váltógazdaság rendjének figyelembe vételével nem búzatermesztésre szolgálna. A 2. §. megtiltja oly területnek búzával beültetését, amely területen az előző évben is búza termett. A 3. §. a búzatermő területek megrögzítése céljából elrendeli, hogy senki nagyobb területen nem termelhet búzát, mint termesztett a megelőző évben. Egy későbbi rendelkezés megtiltja a nagyhozamú búzafajták termelését.

Az 1934. évi december hó 24-én kelt törvény hatályon kívül helyezi a minimális búzaárra vonatkozó rendelkezéseket. Ezek a szabályok ugyanis nem váltották be a megalkotásukhoz fűzött várakozásokat. Az a termelő, aki nem tudta értékesíteni búzáját és akit hitelezői szorongattak, nem igen törődött azzal, hogy megkapja-e búzájáért a minimális árat. A búzaértékesítő szövetkezetek elméletben átvették az egyébként nem értékesíthető búzamennyiséget, azonban a gyakorlat az volt, hogy nem minden termelőnek sikerült búzáját ily módon értékesíteni és a kevés szerencsésnek is igen sok utánjárásába került, amíg búzáját az illetékes szövetkezet átvette és a vételárat kifizette. Azok a kis forgótókével rendelkező termelők, akik legnagyobb részben búzát termesztettek s így kiadásait az eladott búza fedezte, a legtöbb esetben kénytelenek voltak búzájukat áron alul értékesíteni. A törvény egyformán büntette mind az eladót, mind pedig a vevőt a minimális búzaár alatti adásvételi ügylet esetén. Avégett, hogy a törvény büntető intézkedéseinek elejét vegyék, a szerződésekben mindig a minimális vételár szerepelt, a valóságban azonban vagy a vevő fizetett kevesebb összeget az írásban lefektetettnél, vagy pedig az eladó szállított az írásban megállapítottnál jóval nagyobb mennyiséget, a vevő ennek ellenére a kisebb mennyiségért járó vételárat fizette. Tekintettel arra, hogy a legkisebb vételár figyelembe vételével megállapított kenyérárak mellett a molnárok és sütőiparosok már megtalálták számításukat, könnyű megérteni, milyen jelentős jogtalan haszonhoz jutottak ezek akkor, amidőn a búzát a minimális áron alul vásárolták, a kenyeret és a lisztet pedig a legkisebb vételár figyelembe vételével megállapított áron értékesítették. Az 1934. évi december hó 24. napján kelt törvény, be-

látva a legkisebb vételár hátrányait, a búza árát a kínálat és a kereslet szabad alakulására bízta. A kötött búzaár leépítésével egyidejűleg a törvényhozó gondoskodott arról, hogy a minimális búzaár megszüntetése a mezőgazdaságra ne legyen hátrányos. Az 1934. évi december hó 24. napján kelt törvény egyrészt kitágította a kormány tevékenységi lehetőségét a búza intervenciós vásárlása terén, másrészt azonban arról biztosította a termelőket, hogy minden búzamennyiséget, amelyet az akkori gazdasági évben nem tudnának értékesíteni, az állam megvásárol majd az 1935—1936. gazdasági év elején az előző gazdasági év második felében érvényben volt átlagáron.

Az ismertetett rendelkezések nem váltották be a törvényhozó reményeit. A mezőgazdák sorsán nem segítettek jelentős mértékben. Ezzel szemben az állami költségvetést oly mértékben terhelte ezeknek a rendszabályoknak pénzügyi alátámasztása, hogy a költségvetés egyensúlya veszélyeztetve látszott. A közvetítő kereskedelem, a malom- és a pékipar lelkiismeretlen tagjai húztak legnagyobb hasznot az állami kiadásokból. Ezek ugyanis ezer módot találtak arra, hogy a szabályokon túltegyék magukat és törvényellenesen növeljék jövedelmüket.

Ha az állami beavatkozás sikertelenségének okát keressük, akkor elsősorban az tűnik szemünkbe, hogy amíg a behozatal korlátozása majdnem teljesen az érdekképviselői szervek kiküldötteiből alakult bizottságra volt bízva, addig a belső túlkínálat kérdésének megoldását az érdekeltek helyett az állami közigazgatás vette magára. A földművelésügyi minisztérium, amelynek hatáskörébe a búzaigazgatási rendelkezések tartoztak, nem rendelkezett elegendő számú szakemberrel, lassú ügyintézésénél fogva különben sem volt alkalmas a gyors intézkedést kívánó feladatok megoldására. Az aktagyártás néha elháríthatatlan akadály az élet gyorsütemű fejlődésének útjában. Bürokratikus eszközökkel nem lehetett ezt az elsősorban gazdasági problémát megoldani. Amikor a túlzott behozatal fenyegette a francia mezőgazdaságot, a behozatal okszerű korlátozása végett életbeléptetett intézkedések napok alatt megoldást hoztak anélkül, hogy a francia fogyasztóközönségre — a kínálat elégtelensége miatt — ártalmasak lettek volna. A behozatali rendelkezéseket végrehajtó, érdekképviselőkre alapozott autonóm szerv érdeme volt a kérdés gyors megoldása. A túltermelés leküzdésére irányuló intézkedések nem vezettek teljes sikerre, mert ezek végrehajtása az érdekeltek helyett közigazgatási emberekre volt bízva.

B) *A Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal Szervezete.*

A búzaproblémának megoldására irányuló intézkedések megtételénél a fejlődés első stádiumában az érdekképviselők is szerepet kaptak. Közreműködésük jelentősége azonban az idők folyamán egyre csökkent. A korporációs kezdetet etatizmus váltotta fel. Sem a termelők, sem pedig a fogyasztók nem húztak hasznot az új rendszerből, sőt mindkét fél érdekeit egyaránt sértette az új igazgatás gépszerű módja. Ez magyarázza meg, hogy mind az érdekelt termelők, mind pedig a gazdasági szakértők hamarosan szakítani kívántak a búzatermelés igazgatásának új, etatikus rendszerével. A folytonos támadások hatása alatt a kormány oly megoldási módot keresett, amely az állami igazgatást ettől a terhes feladattól megszabadítani alkalmasnak látszott. A megoldási lehetőségek vizsgálatánál visszaemlékeztek a Búzabehozatalra Felügyelő Bizottság sikeres tevékenységére. A törvényhozás és a kormány egyszerre jutottak arra a megállapodásra, hogy a búzatermelés és értékesítés összes problémáját leghelyesebb lesz egy olyan szervre bízni, amely összetételében a régi búzabehozatali bizottságot utánozza. Ily előzmények után született meg 1936. évi augusztus hó 15. napján kelt törvény segítségével a *Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal*, amely a francia jogrendszer legelső, tiszta korporációs alakulata.

A Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal lényeges tulajdonságait a törvény a következőkben szabja meg:

1. A hivatal közjogi intézet. 2. A hivatal önálló jogi személy, amely a francia jogrendszer legelső, tiszta korporációs alakulata. A hivatal a kormánytól függetlenül, önállóan intézkedik pénzügyei tekintetében, kiadásait és bevételeit maga határozza meg. 4. A hivatal szerveinek megalakítása az önkormányzati elv teljes megvalósulása mellett történik. A búzatermelők a búza értékesítésével, felhasználásával foglalkozók és a fogyasztók érdekképviselői teljes szabadságban választják a hivatal intézkedő, határozó szerveinek tagjait.

„A Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal meghatározásánál fogva önálló jogi személyiséggel bíró közintézet. Tehát nem más, mint egy személyesített közszolgálat. Ez a közintézet azonban igen széleskörű autonómiában részesül. Abból következik ez a megállapítás, hogy a hivatal szervezeteinek tagjait nem a kormány nevezi ki, hanem a gazdasági és egyéb érdekképviselők választják. A megválasztottak a megbízó érdekképviselők képviselői lesznek. A közintézetek közt, amelyek a decentralizáció kisebb vagy nagyobb foka szerint különböznek egymástól, a Szakmaközi Nem-

zeti Búzahivatal a legdecentralizáltabb típushoz tartozik; ez a lényeg. Ennélfogva a Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal működése a korporatizmus megnyilvánulása és nem pedig az etatizmus megjelenése. A hivatal autonóm szerv, amely számára igazgatási teendőit részben átengedi az állam abból a célból, hogy a hivatal az irányított gazdaságot az állam számlájára megvalósítsa.¹

A hivatal élén a Központi Tanács áll,² míg a vidéki igazgatást a Megyei Szervező Bizottságok intézik.

A Központi Tanácsnak 52 tagja van,³ akik közül harmincat a termelők egyesülései, kilencet a fogyasztók érdekképviselői, kilencet a molnárok és a búzafeldolgozó ipar érdekképviselői szervei választanak, végül négy tagot a kormány küld ki.

A termelőkre eső 30 tagsági hely az alábbiak szerint oszlik meg: 1. A mezőgazdasági kamarák elnökeinek állandó gyűlése 11 tagot választ. 2. Az 1935. évi augusztus 8-án kelt törvény intézkedéseinek megfelelő, kormányhatóságilag jóváhagyott búzatermelési és búzaértékesítő szövetkezetek 18 tagot választanak. Ezek közül 6 tagnak a kistermelőket kell képviselnie, míg egy tag az algiri szövetkezeteket képviseli. 3. Egy tagot választanak az algiri bennszülötteknek az 1893. évi április 14. napján kelt törvényvel alkotott gazdasági egyesülései. A fogyasztókat megillető 9 tanácstagság közül⁴ 3 a Fogyasztási Szövetkezetek Nemzeti Szövetségére, egy a Népes Családok Egyesületeinek Nemzeti Szövetségére, egy a Keresztény Munkások Francia Szövetségére, végül egy a Francia Kézművesek Nemzeti Szövetségére esik. A közvetítő és feldolgozó iparra jutó 9 tagság közül három a kicsi, közép és nagy molnáripart, kettő a falusi és városi pékipart, egy a száraz térszövetkezet előállító ipart, egy az őrlőipart, kettő pedig a gabonaközvetítő kereskedelmet illeti meg. A földművelésügyi miniszter, a pénzügyminiszter, a nemzetgazdasági miniszter⁵ és a belügyminiszter⁶ egy-egy tagot nevez ki a Központi Tanácsba. Az érdekképviselőkre jutó tanácstagokat a már felsorolt egyesületek alapszabályukban meghatározott módon, minden külső befolyástól függetlenül választják.

¹ R. Bonnard: Syndacalisme, Corporatisme et Etat corporatif. „Revue de droit public“ 1937. évf. 207. lap.

² A Központi tanács első választott tagjainak névsorát a Journal Officiel 1937. évi augusztus 1. száma tartalmazza. (1937. évi augusztus 6. számban található helyesbítéssel.)

³ 1937. évi július 16. napjáról keltezett rendelet-törvény 1. §.

⁴ 1936. évi augusztus hó 15-én kelt törvény 3. §.

⁵ 1937. évi szeptember 1-én kelt minisztertanácsi rendelet.

⁶ 1937. évi július 16. törvény 1. §.

A hivatal választott tagjainak megbízatása három évre szól. A választott tagok harmada minden év június 15-ig kicserélődik.¹

A hivatal élén az államfő által — a földművelésügyi miniszter javaslatának megfelelően — kinevezett igazgató áll.² Az igazgató adminisztrációs tevékenységet végez, a Központi Tanács ülésén részt vesz, azonban szavazati joga nincsen.³ A hivatal számvizsgálóját a földművelésügyi és a pénzügyminiszter javaslatára szintén az államfő nevezi ki.⁴

A Központi Tanács határozó, intézkedő szerv, határozatainak végrehajtása, a tényleges búzaigazgatás, a minden megyében megtalálható „Szervező és Felügyelő Bizottság” útján történik.

Ezeknek a bizottságoknak az a feladata, hogy a szemesztermékek termelését, forgalombahozatalát ténylegesen megszervezzék és a vonatkozó rendelkezések végrehajtását ellenőrizzék. A bizottságok osztják fel a malmok között az őrlésre kerülő búzát. A bizottságok feladata a termelés megszervezésére, a gabonaárak rendezésére vonatkozó vélemények, tervezetek készítése és a Központi Tanács által kívánt mindennemű felvilágosítás beszerzése.

Amint említettük, minden megyében van egy szervező és felügyelő bizottság, kivételt csak Seine és a Seine-et Oise megyék képeznek, amely két megyében együttesen van egy bizottság.

A megyei bizottságok összeállítása olyan, mint a Központi Tanács szervezete. A Központi Tanácsban képviselt érdekképviseletek az ottani arányban kapnak helyet a megyei bizottságokban is. A kormány kiküldötteinek jutó négy helyet a prefektus tölti be.

A megyei bizottság tanácstagsága két évig tart, azonban a megbízatás többször is megújítható. A tagok felét minden év június 15. előtt kisorsolják s így minden évben van választás, amely alkalmat nyújt az esetleg megváltozott közhangulatnak megfelelő módosításokra.⁵ A megyei bizottság ülésein — szavazati jog nélkül — résztvehet a kerületi mezőgazdasági hitelintézet elnöke.

A megyei bizottságok szintén jogi személyek. Költségvetésük miniszteri határozat útján nyer jóváhagyást. Bevételeiket a sajátos bevételeken kívül a megyéktől és a községektől nyert szubven-

¹ 1937. június 20. rendelet 1. §.

² 1930. december 30. rendelet szabályozza a hivatali személyzetét.

³ 1936. évi augusztus 15-én kelt törvény 3. §.

⁴ Az 1936. évi augusztus 15-én kelt törvény 2. §. utolsó bekezdése.

⁵ 1936. évi szeptember 7. napján kelt rendelet 3. §-át helyettesítő 1937. évi június 20. napján kelt rendelet 2. §-a.

ciók, valamint a Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal esetleges pénzügyi hozzájárulásai alkotják.

A megyei bizottságok határoznak abban a kérdésben, hogy szükséges-e újabb búzaszövetkezet megalakítását elősegíteni. Ahol célszerűnek látják, ott a bizottságok előmozdítják, illetve támogatják a szövetkezet megalakulását. A búzaszövetkezeteknek jutó pénzügyi támogatások, szubvenciók szétosztása a megyei bizottságok útján történik.¹ A megyei bizottságok határoznak a búzatermelő és búzaértékesítő szövetkezetek között illetékesség kérdésében felmerült ellentétekben. Új szövetkezetek alakulása csak az illetékességgel bíró megyei bizottság hozzájárulásával hagyható jóvá. Ha több megyei bizottság különböző véleményt nyilvánít, a végső fokon a Központi Tanács dönt.

Minden termelő az általa szabadon választott szövetkezetbe léphet. Egy mezőgazdasági vállalkozás azonban tagként csak egy szövetkezethez tartozhatik.

A búza értékesítése, forgalombahozatala, elraktározása, a búzaszövetkezetek útján történik. Ezért a szövetkezetek a búzahivattól támogatásban részesülnek.

Anélkül, hogy a búzaszövetkezeteknek juttatott állami kedvezményekre igényt tarthatnának, résztvehetnek a búza értékesítésében a gabonakereskedők is,² amennyiben szándékukat a megyei bizottságnak bejelentették. A megyei bizottságoknak a legapróbb üzleti tevékenységre is kiterjedő felügyelete mellett a búzakereskedők is jogosítottak búzát vásárolni, búzát raktározni és búzát szállítani oly feltételek mellett — és természetesen a fokozatos értékesítésre vonatkozó szabályok betartása mellett — mint a termelők szövetkezetei. A búzaértékesítésre jogosított kereskedők közül a megyei bizottság törli azokat, akiket bűntett miatt elítéltek és azokat, akiket a bíróság lopás, csalás, sikkasztás, vagy egyéb vagyon ellen elkövetett vétség miatt, avagy végül a búza forgalombahozatalára vonatkozó szabályok megszegése által elkövetett kihágás miatt elítél. Nem működhetik mint búzakereskedő az sem, aki csőd vagy kényszeregyességi eljárás hatálya alatt áll. A megyei bizottságnak búzakereskedői jogot megvonó határozata ellen a Központi Tanácshoz van jogorvoslatra lehetőség.

A megyei bizottság jóváhagyása, illetve felhatalmazása szükséges ahhoz, hogy oly új kereskedelmi vállalkozás létesüljön,

¹ Lásd az 1937. október 17-én, 1937. október 30-án, 1938. január 13-án kelt idevágó rendeleteket.

² A malmok és a pékek búzát a termelőtől közvetlenül nem vásárolhatnak és a búza értékesítéséből ki vannak zárva.

amely a búza vásárlását, elraktározását, forgalombahozatalát tűzi ki kereskedelmi tevékenysége céljául. A megyei bizottság felhatalmazása szükséges ahhoz is, hogy egy, már meglevő kereskedelmi vállalkozás az előbb körülírt térre terjessze ki tevékenységét.¹

A búza hivatalos ára, valamint a felszámítható költségek jegyzéke minden polgármesteri hivatalban, valamint az összes kereskedők irodájában s végül a szövetkezetek székhelyein mindenki által látható helyen kifüggesztendő. A kereskedők tartoznak ügyfelüknek egész búzatermését megvenni.² Mezőgazda termését csak „en bloc” adhatja el a szabadkereskedelemnek. A kereskedők az általuk vásárolt búza ellenértékét nem fizethetik ki közvetlenül a termelőnek, hanem a kerületi mezőgazdasági hitelintézet útján utaltatják át. Ennek a rendelkezésnek az a célja, hogy az esetleges áron aluli búzavásárlásoknak elejét vegye. Az a hitelintézet, amely útján a búza vételárának kifizetése történik — az ügyletre vonatkozó adatok és iratok birtokában — ellenőrzi a búzaár betartását.³ Az előbb említett intézkedésnek, amely szerint a búzakereskedő, amennyiben valamely termelőtől búzát vásárol, ennek a termelőnek egész búzatermését megvásárolni tartozik, a célja az, hogy már előre lehetetlenné tegye a visszaéléseket. A törvényhozó ugyanis elejét akarja venni annak, hogy a búzakereskedők csak az elsőrendű búzát vásárolják meg a termelőktől, míg a silányabb minőségűek megvásárlása a búzaszövetkezetekre maradjon. A törvény szavai szerint a búzakereskedő mind a jóminőségű, mind a gyengébb minőségű búzát megvenni tartozik, amennyiben a mezőgazdától közvetlenül vásárol búzát.

Mind a búzavásárlással foglalkozó szövetkezetek, mind a búzakereskedők kötelezve vannak arra, hogy ügyleteiket, különösen pedig a vásárolt és eladott búza mennyiségét, a vevők és az eladók nevét és pontos címét feltüntető kimutatást terjesszenek minden hó végén a megyei bizottság elé. A bizottság jogosult és egyúttal köteles is arra, hogy a bejelentéseket ellenőrizze és felülvizsgálja. Amennyiben a búzakereskedő és a termelő között a búza eladásából kifolyólag vita merül fel, a végső döntés joga az illetékes megyei bizottságot illeti meg. Ennek határozata ellen jogorvoslatnak nincsen helye. Így a törvényhozás nemcsak igazgatási feladatokat bíz az érdekképviselők szabadon választott képviselőiből álló szervekre, hanem bírói jogosultságokkal is felruházza azokat.

¹ 1936. augusztus 15. törvény 6. §-a.

² 1937. augusztus 27. rendelet-törvény 1. §-a.

³ 1936. augusztus 15. törvény 6. §. 5. bekezdés.

Azt a kereskedőt, aki a megyei bizottság valamely határozatát késedelmesen, hibásan hajtja végre, illetve nem teljesíti, a megyei bizottság büntetéssel sújtja. A büntetés a bűnösség fokához arányosítva a kereskedelmi tevékenység bizonyos korlátozásától kezdve a búzakereskedelemből történő teljes kikapcsolásig terjedhet. A megyei bizottság ítéletét — fellebbevitel esetén — a Központi Tanács bírálja felül. Míg az előbbi jogszabály a végső fokon döntő polgári bíró hatáskörével látja el a megyei bizottságokat, a most ismertetett rendelkezés alapján a megyei bizottságok büntető tanácsokká lesznek.

A megyei bizottság felhatalmazhatja a búzaszövetkezeteket arra, hogy a búzának elraktározását, időszakos elhelyezését, vagy más hasonló tevékenységet a helyi kereskedelemre bízzanak. Ennek az eljárásnak csak akkor van helye, ha az illető kereskedő saját számlájára búzaügyletekkel nem foglalkozik. Ily megbízást molnároknak, pékeknak sohasem lehet adni.

C) A Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal jogosítványai.

A Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal jogosítványait főbb irányelvek szerint az alábbi csoportokba foglalhatjuk össze:

1. A búzára vonatkozó törvények és rendeletek végrehajtásának biztosítása, a végrehajtás megszervezése, továbbá felügyelet a közvetlen végrehajtó orgánumok, szövetkezetek, megyei bizottságok felett. 2. A búza árának megállapítása. 3. A belföldi értékesítés módjának szabályozása, az elraktározandó búza mennyiségének, az elraktározott búza fokozatos piacra bocsátása ütemének megállapítása. 4. A búza és más szemes termény, liszt, dara kiviteli és behozatali monopóliuma. 5. Privilégiumok a búzarakárjegyre adott kölcsönök jótállása, illetve a vállalt kezesség alapján a mulasztó adós helyett fizetett összeg biztosítása terén. 6. A búza termelésére, forgalombahozatalára, értékesítésére vonatkozó szabályok megsértése miatt kiszabott pénzbüntetések felerészből a hivatalt illetik.

A Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal felügyeleti joga kiterjed a megyei bizottságokra, a búzaszövetkezetekre, a szövetkezeti malmokra, a búzakereskedőkre, továbbá a magánmalmokra, valamint az összes búzatermelő mezőgazdára. A felügyeletnek célja a törvény szabatos végrehajtásának előmozdítása, különösen a búza minőségére, a búza árára, valamint a fokozatos értékesítésre vonatkozó szabályok hiány nélküli betartásának biztosítása.

Minden év júniusának második felében a Központi Tanács

a búzatermés várható hozamáról előzetes becslésen alapuló, a várható terméseredményt tartalmazó jelentést készít.¹ A megyei tanácsok javaslatát meghallgatva a Központi Tanács egyidejűleg megállapítja azt, hogy minden egyes termelő, vagy feles gazdálkodó, aki a megelőző gazdasági évben 100 métermázsánál több búzát hozott forgalomba, a következő gazdasági év elején minő mennyiségű búzát értékesíthet szabad kézből a fokozatos értékesítésre vonatkozó rendelet megjelenése előtt.

Minden év augusztusának² második felében a Központi Tanács, miután az összes megyei bizottság tervezetét vizsgálat alá vette, megállapítja a búza árát. Ennél az aktusnál a tanácsnak figyelembe kell vennie a várható termés hozamot, az 1911., 1912. és 1913. évben a párisi tőzsdén jegyzett búzaárakat és az átlagos áremelkedést. Az így meghatározott búzaár nem lehet kisebb, mint az 1914. évi búzaár felértékelve a falusi életben tapasztalt áremelkedések, a mezőgazdasági munkabéremelkedések, továbbá a mezőgazdaságra háruló közterhek növekedésének arányszámával.

Minden év július elseje előtt a Központi Tanács — hasonló szempontok figyelembe vételével — meghatározza az algiri búza árát is.

A Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal most ismertetett jogsultsága a mai alakjában igen sok vita után született meg. Abban a kérdésben, hogy a hivatalt illeti meg a búza árának megállapítási joga, nem volt eltérés a különböző véleményeltérők között. Annál nagyobb volt a vita a felett, miként hozza meg a hivatal a búzaárát megállapító határozatát. A kormány eredeti javaslata szerint a hivatalt csak abban az esetben illeti meg a búza árának megállapítási joga, ha a Központi Tanács erre vonatkozóan egyhangú határozatot hoz. Hogyha a tanács nem képes egyöntetű állásfoglalásra, a búzaár megállapításának joga visszaszáll a kormányra. A törvénytervezetet a képviselőház első ízben ebben az alakban szavazta meg. A szenátus azonban észrevette a kormány javaslata mögött meghúzódó szándékot, amely végeredményben a végrehajtó hatalom részére kívánta biztosítani a búzaár megállapításának lehetőségét. Amint láttuk, a Központi Tanácsban teljes jogú tagként résztvesz négy miniszteri kiküldött is. Ezek közül bármelyik megakadályozhatja az egyhangú határozat létrejövetelét, ha a felettes hatósága ezt kívánja. Így — az

¹ 1936. évi augusztus 15-én kelt törvény 8. §-a.

² 1937. évi július 16-án kelt rendelettörvény 6. §-a.

eredeti javaslat szerint — a mindenkori kormány módot talált volna arra, hogy a búzaár megállapításának jogát magának szerezzé meg és ily módon elvonja a Szakmaközi Nemzeti Búza-hivataltól ennek egyik igen fontos jogosultságát. A szenátus megváltoztatta a képviselőház által elfogadott szöveget és ennek helyébe oly rendelkezést iktatott, amelynek alapján a Központi Tanács abszolút szótöbbséggel hozott határozata elég lett volna a búza árának jogerős megállapításához. A szenátusnak ez az állásfoglalása a kormány javaslatával szemben az ellenkező végletbe csapott át. A Központi Tanács összetétele alapján a búzatermelők a többi érdekképviselőt kiküldöttei nélkül is abszolút többségben vannak. Az 52 tanácstag közül ugyanis 30 a búzatermelő érdekképviselőt kiküldötte. A szenátusi határozat törvényerőre emelkedése azzal a veszéllyel fenyegetett,¹ hogy a tanács többségét alkotó búzatermelők a búza árát igen magasra szabják meg és az ár megállapításánál nem lesznek tekintettel a fogyasztó közönség érdekeire. A képviselőházat illeti meg az igazságosnak látszó közvetítő megoldás első megszövegezésének érdeme. Guernier képviselőnek — később törvényé lett — indítványa szerint ugyanis a Központi Tanácsnak olyan határozatai, amelyek *a)* a búza árát, *b)* a kivitelre szánt búza, *c)* illetve a behozható búza mennyiségét és végül *d)* az algiri malmok által fizetendő búzaárat határozzák meg, csak akkor válnak jogerőssé, ha a határozat hozatalánál a Központi Tanács tagjainak legalább négyötöd része jelen van és a jelenlevő tanácstagok közül legkevesebb háromnegyed rész szavazott az idevonatkozó határozat mellett. Ilyen minősített szavazattöbbséget igénylő határozatok hozatalánál 52 tanácstagot véve alapul, legalább 42 tanácstagnak kell jelen lenni és e tanácstagok közül legkevesebb 32-nek szavazata szükséges jogerős határozat hozatalához. Ez a kétszeres feltétel megakadályozza, hogy a termelők valaha is egyedül állapíthassák meg a búza árát. A tanácskozásképeséghez megkívánt 42 tanácstag még a búzatermelők és a búzaértékesítő érdekképviselőt kiküldötteinek (30+9 tanácstag) szövetkezése folytán sem állhat elő, ha a fogyasztók érdekképviselőiteinek megbízottjai és a kormány kiküldöttei távol maradnak. Világos, hogy az ár megszabásánál a búzatermelői érdekképviselőt kiküldötteit illeti meg a legjelentősebb szerep, de a közönség érdekére veszélyes lett volna a búzatermelőknek döntő szót adni a búzaár megállá-

¹ Lásd bővebben a képviselőház 1936. évi augusztus 6. napján tartott ülésének naplóját (Débat parl. Chambre, 1936. p. 2600.)

pítésánál. Ha a Központi Tanács nem volna képes ilyen kétszeresen minősített szavazat-többséggel határozatot hozni, a minisztertanács állapítja meg a búza árát azon szempontok figyelembe vételével, amelyeket a Központi Tanácsnak kell szemmel tartani a búzaár megállapításánál.

1937. évi augusztus hó 25. napján a búzahivatal a következő búzaárakat tette szabállyá: a kontinentális 76 kilós búza ára 181 frank, a 78 kilogrammos algiri búza métermázsája 178 frank. Ez az ár januárig egy frankkal, januártól augusztusig egy frank 50 centimessel növekszik havonta.¹

A búzaár megállapítását követő négy napon belül a molnárok, a pékek, a búzadaráló vállalatok, a búzakereskedők, a búzaszövetkezetek, a búzatermelők s mindazok, akiknek birtokában vagy birlalatában valamely búzamennyiség van, az általuk birtokolt vagy birlalt búzáról kimutatást készíteni és e kimutatást — a bejelentő lakóhelye, illetve gazdasága székhelye szerint — illetékes polgármesteri hivatalban bemutatni tartoznak.² A bejelentési kötelezettség alól mentesek:

1. Azon termelők készletei, akiknek birtokában levő búza mennyisége 10 métermázsát nem haladja meg. 2. A Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal tulajdonát képező, továbbá az általa biztonsági célból felhalmozott búzamennyiség. 3. Katonai, vagy tengeri hatóságok tulajdonában levő búza- és lisztmennyiségek.³

Az előbbieket során említett határidő alatt mindazok, akik liszt vagy féligőrölt búza birtokában vannak, a birtokolt liszt vagy dara mennyiségét szintén tartoznak bejelenteni.

A bejelentési határidőt követő 5 napon belül a bejelentők nevét, pontos címét és a bejelentett mennyiséget feltüntető kimutatást közzéteszik a polgármesteri hivatal főbejáratán történő, 30 napig tartó kifüggesztés útján. Ugyanezen idő alatt a polgármester a bejelentésekről két másolatot készítet, amelyek közül egy az illetékes adóhivatalba kerül.

Abban az esetben, ha az új termésre megállapított búza ára magasabb, mint a megelőző gazdasági évben megállapított búzaár volt, a bejelentők a Szakmaközi Nemzeti Búzahivatalnak a két búzaár különbözetéig terjedhető árkiegyenlítő járulékot tartoznak fizetni minden métermázsá birtokolt, vagy birlalt búza vagy liszt,

¹ Journal Officiel 1937. évf. 9800. lap.

² 1937. évi július 16. rendelettervény 7. §-a. Módosítva az 1937. július hó 25-iki rendelet 14. §-a által.

³ 1937. évi július hó 23-án kelt rendelet 8. §-a.

illetve dara után.¹ Az árkiegyenlítő járulék mértékét, amely a különböző kategóriák szerint különböző nagyságú, a pénzügyminiszter és a földművelésügyi miniszter javaslata alapján az államfő rendelettel állapítja meg.² ³ Az árkiegyenlítő járulék a megállapítását követő 30 napon belül esedékes. Amennyiben ennek összege 300 frankot meghaladja, megfizetésére — biztosítékkadás mellett — 3 havi határidő engedélyezhető.⁴ Az árkiegyenlítő járulékokat az illetékes adóhivatalhoz a Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal számlája javára kell befizetni. Az árkiegyenlítő járulékokból befolyó összeget a Központi Tanács egyrészt — legfeljebb 50 %-ban — az általa felállított jótállási pénztár javára, másrészt pedig a búzaszövetkezeteknek juttatandó szubvenciókra fordítja.

Abban az esetben, amidőn az új gazdasági évre érvénybe léptetett búzaár a régi búzaárnál kisebb, a molnárok és a búza ipari felhasználásával foglalkozó egyéb vállalkozók kötelezhetők arra, hogy rendelet útján meghatározott mértékben a régi áron vegyenek át búzát.⁵ A kötelező átvétel módozatait a pénzügyi és földművelésügyi miniszter — azaz amennyiben Algirről van szó, belügyminiszter, — javaslatára az államfő határozza meg.

A mezőgazdák minden év április 15. és május 1-je között a búzával bevetett terület nagyságát az illetékes polgármesteri hivatalban bejelenteni tartoznak. Ugyanitt tartoznak bejelenteni legkésőbb szeptember 30-án az általuk aratott búzamennyiséget. Ennek a rendelkezésnek az a célja, hogy a Szakmaközi Nemzeti Búzahivatalnak módja legyen figyelemmel kíséreni a búzatermelés fejlődését és hogy a hivatal a szükséges intézkedéseket idejében megtehesse.

Minden év elején, de legkésőbb február hó 1. napján a Központi Tanács összeül és határozatot hoz a tekintetben, hogy a szeptember 1-ig számított gazdasági évben van-e szükség búzabehozatalra. Ha a termés az ország által szükségelt búza mennyiségét el nem éri, a Központi Tanács határoz a biztonsági búzakészlet esetleges piacra bocsátása kérdésében.

¹ 1957. évi augusztus 31. napján kelt rendelet 1. §-a.

² Az 1957. évi augusztus 12-én kelt rendelet (Journal Officiel 9509. lap), az elsőrendű búza kiegyenlítő járulékát (1957. évi július hó 30. napján birtokolt vagy bírlalt búza mennyiségét véve alapul) 6 fr. 50 centimesben, ily búzából készült darát pedig 10 frankban állapította meg.

³ Az 1957. évi szeptember hó 1. napján kelt rendelet (Journal Officiel 10578., illetve 10598. lap) a másodrendű búza árkiegyenlítő járulékát 21 frankban, a lisztnek árkiegyenlítő járulékát 24 frankban határozta meg.

⁴ 1957. évi július 25-án kelt rendelet 12. §-a.

⁵ 1957. évi július hó 16-án kelt rendelettörvény 7. §. 2°. része.

Ha a terméseredmény felesleget mutat fel, a Központi Tanács meghatározza azt a mennyiséget, amely mennyiség kivitelre vagy pedig elraktározásra kerül. A tanács ugyanekkor állapítja meg az export, illetve a búza elraktározásának időpontját.¹ A felesleges búzamennyiséget a Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal számlájának terhére a búzaszövetkezetek vásárolják meg.

Termésfelesleg esetén a Központi Tanács jogosult arra, hogy rendeletet intézzen a kerületi mezőgazdasági hitelintézetekhez, hogy ezek a búzakereskedők által a pénztáraiknál lefizetett búzavételárak egy részét — legfeljebb 25 %-ot — visszatartsák és ne fizessék ki az eladóknak. A visszatartott összegeket a hitelintézetek csak a búzahivatal által meghatározott időben fizetik ki a jogosítottak kezébe.

A Központi Tanács minden év november elseje előtt megállapítja a fokozatos piacrabocsátás tervét oly termelők részére, akik a megelőző gazdasági évben 100 métermázsát meghaladó búzát értékesítettek.² A fokozatos piacrabocsátás utolsó szakasza a következő év január 30. után nem terjedhet.³

Az 1936. évi augusztus hó 15-én kelt törvény 10. §-a szerint a Nemzeti Hivatalt monopólium illeti meg a búzának, valamint vonatkozóan. E tevékenységénél a hivatal közigazgatási orgánumokat, vagy magánszemélyeket egyaránt felhasználhat.

400 millió frankot meg nem haladóan a búza behozatali vámösszeget meghaladó vámilletékből a hivatal a pénzügyi törvényekben meghatározott százalékban részesül.

Jelentős szerepet juttat a törvény a Nemzeti Hivatalnak a búzraktárjegyekre folyósított kölcsönök terén. A hivatal jótálkétharmad részének értékéig a Banque de France, vagy pedig a Banque de l'Algérie kölcsönt folyósít olyan termelők számára, akiknek a termése még nem nyert értékesítést, vagy olyanok ré-

¹ 1937. évi november hó 4. napján kelt rendelet (Journal Officiel 12.537., illetve 15.569. oldal) előleges búzakisvitelre teremt lehetőségeket. Természetes meg. A kivitel feltételeiről az 1937. évi november hó 5-én kelt rendeletek (Journal Officiel 12.572. lap) szólnak.

² 1937. évi november hó 25. napján kelt rendelet 8. és 15. §. 1. bekezdése.

³ 1937/1938. gazdasági évre vonatkozóan lásd a Journal Officiel 1937. évf. 12.317 lapján közölt határozatot.

szére, akik a fokozatos piacrabocsátásra vonatkozó szabályok miatt termésük értékesítésében akadályozva voltak. Ha az adós fizetési kötelezettségének nem tesz eleget és így a búzahivatal teljesít helyette, a hivatal adósának összes vagyontárgyára előjogos zálogjogot nyer. A zálogjog a kifizetett tőke, kamat és költségek erejéig terjed.

A Szakmaközi Nemzeti Búzahivatal rövid működése alatt igen szép eredményt ért el. A felmerülő problémák megoldása gyorsan, minden zökkenő nélkül történik. A termelők, akik számára a hivatal nyugodt életet biztosít, éppúgy meg van elégedve tevékenységével, mint a fogyasztók, akiknek életét nem nehezítette meg a búza árának megrögzítése. A szabályozás, amelynek megvalósításán a búzahivatal és az érdekeltek együtt, közös erőfeszítéssel dolgoznak, csak a közvetítő kereskedelemre volt hátrányos. A hivatal munkája ugyanis lehetetlenné teszi a közvetítő kereskedelem számára aránytalan haszon szerzését és megakadályozza azt, hogy a búzakereskedők és a búza feldolgozásával foglalkozó ipari vállalkozások kiuzsorázzák a termelőket. A hivatal szabályozza a termelést, ennek mértékét a kereslethez hozzáidomítani igyekszik. Másrészt azonban a hivatal megszervezte és rendszeresítette a búza értékesítését, kizárt innen minden felesleges közvetítőt és megakadályozta az árromboló tisztességtelen versenyt.

A hivatal működése fényes védőbeszéd a korporációs igazgatás mellett. Azt a feladatot, amit az állami igazgatás nem tudott megoldani, az érdekelt szakmabeliek egyesüléseiből alakult szervezet az egyik napról a másik napra valósította meg mind a termelők, mind pedig a fogyasztók legnagyobb meglegésére.

23. §. A Földközi-tengerparti halászbírák.

(*Les prud'hommes pêcheurs de la Méditerranée.*¹)

A francia érdekképviselői alakulatok között az egyik legrégebb és legérdekesebb forma a Földközi-tengerparti halászbírák bírósága. Vannak olyan történelmi emlékek, amelyek jogossá teszik azt feltevést, hogy ezek a halászkamarák közvetlen utódai a Földközi tenger partján már a római időkben létező *fraternitates nauticae*-nek. Ma már annyi megállapítást nyert, hogy ezek a halász-

¹ Couronnat: La juridiction des prud'hommes pêcheurs. Paris 1914. Mar-
cilhe: Les prud'hommes pêcheurs de la Méditerranée. Toulouse. 1919

egyesülések a frankkorszak kezdetén már működtek.¹ Marseillesben egy 1402-ből származó királyi kiváltságlevelet őriznek. Egy 1431. évi október hó 14-én kelt rendelet szabályozza a közönség életét. Az ügyvédi kamarák mellett a szakmai egyesülések közül csak a Földközi-tengerparti halászok egyesülései állták ki a forradalmi idők viharát.² Marseillesi halászoké az érdem, hogy a törvényhozó nemzetgyűlés előtti felvonulásukkal kivívták egyesüléseik számára a további élet lehetőségét.³

Természetes dolog, hogy ezeknek a halászbíróságoknak életformája az évszázadok folyamán sok változáson ment át. Hiszen a változásnak nyomon kellett követnie a társulati életformák fejlődését. A halászbíróságok lényege azonban az ezeréves történelem alatt sem változott. A társulati életre vonatkozó utolsó fontos szabályok az 1859. és 1927. évekből erednek.⁴

A Földközi-tengerparti halászat különleges természete hozta magával azt, hogy itt egész sajtószerű egyesülések alakulhattak ki. A nagy halászhajók ismeretlenek a parti halászat világában, azonban a tenger itt is megköveteli a maga áldozatait akár a hosszú járatú hajók halászaik közül. Egy-egy hajó személyzete négyöt emberből áll. Az alkalmazottak legtöbbször a család fiatalabb tagjai, akik egy bizonyos idő múlva maguk is hajótulajdonosok lesznek. A foglalkozás közössége mellett legtöbbször ott van a családi kapcsolatok összefűző ereje is. A halász a hajótulajdonosban nemcsak a főnökét látja, hanem esetleg apját, nagybátyját vagy idősebb fivérét is. A halászat megszervezése, a szükséges eszközök beszerzése, a rend és fegyelem biztosítása, majd pedig a zsákmány értékesítése a hajótulajdonosok vállán nyugszik. A hajón dolgo-

¹ Jean Poujade: Une très ancienne amorce corporative: Les prud'hommes de pêche du littoral Méditerranéen. (Anticipations corporatives.) Paris. 1958. 153. lap.

² A Limoges-i mészárosok korporációja, amelynek eredete szintén a római korra nyúlik vissza, (bár az egyesülés zászlain alapítási évként 951. K. u. szerepel), a forradalmi idők alatt nem fejtett ki működést, azonban a tesztületi életet a tagok titokban tovább is folytatták. Később 1887. és 1891. évi alapítási szabálymódosításokkal az érdekes, középkori jellegű szervezet új életre kelt s ma is létezik. Lásd: A. Delor: La Corporation des Bouchers à Limoges. 1880. Limoges. 1877. — Delor: La famille chez les Bouchers de Limoges. Paris. 1892. Moussac: Une corporation d'autrefois encore vivant aujourd'hui. (V. ö. Coutillard „Corporation des Bouchers de Mulhouse. Strasbourg. 1937.“ című munkájával.)

³ 1790. évi december hó 8—12-ről keltezett rendelet.

⁴ 1859. november hó 19-én, 1919. október hó 29-én és 1927. évi október hó 2-án kelt rendeletek.

zók jól ismerik a hajósgazda gondterhes életét, hiszen vele együtt élnek, örömeiben részesednek és osztoznak bánatában. Bizonyos tekintetben gondviselőjüket látják a főnökben, akivel szemben őket csak másodlagos természetű jogosultságuk illetik meg. Így érthető, hogy a halászbíróságok évezredek életében sohasem került szóba, hogy a halászhajó alkalmazottjait is felvegyék tagul a közösség keretébe s nekik beleszólást engedjenek a társulat életébe. A halászbíróságoknak csak a halászgazdák a tagjai. Minden hajóssorozó bizottsági kerület halászgazdái külön-külön életű egyesülést alkotnak, amely egyesületek közgyűléseiken szabadon választják a halászbírákat. A halászbíróságoknak igen széleskörű jogosultságaik vannak. A jogosultságok tartalmuk szerint három csoportba oszthatók: 1. a tengerpartok rendészetére vonatkozó szabályok hozatala; 2. a partok tényleges igazgatása, a vonatkozó rendeletek végrehajtása, 3. a halászat keretében felmerült jogviták eldöntése.

A tengeren és a partokon folyó munkára, a halászhelyek kijelölésére, a halászatra és a biztonsági intézkedésekre vonatkozó rendszabályok megalkotása a bíróságok feladata. A bíróságok határozzák meg a halászhajók kihajózási rendjét, elrendelik oly intézkedések megtételét, a melyek a halászok életének biztonságát célozzák.

A halászbírák kezelik a közösség vagyonát. A társulatok székházában feltalálható mindaz, amire a halászembernek szüksége van. Ezeknek használatára (különösen a kátrányozó és festőszobák játszanak itt szerepet) csak a társulati tagok jogosultak. A társulat pénze felett szintén a választott bírák rendelkeznek. Ők határozzák meg, hogy szerencsétlenül járt tagtársnak minő természetű és mértékű segítséget kell nyújtani. Volt már eset arra, hogy a halásztársulat a viharban elpusztult hajó helyébe szebbet és nagyobbat építtetett és adott a tagtárs hajósgazdának.

A halászbírák bírói jogosultságokkal is fel vannak ruházva. Ezek a bírói jogosultságok egyrészt magánjogi természetűek, másrészt azonban a büntetőjog birodalmába tartoznak. *Magánjogi téren a halászbírák illetékessége a hajóösszeütközésekből, a szerencsétlenségekből származó kárigények tekintetében a halászgazdák között felmerült viták elbírálására vonatkozik.* A halászbírák határoznak minden peres ügyben, amelyre okot a halászat adott.¹ *A halászbírák jogerősen döntenek el és fellebbezés kizárásával állapítják meg a kártérítést.*² A halászbírák büntetőbírói jogosultsága a

¹ 1859. évi november hó 19-én kelt rendelet 17. §-a.

² A semmitűszék 1847. évi július hó 13-án kelt határozata.

halászat keretében elkövetett kihágásokra szorítkozik. A kihágásokért pénzbírságot vehetnek ki, amely pénzbírság az egyesület pénztárába kerül.

Előfordul, hogy az egyesületi vezetők e bírói jogosultságaikból kifolyólag hatalmi túllépést követnek el és olyan peres ügyet bírálnak el, amelyre nézve nincsen hatáskörük. Jean Poujade¹ leír egy híressé vált ilyen esetet, amelynek során hivatásos halászok és szórakozásból halászók vitájában a halászbírák, ámbár hatáskörük nem volt, ítéletet hoztak. Elítélték a szórakozásból halászókat, jachtjukat lefoglalták és azt árverésen eladták.²

A halászbírák fennakadás nélkül, általános megelégedésre végzik munkájukat. A szervezet közel kétezer éves élete fényesen tanuskodik amellet, hogy megfelelő formák között egy szakma vagy foglalkozási ág rendészetét nyugodtan rá lehet bízni az érdekeltek szakegyesületére. Ez a megállapítás éppúgy helytállott évszázadokkal ezelőtt, mint helyesnek bizonyult a modern életben. A Földközi tenger partvidékeinek halászatára vonatkozó igazgatás nem terheli az állami adminisztrációt s emellet jobb, olcsóbb és gyorsabb is, mint amaz.

¹ Une très ancienne amorce corporative: Les prud'hommes de pêche du littoral méditerranéen (Anticipations corporatives) 157. oldal.

² A halászbírák jogosultak halászsorszám, halászbárka, háló lefoglalására, elárvereztetésére, de csak hivatásos halászok ellenében. Más személyekkel szemben semminemű bírói jogosultságuk nincsen.

HATODIK FEJEZET.

Testületi önkormányzat Franciaországot környékező államokban.¹

24. §. Portugália.²

Ha valaha volt ország, amely a politikai és a gazdasági kísérleti nyúl szerepét megadással és önkínzó örömmel töltötte be, ez Portugália. Az utóbbi 100 évben a világnak ez az egyik legszebb, legromantikusabb állama, amelynek gazdasági kincsei gondtalan, megelégedett életet biztosíthattak volna a lakosság számára, talán az ismert összes kormányzati formákat, gazdasági berendezéseket megpróbálta, átélte. A véres kezű, emberietlen katonai diktatúráktól hosszú út vezet el a szélső anarchista, carbonari kormányokig. Más boldogabb népek évezredek alatt tették meg ezt az utat. Portugáliának azonban egy évszázadra sem volt szüksége ahhoz, hogy az ellentétes pólusok között vezető ösvényt többször is befussa. Nem kell csodálkozni tehát azon, hogy a gazdagságot, nyomor, a megelégedettséget korgó gyomrú, munkátlan tömeg panaszkórusa, a vallásosságot szabadkőműves athéizmus, az istenes énekeket gyalázkodó káromkodás váltotta fel. Úgy látszott sokáig, hogy az erkölcsi, gazdasági, politikai szétbomlás nem állítható meg, hogy a portugál tűzhányó megnyugvására nem lehet számítani. Kormányok jöttek, kormányok mentek, azonban a politikai,

¹ Tekintettel arra, hogy az olasz és a német korporációs törekvésekről számos, népszerű kézikönyv van forgalomban, azok tárgyalását mellőzzük.

² Irodalom: *Ferro*: Salazar et le Portugal nouveau. Paris. 1934.; *Husson*: Notes sur le corporalisme au Portugal. Revue économique internationale. 1936. évf.; U. ö. Revèlement économique du Portugal. Lisbonne. 1936. *Lavaque*: La Renaissance financière et économique du Portugal. Lisbonne. 1936.; *Perrou*: Le Portugal et Salazar. Paris. 1935.; U. ö.: Capitalisme et Communauté de travail. Paris. 1938. 104. és köv. lap. *Perrou*: Essais sur le Corporalisme. Paris. 1937. 137. és köv. lap. *Samson*: Le corporalisme au Portugal. Paris. 1937.

gazdasági, szociális, pénzügyi kérdőjelekre megnyugtató választ sem a konzervatív, sem a szocialista, sem pedig az anarchista miniszterek nem tudtak adni. 1926. évben *Gomes da Costa* tábornok vezetésével újból katonai forradalom lángolt fel. Ez a megmozdulás is sikerrel járt, hiszen a nép minden változástól szomorú sorának jobbrafordulását, megnyugvást várt. 1928. évben *Carmona* tábornokot választják a köztársaság elnökévé. Az új elnök első teendője, hogy a combrai egyetem tanárát *Oliveira Salazart* pénzügyminiszterré nevezi ki.¹ Az új pénzügyminiszter csodát művel. Egy év alatt rendbehozza az állam háztartását, megszünteti a deficitet és az állami költségvetést oly mértékben szanálja, hogy az 1929. évtől kezdődően állandóan felesleget mutat fel. Ilyesmire Portugáliában még azok a bizonyos legöregebb emberek sem emlékeztek. Az első pénzügyi év óta minden költségvetés aktív, noha a világ gazdaságát New Yorktól Londonig megrázkódtatta a sohasem látott erejű válság. A peso egyike lett a legszilárdabb valutáknak, a munkanélküliség megszűnt és a sok nyomorúság után beköszöntött a hét kövér esztendő.

1932. évben Salazar átveszi a minisztérium vezetését. Első feladatának tekinti az alkotmány átdolgozását. Nem egészen egy évi munka után, 1933. évi február 22-én került nyilvánosságra az új alkotmány, amelyet ugyanazon év március 19-én tartott népszavazás majdnem egyhangúlag szentesített.² Az alkotmány rendelkezéseit kiegészíti az 1934. évi december hó 3-án kelt, a kereskedelmi és ipari szakszervezetekről szóló, majd az 1935. évi augusztus hó 1-én kelt, a legkisebb munkabérek kérdésével foglalkozó, rendelet.

A portugál alkotmány korporációs elveken nyugszik.³ Az érdekképviseltek igen jelentős szerephez jutnak az alkotmány berendezésében. Az olasz *Carta del Lavoro* néhány rendelkezését majdnem szóról-szóra megtaláljuk az alkotmányban, közelebbről az 1933. évi szeptember 25-án kelt rendelet törvénnyel életbe léptetett „A Nemzeti Munka alaptörvényei”-ben, — azonban a két rendszer között életbevágó különbséget találunk. „A portugál

¹ Egyes szerzők szerint az ezidőben ismeretlen professor retourjeggyel utazott Lisszabonba és kormányelnökéhez intézett első szavai ezek voltak: „Kegyelmes uram, legyen szabad megjegyeznem, hogy Coimbrából éppen úgy indulnak vonatok Lisszabon felé, mint Lisszabonból Coimbrába.”

² Az alkotmánytörvény végrehajtási utasításait az 1935. évi szeptember 25. napjáról keltezett rendeletek tartalmazzák.

³ A korporációs átalakulás előharcosai *Salazar, Taormino, Pereira* és *Costa Leite*.

alkotmány abban különbözik a többi korporációs alkotmányoktól, hogy az valójában egy doktrínának a kifejezője, nem pedig a politikai körülmények összejátzásának a gyümölcse.¹ A portugál állam nem mindenható. A totális államoktól elüt abban, hogy a portugál alkotmány szavai szerint az erkölcs szabályai az állam felett állanak² és az államot éppúgy megkötik, mint az egyes embert. A portugál állam nem nyúl bele annyira a polgárok magánéletébe, mint a fascista közigazgatás. Az egyéneket a portugál állam nem tekinti³ lélek nélküli géprészeknek, amelyek az állam szolgálatára teremtettek, hanem azok boldogulását tartja az állam legelsőrangú céljának. A korporációk, a szakszervezetek és az érdekképviselők megalakulása nem fentről lefelé történik, hanem a meglevő szervezetek felhasználásával a népből indul ki. A szakszervezetek nem uniformizáltak, a szakszervezeti alapszabályok megalkotásánál helye van az egyéni kezdeményezésnek. A városi szakszervezetek arculata más, mint a vidékieké. A munkásszakszervezetek belső felépítése különbözik a munkaadói szakszervezetek intern berendezésétől. Igen lényeges, elhatározó eltérést ott találunk a portugál és az olasz korporációs berendezések között, hogy az elsőnek említett nem ismeri a pártmonopólium intézmé-

¹ *Pré*: Le Bilan du Corporatisme. Paris. 1956. 106. l.

² „Mais dès l'origine les textes fondamentaux de l'un de l'autre régime rendent un son différent parceque leur esprit n'est pas le même. En Italie l'accent est mis sur la toute-puissance de l'état. Au Portugal, malgré les transpositions de formules assez maladroites, il est placé sur les valeurs morales auxquelles l'Etat est soumis. Reconnaissons là l'influence de la doctrine des catholiques sociaux que Salazar dans sa jeunesse répandait, par exemple dans le Centre académique de démocratie chrétienne de Coimbra, dont il fut l'un des fondateurs et animateurs.“ *F. Perrou*: Capitalisme et Communauté de travail. Paris. 1958. 113. lap. (Bővebben: *Perrou*: Portugal et Salazar. Paris. 1935.)

³ On n'y vise pas à une conception absolutiste de l'Etat où les citoyens seraient considérés comme de simples rouages, sans âme ni caractère. On veut seulement établir un équilibre dans les emplois, le capital, le travail, défendre l'économie contre le parasitisme, conditionner les prix et salaires selon l'ensemble de la production, encourager le perfectionnement des techniques, aménager le crédit, développer le peuplement, protéger les émigrants, discipliner l'émigration. L'organisation corporative de l'économie nationale est encouragée dans le but que ses éléments collaborent loyalement et ne se fassent pas une concurrence nuisible à leurs propres intérêts et aux justes fins de la société. Les organismes corporatifs seuls peuvent réaliser les contrats collectifs de travail, et les différends du travail pourront ainsi jugés par des tribunaux spéciaux.

Lucien-Graux: Le Portugal Economique. Paris. 1937. — 50 lap.

nyét, a szakszervezeteket, a korporációkat nem helyezi az egyed-
uralkodó párt gyámsága alá.

A portugál „korporációs állam”¹ alappilléreit a munkaadók szakmai egyesülései és a munkavállalók nemzeti szakszervezetei alkotják. A nemzeti szakszervezeteket, illetve a munkaadók egyesüléseit (gremios) a nemzeti szövetségek foglalják össze. A munkaadói és a munkavállalói nemzeti szövetségeket a következő 24 nemzeti — külön munkaadói és külön munkavállalói — Unio foglalja egybe: 1. szemestermény és állattenyésztés; 2. szőlő- és bortermelés; 3. erdőgazdaság; 4. különböző mezőgazdasági termék; 5. halászat, konzerv; 6. bányá, artézi víz; 7. kémiai termékek; 8. textiliák; 9. elektromosság; 10. építés; 11. közlekedés és szállítás; 12. grafikai és nyomdaipar; 13. hitelintézetek; 14. kereskedelem; 15. vendéglátó ipar; 16. szellemi és erkölcsi értékek; 17. tudomány, irodalom, művészet; 18. testedzés, sport; 19. politika és közigazgatás; 20. honvédelem; 21. közmunkák és közhasznú közlekedési vállalatok; 22. gyarmatok; 23. helyi közigazgatás; 24. pénzügyek uniója. Az egy termelési ág munkaadói és munkavállalói unióinak egyesülése alkotja majd meg az illető termelési ág korporációját.² Ezek szerint a portugál alkotmány 24 korporációt kíván rendszeresíteni. A szervező munka folyamatban van, jóllehet még maguk az uniók is kezdetleges állapotban találhatók. A lassú fejlődés magyarázatául szolgál, hogy a portugál törvényhozás nem hatalmi szóval kívánja életrehívni a korporációkat, hanem a nemzeti szakszervezetek és munkaadói egyesülések belső fokozatos fejlődése révén, amely evolúciót a hatóságok elősegíteni tartoznak, kíván eljutni a célhoz.

A nemzeti szakszervezetek egy megye, vagy város területén lakó ugyanazon, vagy rokonszakmák munkavállalóit tömörítik össze. A nemzeti szakszervezetek legalább száz fizető tag belépése esetén kérhetik a kormányhatósági elismerést, amelynek révén a szakszervezet átalakulása befejeződik és az egyesülés jogi személyiséget nyer. A szakszervezetek általános alapszabálytervezetét a korporációs minisztérium dolgozta ki. Az általános alapszabálytervezettel szemben álló rendelkezéseket az egyes szakszervezetek statútumai nem tartalmazhatnak.

A portugál alkotmány szerint a szakszervezeti tagság nem

¹ Alkotmány 5. §-a.

² Kivételt alkotnak a közszolgálati korporációk és a mezőgazdasági korporációk. Ez utóbbiaknál a munkaadók és a munkavállalók együttesen szervezik meg a „Népház”-aknak nevezett érdekképviselőket, s az ezekből kialakuló szövetségeket, uniókat. Az előbbieknél pedig a foglalkozási ág természeténél fogva munkaadói érdekképviselőtekről, uniókról nem lehet szó.

kényszertagság, azonban a törvényesen megalakult szakszervezetek általános felhatalmazást kaptak arra, hogy illetékességi kerületükre kiterjedően a szakma összes munkavállalóját képviseljék tekintet nélkül arra, hogy ezek tagok-e, vagy sem. A szakszervezetek készítik elő és foglalják pontokba a kollektív szerződéseket, amely szerződések hatálya a szakszervezeten kívüli munkavállalókra éppenúgy kiterjed, amint kötelezi a szakszervezeti tagokat. A nemzeti szakszervezeteket a törvény felhatalmazta, illetve kötelezte arra, hogy

1. segítő egyesületeket, 2. szociális biztosító intézeteket, 3. munkaközvetítő hivatalokat, 4. szakmai iskolákat, 5. szakmai továbbképző tanfolyamokat hívjanak életre, illetve szervezzenek és igazgassanak. A szakszervezetek tevékenysége kiterjed továbbá fogyasztási, beszerzési szövetkezetek létesítésére és ilyen alakítások létrejövetelének elősegítésére.

A munkaadói érdekképviselőket (gremios) illetően a következő két alaptípust különböztetjük meg:

1. az 1933. évi szeptember hó 23-án kelt rendelet szerint szervezett egyesületeket és 2. az 1934. évi december hó 3-án kelt rendelet alapján megalakult szervezeteket.

Az elsősorban említett egyesületek a munkaadóknak kötelező, hivatalos szervezetei. A rendelet ugyanis felhatalmazást adott a kereskedelmi, az ipari és a földművelésügyi minisztereknek arra, hogy kötelezzék a szakmájuk körébe vágó valamely foglalkozási ág munkaadóit szakmai egyesületek alkotására. A miniszteri felhívásra megalakult egyesülés a szervezkedést elrendelő miniszter felügyelete alatt áll. Ez a szabályozás nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. Akadtak ugyanis oly termelési ágak, amelyekben a szervezeti gondolat még nem jutott el a fejlődésnek arra a fokára, amely a szakmai érdekképviselőket életrehívását lehetővé tette volna. A hatalmi szóval létesített egyesületek vagy életképtelen üvegházi növényeknek bizonyultak, vagy pedig az árak drágítására szolgáló, monopól helyzet megteremtését célzó szervezetekké lettek. E hibák elkerülése végett a kormány 1934-ben lehetővé tette, hogy az egyéni kezdeményezésre megalakuló munkaadói egyesületek törvényes elismerés útján jogi személyiséget nyerjenek. Ezidőtől kezdve a kormány maga is az utóbbi egyesületek terjeszkedését segíti elő és így a munkaadók megszervezését is teljes egészében magukra az érdekeltekre bízta. Az 1934. évi december hó 3-án kelt rendelet értelmében oly munkaadói szakmai egyesületek, amelyekbe — természetesen a vonatkozó szakma — munkaadóinak legalább 50 %-a tagként belép és ezek a munka-

adók által előállított árú, illetve a forgalomba hozott jószág az egész termelés vagy forgalom 50 %-át jelenti, hatósági elismerést nyerhetnek. A kormányhatósági elismerésnek az a következménye, hogy az így megalakult gremios jogállása ugyanolyan lesz, mint a kormány felhívására létrehozott egyesülés jogi helyzete. Tehát: a. az egyesülés jogot nyer a szakma összes munkaadóinak képviselőjére; b. az egyesülés által kötött kollektív szerződések a szakma összes munkaadóit kötelezni fogják; c. az egyesülés felhatalmazásba részesül arra, hogy a szakma, illetve a szakmában résztvevő munkaadók érdekeit védelmezze; d. az egyesülés megbízást kap mindazon feladatok ellátására, amelyeket a munkavállalói nemzeti szakszervezetek végeznek.

A munkaadók egyesüléseinek szélesebb kiterjedésű tevékenységi teret enged a törvény, mint aminőt a nemzeti szakszervezeteknek juttatott. Az elsőnek említettek ugyanis megbízást nyertek a szakma gazdasági és műszaki megszervezésére is. Ennélfogva jogot kaptak minden oly intézmény életrehívására, minden intézkedés megtételére, amely alkalmas arra, hogy a termelés eredményességét, a termelésnek a szükséglethez alkalmazkodását, a javak forgalmának gazdaságosságát elősegítse. A munkaadói egyesüléseknek joguk és módjuk van a termelés és a javak forgalmának ellenőrzésére, az üzleti tisztesség és becsület érvényesülésének biztosítására. E tárgyban hozott határozataik — a kormány jóváhagyása után — az egész szakmát kötelezni fogják. A konzerv, a szardínia, a malom-ipar, valamint a bortermelési és a bort forgalombahozó szakma munkaadói egyesülései fejtettek ki eddig ily irányú érdemleges tevékenységet. A munkaadói szervezetek most ismertetett működésével kapcsolatban áll az az intézkedés, amely szerint a szociális, a gazdasági és a műszaki törvényelőkészítés előtt a kormány az érdekelt munkaadói szervezetek véleményét kikérni tartozik.

A mezőgazdasági munkaadóknak és munkásoknak közös érdekképviselői szervei vannak. A *Casa di Povo* (népház) feladata a mezőgazdasági munkás jóléti, kulturális, biztosítási intézményeinek megalkotása, mezőgazdasági iskolák, gazdasági akadémiák szervezése és a szociális fejlődés elősegítése. A Népháznak tagja lehet minden családfő (akár férfi, akár nő) továbbá 18 éven felül minden férfi. A megalakult Casa di Povo tagsága a törvény erejénél fogva kötelező annak illetékességi kerületében lakó összes önálló gazdára, bérlőre, feles gazdálkodóra, haszonbérlőre és mezőgazdasági ingatlan tulajdonosára.

A nemzeti szakszervezetek, a munkaadói egyesülések, valamint

a szakszervezeti szövetségek és az utóbbiak által alkotandó uniók, végül a korporációk megszervezése folyamatban van. A korporációs szervek élén álló korporációs kamara már 1935. év óta működik. A kamara tagjait jövőben a megalakuló 24 korporáció fogja választani. A korporációk megszületéséig a tagokat a munkaügyi miniszter nevezi ki az érdekelt szakmai egyesülések vezetői közül oly módon, hogy a 24 gazdasági ágazat mindegyikének jusson képviselet.

A portugál korporációs rendszer megnyugváshoz, társadalmi békéhez, az árak megállapodásához, a termelés és kereslet egyensúlyának biztosításához vezetett. „Portugáliában a korporációs rendszer bevezetése óta nem fordult elő szociális zavargás, ha figyelembe nem vesszük azokat a jelentőségnélküli összeütközéseket, amelyeket a munkásvárosokban a régi marxista szakszervezetek eltörlése okozott... A munkafeltételek elvitathatatlanul javultak azokban a termelési ágakban, ahol munkaadói és munkavállalói szakmai egyesülések keletkeztek... A termelői, szakmai egyesüléseknek, amelyek a szardínia, a konzerv, a gyümölcskivitel, valamint a malomipari szakmában alakultak, sikerült megjavítani a termés minőségét és megakadályozni a túltermelést... A külkereskedelmi forgalom javulása szembeszökő azokban a termelési ágakban, ahol a gyárosok illetve a kereskedők szakmai szervezetekbe egyesültek.”¹

25. §. Belgium.²

A belga közvéleményt már közel két évtizede a legélénkebben foglalkoztatja a korporációs rendszer kérdése. Politikai pártok, társadalmi egyesülések, érdekképviselői szervek, jelentős súllyal bíró egyének egyaránt véleményt nyilvánítottak már pro vagy kontra ebben a modernné vált és sürgős megoldást követelő kérdésben. A történések láttán, az idevonatkozó hatalmas irodalom tanulmányozása után az elfogulatlan szemlélő előtt határozottan

¹ *Pré*: Le Bilan du Corporatisme. Paris. 1936. 129., 137., 138. lap.

² Irodalom: *Anciaux*: L'Etat corporatif. Lois et conditions d'un régime corporatif en Belgique. Bruxelles. 1935. — *Chanson*: Les droits du travailleur et le corporatisme. Bruxelles. 1935. — *Chomé*: Structures. Le nouvel ordre, principes et institutions. Bruxelles. 1935. — *Laloire*: Le corporatisme, doctrine et application. Bruxelles. 1936. — *Mantor*: L'introduction au système corporatif dans l'Etat. Liège. 1935. — *Müller*: La politique corporative. Louvain. 1935. — *Speyer*: Corporatisme ou parlementarisme réformé. Bruxelles. 1935. — *Velge*: L'organisation professionnelle. Projet de réalisation en Belgique. Bruxelles. 1937.

az a meggyőződés alakul ki, hogy a belga államszervezet átalakulás előtt áll.

A parlamentben mindinkább erősödik a korporációs alkotmány pártja. A négy vezető párt közül a rexista párt a korporációkra alapozott, a politikai parlament jogosítványait alaposan megnyirbáló¹ alkotmányos berendezés híve.²

A katolikus párt, bár szintén programjába vette az érdekképviseleti szervek tevékenységi körének, jogosítványainak kiterjesztését, határozottan állást foglalt az ellen, hogy a korporációk az állami közigazgatásban, vagy pedig a politikai életben szerepet kapjanak. Nem látszik valószínűtlennek azonban az, hogy a katolikus párt — legalább is nagy vonalakban — már a közeljövőben megváltoztatja majd állásfoglalását, mert a korporációs gondolattal való merev szembefordulás a párt tömegeinek elvesztésével fenyeget. A katolikus párt szavazatainak legnagyobb részét ugyanis a keresztény szakszervezetekbe tömörült munkásság szállítja. A keresztényszocialista szakszervezeteknek Innsbruckban 1922. év során tartott kongresszusán, amelyen a belga kiküldöttek is tevékeny részt vettek, a következő határozati javaslatokat hozták.

„A szociális és gazdasági fejlődés mai állapota megköveteli a termelésnek és a javak kicserélésének megszervezését oly módon, hogy ennek az átszervezésnek az alapja a munkaadóknak és a munkavállalóknak együttműködése legyen. Az együttműködés mindkét fél közös érdekében történik.“

„A termelésben résztvevő, különböző kategóriákhoz tartozó személyeknek — egyrészt a javak birtokosainak, a termelés vezetőinek és a vállalatok igazgatóinak, másrészt a munkásoknak és tisztviselőknek — őszinte együttműködése elengedhetetlen.“

„E két csoportosulás között — ahol is egyik oldalon a tőkésék és a vállalati vezetők, a másik oldalon pedig az említetteknek alávetett személyek vannak — termékeny összműködést kell létrehozni a megalkotandó szervezetnek.“

¹ A kormánypártok panamáit meglepő mozgalom teljes őszinteséggel tárta fel a belga parlamentáris élet hibáit. Idevonatkozóan elegendő idéznünk *L. Degrenelle* két brochurájának sokatmondó címét: *J'accuse M. Séger. J'accuse le Ministre Séger d'être un cumulard, un bankster, un pillard d'épargne et un lâche.* Bruxelles. 1936. — *Phillips*, Sénateur catholique, Commandeur de l'Ordre de St. Grégoire le Grand, banquier louche et faussaire démasqué. Bruxelles. 1936.

² *L. Buttgenbach*: Le mouvement rexiste et la situation politique de la Belgique. *Revue des Sciences politiques.* 1936. IV. számában. — *J. Denis*: Principes rexistes. Bruxelles. 1936.

„Abból a célból, hogy a munkaadók és a munkavállalók együttműködésének módja megállapítható és a gyakorlati megvalósulás minél tágabb téren mielőbb elérhető legyen, szükség volna arra, hogy a termelés minden ágában — a földművelés, az ipar, a kereskedelem és a közlekedés terén egyaránt — a munkaadók és a munkavállalók szakszervezetei korporációkat alkossanak.“¹

A katolikus párt további állásfoglalására a munkásság egységes fellépése mellett feltétlenül döntő hatással lesz a Katolikus Munkaadók Szövetségének bátor és határozott kiállása az érdekképviselési decentralizáció bevezetése mellett. A Szövetség megbízásából *H. Velge* louvaini egyetemi tanár törvényjavaslatot készített az érdekképviselési egyesülések jogi helyzetéről és jogosultságairól. A törvénytervezethez fűzött elméleti fejtegetések eredményét a következőkben foglalta össze: „Feltétlenül emlékeztünkben kell tartanunk, hogy az individualista világszemlélet letűnt azért, hogy az érdekképviselési szervekre épített gazdasági és társadalmi rendnek adjon helyet.“² A javaslatot a katolikus munkaadók és mérnökök szövetsége magáévá tette és a tervezet a nevezett egyesülés kiadásában jelent meg.

Még a liberális párt kebelében is észlelhető olyan átalakulási folyamat, amely az érdekképviselések részére a mainál nagyobb súlyú jogosítványokat kíván juttatni. Míg az 1930-as évek elején a párt határozottan szembe fordult a korporációs törekvések minden fajtájával, addig az 1935. évben tartott pártgyűlés igen nagy engedményeket tesz az eddig vallott elvek kárára. A liberális pártnak most említett országos gyűléséről kiadott kommuniké sze-

¹ A keresztény munkások ligájának Gandban tartott kongresszusa — 1935. év novemberében — szintén a közös érdekképviselési szervekre kívánta bízni a termelés igazgatását. A vonatkozó határozati javaslatot Pauwels kiküldötti terjesztette elő s azt a kongresszus egyhangúan tette magáévá. A határozati javaslatban lefektetett elveknek megfelelő törvényjavaslatot Heymann képviselő terjesztette a parlament elé.

² *L'organisation professionnelle. Projet de réalisation en Belgique. 2. kiadás* Bruxelles. 73. l. — A katolikus pártok kiadásában megjelent másik mű (*Organisation professionnelle et l'action sociale patronale*, Bruxelles 1938.), amelynek szerzője Theunis volt miniszter, szintén a korporációs gondolat mellett tör lándzsát:

„A termelés igazgatásában... az állam szerepe megáll az általános irányításnál, mert semmiképpen sem tudja az érdekképviselési egyesülések hierarchiáját pótolni. Ezeknek az egyesüléseknek olyan küldetésük van, amelyet megfelelő módon senki más nem végezhet el. Az állam csak feleslegesen és veszélyesen teszi kockára tekintélyét, ha a gazdaság megszervezése terén a szakmai egyesületeket megillető helyet elfoglalja.“

rint a párt az érdekképviselői szervezeteknek hármassági tevékenységét kört szánt:

1. A gazdasági tevékenység a képviselt tagok közös érdekeinek védelmében, az illetéktelen vagy erkölcstelen verseny elleni harcban nyilvánul meg. 2. A társadalmi tevékenység feladata a kölcsönös segítkezés, támogatás és az érdekképviselőhöz tartozó tagok testületi érzésének kifejlesztése. 3. A politika terén az érdekképviselők működése tanácsadásra szorítkozik. A liberális elgondolás szerint a törvényhozás házába alá szaktanácsok kerülnek. Ezek a szervezetek az érdekelt érdekképviselők kiküldöttjeiből állnának. A gazdasági szaktanácsok feladatát törvényjavaslatok elkészítése, és a törvényhozás elé terjesztett törvénytervezetek feletti véleményezés alkotná, anélkül azonban, hogy a szaktanácsok határozata a törvényhozást bárminő téren megkötné.¹ A liberális párt véleményváltozásának oka az volt, hogy a párt zöme belátta a korporációs gondolat elleni küzdelem céltalanságát és egyezkedés útján igyekezik menteni alapelveiből azt, amit még menteni lehetséges.²

Természetes az, hogy a szocialista párt a korporációs eszme ellen a legélesebb küzdelmet folytatja.³ A szocialista tanítás az osztályharcon épül fel, szembeállítja a munkaadókat és a munkavállalókat és ebben a harcban az utóbbiak mellé áll azért, hogy megteremtse azoknak kizárólagos uralmát. A tüzet a vízzel akarná összeházasítani az, aki a szocialista célkitűzésekben a korporációs elgondolásoknak helyet akarna biztosítani. „A korporatizmus és a szocializmus abszolút ellentétek“ írja a belga szocialisták szellemi vezére.⁴

A különböző pártállású és különböző társadalmi osztályhoz tartozó korporatisták 1936. évi június hó 28. napján *Institut Belge d'Etudes Corporatives* címmel közös szervezet alkottak, amely szervnek célja a belga alkotmány korporációs szellemben történő átforgalmazásának előkészítése. A *Nation Belge* napilap és a *Re-*

¹ L. bővebben *H. Speyer: Corporatisme, ou parlementarisme réformé* (Bruxelles. 1935.) című munkáját.

² „Minden olyan erőfeszítés jogos, amely a korporációs veszély elől kikutat keres“ írja egy liberális szerző (*G. de Leener: Le Corporatisme dans la doctrine et dans les faits*“ című cikke a *Bulletin d'information de la Banque Nationale de Belgique* 1935. aug. aug. 10. szám. 88. l.)

³ Lásd bővebben: *Legrand: Le socialisme belge, et les problèmes d'aujourd'hui* (Namur 1935) című, valamint *H. de Man: Corporatisme et socialisme* (Bruxelles. 1935.) című munkáját.

⁴ Lásd *Delsinne*-nek a „Le Peuple“ 1936. októberi számaiban közölt cikkeit (az idézet az október 12. számból való.)

vue d'Ordre Corporatif folyóirat az érdekképviselési decentralizáció szócsövei. E lapokban megjelent cikkek hű képet adnak a mozgalom fejlődéséről.

Ha az elméleti fejtegetéseket elhagyva a belga gyakorlati megvalósulásokat vizsgáljuk, akkor azt látjuk, hogy egyrészt vannak bizonyos szervek, amelyeket a törvényhozás az érdekképviselési gondolat megvalósításául szánt, másrészt azonban azt találjuk, hogy vannak törvényhozási intézkedések, amelyek a korporációs átalakulás előhírnökei és előkészítői.

Tulajdonképpen csak három olyan érdekképviselési szerv van a belga alkotmányba beágyazva, amely korporáció jellegével bír. Ezek 1. Ügyvédi kamarák, amelyeknek megszületése még a forradalmak idejére nyúlik vissza.¹ 2. A tőzsdeügynököknek a kereskedelmi törvény által létesített szervezetei.² 3. Az orvoskamarák intézménye újabb keletű.³ A három szervezetre közösen vonatkozik az a megállapítás, hogy tagjaikat kötelező hatályú szabályokat hozhatnak, a tagok fegyelmi ügyeiben eljárnak.

A háború utáni években az egyre fokozódó drágaság, a pénznek vitustánca nyomán fellépő bizonytalanság miatt bekövetkezett termelési korlátozás sztrájkokhoz, munkáselbocsátásokhoz, a tőke és a munka éles szembefordulásához vezetett. Az ellentétek különösen a bányaiiparban és a fémiparban voltak igen veszélyesek. A kormány belátta, hogy az ellentéteket hatalmi szóval nem képes elsimítani, ezért a vitás ügyekben döntés végett paritásos bizottságokat létesített, amelyekben az érdekelt szakma munkaadói és munkavállalói egyforma számban vettek részt. A bizottságok várakozáson felül jól intézték el a reájuk bízott feladatokat, döntésükkel igen sokszor mindkét fél meg volt elégedve. Egyre kevesebbszer fordul a munkásság a sztrájk fegyveréhez, egyre kevesebbszer látjuk alkalmazni a munkaadók oldalán a munkáskizárás erőszakos eszközét. A bizottságok működésének eredményessége⁴ hozta magával azután azt, hogy az időszakosnak tervezett szervezetből a belga kormánynak egy új, állandósított orgánuma lett.⁵ Paritásos bizottságot létesítenek minden olyan esetben,

¹ A XII. év ventôse 22 törvény és az 1810. dec. 14. rendelet létesíti az ügyvédi kamarák szervezetét.

² Kereskedelmi törvény 904. §-a és a vonatkozó végrehajtási utasítások.

³ Az orvoskamaráknak nincsenek még törvényhozásilag jóváhagyott alapszabályai.

⁴ Lásd *Léger: Classes et professions dans l'Etat. Le précorporatisme en Belgique.* (Bruxelles. 1954. című könyvet.

⁵ 1926. évi május hó 5.-én kelt királyi rendelet.

amikor azt a kormány szükségesnek találja, vagy pedig akkor, amikor az érdekeltek ilyen bizottság megalkotását kívánják. A bizottságok illetékességi területüket tekintve vagy országos bizottságok, vagy megyei bizottságok.

A kormány a bizottságok összeállításánál tekintettel van az egyes érdekképviselői szervek — tagszámuktól függő — jelentőségére. Az érdekelt munkaadói és munkavállalói szakszervezetek a kormány által megállapított tagsági helyre 2—2 tagot jelölnek, akik közül azután a kormány nevezi ki a paritásos bizottság tagjait. A bizottság elnöke a kormány bizalmasa, rendszerint az illető gazdasági kérdésekben jártas köztisztviselő, akinek azonban a határozatok hozatalánál szavazati joga nincsen.

A paritásos bizottságoknak a legkisebb munkabér megállapításánál, a munkavállalás általános feltételeinek szabályozásánál, a munkavállalók és a munkaadók vitás ügyeinek békés elintézésénél van jelentős szerepük. A paritásos bizottságok a korporációs eszme előfutárjai, hiszen itt a termelés két ellenkező pólusán álló fél közös munkával, egyenlő jogosultságok birtokában dolgozik a termelés érdekeinek előbbrevitelén. A paritásos bizottságoknak a résztvevő egyoldalú szakmai érdekképviselői szervektől független életük van. Ezek a bizottságok átmenetet alkotnak a csak a munkaadók, vagy pedig csak a munkavállalók érdekeit néző szakszervezetek és mindkét fél javán dolgozó korporációk között.

Azok a törvényhozási intézkedések, amelyekben az érdekképviselői gondolat megnyilvánulását látjuk, a következők:

1. Az 1921. évi június hó 14-én kelt törvény, amely a 8 órás munkanapot és a 48 órás munkahetet teszi szabállyá. Ez a törvény bizonyos esetekben a munkaidőt korlátozó rendelkezések hatálybalépésének módját és idejét megszabó rendelkezések megtételét az érdekelt munkaadói és munkavállalói érdekképviselői szervekre bízta. A törvény szerint ilyenkor a végrehajtási utasításnak a munkavállalók és munkaadók közötti megállapodást kell tartalmaznia.

2. Az 1923. évi május hó 15. napján kelt királyi rendelet a hajók be- és kirakódási rendjére vonatkozó törvény alkalmazását a munkaadók és munkavállalók között létrejött megállapodásnak megfelelően rendezi.

3. Az 1926. évi május 5-én kelt királyi rendelet a paritásos bizottságok szervezetére vonatkozóan tartalmaz szabályokat. A rendeletben foglaltak lényegét a fentiek során már ismertettük.

4. Az 1929. évi január hó 25. napján kelt királyi rendelet or-

szágos érvényű szabálynak nyilvánítja a fatermelő iparban a vezető munkaadók és munkavállalók között 1928. évi május hó 25. napján létrejött kollektív szerződés összes rendelkezését.

5. Az 1934. évi december hó 23. napján, illetőleg az 1935. évi január hó 29. napján kelt királyi rendelet igen szélesre tágítja az érdekképviseléseknek azt a jogát, mely szerint tagjaikat sértő tisztességtelen verseny miatt a tagok jogigényétől függetlenül, sajátos önálló jog alapján indíthatnak pert az ellen, aki nem tartotta be az üzleti tisztességnek írott, vagy gyakorlatban megállapított szabályait. Az érdekképviselések ezzel a törvényi intézkedéssel felhatalmazást nyertek arra, hogy annak a szakmának vagy foglalkozási ágának rendészeti teendőit végezzék, amely szakma vagy foglalkozási ág érdekeinek védelmére alkottattak és egyben azzal is megbíztattak, hogy az üzleti becsület szabályait mindenkiel szemben érvényre juttassák.

Az 1935. évi január hó 29. napján kelt királyi rendelet felhatalmazza a jogi személyiséggel bíró összes érdekképviselést arra, hogy tagjaik által és az egyesület, mint jogi személy, által használható közös védjegyet belajstromoztathassanak és ezt a védjegyet bíróságok előtt megvédelmezhessek, illetve a védjeggyel visszaélők ellen bűnügyi eljárást tehessenek folyamatba.

6. Igen nagy horderejű rendelkezéseket tartalmaz az 1935. évi január hó 13-án kelt királyi rendelet. Ennek a rendeletnek lényeges tartalma az az intézkedés, amely szerint a javak termelésében, vagy pedig ezeknek szétosztásában résztvevő munkaadók összes érdekképviselési szervét felhatalmazza arra, hogy kérjék a kormánytól az illető érdekképviselési szerv tagjait már kötelező egyesületi szabály hatályának kiterjesztését az egész szakma, vagy testület összes tagjára. A törvényhozó ily módon az érdekképviseléseknek felhatalmazást ad arra, hogy amennyiben kívánják és kérelmük jogos — maguk szabályozzák az illető szakmát vagy foglalkozási ágat érintő rendészeti kérdéseket. Érdekes megfigyelni, hogy a testületi szabály kiterjesztési lehetőségét a törvényhozó csak a munkaadók szakszervezeteinek adja meg, míg a munkavállalók hasonló alakulatai előtt nem nyitja meg ezt a szinten beláthatatlan jelentőségű lehetőséget.

Természetes, hogy a törvényhozók igen szabatosan megfogalmazott feltételhez kötik ennek a rendelkezésnek alkalmazhatóságát. Az érdekelt szervezetnek, amely e szabály alkalmazását kívánja, a szakma szerint illetékes miniszterhez kérvényt kell — ajánlott levélben — benyújtania, amely kérvénynek tartalmaznia kell az egyesületi felelős vezetők aláírását. A kérvényben fel kell

sorolni az egyesület tagjait, meg kell nevezni az egyesület vezetőit, illetve az egyesületi közgyűlés kiküldötteit és csatolni kell azon egyesületi gyűlés jegyzőkönyvét, amely a kérdéses szabályt egyesületi törvényé tette.

Amennyiben a miniszter a kérést teljesíthetőnek látja, a *Moniteur Belge*-ben a kérvényező egyesület költségére hirdetményt tesz közzé, amely hirdetményben nyilvánosságra hozza a kérelem benyújtását. Hasonló hirdetményt juttat el a miniszter két Brüsszelben megjelenő újsághoz, amelyek közül az egyiknek francia nyelvűnek, a másiknak flamand nyelvűnek kell lennie. A hirdetmény oly értesítést tartalmaz, hogy bármely érdekelt megtekintheti a kérdéses beadványt, illetve a költségek viselése mellett erről másolatot kaphat. A hirdetmény egyszersmind felhívja az érdekelteket, hogy esetleges észrevételeiket, illetve ellenvetéseiket meghatározott határidőn belül az illetékes miniszternél jelentsék be.

A szóbanlevő királyi rendelet külön szervet állított fel a gazdasági életben felmerülő vitás ügyek elbírálására. A *Gazdasági Peres Ügyek Tanácsa* egy elnökből, egy alelnökből és hat tagból áll, akiket a király a bíróságok tagjai közül bíz meg a tanácstag-sággal. A megbízás három évre szól és többször megújítható. A tanács tagjai két bírói tanácsot alkotnak, amelyek három-három tagból állanak. A konkrét ügyben tárgyaló tanács két szavazati joggal nem bíró ülnökkel egészül ki, akiket az elnök a miniszter által kinevezett kormány megbízottak közül hív meg a tanács üléseire. A Gazdasági Peres Tanács belső tárgyalási rendjét önállóan határozza meg, de határozata királyi jóváhagyásra szorul. A tanács tagjai a minisztériumtól meghatározott összegű jelenléti és esetleg kiszállási díjat kapnak.

Az illetékes miniszter az előbbieken során említett hirdetményben megszabott határidő után az érdekképviselő kérvényét a Peres Gazdasági Tanács elé terjeszti abban az esetben, ha a kérelem teljesítését valamelyik érdekelt ellenezte és a szemben álló felek ellentéteinek döntőbírói kiegyenlítése nem sikerült. Amennyiben a jelzett határidő alatt az érdekelt testületek, vagy személyek a beadvány teljesítése ellen észrevételt nem tettek, vagy amennyiben a Peres Gazdasági Tanács hasznosnak és célszerűnek találja a kérvényező egyesület testületi szabályának kiterjesztését, királyi rendelet az ország összes termelőjére, illetőleg kereskedőjére kötelező hatályúvá teszi a kérvényező egyesület szabályát. A királyi rendelet, amelynek indokolással kell ellátva lennie, szabja meg a végrehajtás módját és a rendelet hatályba lépésének esetleges későbbi

időpontját. Amennyiben a gazdasági tanács a testületi szabály kiterjesztése ellen foglal állást, a kérvényt ugyancsak királyi rendelet utasítja el.

Abban az esetben, ha a kérelemnek hely adatott, a királyi rendeletben megállapított kötelezettségek a rendelet életbelépése után letelepülő újabb termelőkre, vagy kereskedőkre is vonatkoznak. Ha a királyi rendelet útján életbeléptetett szabályozás a termelést vagy a kivitelt, vagy pedig a behozatalt határok közé szorítja, oly termelési vagy kereskedelmi vállalkozás, amely a vonatkozó javak termelését, forgalombahozatalát, kivitelét vagy behozatalát tűzi ki célul, csak úgy létesülhet, ha erre — a törvényben előírt egyéb előfeltételek meglétében — a királytól külön engedélyt nyert. A király ilyen engedélyt csak a Peres Gazdasági Tanács meghallgatása után adhat. A királyi rendelet megszakhatja a javaknak azt a mennyiségét, amelyet az új termelő vagy kereskedő előállíthat, behozhat, illetőleg kivihet.

Az 1935. évi január hó 13-án kelt királyi rendelet szabályozza annak módját, hogyan lehet az érdekképviselési jogszabály hatályának kiterjesztését kérő beadvány ellen észrevételt tenni. Az ellenvélemény benyújtásának pontosan betartandó alaki előfeltételei vannak. Az észrevételt öt példányban a hirdetmény megjelenését követő egy hónapon belül kell benyújtani az illetékes miniszternél. Jogi személynek ellenvéleményét képviselői által aláírtan kell benyújtania és csatolnia kell az alapszabályainak egy példányát, valamint ügyintéző vezetőinek névsorát. Az észrevételek egy példányát a kérelmező egyesülethez juttatják el.

A miniszter vagy pedig e célból kinevezett megbízottja az észrevételek benyújtását követően a lehető legrövidebb időn belül összehívja a kérelmezőket és az észrevételezőket és felhívja őket arra, hogy a felmerült kérdés elbírálását általuk kijelölendő egy, vagy három döntőbíró elbírálása alá bocsássák. Amennyiben a felek a döntőbíráskodásban és a bíráskodó személyekben megegyeznek, a döntőbírósnak egy hónap alatt határozatot kell hoznia. A döntőbírák maguk állapítják meg a tárgyalási rendet. A tárgyalás történhetik akár szóban, akár pedig írásban.

A Gazdasági Peres Tanács elé kerül a felmerült ellentét elbírálása, illetve határozathozatal oly kérelem tárgyában, amely a kérelmező egyesület egyesületi sajátos szabályainak hatályát a vonatkozó termelési vagy kereskedői ágra kiterjeszteni kívánja, 1. ha az érdekelt felek valamelyike a miniszter vagy meghatalmazottja által kitűzött határnapon nem jelenik meg, 2. ha a felek valamelyike a döntőbíráskodás hatályának magát nem veti alá,

3. ha a felek a döntőbírák személyében nem tudnak megegyezni, 4. ha a döntőbírótság kijelölését követő 15 napon belül nem tud megalakulni, 5. ha a döntőbírótság nem tud határozatot hozni a miatt, mert a felek valamelyike akadályokat gördít működése elé.

A Gazdasági Peres Ügyek Tanácsa rendelkezése alá kell bocsátani a miniszternél levő iratokat. A tanács az iratok ismeretében határozatot hoz, amennyiben azonban szükségesnek találja, a feleket, vagy azok egyikét meghallgathatja. A meghallgatáson az érdekelt felek ügyvéd, vagy pedig különös meghatalmazással ellátott ügyintéző tisztviselőik útján képviseltethetik magukat.

Határozathozatal előtt a tanács elnöke véleményezés végett a miniszteri megbízotthoz juttatja az iratokat. A miniszteri megbízott véleményezését írásban adja elő.

A Gazdasági Peres Ügyek Tanácsa minden határozatát köteles írásba foglalni és indokolni.

A most ismertetett rendelkezés az érdekképviseltek életében új korszakot nyitott meg. Ez a szabályozás igen alkalmasnak látszik a kartársi szolidaritás fejlesztésére, a tisztességtelen verseny kiküszöbölésére, a termelés megszervezésére és felügyeletére és a korporációs alakulás előkészítésére. Azok a rendelkezések, amelyek a szabály alkalmazásának előfeltételeit meghatározzák, aprólékosan körültekintők és minden részletkérdést szemmeltartók s így elejét veszik annak, hogy elhamarkodott, célszerűtlen intézkedések megzavarják a termelés rendjét.

Az 1935. évi január hó 13-án kelt királyi rendelet az érdekképviseltekre bizza a kezdeményezést abban a kérdésben, hogy a testületi szabálynak általános törvénnyé kiterjesztését kérjék. Célszerű és hasznos ez az intézkedés, hiszen a termelésben, vagy a javak közvetítésében résztvevők maguk tudják legjobban, hogy minő szabályozásra van szükségük.

Franciaországban *Marchandea* képviselő 1935. év január havában hasonló tartalmú javaslatot terjesztett a képviselőház elé, amely javaslat nyilván a belga példa nyomán született meg. A törvénytervezetet a képviselőház a mai napig sem tűzte napi-rendjére s így a javaslatból nem lett törvény.

7. Az érdekképviseleti decentralizációra vonatkozó tételes rendelkezések ismertetése során végül meg kell emlékeznünk az 1936. évi július hó 6. és 9. napján kelt — a 40 órás munkahét kérdésével foglalkozó — törvény végrehajtási utasításairól, amelyek a törvény rendelkezéseinek megfelelően a szakmai érdekképviselteknek jelentős szerepet biztosítanak a törvény alkalmazása, végrehajtása terén.

26. §. Luxemburg Nagyhercegség.

A Nagyhercegség sem maradt el a szomszédos államoknak a testületi decentralizációra törekvő politikája mögött. Az 1924. évi április hó 4. napján kelt törvény létrehozta és közjogi természetű jogosítványokkal látja el a következő szerveket, amelyek jelentős szerepet kapnak az állam közigazgatási berendezkedésében is: a) a mezőgazdasági kamara, b) a magánalkalmazottak kamarája, c) a munkáskamara, d) az iparkamara, e) a kereskedelmi kamara.

A mezőgazdasági kamara feladata a mezőgazdaság megszervezése, továbbá a termelés, valamint a mezőgazdasági termékek értékesítésének vizsgálata, végül a termelés és fogyasztás helyes egyensúlyának elérésére szükséges intézkedések megtétele.

A magánalkalmazotti kamara különösen a magánalkalmazotti kiképzés és a magánalkalmazottakat érintő jóléti és szociális célokat szolgáló intézetek létesítése, igazgatása végett alakult meg.

Az iparkamara célkitűzései hasonlítanak a magánalkalmazotti kamara ismertett feladataihoz. Eltérés csak annyiban mutatkozik, hogy a tanonckiképzés szabályozására az iparkamarának igen jelentős befolyása van.

A munkáskamara őrködik a munkaidőre vonatkozó rendelkezések betartása felett. Továbbá felügyeletet gyakorol a munkatörvények végrehajtása tekintetében. Végül pedig a kamara a munkásságot érintő minden kérdésben a munkásság képviselőjeként jár el. A kamara előmozdítani tartozik a kollektív munkaszerződések kötését és a szerződésből eredő jogvitákban döntőbírói tiszteletet tölt be.

A kereskedelmi kamara az ipar, a kereskedelem, a pénzügy és közlekedésügy fellendítésére szolgáló intézkedések megtételére hívatott. A vonatkozó statisztikai adatokat feldolgozza és ez alapon a kitűzött cél elérésére hasznosnak, eredményesnek ígérkező intézkedéseket megvalósítja.

A különböző kamarákat a nevükben megjelölt munkavállalók, illetve munkaadók választják. A választói jogosultságokat, valamint a passzív választójog előfeltételeit szabatosan előírja a törvény. Minden kamarára egyaránt érvényes az a szabály, hogy a kamara a képviselt termelői ág védelmét ellátni, a törvényhozás, illetve a kormány felszólítására megfelelő felvilágosításokat adni és a szakmáját érintő törvényjavaslatok előkészítésénél közreműködni tartozik.

Az 1936. évi január hó 23-án kelt rendelet tovább halad a kor-

porációs rendszer felé vezető úton. E rendelet Nemzeti Munkatanácsot szervez, amelynek négy tagját a munkaadói, négy tagját pedig a munkavállalói szakszervezetek által kijelölték közül a kormány nevezi ki. A tanácsnak különösen a kötelező döntőbíró-ság megszervezésénél jut jelentős szerep. Úgyszintén fontos jogosultságokat kapott a tanács a kollektív munkaszerződések rendszerének kiépítésénél is.

27. §. Németalföld.

Hollandiában a XIX. század utolsó éveitől kezdődően folytonos vita tárgya a szakegyesületek kérdése. Más országokban a törvényhozás sokszor történelmi előzmények, megfelelő elméleti előkészületek nélkül alkotja meg egyik napról a másikra a korporációs szervezetet. Hollandiában a korporációs fejlődés minden állomását hosszú tudományos kutatás és nyilvános vita előzte meg. Ily módon 1897-ben megalakulnak a munkáskamarák, 1910-ben pedig létrejönnek a munkaügyi tanácsok.

Történelmi jelentőségű volt a holland katolikusságnak¹ 1919. évi április hó 16-án közzétett kiáltványa, amelynek aláírói között a nagyiparosok, a mezőgazdák, a középosztálybeliek és a munkások egyesülései szerepeltek. A kiáltvány szavai szerint az aláíróknak közös törekvése „az érdekképviselőket a holland állam szerveivé átalakítani. Az érdekképviselőket az alkotmány és a szakmai egyesülésekről szóló törvény erejénél fogva jogosítványokat nyernek majd arra, hogy a szakma és szakmai munka szabályozására rendeleteket alkossanak, valamint felhatalmazást kapnak arra is, hogy a szakmát és a szakmai munkát érintő igazságszolgáltatást gyakorolják.“

A jelzett kiáltvánnyal kapcsolatban a katolikus érdekképviselőket elhatárolták, hogy minden foglalkozási ágban paritásos tanácsokat alkotnak, amely tanácsok a munkaadók és munkavállalók között felmerülő vitás kérdéseket mindkét félre nézve kötelező hatállyal bírálják el. A tanácsok közreműködnek a kollektív szerződés megkötésénél, amely kollektív szerződések végrehajtásának biztosítása és felügyelete szintén az említett tanácsok feladatai közé tartozik.

Az előkészítő munkálatok után, 1920. évi január hó elején

¹ A „Katholikus Munkaadók Általános Szövetsége“, a Holland Katolikus Középosztály Szövetsége“, a „Holland Parasztszövetség“ és „Katholikus Munkásszervezetek Szövetsége“ közös naggyűlése szerkesztette a kiáltványt.

végleges formában előttünk áll az új szervezet. A paritásos tanács, mint legalsófokú szervezet, minden foglalkozási ág keretében feltalálható. A paritásos szakmai tanácsok tagjait a munkaadók és munkavállalók érdekképviselői egyenlő arányban választják. A rokonszakmák paritásos szakmai tanácsai választják a középfokú, döntőbírói és szakmaszervező organumokat, az általános szakmai tanácsokat. A holland katolikusság által alkotott korporációs szervezet élén a Központi Tanács áll. Ennek főfeladata az érdekképviselőtek általános irányítása és az alkotmányának átalakítása a szakmai képviselőre bízott szakmai igazgatás intézményesítése végett.

A holland katolikusságnak nagystílű megmozdulásához fűzött reménysek nem teljesen valósultak meg. 1922 novemberében kiváltak a nagyiparosok érdekképviselői. A csonkává vált szervezet azonban tovább folytatta a munkát. Jóllehet a holland katolikus korporációs megmozdulás nem ért el céljához, működése a holland nemzetgazdaságnak igen sok hasznot hajtott. Ez a szervezkedés egyben előkészítette a talajt a későbbi törvényhozási intézkedések számára.

Az 1933. évi április hó 7-én kelt törvény szelleme sokban egyezik a katolikus érdekképviselőtek által 1919. év húsvétján közzétett kiáltványban lefektetett alapelvekkel. A törvény lényegét a 2. § tartalmazza, amelynek erejénél fogva a kormány felhatalmazást nyer arra, hogy, amennyiben a körülmények úgy kívánják, az egész országban, vagy valamely országrészben szakmai tanácsokat alkosson. A szakmai tanács¹ fele-fele részben a munkaadók és a munkavállalók szakszervezetei által választott 20 tagból áll. A választás négy évre szól. A bizottságok élén egy-egy elnök áll, aki akár az illető szakmában résztvevő, akár pedig a szakmán kívül álló személy lehet. A törvény indokolása szerint a törvényhozó nem akarta e téren a kormány kezét megkötni és szabadságot kívánt biztosítani számára a tekintetben, hogy mindenkor a legmegfelelőbb embert állítsa a tanács élére.

A törvény szavai szerint a szakmai tanácsok felállításáról csak olyan termelői, vagy foglalkozási ág keretében lehet szó, ahol a testületi szervezkedés már meglehetősen előre haladt állapotban van. A törvényhozás nem akarta azt, hogy az érdekképviselői szervek megalakulása fentről jövő intézkedésnek legyen eredménye; ellenkezőleg arra törekedett, hogy a meglévő szervezetekre alapozza az új organumokat.

¹ „Bedrijfsraad“.

A szakmai tanács gyűlést tart, ha az elnök, vagy az alelnök és legalább két tag a szakmai tanács összehívását kívánja. Itt jegyezzük meg, hogy abban az esetben, amidőn a tanács elnöke munkaadói kiküldött, akkor az alelnök a munkavállalók kiküldötteiből kerül ki, míg máskor a munkaadók képviselőiteinek valamelyik megbízottja látja el az alelnök teendőit. Az elnök és az alelnök hat-hat hónapos időközönként felváltva tölti be az elnöki tisztséget. A bizottság üléseiről a nyilvánosság ki van zárva. A határozatok érvényességéhez szükséges, hogy a munkaadói, valamint a munkavállalói kiküldötteknek fele jelen legyen.

A bizottságoknak a törvény négy tevékenységi teret juttatott. A bizottság ugyanis:

1. törvényhozó szerv, 2. végrehajtó szerv, 3. tanácsadói, véleményezői szerv, valamint 4. döntőbírói és békéltető szerv.

A törvény 15. §-a felsorolja azokat az életviszonyokat, amelyekre nézve a szakmai tanácsoknak határozathozatali joguk van.¹ Az alább ismertető jogterületek, amelyekre vonatkozóan a szakmai tanácsok szabályt alkothatnak, rámutatnak a szakmai tanácsok különleges helyzetére. Ezekből a rendelkezésekből világosan kitűnik az is, hogy a törvényhozás a tanácsokat nem üveg-házi növényeknek s nem hatáskör nélküli hivataloknak szánta, hanem azokat széles kiterjedésű jogosultságokkal felruházottan beállítja az alkotmány közjogi szervei közé.

A szakmai tanácsok feladatai:

1. A munkafeltételeket meghatározó általános szabályok alkotása. A törvény szövege annak a kívánságnak ad kifejezést, hogy a szakmai tanácsok ily irányú határozataikat lehetőleg kollektív munkaszerződések alapján alkossák meg.

2. Rendeletalkotása abból a célból, hogy a szakmai utánpótlás kérdése a lehető legjobb megoldást nyerjen. Szakiskolák szervezése, a tanonckiképzés idejének, tartamának, mikéntjének meghatározása. A szakmai fiatalság gyakorlati és elméleti képzése a szakmai tanácsok feladatai.

3. A munkanélküliség leküzdésére hasznos és célszerű intézkedések, valamint a munkalehetőségek szaporítására alkalmas rendelkezések megtétele. Idetartoznak a munkaidőt korlátozó rendeletek, amelyek útján a meglévő munkalehetőség több munkavállalónak juttat kenyeret.

4. Elősegíteni az egyes üzemekben és vállalkozásokban már meglévő üzemi tanácsok további fejlődését és közreműködni ily

¹ Indiára nézve ez a szabályozás nem érvényes (15. §. 2.).

tanácsok jövőbeni alakulásánál. Ezeknek az üzemi tanácsoknak a feladata az, hogy a munkaadó és alkalmazottai között a jóviszonyt biztosítsa és az esetleg felmerülő ellentéteket külső befolylás nélkül szüntesse meg.

5. Öregségi és baleseti nyugdíjintézetek, kölcsönös segítő egyesületek céljára szolgáló alapok megszervezésénél közreműködni és mind a meglévő, mind pedig a jövőben létesítendő ilyen intézetek tevékenységét, különösen pedig pénzügyeik intézését felülvizsgálni. A törvény itt különösen az egyes nagyobb üzemek kebelében már meglévő nyugdíjalapok további fejlesztésére és ennek a rendszernek más üzemekbe átültetésére gondolt.

6. Határozatokat hozni a szakma műszaki és kereskedelmi kérdéseiben, amennyiben ezeknek a kérdéseknek a megoldása a munkavállalókat is érinti.

7. A szakma életére, működésére, a munkások és munkaadók helyzetére, az esetleges ellentétek megoldására alkotott szervek munkásságára vonatkozó statisztikai adatok összeállítása.

A felsorolás nem taxáció. A végrehajtási utasítás szavai szerint a szakmai tanácsok tevékenységi körét kitérően kell értelmezni.

A szakmai tanács a törvény szavainál fogva felhatalmazást nyert arra, hogy a szakma életére vonatkozóan igazgatási rendszabályokat hozzon és ezeknek a rendszabályoknak a foganatbavitelét maga eszközölje, vagy pedig a foganatbavitel felett felügyeletet gyakoroljon. Az ilyen igazgatási rendeletek érvényességéhez az alábbi két előfeltétel szükséges: a) a tanács tagjainak legalább kétharmad része, azaz helyesebben a munkaadói tagoknak és a munkavállalói tagoknak leglább kétharmad-kétharmad része külön-külön a javaslat mellett szavazzon; b) hogy az ilyen, minősített többséggel létrejött határozatot az illetékes miniszter jóváhagyja.

A törvény megköveteli, hogy mind a munkaadói, mind pedig a munkavállalói érdekképviseltek által kiküldöttek kéharmada szavazzon az egész szakmára kötelező erejű szabály megalkotása mellett. Az intézkedésnek — az indokolásban is kifejtett — célja az volt, hogy a szakmai tanácsban ilyen határozatok kompromisszum útján jöjjenek létre. Így elkerülhető az, hogy akár a munkaadók, akár pedig a munkavállalók, a másik fél kiküldötteinek esetleges távolléte folytán előállott többségüket felhasználva, csak a sajátos érdekeiket néző határozatokat hozzanak. A két ellentétes érdekű fél egyezségéből lesz a szakma törvénye. A miniszter az általános nemzeti érdek szempontjából felülvizs-

gálja a szakmai tanács határozatait. A törvény 19. §-a szerint az ilyen minősített többséggel meghozott és miniszteri jóváhagyással ellátott határozatok kötelezik mindazokat, akik abban a szakmában vannak foglalkoztatva, amelyre nézve a szakmai tanács hatásköre kiterjed, vagy abban a termelési ágban munkásokat foglalkoztatnak, vagy pedig ily vállalkozásnál valamely munkát végeznek, illetve munkát végeztetnek.

A szakmai tanács szakmaszervező és szakmaigazgató rendeleteinek megszegése sok esetben köztörvényi bűncselekmény. Ez szintén arra mutat, hogy a szakmai tanácsoknak az állami közigazgatás és rendeletalkotás terén rendkívül fontos szerep jutott. A törvényhozó felhatalmazza a tanácsokat, hogy rendeleteiket ellássák büntető szankciókkal. A kiszabható büntetések természeté és nagysága tanuskodik amellelt, hogy Hollandiában komolyan gondolnak az érdekképviseleti közigazgatás megvalósítására. A szakmai tanács rendeleteinek megszegése kihágás, amely két hónapig terjedhető fogházbüntetéssel és kétezer forintig (azaz kb. 6.000 pengőig) terjedhető pénzbüntetéssel büntethető. Ha összehasonlítjuk a szakmai tanács rendeletei megszegésének megtorlását a magyar törvények kihágási büntetéseivel, tudjuk értékelni, hogy minő komolyak ezek a szabályok. (Kbtk. 16. §., 1928: X. t. c. 5. §.)

Az 1933. évi április hó 7-én kelt törvény további intézkedése során a tanácsok felhatalmazást nyernek arra, hogy a szakmát illető törvények végrehajtásánál közreműködjenek. A törvény példaképen felsorolja a következő törvényeket; ezek végrehajtásánál a szakmai tanácsoknak különösebb szerepük van.

1. Munkatörvény. (1919. november 1.)
2. Rokkantsági nyugdíjról szóló törvény. (1913. június 5.)
3. A balesetbiztosításról szóló törvény. (1921. május 2.)
4. A kötelező betegbiztosításról szóló törvény. (1913. június 5.)

Mind a törvény szövegéből, mind pedig a törvény indokolásából kitűnik, hogy a törvényhozó, különösen a jövőben meghozandó szociális és gazdasági törvények végrehajtásánál, gondolt a szakmai tanácsok igénybevételére.

A szakmai tanácsnak bírói jogosultságai is vannak. Az 1933. évi április hó 7. napján kelt törvény (27. §) olyképpen intézkedik, hogy abban az esetben, amidőn a kollektív szerződés végrehajtásából vita származik, illetve minden oly vita, amely a munkaadók és a munkavállalók között a munkaszerződésből kifolyólag keletkezett, a szakmai tanács, mint döntőbíróság elé vihető. Még abban az esetben is, ha a felek a szakmai tanácsnak, mint döntőbírónak

illetékességi kikötésében nem állapodtak meg a szakmai tanács saját kezdeményezéséből felléphet békéltetőként.

A törvény a munkaügyi miniszter mellé egy tanácsot is szervezett, azzal a feladattal, hogy a szakmai tanácsok felállításánál, mint szakértő szerepeljen. Ennek a tanácsnak tagjai részben a munkaadói és részben a munkavállalói kiküldöttekből kerülnek ki. Az első szakértő tanács 13 tagból állott, akik közül hármat a munkaadói szakszervezetek, hármat pedig a munkásszervezetek kiküldöttei közül neveztek ki, akik mellett három szakértő és az illetékes minisztériumoknak négy tisztviselője szerepelt.

1934. évi szeptember hó 12-én a nyomdaipar keretében született meg az első szakmai tanács. A nyomdaipar szakmai tanácsának megalakulását követő hónapban alakult meg — 1934. évi október hó 2-án — a szivaripar szakmai tanácsa.

A tanácsok működése igen sok adminisztrációs és végrehajtási tevékenységet vett át a központi kormány jogosítványai közül és mind a törvényhozást, mind a közvéleményt meggyőzte arról, hogy a szakmai élet igazgatását legcélszerűbb az érdek-képviselői szervekre bízni.

Az 1935. évi május hó 24-én kelt törvénnyel a holland kormány további lépést tesz a korporációs fejlődés terén. A törvény szerint a miniszter felhatalmazást nyer arra, hogy egy, vagy több vállalkozó és akár egy, akár több munkaadói szakszervezet között létrejött megállapodás hatályát kiterjessze a megállapodás által érintett egész szakmára. A törvény érvénye csak a kereskedelmi és ipari vállalkozásokra terjed ki. A miniszter jogosultsága csak akkor nyílik meg, ha a szerződő felek közül egy, vagy több munkaadó, illetve egy vagy több munkaadói szakszervezet kéri a minisztertől a szerződésben foglaltaknak az egész szakmára nézve kötelezővé tételét. A miniszter abban az esetben tesz eleget a kérelemnek, ha meggyőződése szerint 1. a szerződés az illető szakma gazdasági viszonyaira jelentős fontosságú és 2. ha a magánjogi szerződésnek közjogi szabállyá átalakítása a közérdek szempontjából kívánatosnak látszik.

A miniszternek jogosultsága diszkrécionális természetű. Belátásától függ, hogy ily kérelemnek helyt ad, vagy sem. A szakmai megállapodásnak általános rendelet hatályával felruházása iránt előterjesztett kérelem elbírálására a miniszter mellé véleményező bizottságot szerveztek, amelynek tagjait egyrészt a legfelsőbb ipari tanács, másrészt a középosztály legfelsőbb tanácsának tagjai, végül pedig a nagy munkásszervezetek kiküldöttei közül nevezik ki. A bizottság, mielőtt véleményét elkészíti és a mi-

niszter elé terjeszti, meghallgatja a termelési ág különböző érdekeltjeit és az érdekelt munkaadói, munkavállalói szervezeteket.

Érdekes az az intézkedés, amelynek erejénél fogva a törvény betartásában érdekelt minden személy aktorátusi jogosultságot nyer kártérítési perek indítására azokkal szemben, akik az általánosan kötelezővé tett szerződéseket be nem tartják.

A törvény a miniszternek pozitív jogosultságát, amely szerint egyes munkaadók, vagy munkaadói érdekeltségek között létrejött megállapodások hatályát az egész termelési ágra kiterjesztheti, kiegészíti egy másik, negatív tartalmú joggal. A miniszter a szóbanforgó törvény útján ugyanis felhatalmazást nyert arra, hogy egyes munkaadó vagy egy munkaadó és egy, vagy több munkaadói egyesülés között, végül több munkaadói egyesülés között létrejött megállapodásokat közérdekből semmissnek nyilvánítson. A nemzetgazdasági miniszter eme jogosultságának különösen a szabad versenyt kizáró, az áraknak alaptalan emelésére irányuló, a munkásbéreknek jogosulatlan leszállítását, illetve ezeknek alacsony szinten tartását célul kitűző munkaadói megállapodásoknál van nagy jelentősége. A németalföldi törvényhozás ezt az intézkedését sem szánta élettelen szabályozásnak. A végrehajtásról, a kötelezettségeknek tiszteletben tartásáról gondoskodik az a szakasz, amelynek értelmében azok, akik a miniszternek valamely megállapodás semmisségét kimondó határozata ellenére a megállapodásban foglaltaknak megfelelően cselekszenek egyrészt a cselekvés által jogaiban sértett személy által kártérítési perrel felelősségre vonhatók, másrészt azonban 10.000 forintig (azaz 30.000 pengőig) terjedhető pénzbüntetéssel sújthatók.

Látjuk, hogy a németalföldi törvények megalkotása nem porhintés a választók szemébe, hanem azt a célt szolgálja, hogy a törvényi rendelkezések a gyakorlatban végre is hajtassanak. A törvényhozási működés nem gyorsvonat ütemében folyik, a törvénytár sem olyan vastag, mint sok más nemzet szabálygyűjteménye. Alapos, megfontolt munka az, amely az elmélet és a kisebb ügyekben kipróbált gyakorlat nyomán a római praetori jogra emlékeztetően fejleszti tovább az alkotmányt.

28. §. Svájc.¹

„Svájc sem vonhatja ki magát azoknak az eszméknek hatása alól, amelyek lábba hozzák Európát. Svájcnak a maga részéről

¹ Irodalom: *Arcis*: Les réalisations corporatives en Suisse. Paris. 1936. *Botte*: La question de l'organisation corporative en Suisse. Glaris. 1936.

szintén keresnie kell azoknak az életbevágó kérdéseknek a megoldását, amelyekről — más államokhoz hasonlóan — belső egyensúlya függ; a korporáció kérdése tehát napirenden van Svájcban.¹

1918-ban alakul meg Svájc területén az első korporáció² és ezidő óta a mozgalom folyton erősödik. 1926-ban a genfi földművesek és állattenyésztők alkottak korporációt, pár évvel később azután Svájc nyolc vidékének „Föld” korporációi már szövetségbe egyesülnek. Nem sok idővel ezután az összes genfi korporációk egyesülése révén megalakul a „Fédération Gènevoise des Corporations”. Friburg, Valais, Neuchatel, Vaud, Franches-Montagne korporációinak csúcsszervezete pedig a Fédération des Corporations.

Ezek a korporációk azonban magánegyesülések. Így az állami feladatok megoldásában nem vesznek részt. Ezen a helyzeten sokan változtatni kívánnak és követelik, hogy egyrészt az államok segítsék elő a korporációk terjeszkedését, másrészt pedig az államok a már megalakult korporációkat bízzák meg az illető szakma igazgatási teendőivel, a korporációk csúcsszervezetei pedig beleszólást nyerjenek a nemzetgazdasági-, szociális- és munkástörvények előkészítésébe. A hatalmas tömegekre támaszkodó, politikai célkitűzésekkel bíró Nemzeti Front éppenúgy programjába vette az államok alkotmányának korporációs szellemben történő átalakítását, mint a katolikus Aufgebot mozgalom. A Középosztály Egyesülése törvényjavaslatot dolgozott ki oly irányban,³ hogy a svájci államok alkotmánya korporációs alapokra helyeztessék. Hasonló törekvéssel találkozunk az Új Svájc elnevezésű haladó irányzatú társadalmi és politikai egyesülésnél is. Mind a politikai egyesülések, mind az elméleti kutatók a földrajzi fédéralizmus mellett az érdekképviselőkre alapozott területi önkormányzatnak is helyt kívánnak adni. Amilyen sokszínűek, változatosak a már megalakult korporációk, olyan különbözők az idevonatkozó tervezetek, javaslatok is. Egy ponton azonban találkozunk minden törekvés, minden javaslat. Tudniillik

Böhler: Corporativ Wirtschaft. Zürich. 1935. — *Devrient*: La corporation en Suisse. Neuchatel. 1935. *Hoffstetter-Leu*: I progetti corporativi svizzeri. Milano. 1935. *Keller*: Die Korporative Idee in der Schweiz. St. Gallen. 1934. *Perroux*: Le mouvement corporatif en Suisse. La vie intellectuelle. 1937. évi április 25-iki számában. *Piller*: Corporation et fédéralisme. Neuchatel. 1935.

¹ *Devrient*: La corporation en Suisse. Neuchatel. 1935. 7. oldal.

² A. Franches—Montagnes-i órások korporációja.

³ Der Sankt-Galler Entwurf. Ein Vorschlag zur Organisation der Wirtschaft.

abban, hogy a korporális alkotmányt a demokratikus állami be rendezkedéssel összeházasítani kívánják.¹

A politikai, a társadalmi és a gazdasági egyesülések célkitűzéseit hatalmas módon támogatja a napról-napra hangosabb szavú sajtó. A *Journal des Corporations* a neuchateli, a *L'Action Sociale* a friebourgi, a *L'Ordre professionnel* és a *La Liberté* a genfi korporacionisták napi, illetve heti szócsöve. A *Cahier de la Corporation* című folyóirat pedig a korporációs irodalomról, a korporációs törekvésekről, tervezetekről időszakonként szolgáltat beszámolót.

A korporációs átalakulás híveinek száma az összes államokban növekedik. A leghatékonyabb propagandát a már megalakult korporációknak a szakmára, a szakma tagjaira hasznos működése fejti ki. A korporációk betegségi, balesetbiztosító pénztárakat² létesítettek, amelyeknek terheit a munkaadó és a munkavállalók közösen viselik. Más korporációk oly pénztárakat alkotnak, amelyek — renszerint csak munkaadói hozzájárulásból — a nős, gyermekes munkavállalóknak családi pótlékot folyósítanak, illetve a munkaadóknak az általuk kifizetett családi pótlékot megtérítik. A korporációkba tömörült munkaadók így elérik azt, hogy az összes vállalkozók — az e célból fizetett hozzájárulás révén — közösen viselik a családok munkások alkalmaztatásával járó többletkiadást és elejét veszik annak, hogy a csak nőtlen munkásokat foglalkoztató üzemek jogosulatlan versenyt támaszszanak a többieknek az olcsóbb termelési költségek révén. Így például a friebourgi építési korporáció 1929-ben 8816, 1930-ban 30,506, 1931-ben 34,668, 1932-ben 41,190, 1933-ban 47,983, az öt év alatt tehát összesen 163.157 svájci frankot fordított családi pótlék illetve családi pótlék megtérítés céljaira.³ A korporációk munkanélküliség esetén segélyt nyújtó pénztárakat is létesítenek,⁴ ame-

¹ „Dans la floraison des corporatismes contemporains, les doctrines et les réalités fragmentaires de la Suisse ont une originalité frappante. Elles ne rappellent ni les corporatismes autoritaires de l'Allemagne et de l'Italie, ni les corporatismes plus modérés, mais d'empreinte et de contenu politiques de l'Autriche et du Portugal. Le corporatisme suisse, pris d'ensemble et dans ses manifestations spécifiques, répugne à la dictature.“ *F. Perroux: Capitalisme et Communauté de travail.* Paris. 1958. — 143. lap.

² Az első ilyen pénztárt a genfi textilkorporáció létesítette.

³ *Max d'Arcis: Les réalisations corporatives en Suisse.* Neuchatel. Paris. 1935. 68. lap.

⁴ 1926-ban a svájci korporációk 1.549.874 frankot fizettek ki munkanélküli segély címén.

lyek sok államban szövetségi, állami és községi támogatásban részesülnek. A hivatalos segítyezés is arra mutat, hogy a törvényhozás lassankint tudomásul veszi a korporációknak közhasznú működését és idővel helyet juttat majd azoknak a ma még állami közigazgatási szerveknek fenntartott feladatok ellátásában is. A munkásjóléti intézmények során a korporációk öregségi és rokkantsági nyugdíjbiztosítási intézeteket szerveznek, amely intézetek költségei a munkaadókat és a munkavállalókat egyaránt terhelik. A korporációk dolgozzák ki a kollektív szerződéseket, amelyek a korporációk összes tagjait egyaránt fogják kötelezni.

Friebourg kanton alkotmánya az első, amely a korporációk működésének következményeit levonva törvényt hozott a korporációk közjogi természetű működésének megszervezése végett. Az 1934. évi május hó 3-án kelt törvény szerint a korporációk kikerülnek a magánjog szabályainak birodalmából és különleges közjogi intézkedések hatásköre alá esnek. A korporációk szervezését többé nem az egyesülési szabadság szabályai irányítják. A friebourgi korporáció nem jön létre az érdekeltek megalakuló gyűlésén, hanem a törvényes megalakuláshoz, a jogiszemélyiség elnyeréséhez az Államtanács elismerése szükséges. Az Államtanács az elismerés iránt előterjesztett kérelmek tárgyában határozathozatal előtt nyilvános vizsgálatot tart, amelynek során tisztázni tartozik:

1. hogy a korporáció megalakulására vonatkozó törvényes előfeltételek fennforognak-e;¹ 2. hogy a korporációt ugyanazon, vagy rokonszakmák alkották-e meg és hogy a korporáció működése nem sérti-e más szakma jogosultságait; 3. hogy a korporáció megalakításában részes munkaadók és munkavállalók száma kit teszi-e a vonatkozó szakma munkaadóinak és munkavállalóinak jelentős hányadát és hogy a szakma jelentős fontosságú érdekét szolgálja-e a korporáció célkitűzése?

A korporációt egy szakmához tartozó különböző szakmai egyesülések, szakszervezetek, a munkaadók és munkavállalók szervezetei alkotják. A különböző tagszervezetek kiküldöttjei (minden egyesülés egyenlő számú kiküldöttet választ) alkotják meg a korporáció határozó, intézkedő, tanácskozó szervét, a korporáció tanácsát. A korporáció alakítását, az állami elismerés

¹ Hogy a korporáció tanácsa a törvénynek megfelelően egyesülésként egyenlő számú kiküldöttből megalakult-e? Hogy az alapszabályok terveznek-e a szakmai belső vitás kérdések elsimítására békéltetőbizottságot, valamint döntő bíróságot és befejeződött-e ezeknek a hatóságoknak a megszervezése? (5. §.).

iránti kérelem előterjesztését a törvényhozás az érdekeltek szabad elhatározására bízta. Egyetlen szakma sem kötelezhető arra, hogy korporációt alkosson, az állampolgároknak is szabadságában van a megalakult korporációba — közvetve vagy közvetlenül — tagul belépni, vagy a szervezkedéstől távolmaradni. Az 1934. évi május 3-án kelt törvény értelmében az államtanács által elismert, tehát szabályszerűen megalakult korporáció főfeladata, hogy a szakmához tartozó „különböző szakmai egyesülések, szervezetek, valamint azok tagjainak erkölcsi, társadalmi érdekeit előmozdítsa és megvédje. A korporációk a különböző társadalmi osztályok, a munkaadók és a munkavállalók együttes működése útján a közjó és a társadalmi béke megvalósulását elősegítik. A korporációk öröködnék továbbá a szakmai becsület és a szakmát illető megbecsülés fenntartása felett.“

A friebourgi korporációk ily módon közjogi, állami igazgatást terhelő feladatok ellátására nyernek felhatalmazást. Hogy célkitűzéseiket megvalósíthassák, a törvényhozás a korporációkat felhatalmazza és bizonyos esetekben kötelezi:

1. a) biztosító és b) segítő intézetek felállítására; 2. békítő bizottságok és döntőbíróóságok szervezésére; 3. a céljaik elérését előmozdító bárminő fajta intézkedés megtételére, ily irányú határozatok meghozatalára.

A korporációk határozatai csak a korporációban képviselt egyesület tagjait kötelezik. De a törvény 7. §-a módot ad arra, hogy a korporációk határozatai általános törvény erejével ruháztassanak fel. A korporáció oly határozata ugyanis, amelyet a korporációhoz tartozó szakmai szervezeteknek — a korporáció tanácsába választott — kiküldöttjei egyesülésként tartott szavazáson külön-külön elfogadtak, az Államtanács jóváhagyásával általános törvény hatályával bír a szakma minden munkaadója és munkavállalója irányában.¹

Az Államtanács a vonatkozó határozatának meghozatala előtt csak azt jogosult vizsgálni, hogy nem sérti-e a határozat az általános érdeket. Az ily módon meghozott határozatokban lefektetett fizetési kötelezettségek — tagsági hozzájárulások, pénzbüntetések — behajtása közadók módjára történik.

A friebourgi korporációk megalakulása közjogi formában történik, a korporációk célkitűzései elsősorban állami feladatokat

¹ Dans ce cas, ces décisions sont obligatoires pour toutes les personnes physiques, ou morales qui appartiennent au même corps professionnel. 7. §. 5. bekezdése.

ölelnek fel és a feladatok megoldására használható eszközök — különösen a szakmát kötelező törvény alkotásának lehetősége, a szakmai bírászkodás — szintén a közjogi hatalom tartozékai. Elvitathatatlan tehát, hogy a friebourgi korporációk működésében a testületi decentralizáció megvalósulását láthatjuk.¹

¹ „La réforme vise un but social et organique: reconstituer la nation du corps professionnel inexistant dans le droit actuel, donner à ce corps la possibilité de se doter des organes qui l'expriment et qui le représentent devant et dans l'État, accorder à ces organes le droit de se donner de compétences d'ordre législatif, exécutif, judiciaire dans l'ordre économique et sociale, considérer ces organes comme ayant la représentation authentique et officielle du corps professionnel dans ses relations avec les autres corps professionnels et avec les organes politiques de l'État.“ *J. Piller: Corporation et Fédéralisme. Neuchâtel. 1936. 86—87. l.*

HETEDIK FEJEZET.

Az érdekképviselőkre alapozott alkotmányos berendezkedés Délamerikában.

29. §. Bolivia.

A boliviai legújabb jogfejlődés hatalmas haladást mutat a korporációs állami berendezkedés felé. A jogalkotó szeme előtt bizonyára az olasz minta lebegett akkor, amidőn a szakszervezetekből indult ki az érdekképviselői alkotmány kiépítésénél. Az 1936. évi augusztus hó 19. napjáról keltezett törvényerejű rendelet bevezeti ugyanis a kötelező szakszervezet intézményét. Minden 18. életévét betöltött boliviai férfi és nő, aki a javak termelésében, vagy szétosztásában, vagy ezeknek ipari felhasználásában bármi módon résztvesz, köteles abba a szakszervezetbe lépni, amely hivatva van az illető termelési ág érdekeinek védelmére. A belépés feltételeit, módját, a szakszervezeti alapszabályok határozzák meg. Általános rendelkezés az összes érdekképviselőtek irányában az, hogy a szakszervezeti tagsághoz nem szükséges a boliviai állampolgárság. A politikai agitátorok, a szociáldemokrata pártvezérek, a köztörvényi bűncselekmények miatt elítéltek ki vannak zárva a szakszervezetekből.

A szakszervezetek tagjaik névjegyzékét minden év elején felterjesztik a munkügyi minisztériumhoz, ahol központi nyilvántartást vezetnek az ország szakszervezeteinek összes tagjairól. Az állampolgárság bizonyításának egyik előfeltétele az, hogy a kérdéses személy szakszervezeti tag legyen. Aki nem tudja igazolni, hogy az ország valamelyik szakszervezetének tagja, az állampolgársági bizonyítványt nem kaphat, boliviai útlevél számára nem jár, az őt különben megillető közjogokat nem gyakorolhatja. Így tehát az állampolgárságból folyó jogosítványok csak a szakszervezeti tagságon keresztül érvényesülhetnek.

Mind a most ismertetett rendelet, mind pedig a múlt év nya-

rán hatályba lépett Szakszervezeti Alkotmány tiltja a egyes szakszervezetek alkotását. A munkaadók és a munkavállalók külön-külön szakszervezetekbe tömörülnek. A vállalkozók, ezeknek csendestársai, továbbá azok a tőkésék, akik ipari vagy kereskedelmi vállalkozásokat pénzelnek, végül pedig a vállalatok ipari és kereskedelmi vezetői alkotják a munkaadók szakszervezeteit. A munkavállalói szakszervezetekbe azok tartoznak, akik a termelésben vagy a javak szétosztásában akár szellemi, akár testi munkával részt vesznek anélkül azonban, hogy a termelésnél, vagy a javak szétosztásánál vezető pozíciót töltenének be. A szakszervezetek hármasságúak. Az alsófokú szakszervezeteket a helyi szakszervezetek alkotják; ezek valamely meghatározott kisebb területen ugyanazon szakhoz tartozó munkaadókat, vagy munkavállalókat egyesítik magukban. A második fokon állnak a megyei szakszervezetek, illetve megyei szakszervezeti szövetségek, amelyek egyforma vagy hasonló hivatást űzők szakszervezeteit tömörítik egységbe. A szakszervezeti hierarchia legmagasabb fokán áll az alábbiakban leírt öt, „nemzeti szakszervezet”-nek nevezett csúcsszervezet. Míg az alsófokú szakszervezetek törvényes előfeltételek meglétében megalakulásukkal azonnal jogi személyekké válnak, a másodikban említetteknek a jogi személyiség elnyeréséhez a kormány jóváhagyására van szükségük. Ezek a munkaügyi miniszter kifejezett elismerése nélkül jogokat nem gyakorolhatnak, kötelezettségeket nem vállalhatnak, perbe nem léphetnek, tagjaikat kötelező szabályokat nem alkothatnak.

A szakszervezetek a termelési ágak szerint, amelyeknek keretében a szakszervezeti tagok működnek, öt csoportra oszlanak: 1. „Ingatlan osztály”-ba tartoznak az ingatlan tulajdonosok, földművelők, építészmérnökök, szőlőművelők, kávétermelők stb. szakszervezetei. 2. „Bányászati osztály”-t alkotják azok a szakszervezetek, amelyeknek tagjai bányászattal kapcsolatos tevékenységet fejtenek ki. 3. A harmadik csoportot az ipari tevékenységhez tartozók szakszervezetei alkotják. 4. Az „ingó osztály”-t a kis- és nagykereskedők, export- és importőrök, bankárok, közlekedési vállalatok vezetőinek, illetőleg alkalmazottainak szakszervezetei alkotják. 5. Az utolsó csoportba tartoznak az orvosok, fogorvosok, ügyvédek, papok, szépművészek stb. oly érdekképviseleti szervei, amelyek az előbbi osztályok egyikében sem szerepelnek.

Az imént említett osztályok élén a nemzeti szakszervezetek állanak. Ezeknek az orgánusoknak a székhelye La Pazban van. A nemzeti szakszervezetek feladatát a termelés legfelsőbb veze-

tése, a szakszervezetek központi irányítása alkotja. Az öt nemzeti szakszervezet vezetősége 8—8 tagból áll, akiket az idetartozó megyei szakszervezetek választanak.

A szakszervezetek feladatai: *a)* A munka és a tőke ellentétes irányú törekvéseit harmóniába hozni avégett, hogy a nemzetgazdaság életére a két termelési faktor viszályából kár ne háruljon; *b)* A termelés tényezői között igazságot tenni és ezeknek egyenlőségét biztosítani; *c)* A nemzeti jövedelem szétosztása terén az állami közigazgatás feladatait megkönnyíteni. A szakszervezetek adókat és illetékeket vetnek ki és szednek be, amelyek felhasználása azután a nemzeti jövedelem igazságosabb szétosztásának céljaira szolgál. *d)* A munkaképtelen, előregedett vagy munkanélküli munkások segélyezése és a munkáért járó megfelelő ellenérték biztosítása. *e)* A termelés terén előforduló vitás ügyeknek méltányosság szemszögéből történő elbírálása. *f)* A szakszervezetek nemzeti tanácsa részére törvénytervezetek készítése és a nemzeti tanács intézkedéseinek foganatosítása. *g)* Kollektív munkaszerződések kötése. (A szerződések lényeges kellékei: 1. a maximális munkaidő megállapítása; 2. a legkisebb munkabér szabályozása; 3. a munkavállalók egészségét, testi épségét, valamint munkaképességének megőrzését biztosító intézkedések és berendezések előírása.) *h)* Az ország területén megakadályozni minden monopolisztikus alakulást és elejét venni bárminő spekulációs nyereségnek. *i)* A munkarendőrség megszervezése és gyakorlása. Szigorú megbüntetése mindazoknak, akik akár cselekvéssel, akár mulasztással a termelésnek kárt okoznak. *j)* Szövetkezetek alkotása a tagok érdekeinek védelme céljából. *k)* Ipari és kereskedelmi kiképzés, tanítás, továbbképzés céljára szolgáló iskolák létesítése, fenntartása. *l)* Kölcsönös biztosító és segélyező egyesületek életbehívása.

A szakszervezet jogosult minden tagját kötelező kollektív szerződés kötésére. A kollektív szerződés felei lehetnek akár helyi szakszervezetek, akár megyei szakszervezetek, lehet az egyik egy szakszervezet, míg a másik szerződő fél egy vállalat. Kollektív szerződést köthetnek a munkaadók helyi, vagy megyei szakszervezetei, a munkavállalók helyi, vagy megyei szakszervezeteivel. A munkavállalók szakszervezetei kollektív szerződésre léphetnek egy munkaadóval is. Végül kollektív szerződést köthet a nemzeti szakszervezet is valamely vállalkozással. Ez utóbbi kollektív szerződés szabályai kötelező erővel bírnak az illető nemzeti szakszervezethez tartozó összes szakszervezetek tagjaira.

Kollektív munkaszerződések alaki kelléke, hogy közokiratba

legyenek foglalva, illetőleg amennyiben magánokirat állíttatott ki a kollektív munkaszerződésről, ez a szakszervezeti tanács által látamozva legyen. A kollektív szerződés természetesen nem állhat ellentétben a hatályos rendelkezésekkel. Ennek az intézkedésnek különösen a legkisebb munkabér és a heti munkaidő megállapításánál van szerepe, t. i. az egész országra nézve érvényesen megállapított legkisebb bérösszegeknél kevesebbet, illetőleg az ország területén általánosan megszabott leghosszabb munkaidőnél hosszabb munkabeosztást a kollektív szerződés sem állapíthat meg. Kollektív munkaszerződések érvényességének egyik további alaki kelléke az, hogy a munkaügyi minisztérium lajtsromába felvéttessenek. A kollektív szerződés lényeges kelléke olyan kikötés, amely a szerződésszegésből származó minden kárra megfelelő kártérítési kötelezettséget és pénzbüntetést szab ki a szerződésszegőre.

Súlyos problémát vetett fel az a kérdés, mi történjék az egyes szakszervezetek között felmerülő vitás ügyekben, ki legyen a bíró, aki a szakszervezetek kebelében előforduló peres ügyeket eldönti. A törvényhozó a szakszervezetek közötti viták elbírálása terén általános szabályul azt állapította meg, hogy a helyi szakszervezetek között felmerülő vitás ügyekben a döntőbíró az illetékes megyei felsőfokú szakszervezet, míg a megyei szakszervezetek pereskedési tekintetében a döntőbírói tisztet az illetékes nemzeti szakszervezet tölti be. Ha azonban a vita különböző nemzeti szakszervezet fennhatósága alá tartozó szakszervezetek között merül fel, akkor ennek elbírálása a szakszervezetek nemzeti tanácsának feladatává lesz.

A döntőbíráskodás a gazdasági élet minden problémájánál minden esetben kötelező, még akkor is, ha a vita nem pusztán szakszervezetek között kerekedik, hanem az egyik fél magánszemély.

A döntőbíráskodás gyorsaságát és eredményességét akarja biztosítani a törvényhozó akkor, amidőn előírja, hogy csak a vitás kérdés felvetődését követő három nap áll a feleknek rendelkezésére avégett, hogy közvetlen tárgyalással igyekezzenek békés úton eredményre jutni. Ha ez a határidő eredménytelenül elmúlik, a vitás ügy az illetékes döntőbíró elé kerül. A döntőbírónak nyolc nap alatt kell határozatot hoznia az eléje terjesztett jogvitában.

A szakszervezetek belső adminisztrációjukat autonóm módon végzik. A szakszervezet tagjai által választott vezetők a szakszervezethez tartozókat teljes joggal képviselik. Az állam, vagy másik szakszervezet, vagy magánszemély a szakszervezet válasz-

tott tisztviselőjével tárgyal. Ezeket a tisztviselőket hallgatják meg, ezeknek véleményét kéri ki minden olyan ügyben, amidőn az illető szakszervezetbe tömörült polgárokat érintő kérdéstről van szó. *A szabályszerű választással megbízott szakszervezeti vezetők által kötött szerződések az illető munkaággal — akár szakszervezett, akár pedig szakszervezeten kívül álló — minden tagjára kötelezők.*

A szakszervezetek működése a kormány felügyelete alatt áll. Ez a felügyeleti jog törvénysértés, vagy a közérdek sérelme esetén ad a munkaügyi miniszternek érdemi, esetleg reformatorikus természetű jogosultságokat.

A szakszervezetek jövedelmei az alábbi bevételi forrásokból származnak:

1. Tagsági díj. 2. A munkaügyi szabályok megszegőire kiszabott büntetéspénzek. 3. Törvényben biztosított államsegélyek. 4. A kollektív munkaszerződés megszegőire kirovott bánatpénzek. 5. Ajándékok.

A törvényhozó a szakszervezeteket az állam közigazgatási gépezetébe beállítani törekedett, azaz helyesebben, *az állam közigazgatási feladatai közül a termelés és a javak szétoztása körében felmerült problémák elintézését a szakszervezetekre kívánja bízni.* Ennek a különleges közjogi állásnak következményei az alábbi szabályok:

a) A szakszervezeteknek tilos sztrájkot, munkabeszüntetéseket, munkáskizárásokat kezdeményezni, szervezni. b) A szakszervezeti nemzeti tanács határozatait minden körülmények között végre kell hajtani. A nemzeti tanács határozatai ellen a szakszervezeteknek nem szabad ellenzéki állást elfoglalniok. c) A szakszervezeteknek tilos tagul belépni nemzetközi politikai szervezetek közé. d) A szakszervezeteknek meg van tiltva akárminő politikai párt irányában magukat elkötelezni és a szakszervezeti tagok politikai pártállására befolyást gyakorolni. e) Az osztályharc gondolata messze áll a bolíviai szakszervezetek eszmevilágától. Tilos tehát az osztályharc jelszavát bármily viszonylatban felhasználni, illetőleg az osztályharc gondolata mellett propagandát csinálni. f) Tilos a szakszervezetek alkotásánál olyképp eljárni, hogy az alkotott szakszervezetek különleges heterogén helyi csoportosulások legyenek, amelyek azután helyi célkitűzéseikkel a szakszervezeti közigazgatást nehézkessé tehetik.

A szakszervezetek fölött áll *a szakszervezetek nemzeti tanácsa.* A tanács elnöke a munkaügyi miniszter, tagjait a nemzeti szakszervezetek választják. A tanács székhelye a fővárosban van.

A nemzeti tanács feladatait négy csoportba oszthatjuk:

1. A nemzeti tanács szervezi és felügyelet alatt tartja az egész szakszervezeti mozgalmat. 2. A szakszervezeti tanács a termelés általános nagy nemzeti érdekeit az egyes szakszervezetek különleges érdekeivel összeegyezteti, ha szükséges, az egyetemes nemzeti érdekek az egyes szakszervezetek pártikuláris érdekeit alárendeli. 3. A nemzeti tanács, mint a legfelsőbb döntőbíró működik a szakszervezetek között felmerülő vitás kérdésekben. 4. A nemzeti tanács a kollektív szerződések végrehajtása, vagy magyarázata tekintetében felmerülő problémákat végső fokon bírálja el.

A szakszervezetek állandó szervei mellett találunk olyan alakulatokat, amelyek csak időnként öltenek formát. Ezek a nem állandó orgánusok a vidéki kongresszusok és az országos kongresszus. Az egy vidék összes szakszervezetei évente egyszer kongresszusra gyűlnek össze az illető terület különleges természetű kérdéseinek nyilvános megtárgyalása végett. Bolívia összes szakszervezeteinek kiküldöttei pedig négy évenként jönnek össze országos kongresszusra, ahol a szakszervezeti életben felmerülő legfontosabb problémák nyernek megvitatást.

Amint már említettük, a bolíviai alkotmány nem ismeri a munkaadó és munkavállalók közös szakszervezetének intézményét. A különböző irányú érdekek egybehangolása a felsőbbfokú szakszervezeteknek, illetőleg a szakszervezetek nemzeti tanácsának feladata. A munkaadói és a munkavállalói szakszervezeteknek van azonban egy időszakos, közös szervük. Egy termelési ághoz tartozó munkaadók és munkavállalók szakszervezetei közös bizottságot küldenek ki ugyanis akkor, ha a termelés összességét érdeklő problémák megvitatása végett és ezekben a kérdésekben hozandó határozat céljából erre szükség van. Ilyen szakszervezetközi gyűlés összehívásának, illetőleg vegyes bizottság kiküldetésének csak akkor van helye, ha mind a két fajta szakszervezet szükségesnek tartja a közös bizottság kiküldetését, illetve szakszervezetközi gyűlés tartását. Szakszervezetközi gyűlés összehívása ezenfelül még akkor is lehetséges, ha a kormány — a szakszervezetek nemzeti tanácsának meghallgatása után — elrendeli a közös gyűlés tartását. Csak fontos közérdek fennforgása ad jogot a kormánynak szakszervezetközi gyűlés egybehívására. A szakszervezetközi gyűlésen, illetőleg a vegyes bizottságban egyenlő arányban vesznek részt a munkaadói és a munkavállalói szakszervezetek kiküldöttei. Szinte törvényerejű megnyilatkozások lesznek a vegyes gyűlésnek olyan határozatai, amelyeket a gyűlésen jelen

volt megbizottak kétharmad része elfogadott. Ezek a határozatok ugyanis kötelezni fogják mind az érdekelt munkaadói, mind az érdekelt munkavállalói szakszervezet hatásköre alá tartozó összes munkaadót és munkást.

Amint a fentiekből láttuk, a bolíviai szakszervezetek jogosultságai hármasság természetűek. Szabályt, kötelező erejű rendelkezést alkotnak, amelyek azután bizonyos esetekben pártikuláris törvényként érvényesülnek. A munka és termelés közigazgatásának igen nagy részét magukra vállalják ezek a szakszervezetek és így az állami feladatokat csökkentik és a testületi decentralizációt igen széles körben megvalósítják. Végül pedig bírói működést is teljesítenek a szakszervezetek akkor, amidőn a munkaviszonyból eredő vitás ügyekben — ennek a tevékenységi körnek különösen a kollektív szerződés keretében felmerülő problémák elbírálásánál van szerepe — bírászkodnak.

50. §. Brazília.

A brazíliai alkotmány az állami közigazgatási feladatok elintézése és az idevonatkozó jogszabályok alkotása terén jelentős szerepet biztosít az érdekképviseltek részére. Az alkotmány alaptétele ugyanis, hogy a törvényhozó hatalmat a képviselőház és a szövetségi tanács a *Nemzeti Gazdasági Tanács* közreműködésével gyakorolja. A gazdasági tanács szerepe pusztán tanácsadói jelleggel bír a törvényhozói működés tekintetében, de a tanácsnak jelentős cselekvő jogosultságai vannak az országos igazgatást illetően.

A Nemzeti Gazdasági Tanács összeállítása a brazíliai érdekképviseltek közreműködésével történik. A termelés különböző terén működő érdekképviseltek és a törvényesen elismert szakszervezetek tagjaik közül gazdasági kérdésekben jártas egyéneket választanak, illetőleg megbíznak azzal, hogy érdeküket képviseljék a tanács kebelében. Mind a munkaadói, mind pedig a munkavállalói érdekképviseltek egyenlő számban jutnak tanácstag-ság-hoz.

A tanács öt osztályból áll. Ezek: 1. ipar és kisipar; 2. őstermelés; 3. kereskedelem; 4. közlekedés; 5. hitelügy osztálya.

A tanács elnökét az államfő a miniszterek közül nevezi ki. Az államfő jogosítva van arra is, hogy a tanács minden egyes osztályába legfeljebb három-három tagot nevezzen ki. A tanács bizottságokat alkothat és határozatainak előkészítését ezekre a bizottságokra bízhatja. A törvény megengedi, hogy a tanács állandó,

fizetett szakértőket alkalmazzon a törvénytervezetek kidolgozása, a legfőbb igazgatási intézkedések szabatos megtétele végett.

A tanács legfontosabb jogosultságai a következők:

1. A termelés rendjének korporációs átalakítását célul szolgáló bármifajta intézkedés tétele.

2. Oly szabályok hozatala, amelyek az érdekképviseleti, szakszervezeti, vagy hasonló célt szolgáló egyéb egyesülés által vagy részére nyújtandó segélyekre vonatkoznak.

3. A kollektív szerződésre vonatkozó általános rendelkezések előírása.

4. Véleményt nyilvánítani a törvényhozás elé kerülő, a termelést érdeklő törvénytervezetekről. Továbbá ilyen törvényjavaslatok készítése, illetve a kormány felhívása javaslatok benyújtására.

5. A kormány rendeletére, vagy pedig saját kezdeményezéséből oly rendeletek hozatala, amelyek az őstermelői, ipari, szállítási vagy hitelérettel kapcsolatos munka eredményét növelik, a szétforgácsoló nemzeti erőket egységesíteni és a nemzeti termelés hatékonyságát emelni alkalmasak.

6. Oly intézetek alapítása, amelyeknek célja az őstermelés és ipar gazdaságosságának vizsgálata, illetve amelyeknek feladatát a hitelélet és a javak közvetítésének fellendítésére vonatkozó tanulmányok képezik.

7. Véleményt nyilvánítani a szakszervezetek vagy egyéb érdekképviselők törvényi elismerése terén.

8. Korporációs átalakítást célzó egyes korporációk felállítása vonatkozó tervezetek készítése.

Az alkotmány megengedi, hogy népszavazás további jogosultságokat is juttasson a gazdasági tanács részére. A népszavazás elrendelése az államfő joga.

Az alkotmány 65. §-a előírja, hogy minden olyan törvényjavaslat, amely a nemzetgazdaságot, vagy ennek egyik ágát, illetve a javak előállítását, vagy pedig szétosztását érinti, mielőtt parlamenti tárgyalás alá kerülne, a gazdasági tanács elé terjesztendő. *Azokat a törvényjavaslatokat, amelyeket a kormány készített elő és amelyeket a gazdasági tanács jóváhagyott, a parlament vita tárgyává nem teheti, hanem csak a felett szavazhat, hogy a javaslatot elfogadja-e vagy pedig elutasítja.* Ennek a rendelkezésnek nyilván az a célja, hogy a gazdasági törvényalkotást szakemberek kezébe adja és kivonja azt a napipolitika elfogult, sokszor pártérdekektől vezérelt világából. Gazdasági törvénytervezetek terén a képviselőház jogosultsága a pusztá szavazásnál megáll.

Az alkotmány az egyesületi és a szakszervezeti szabadság elvi alapján áll. De csak az állam által törvényesen elismert szakszervezetek vannak felruházva közjogi természetű jogosultságokkal. Az ilyen előjogos szakszervezetek fel vannak hatalmazva arra, hogy maradék nélkül képviseljék azt a termelési ágat, vagy azt a foglalkozást, amelyen belül tagjaik működnek. A képviselt szakma vagy foglalkozás érdekeinek védelmét a törvény ezekre a szakszervezetekre bízta. A törvény által elismert szakszervezeteknek joguk van arra, hogy a képviselt szakmához, foglalkozáshoz, vagy termelési ághoz tartozók nevében az állammal vagy más szakszervezettel, illetve magánszeméllyel tárgyaljanak, szerződéseket kössenek, amely szerződések és megállapodások azután kötelezni fogják mindazokat, akik a szerződést kötő szakszervezet képviseleti jogosultsága alá tartoznak, tekintet nélkül arra, hogy az illetők tagjai, avagy sem a szerződő szakszervezetnek.

A gazdasági tanács legfontosabb célja az, hogy az ellentétes érdekű szakszervezeteket egységbe hangolja és a munkaadókat a munkavállalókhoz közelebb hozva megalkossa a korporációkat.

A brazil alkotmány — szelleméből kitűnő, de szavakba is öntött — célja az, hogy az ország termelésének irányítását, szervezését, a munka és a tőke surlódásainak elsímítését, a gazdasági életben felmerülő feladatok megoldását a korporációkra bízta. A korporációs átalakulás folyamatban van és azt hisszük, rövid időn belül előttünk áll majd az új korporációs Brazil állam.

IRODALOM.

- Adam (S): *Corporations et Constitutions* Paris. 1935.
- Ambris (A): *Dopo un ventennio di rivoluzione. Il corporalismo.* Bordeaux. 1935.
- Andreae (W): *Staatssocialismus und Ständestaat.* Jena. 1931.
- Arias (G): *L'Economia sociale corporativa nella storia del pensiero politico.* 1934.
- Auscher (R): *L'Économie organisée.* Paris. 1936.
- Baconier (F): *Le salut par la corporation. Un nouvel ordre, progrès nouvel.* Paris. 1935.
- Bastien (R): *Les organisations corporatives agricoles.* Paris. 1937.
- Beckerath (F): *Wesen und Werden des fascistischen Staats.* Berlin. 1927.
- Beline (F): *L'Ordre réel. Ni capitalisme, ni communisme.* Paris. 1935.
- Berl (A) and Means (Gl): *The modern corporation and private prosperity.* New-York. 1935.
- Biagi (B): *Lo stato corporativo.* Roma. 1934.
- Bodin (Ch): *Le problème du corporalismo en France.* Rennes. 1933.
- Borel (J): *L'expérience corporative en Italie.* Lausanne. 1935.
- Bottai (G): *La corporazione nella polemica scientifica.* Roma. 1932.
- Bouvier—Ajam (N): *La doctrine corporative.* Paris. 1937.
- Chaboche (P): *Les corporations de métier.* Paris. 1927.
- Comes (S): *L'organisation corporative de l'Industrie en Espagne, une expérience interrompue.* Toulouse. 1937.
- Coquelle—Viange: *Libertés corporatives et unité nationale.* Paris. 1937.
- Costamagna (C): *Diritto corporativo italiano.* Torino. 1928.
- Dechant (H): *Der Berufsverein als Staatsorgan.* Wien. 1931.
- Dry—Dupré: *Corporations dans l'ancien droit.* Paris. 1883.
- Duthoit (F): *Par une autorité corporative vers une économie ordonnée.* Lyon. 1935.
- Eberstadt (F): *Magisterium und fraternitas.* Leipzig. 1897.
- Fichtal (N): *État démocratique et organisations privées collectives.* *Revue des sciences politiques.* 1918. apr.—jún.
- Ferri (C. F.): *L'ordinamento corporativo del punto di vista economica.* Padova. 1935.
- de Francisci (G): *La ricostruzione corporativa.* Palermo. 1937.
- Goard (H): *The Making of the corporate state.* London. 1935.
- Hubert—Valleroux: *Les corporations d'arts et métiers et les syndicats professionnels en France et à l'étranger.* Paris. 1885.
- Jolly (P): *La Mystique du corporalismo.* Paris. 1935.
- Laloire (M): *Le corporalismo, doctrine et application.* Bruxelles. 1936.
- Lamers (C): *Autarchie. Planwirtschaft und berufsständischer Staat.* Berlin. 1932.
- Lautaud (C) et Poudex (A) *La représentation professionnelle.* Paris. 1927.

- Lazard (D): Les Ententes économiques imposées ou contrôlées par l'Etat. Paris. 1937.
- Léroy (M): Les tendances du pouvoir et de la liberté en France au XXe siècle. Paris. 1937.
- Lousse (F): Corporatisme et néo-corporatisme. Bruxelles. 1936.
- Manoiesco (M): Le siècle du Corporalisme. Paris. 1934.
- Massoubre (F. J.): Les ententes professionnelles dans le cadre national. Paris. 1936.
- Paul—Boncour: Le Fédéralisme économique. Étude sur le syndicat obligatoire. Paris. II. kiadás. 1902.
- Pirou (G): Le corporalisme et libéralisme. Corporalisme et étatisme. Corporalisme et syndicalisme. Liège. 1935.
- Rolnikas (N): Les syndicats professionnels en U. R. S. S. Paris. 1937.
- Saint—Léon (M): Histoire des corporations de Métiers. Paris. 1897.
- Valdour (J): Organisation corporative de la Société et de la Profession. Paris. 1935.
- Van Dorn: Government owned corporations. New-York. 1926.
- Viange (G): Restauration corporative de la nation française. Paris. 1936.
- Villey (F): L'organisation professionnelle des employeurs dans l'Industrie française. Paris. 1923.
- Waltzing: Étude historique sur les corporations professionnelles chez les Romains, Louvain. 1895.
- Werner (W): Das Handwerk in der berufständischen Wirtschaft. Wien. 1952.